

ЗВІТ
про стратегічну екологічну оцінку
проєкту Програми економічного і соціального розвитку
Чернівецької області
на 2024 рік

**Розробник звіту: Установа «Агенція
регіонального розвитку Чернівецької області»**

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. Методологія проведення СЕО Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік. Нормативно-правова база проведення СЕО в Україні	4
2. Зміст та основні цілі Звіту про СЕО Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік та його зв'язок з іншими документами державного планування	7
3. Характеристика поточного стану довкілля населених пунктів Чернівецької області, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану	39
4. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік та шляхи їх врахування	196
5. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових	200
6. Заходи, які рекомендуються для пом'якшення наслідків виконання Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік та покращення стану довкілля в громаді	204
7. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	206
8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, за допомогою яких здійснювалася стратегічна екологічна оцінка	206
9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік, у тому числі для здоров'я населення	207
10. Резюме інформації, передбаченої пунктами 2-9 цієї частини	212

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у міжнародній, національній і регіональній політиці набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку країн, регіонів і населених пунктів. Стратегічна екологічна оцінка документів державного планування дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі планування. Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) – це новий інструмент реалізації екологічної політики, який базується на простому принципі: легше запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявляти та виправляти їх на стадії впровадження стратегічної ініціативи. Метою СЕО є сприяння сталому розвитку шляхом забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, інтегрування екологічних вимог під час розроблення та затвердження документів державного планування. В Україні створені передумови для імплементації процесу СЕО, пов'язані з розвитком стратегічного планування та національної практики застосування екологічної оцінки. З 12 жовтня 2018 року в Україні вступив в дію закон «Про стратегічну екологічну оцінку». Відповідно до ст. 2 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» цього закону з 1 січня 2020 року стратегічна екологічна оцінка повинна здійснюватися для програм економічного і соціального розвитку областей. Поєднання зусиль, спрямованих на заохочення економічного зростання регіону із зусиллями, спрямованими на пом'якшення несприятливого впливу на довкілля, забезпечуватиме розвиток регіону, для якого є важливою якістю життя нинішнього та прийдешніх поколінь.

1. Методологія проведення СЕО Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік.

Нормативно-правова база проведення СЕО в Україні

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо) (1999 рік), ратифікований Верховною Радою України (№ 562-VIII від 01.07.2015 р.), та Директива 2001/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 червня 2001 р Про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Підписавши Угоду про асоціацію України з ЄС, Україна взяла на себе зобов'язання щодо наближення природоохоронного законодавства до Директив ЄС.

На виконання міжнародних зобов'язань, що випливають, із ратифікованих Верховною Радою України, Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості у прийнятті рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Оргуська конвенція) та вищезгаданих міжнародних документів в Україні було прийнято низку нормативних актів.

18 грудня 2017 року набув чинності Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», яким ліквідувалася система проведення екологічної експертизи та запроваджувався новий документ - висновок з оцінки впливу на довкілля (ОВД). ОВД необхідна при прийнятті рішення про «планову діяльність», а саме: будівництво, реконструкцію, технічне переоснащення, розширення, перепрофілювання, ліквідацію (демонтаж) об'єктів, інше втручання в природне середовище.

Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» було прийнято 20 березня 2018 року. Законом встановлено сферу застосування та порядок здійснення стратегічної екологічної оцінки (СЕО), механізм проведення транскордонних консультацій, інформування про прийняте рішення та моніторингу впливу виконання документа державного планування на довкілля.

На виконання п.6 та п.7 ч.1 ст. 6 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 р. № 296, затверджено «Методичні рекомендації із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування».

Дана методологія ґрунтується на згаданих нормативних документах та враховує попередній досвід проведення в Україні стратегічної екологічної оцінки стратегій регіонального розвитку.

Етапи проведення СЕО Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» СЕО Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік було здійснено поетапно:

Етап 1 Визначення обсягу СЕО.

Етап 2 Складання звіту про СЕО:

а) аналітична робота: аналіз контексту планування, аналіз поточного стану довкілля, цільовий аналіз;

б) складання звіту, оцінка наслідків реалізації Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік, оцінка альтернативних сценаріїв, рекомендації щодо пом'якшення впливу на довкілля, у т.ч. здоров'я населення, та заходи із запобігання несприятливому впливу.

Етап 3 Проведення громадського обговорення та консультацій.

Етап 4 Врахування звіту про СЕО, результатів громадського обговорення та консультацій.

Етап 5 Інформування про затвердження Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік.

Етап 6 Моніторинг наслідків виконання Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік.

Основні принципи, підходи та інструменти під час здійснення СЕО

Під час проведення СЕО Робоча група з підготовки Звіту виходила з того, що Програма економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік розроблялась на принципах забезпечення сталого економічного та соціального розвитку області, раціонального використання ресурсного потенціалу та екологічної безпеки. До складу Робочої групи з підготовки Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік були включені фахівці, які володіють знаннями в сфері охорони довкілля, здоров'я, землевпорядкування, енергоефективності. Тому зазначені підходи зі збереження природних ресурсів, розвитку енергоефективності значною мірою відображені в розробленому документі.

Водночас, проводячи СЕО Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік робочою групою з підготовки Звіту вивчалися екологічна проблеми ОТГ та розглядалися їх можливі шляхи вирішення, що дозволять забезпечити досягнення цілей державної екологічної політики.

Використовувалися індикатори сталого розвитку, які містяться Глобальних Цілях Сталого розвитку на період до 2029 року (затверджено на Саміті ООН зі сталого розвитку в 2015 році) та 86 завдань національного розвитку зі 172 показниками для їх моніторингу та якісні й кількісні показники для оцінки реалізації державної екологічної політики, які розроблені на підставі вищезгаданих міжнародних зобов'язань, які включені до Основних засад (Програми) державної екологічної політики України на період на період до 2029 року. Варто зауважити, що Робочою групою брався до уваги Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період на період до 2029 року» № 2697-VIII. Програма економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік є документом державного планування розрахована на довгостроковий період на період і її цілі в екологічній сфері мають корелюватися з довгостроковими завданнями державної політики в сфері охорони довкілля та здоров'я, зафіксованих в Основних засадах (Програми) державної екологічної політики України на період на період до 2029 року.

Робочою групою здійснювався прогноз наслідків реалізації Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік, основною метою якої є оцінка можливої реакції навколишнього природного середовища на прямий чи опосередкований

вплив людини, вирішення задач раціонального природокористування відповідно до очікуваного стану природного середовища. Для здійснення стратегічної екологічної оцінки використовувалися логічні та формалізовані методи прогнозування. Всі припущення, що були зроблені в разі, коли бракує конкретних показників, носять консервативний характер (для врахування найгіршого з імовірних варіантів впливу).

Також на різних етапах проведення СЕО використовувалися різні методи аналізу: на етапі збору й опрацювання інформації - аналіз поточного стану довкілля і тенденцій його зміни, аналіз контексту планування, цільовий аналіз, на етапі складання Звіту та підготовки рекомендацій – проводилася оцінки наслідків виконання Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік для довкілля, враховуючи потенційно можливі кумулятивні ефекти від реалізації документу.

Для підготовки Звіту використовувалася така інформація:

- інформацію, яка міститься в законодавчих актах і має відношення до Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік ,
- статистичну інформацію щодо планованої діяльності;
- дані моніторингу існуючого стану довкілля (кліматичні, метеорологічні, гідрологічні спостереження, дані про фонове забруднення та ін.);
- статистику захворюваності місцевих жителів;
- іншу доступну інформацію.

Також було проведено опитування щодо основних складових екологічної ситуації Чернівецької області, зокрема: щодо діяльності екологічно небезпечних об'єктів, основних екологічних проблем Чернівецької області, головних забруднювачів атмосферного повітря, водних ресурсів, територій, стану екологічного управління та екологічної культури, поводження з побутовими відходами, впливу екологічних факторів на здоров'я населення, радіаційної безпеки територій тощо, й опрацьовано його результат.

2. Зміст та основні цілі Звіту про СЕО Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік та його зв'язок з іншими документами державного планування

За напрацюваннями загальносвітових структур під егідою ООН, зокрема, щодо «Зеленого зростання» у країнах Східного партнерства ЄС10, СЕО спрямоване на:

- інтеграцію сталого споживання і виробництва до національних планів розвитку, законодавства і системи регулювання з тим, щоб створити міцну правову основу формування майбутньої політики відповідно до регіональних і міжнародних угод, а також чинного законодавства ЄС (Acquis Communautaire) та у відповідних сферах політики і стандартів НАТО;
- розширення застосування СЕО і оцінки впливу на довкілля (ОВНС) як найважливіших інструментів планування економічного розвитку, сталого з екологічної точки зору;
- сприяння екологізації економіки («Зелене зростання») через впровадження методів сталого виробництва і споживання у відібраних галузях економіки (обробна промисловість, сільське господарство, переробка і виробництво харчових продуктів, транспорт, будівництво, туристично-рекреаційна тощо).

Тому СЕО застосовують вже на етапі планування и розробки програм, які тільки закладають основи майбутніх проектів, що підлягають обов'язковій ОВНС. Наприклад, СЕО може сприяти формуванню більш усталеної транспортної політики, у той час як ОВНС лише послабить вплив на довкілля, викликаний будівництвом конкретної дороги. За вимогами українського і міжнародного законодавства це стосується таких галузей як сільське господарство, лісництво, рибальство, енергетика, промисловість, включаючи гірничо-видобувну галузь, транспорт, регіональний розвиток, поводження з відходами, водне господарство, телекомунікації, туризм, міське і сільське планування, землекористування. Виходячи з вищезначених передумов, СЕО ґрунтується на аналізі загальних і секторних екологічно-безпекових аспектів регіональної розбудови, що стосуються захисту довкілля і здоров'я людей та техногенно-екологічної безпеки на наступних рівнях:

- основні природні компоненти, явища і ресурсно-безпековий потенціал довкілля (наприклад, гео-ландшафти — землетруси; водні системи — посухи; надра — корисні копалини, ґрунти — спустелювання, кліматичні зміни — атмосферні переноси і т.ін.);
- природно-антропогенна взаємодія - зокрема, збереження біорізноманіття і здоров'я людей, землеустрій, визначення і попередження ризиків та планування дій у надзвичайних ситуаціях (повеневих/селевих, аварійних забруднень, лісо-пожежних, зсувних і т. ін.), розвиток екологічних мереж тощо;
- техногенна діяльність і життєдіяльність людей (виробничо-енергетична, транспортна, агропромислова, житлово-комунальна, поводження з відходами, туристично-рекреаційна тощо), включаючи захист матеріальних активів і культурної спадщини, згідно з пріоритетами, передбаченими ст. 2 Закону про СЕО.

Ці пріоритети адекватні вимогам Директиві ЄС з інтегрованого попередження і контролю забруднень (IPPC) та завданням Головного комітету НАТО з кризових ситуацій невійськового характеру. За сучасними світовими підходами така розробка СЕО спрямована також на визначення і стимулювання впровадження кращих доступних технологій (BAT) і формування «Зеленої інфраструктури», що, як вже згадувалось, визнається ЄС однією з основ сучасної інноваційно-інвестиційної політики. СЕО регіональних стратегій розробляються в Україні вперше (раніше у вихідних документах такого роду, були лише її окремі елементи, які носили довідково-фрагментарний характер). Сьогоднішнє СЕО має одночасно виходити з існуючого адмінтерустрою, орієнтуючись, у той же час, на наступне втілення Програми і результатів СЕО вже через нову структуру субрегіональних округів і остаточно сформованих самодостатніх громад. Окреслені завдання і основний зміст звіту СЕО мають безпосередній зв'язок з наступними ДДП і системними заходами (у деяких з них на державному і

міжнародному рівні враховані попередні напрацювання Чернівецької області, які мають відношення до CEO):

- Указ Президента України від 25 липня 2015 року № 501/215 «Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини»;
- Указу Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»;
- Закон України від 08 вересня 2005 року № 2866-IV «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»;
- Закон України «Про засади державної регіональної політики» (зі змінами);
- Постанова Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 471 «Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року № 695 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки»;
- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 366-р «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року»;
- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2021 року № 1363-р «Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року»;
- Розпорядження обласної державної адміністрації від 22 січня 2021 року № 81-р «Про затвердження плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року у Чернівецькій області»;
- Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2027 року, затвердженої рішенням 36-ї сесії обласної ради VII скликання від 04.02.2020 № 1-36/20
- Регіональні Програми які діятимуть у 2024 році:

Таблиця 1. Перелік регіональних (комплексних) програм, які діятимуть у 2024 році

	Назва програми	Термін дії програми	Коли та яким документом затверджена
1.	Регіональна програма фінансової підтримки обласного комунального підприємства «Центр комунального майна» на 2020-2024 роки	2020-2024 роки	Рішення 38-ї сесії обласної ради VII скликання від 06.08.2020 №40-38/20
2.	Комплексна програма молодіжної політики у Чернівецькій області на 2021-2025 роки	2021-2025 роки	Рішення 2-ї сесії обласної ради VIII скликання від 30.03.2021 №20-2/21
3.	Регіональна Програма оздоровлення та відпочинку дітей Чернівецької області на 2021-2025 роки	2021-2025 роки	Рішення 2-ї сесії обласної ради VIII скликання від 30.03.2021 №21-2/21
4.	Комплексна програма «Власний дім» на 2021-2025 роки	2021-2025 роки	Рішення 2-ї сесії обласної ради VIII скликання від 30.03.2021 №11-2/21
5.	Регіональна програма щодо покращення обслуговування платників податків Чернівецької області на 2021-2025 роки	2021-2025 роки	Рішення 2-ї сесії обласної ради VIII скликання від 30.03.2021 №18-2/21
6.	Регіональна програма розвитку комунального підприємства «Дирекція з обслуговування майна спільної власності територіальних громад» на 2022-2024 роки	2022-2024 роки	Рішення 4-ї сесії обласної ради VIII скликання від 29.11.2021 №255-4/21
7.	Комплексна програма розвитку фізичної	2022-2026	Рішення 5-ї сесії обласної ради

	культури і спорту на 2022-2026 роки	роки	VIII скликання від 16.12.2021 №323-5/21
8.	Регіональна програма запобігання дитячій бездоглядності та розвитку сімейних форм виховання на 2022-2024 роки	2022-2024 роки	Рішення 6-ї сесії обласної ради VIII скликання від 22.12.2021 №354-6/21
9.	Регіональна програма організації соціальної роботи та надання соціальних послуг в Чернівецькій області на 2022-2026 роки	2022-2026 роки	Рішення 6-ї сесії обласної ради VIII скликання від 22.12.2021 №353-6/21
10.	Обласна комплексна програма соціальної підтримки малозабезпечених верств населення «Турбота» на 2022-2024 роки	2022-2024 роки	Рішення 6-ї сесії обласної ради VIII скликання від 22.12.2021 №352-6/21
11.	Регіональна програма забезпечення проведення заходів територіальної оборони, підготовки населення до участі в русі національного спротиву та підтримки діяльності військових частин (установ) Чернівецького гарнізону в Чернівецькій області на період 2022 - 2024 років	2022-2024 роки	Рішення 6-ї сесії обласної ради VIII скликання від 22.12.2021 №351-6/21
12.	Комплексна програма з охорони навколишнього природного середовища «Екологія» у Чернівецькій області на 2022 – 2026 роки	2022-2026 роки	Рішення 9-ї сесії обласної ради VIII скликання від 29.09.2022 №24-9/22
13.	Програма державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря Чернівецької зони	2022-2024 роки	Розпорядження обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації) від 08.06.2022 №728-р
14.	Програма підвищення ефективності виконання повноважень органами виконавчої влади у Чернівецькій обласній державній адміністрації (обласній військовій адміністрації) на 2023 – 2024 роки	2023-2024 роки	Розпорядження обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації) від 16.11.2022 № 1394-р
15.	Регіональна програма підтримки обласних комунальних закладів охорони здоров'я на 2023 – 2025 роки	2023-2025 роки	Розпорядження обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації) від 12.12.2022 № 1483-р
16.	Комплексна програма розвитку малого та середнього підприємництва у Чернівецькій області на 2023-2024 роки	2023-2024 роки	Розпорядження обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації) від 12.12.2022 № 1485-р
17.	Регіональна програма розвитку культури на 2023-2025 роки	2023-2025 роки	Розпорядження обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації) від 12.12.2022 № 1488-р
18.	Регіональна програма охорони та	2023-2025	Розпорядження обласної

	збереження об'єктів культурної спадщини Чернівецької області на 2023-2025 роки	роки	державної адміністрації (обласної адміністрації) від № 1489-р	адміністрації військової від 12.12.2022
19.	Комплексна програма розвитку земельних відносин у Чернівецькій області на 2023 – 2027 роки	2023-2027 роки	Розпорядження державної адміністрації (обласної адміністрації) від № 1505-р	обласної адміністрації військової від 19.12.2022
20.	Комплексна програма підтримки розвитку сільського господарства Чернівецької області на 2023-2027 роки	2023-2027 роки	Розпорядження державної адміністрації (обласної адміністрації) від № 1528-р	обласної адміністрації військової від 26.12.2022
21.	Регіональна програма забезпечення молоді житлом на 2023-2027 роки	2023-2027 роки	Розпорядження державної адміністрації (обласної адміністрації) від № 23-р	обласної адміністрації військової від 19.01.2023
22.	Регіональна програма розвитку автомобільних доріг загального користування місцевого значення на 2023-2024 роки	2023-2024 роки	Розпорядження державної адміністрації (обласної адміністрації) від №202-р	обласної адміністрації військової від 29.03.2023
23.	Регіональна програма профілактики правопорушень в Чернівецькій області на 2023-2025 роки	2023-2025 роки	Розпорядження державної адміністрації (обласної адміністрації) від №266-р	обласної адміністрації військової від 18.04.2023
24.	Комплексна програма «Питна вода Чернівецької області на 2023-2026 роки»	2023-2026 роки	Розпорядження державної адміністрації (обласної адміністрації) від №317-р	обласної адміністрації військової від 02.05.2023
25.	Регіональна програма компенсації частини процентної ставки за іпотечними кредитами окремих категорій громадян у Чернівецькій області на 2023 – 2025 роки	2023 – 2025 роки	Розпорядження державної адміністрації (обласної адміністрації) від № 662-р	обласної адміністрації військової від 27.07.2023
26.	Комплексна програма забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури Чернівецької області на 2023-2025 роки	2023-2025 роки	Розпорядження державної адміністрації (обласної адміністрації) від №940-р	обласної адміністрації військової від 28.09.2023
27.	Регіональна програма сприяння розвитку громадянського суспільства, відзначення свят державного, регіонального, місцевого значення та здійснення представницьких, інших заходів у Чернівецькій області на 2024-2027 роки	2024-2027 роки	Розпорядження державної адміністрації (обласної адміністрації) від № 1146-р	обласної адміністрації військової від 20.11.2023

28.	Регіональна програма розвитку міжнародного співробітництва Чернівецької області на 2024 – 2026 роки	2024-2026 роки	Розпорядження обласної державної адміністрації (обласної адміністрації) від 13.10.2023 № 1000-р
29.	Регіональна програма розвитку цивільного захисту, забезпечення пожежної безпеки та запобігання і реагування на надзвичайні ситуації в Чернівецькій області на 2024-2027 роки	2024-2027 роки	Розпорядження обласної державної адміністрації (обласної адміністрації) від 27.11.2023 № 1187-р
30.	Регіональна програма підтримки інститутів громадянського суспільства етнічного спрямування (національних меншин) Чернівецької області на 2024 рік	2024 рік	Розпорядження обласної державної адміністрації (обласної адміністрації) від 27.11.2023 № 1188-р
31.	Регіональна програма національно-патріотичного виховання в Чернівецькій області на 2024 рік	2024 рік	Розпорядження обласної державної адміністрації (обласної адміністрації) від 27.11.2023 № 1193-р
Проекти			
32.	Регіональна програма фінансової підтримки установи «Агенція регіонального розвитку Чернівецької області» на 2024-2027 роки	2024-2027 роки	
33.	Комплексна програма розвитку туризму в Чернівецькій області на 2024-2025 роки	2024-2025 роки	
34.	Регіональна програма «Вчитель» на 2024 рік	2024 рік	
35.	Регіональна програма розвитку освітньої галузі Чернівецької області на 2024 рік	2024 рік	
36.	Регіональна програма забезпечення інформаційних потреб населення області на 2024-2026 роки	2024-2026 роки	
37.	Регіональна програма щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з інвалідністю на 2024-2026 роки	2024-2026 роки	
38.	Комплексна програма просторового розвитку з розроблення (оновлення) містобудівної документації територій та ведення містобудівного кадастру Чернівецької області на 2024-2027 роки	2024-2027 роки	
39.	Програма розвитку архівної справи в Державному архіві Чернівецької області на 2024-2026 роки	2024-2026 роки	
40.	Регіональна програма із забезпечення повноважень щодо управління майном спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області на 2024-2026 роки	2024-2026 роки	

41.	Комплексна програма підтримки та інтеграції внутрішньо переміщених осіб, інших постраждалих від війни на 2024 рік	2024 рік	
42.	Регіональна програма соціальної підтримки учасників АТО/ООС, Захисників і Захисниць та членів їх сімей на 2024 рік	2024 рік	
43.	Програма створення страхового фонду документації Чернівецької області на 2024-2026 роки	2024-2026 роки	
44.	Програма підготовки, проведення та розвиток проекту «Пліч-о-пліч Всеукраїнські шкільні ліги» серед учнів закладів загальної середньої освіти Чернівецької області на 2024-2025 роки	2024-2025 роки	

Стратегічні напрями, оперативні цілі та завдання Програми

Базуючись на результатах соціально-економічного аналізу, в області розроблена стратегія до 2027 року, для досягнення стратегічних та операційних цілей розвитку області були визначені основні завдання на 2024 рік.

Таблиця 2. Стратегічні та операційні цілі розвитку області до 2027 року

Стратегічна ціль	Оперативні цілі	Завдання
SMART 1. Підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом сталого розвитку сільського господарства, переробної промисловості та туризму.	1.1. Створення сприятливих умов для сталого розвитку сільського господарства, в тому числі на гірських територіях.	1.1.1. Розвиток сільськогосподарського виробництва шляхом створення інфраструктури для зберігання, сортування та переробки сільгосппродукції. 1.1.2. Створення лабораторій щодо сертифікації якості продукції. 1.1.3. Вдосконалення селекційної бази для сільськогосподарської галузі. 1.1.4. Інтенсивний розвиток тваринництва в області. 1.1.5. Формування сприятливого інвестиційного клімату в секторі сільського господарства області. 1.1.6. Запровадження інноваційних методів сільського господарства.
	1.2. Підвищення конкурентоспроможності продукції провідних галузей промисловості (деревообробна, текстильна, харчова).	1.2.1. Посилення інноваційної складової розвитку промислового комплексу області. 1.2.2. Забезпечення продукування валової доданої вартості у харчовій, текстильній, деревообробній промисловості. 1.2.3. Інтенсивний розвиток виробництва у територіальних громадах. Подолання галузевої та Чернівецької диспропорції розвитку промислового комплексу, особливо в гірських територіях. 1.2.4. Формування сприятливого інвестиційного клімату в Чернівецькій області. Створення інституційної підтримки підприємництва.
	1.3. Розвиток туризму та рекреації.	1.3.1. Створення сприятливих умов для розвитку туристично-рекреаційного потенціалу, у тому числі в гірських територіях. 1.3.2. Формування інфраструктури для розвитку туризму (сільського, зеленого) в Карпатському регіоні. 1.3.3. Популяризація туристичного потенціалу Чернівецької області.
	1.4. Формування сучасної системи підготовки кадрів для потреб регіональної економіки.	1.4.1. Створення сприятливої кон'юнктури на обласному ринку праці, зменшення диференціації у сфері зайнятості населення, підвищення рівня зайнятості населення та зниження рівня безробіття. 1.4.2. Формування сучасної системи підготовки кадрів для потреб економіки області, у тому числі розвиток системи освіти впродовж життя. 1.4.3. Удосконалення структури зайнятості населення шляхом підвищення якості робочої сили, розвитку її мобільності; організація внутрішньообласної трудової міграції (насамперед маятникової) для підвищення рівня зайнятості населення із сільської місцевості.
2. Просторове	2.1. Просторове	2.1.1. Розробка та оновлення Схеми планування

планування та розвиток інфраструктури області.	планування: сучасний підхід до планування розвитку територій.	території Чернівецької області, у тому числі гірських територій. 2.1.2. Раціональне розташування зон житлової та громадської забудови, виробничих, рекреаційних, природоохоронних, оздоровчих, історико-культурних та інших зон і об'єктів.
	2.2. Забезпечення розвитку інфраструктури регіону.	2.2.1. Забезпечення будівництва (ремонт) та належного утримання основних транзитних коридорів області. 2.2.2. Розбудова прикордонної інфраструктури та пунктів пропуску через державний кордон. 2.2.3. Розвиток логістичної інфраструктури та забезпечення високої якості та швидкості обслуговування внутрішніх, зовнішніх та транзитних перевезень. 2.2.4. Реалізація потенціалу міжнародного аеропорту «Чернівці» імені Леоніда Каденюка. 2.2.5. Забезпечення на території області доступного та широкого спектру телекомунікаційних послуг та послуг зв'язку. 2.2.6. Підвищення рівня благоустрою населених пунктів та створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення.
3. Створення комфортних та безпечних умов проживання на території Чернівецької області.	3.1. Збереження природно-заповідного фонду, збалансоване та раціональне використання надр.	3.1.1. Упорядкування природно-заповідного фонду області. 3.1.2. Забезпечення умов раціонального використання ресурсного потенціалу регіону (мінеральні, кліматичні, лісові, водні, енергетичні тощо).
	3.2. Підвищення рівня екологічної безпеки регіону.	3.2.1. Покращення стану управління відходами, залучення нових інвестицій у сферу управління відходами. 3.2.2. Приведення якості питної води до рівня національних стандартів, зменшення витоків та неврахованих втрат води в системах централізованого водопостачання. 3.2.3. Впровадження сучасних технологій очистки та доочистки стічних вод. 3.2.4. Запобігання наслідкам надзвичайних ситуацій, безпека населення та територій. 3.2.5. Протипаводковий захист територій.
4. Розвиток людського капіталу як основа соціально-економічного	4.1. Підвищення якості освіти та розвиток науки.	4.1.1. Формування ефективної мережі закладів освіти в області. 4.1.2. Розвиток системи «освіта впродовж життя». 4.1.3. Збереження та розвиток наукового потенціалу області.

зростання.	4.2. Розвиток системи охорони здоров'я та соціального захисту.	4.2.1. Формування ефективної мережі медичних закладів в регіоні. 4.2.2 Створення сучасної системи соціального захисту населення в області.
	4.3. Створення сприятливих умов для розвитку культури, молодіжної політики та спорту.	4.3.1. Збереження культурно-духовної спадщини, розвиток умов для патріотичного культурного виховання населення. 4.3.2. Створення умов соціального та правового захисту інтересів молоді. 4.3.3. Розвиток спортивної інфраструктури.

Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік передбачає ряд активностей за стратегічними та оперативними цілями розвитку області:

1. Підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом сталого розвитку сільського господарства, переробної промисловості та туризму

**1.1. Створення сприятливих умов для сталого розвитку сільського господарства, в тому числі на гірських територіях
Агропромисловий комплекс**

Мета Програми: створення сприятливих умов для стабільного, ефективного та конкурентоспроможного функціонування аграрного сектора економіки, в тому числі на гірських територіях, забезпечення продовольчої безпеки області, залучення інвестицій у розвиток та модернізацію підприємств аграрного сектора економіки.

Основні завдання та заходи Програми:

- забезпечення реалізації напрямків, визначених Комплексною програмою підтримки розвитку сільського господарства Чернівецької області на 2023-2027 роки та Комплексною програмою розвитку земельних відносин у Чернівецькій області на 2023-2027 роки;
- сприяння розвитку сільськогосподарського виробництва шляхом створення інфраструктури для зберігання, сортування та переробки сільгосппродукції;
- сприяння ефективному використанню земель сільськогосподарського призначення, проведення заходів з докорінного покращення земель;
- формування сприятливого інвестиційного клімату в секторі сільського господарства області;
- удосконалення структури посівних площ сільськогосподарських культур (розширення посівних площ сої на 0,5 тис.га, соняшнику на 0,4 тис.га та цукрових буряків на 0,2 тис.га проти 2023 року);
- розбудова інфраструктури аграрного ринку:
  - реконструкція тваринницького приміщення під кормоцех ФГ «Еком'ясо-Нік» в с. Хряцька Чернівецького району;
  - завершення будівництва цеху з переробки м'яса в м.Чернівці (ПП спеціалізоване міжрегіональне управління «Нафта»);
  - завершення та введення в експлуатацію зерносушильного елеватора на 2,2 тис. тонн СФГ «Урожай»;
  - завершення будівельних робіт ТОВ «Захід-Агро» щодо переоснащення колишнього Вашківецького бурякоприймального пункту під сучасний зерноприймальний пункт (будівництво додаткового складу для зберігання техніки та зерна на 1 тис.тонн);
  - завершення компанією «Alebor Group» будівництва 3 черги перевантажувального зернового терміналу на 10 тис. тонн в Чернівецькому районі (ТОВ «Вадул - Сіретський термінал»).

- впровадження сучасних ресурсозберігаючих технологій обробітку ґрунту на площі близько 58 тис.га.

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми:

- збільшення обсягів виробництва валової продукції сільського господарства на 2,3%, у тому числі рослинництва – на 3,0%, тваринництва – зберегти на рівні 2023 року;
- збільшення площі багаторічних насаджень за рахунок отриманих грантів;
- збільшення виробництва технічних культур на 0,8%, картоплі на 0,8%, плодів та ягід – на 4,3%.

1.2. Підвищення конкурентоспроможності продукції провідних галузей промисловості (деревообробна, текстильна, харчова)

Промисловість

Мета Програми: зростання конкурентоспроможності галузі шляхом ефективного використання наявних механізмів стимулювання розвитку виробництва.

Основні завдання та заходи Програми:

- розвиток та розбудова індустріальних (промислових) парків в області: реалізація заходів щодо облаштування інженерно-транспортної інфраструктури індустріальних парків (ІП «Новодністровськ», ІП «Хотин Invest», ІП «Енергія Буковини»); включення до Реєстру індустріальних (промислових) парків ІП «Чернівці» та ІП «Недобоївці»;
- створення нових індустріальних парків у територіальних громадах області;
- вибір керуючої компанії, укладення договорів з учасниками з метою здійснення господарської діяльності у межах індустріального парку (ІП «Новодністровськ», ІП «Хотин Invest», ІП «Енергія Буковини», ІП «Чернівці» та ІП «Недобоївці»);
- розширення та подальше впровадження в області програми надання державної допомоги суб'єктам господарювання у формі грантів на створення або розвиток переробних підприємств;
- створення сприятливих умов для функціонування суб'єктів господарювання області в умовах дії правового режиму воєнного стану та проведення мобілізації (реалізація заходів щодо визначення підприємств, установ і організацій критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період);
- подальша інтеграція та збереження виробництва в регіоні релокованими промисловими підприємствами.

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми:

- зростання обсягів виробництва промислової продукції на 4,0%;
- зростання обсягів реалізації промислової продукції на 10%;
- завершення облаштування інженерно-транспортної інфраструктури 3-х індустріальних парків в Чернівецькій області;
- включення до Реєстру індустріальних (промислових) парків 2 індустріальних парків;
- зростання частки переробної промисловості у структурі валової доданої вартості галузі та у структурі обсягу реалізованої промислової продукції.

Розвиток малого та середнього підприємництва

Мета Програми: сприяння розвитку малого та середнього бізнесу в умовах воєнного стану та післявоєнний період, забезпечення сприятливого бізнесклімату для відновлення його ділової активності, формування реальних механізмів підтримки малого та середнього підприємництва та забезпечення зайнятості населення.

Основні завдання та заходи Програми:

- забезпечення реалізації заходів Комплексної програми розвитку малого та середнього підприємництва у Чернівецькій області на 2023–2024 роки;

- надання суб'єктам малого та середнього підприємництва компенсації частини вартості обладнання, що забезпечує акумуляцію і генерацію енергії, для забезпечення роботи в умовах енергетичної кризи;
- інформування підприємців про діяльність міжнародних організацій бізнес-асоціацій, спрямовану на розвиток та підвищення конкурентоспроможності малого та середнього бізнесу;
- створення нових об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва;
- упровадження гендерної політики шляхом сприяння розвитку жіночого підприємництва;
- популяризація підприємництва серед окремих категорій населення (внутрішньо переміщені особи, звільнені у запас або відставку, молодь, старше покоління);
- забезпечення надання якісних та доступних адміністративних послуг, що надаються ЦНАП відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.05.2014 № 523-р (із змінами) «Деякі питання надання адміністративних послуг через центри надання адміністративних послуг»;
- надання релокованим підприємствам компенсації частини вартості орендної плати за орендовані виробничі приміщення та вартості виробничого обладнання, придбаного на умовах кредитного договору з банками;
- забезпечення надання додаткового відшкодування (компенсації) частини відсотків шляхом зниження розміру компенсаційної процентної ставки до рівня 0% річних за наданими уповноваженими банками кредитами суб'єктам мікро-, малого та середнього на надання суб'єктам малого і середнього підприємництва в рамках Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%»;

- проведення інформаційних кампаній щодо реалізації Урядової програми «єРобота».

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми:

- збільшення кількості суб'єктів малого та середнього підприємництва;
- збільшення питомої ваги жіночого підприємництва;
- збільшення кількості суб'єктів підприємництва за рахунок започаткування власної справи безробітними, які виявили бажання займатися підприємницькою діяльністю;
- запровадження механізмів фінансової підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва;
- збільшення кількості зайнятого населення;
- збільшення кількості наданих послуг ЦНАП;
- збільшення обсягів сплати податків та зборів суб'єктами малого та середнього підприємництва на 10,0%.

Зовнішньоекономічна та інвестиційна діяльність

Мета Програми: формування сприятливого інвестиційного іміджу Чернівецької області, пошук нових каналів збуту продукції з метою зниження негативних наслідків російського військового вторгнення, стимулювання інвестиційної активності суб'єктів господарської діяльності області.

Основні завдання та заходи Програми:

- організація та проведення міжнародних, регіональних та інших публічних заходів інвестиційного характеру, ділових зустрічей, семінарів, круглих столів за участю представників ділових кіл зарубіжних країн, потенційних інвесторів з метою налагодження та розвитку співпраці;
- виготовлення та поширення якісних інформаційно-презентаційних матеріалів щодо економічного та інвестиційного потенціалу області, в тому числі іноземними мовами;
- забезпечення розробки та наповнення Інвестиційного порталу Чернівецької області новими інвестиційними об'єктами, пропозиціями та проєктами;

- створення позитивного іміджу області шляхом популяризації і презентації інвестиційного та експортного потенціалу регіону серед дипломатичних представництв зарубіжних країн в Україні та на міжнародних виставкових, іміджевих заходах в Україні та за кордоном;

- популяризація продукції місцевих товаровиробників та збільшення експортних можливостей шляхом сприяння їх участі у виставково-презентаційних та іміджевих заходах, ярмарках, форумах, конференціях тощо для пошуку нових ринків збуту та налагодження зв'язків із потенційними партнерами;

- інформування суб'єктів господарювання області щодо комерційних пропозицій іноземних компаній, тендерів на закупівлі товарів та послуг, які проводяться іноземними країнами для налагодження та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків;

- участь у реалізації проєктів в рамках програм співпраці з міжнародними організаціями та партнерами;

- координація та супровід реалізації інвестиційних проєктів за рахунок усіх джерел фінансування, незаборонених чинним законодавством.

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми:

- забезпечення впровадження пріоритетних для області проєктів щодо будівництва, реконструкції та ремонту об'єктів соціальної сфери за рахунок усіх джерел фінансування, незаборонених чинним законодавством;

- збільшення обсягу освоєних капітальних інвестицій на 2,9%;

- збільшення обсягу прямих іноземних інвестицій на 1,9%;

- збільшення обсягу експорту товарів на 18,2%.

Міжнародне та транскордонне співробітництво

Мета: розвиток існуючого та започаткування співробітництва з адміністративними одиницями країн світу, покращення міжнародного іміджу області.

Основні завдання та заходи Програми:

- розвиток міжнародного, міжрегіонального та транскордонного співробітництва: організація зустрічей з іноземними делегаціями, делегаціями партнерських регіонів, представниками дипломатичних установ іноземних держав, акредитованих в Україні;

- забезпечення участі керівництва обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації) у міжнародних заходах за кордоном;

- організація проведення та участь у заходах міжнародного характеру;

- забезпечення функціонування Регіонального офісу міжнародного співробітництва у Чернівецькій області;

- сприяння залученню, використанню та здійсненню моніторингу міжнародної технічної допомоги:

- координація роботи із забезпечення належної участі області у програмах прикордонного співробітництва та інших грантових програмах ЄС;

- забезпечення моніторингу, супроводження, всебічної підтримки у реалізації проєктів міжнародної технічної допомоги;

- участь області в реалізації Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону.

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми:

- проведення та участь у заходах міжнародного характеру;

- поглиблення існуючого та налагодження нового співробітництва;

- формування позитивного міжнародного іміджу Чернівецької області;

- збільшення кількості та підвищення якості проєктів транскордонного співробітництва;

- збільшення обсягу залучених в економіку та соціальну сферу області міжнародних фінансових ресурсів.

1.3. Розвиток туризму та рекреації

Туристично-рекреаційна сфера

Мета Програми: створення сучасної інфраструктури туризму з елементами безбар'єрності та забезпечення умов для повноцінного функціонування суб'єктів туристичної діяльності за умови збереження екологічної рівноваги та історико-культурної спадщини.

Основні завдання та заходи Програми:

- створення сприятливих умов для розвитку туристично-рекреаційного потенціалу області, зокрема з метою розширення можливостей надання реабілітаційних послуг постраждалим внаслідок військової агресії російської федерації проти України:

- розвиток доступності рекреаційно-туристичних територій;

- залучення внутрішніх та зовнішніх інвесторів для будівництва готелів, глемпінгів та кемпінгів;

- проведення навчань, семінарів для посадових осіб органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади відповідальних за розвиток туристичної галузі області, власників сільських садиб, суб'єктів туристичної діяльності з метою створення туристичного кластеру в регіоні;

- проведення заходів з популяризації спортивного та пізнавального туризму на території «Хотинського», «Вижницького» та «Черемоського» національних парків;

- формування інфраструктури для розвитку туризму в області:

- розробка нових туристичних маршрутів на території Чернівецької області, серед яких спелеомаршрут до печери «Буковинка», патріотичний маршрут «Стежками УПА», транскордонний маршрут «Штефан Великий»;

- розвиток крафтового виробництва та сувенірної галузі в регіоні та проведення відповідних ярмарок;

- встановлення інформаційних таблиць та вказівних знаків;

- створення обласного туристично-інформаційного центру;

- популяризація туристичного потенціалу області:

- проведення різноманітних туристичних заходів в області (форумів, виставок, рекламно-інформаційних турів, блогер-турів тощо);

- організація та сприяння проведенню заходів, пов'язаних із етнокультурною інтеграцією внутрішньо переміщених осіб;

- промоція туристичних можливостей краю, створення промоційних відеороликів та розповсюдження їх на різних медійних майданчиках.

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми:

- залучення інвестиційних ресурсів у розвиток туристичної галузі області, зокрема шляхом участі у програмах транскордонного та міжнародного співробітництва;

- створення обласного туристично-інформаційного центру;

- проведення туристично-інформаційних заходів;

- проведення 5 навчань, семінарів для посадових осіб органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади відповідальних за розвиток туристичної галузі області, власників сільських садиб, суб'єктів туристичної діяльності із основ організації обслуговування туристів.

1.4. Формування сучасної системи підготовки кадрів для потреб регіональної економіки

Зайнятість населення, ринок праці та доходи населення

Мета Програми: забезпечення захисту прав громадян на працю та реалізація їхніх прав на соціальний захист у разі настання безробіття.

Основні завдання та заходи Програми:

- сприяння забезпеченню зайнятості населення області, в першу чергу соціально-вразливих категорій населення, шляхом надання громадянам якісних та результативних

послуг на основі індивідуального та адресного підходу у вирішенні питань зайнятості;

- стимулювання підприємницької діяльності, з залученням внутрішньо переміщених осіб, до участі в державній програмі надання мікрогрантів на створення або розвиток власного бізнесу;
- підвищення результативності співпраці з роботодавцями щодо кількісного зростання та якісного наповнення бази вакансій, забезпечення максимально оперативного підбору претендентів на зайняття вакантних посад відповідно до заявки роботодавця;
- організація професійного навчання зареєстрованих безробітних з урахуванням пріоритетів розвитку Чернівецької області та потреб роботодавців області у робочій силі, а також відповідно до покликань, інтересів, здібностей безробітних;
- подальше розгортання громадських робіт та інших робіт тимчасового характеру з метою повернення безробітних та інших категорій громадян до продуктивної праці, враховуючи суспільну корисність цих робіт;
- надання інформаційно-роз'яснювальних послуг з метою співпраці із соціальними партнерами задля повернення безробітних до активної зайнятості, мотивації населення області до легальної зайнятості та виконання суспільно важливих програм та проєктів.

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми:

- забезпечення працевлаштування на вільні та новостворені робочі місця;
- залучення внутрішньо переміщених осіб до участі в державній програмі надання мікрогрантів на створення або розвиток власного бізнесу;
- надання громадянам, в першу чергу соціально-вразливих категорій населення, якісних та результативних послуг на основі індивідуального та адресного підходу у вирішенні питань зайнятості.

2. Просторове планування та розвиток інфраструктури

2.1. Просторове планування: сучасний підхід до планування розвитку територій

Планування території Чернівецької області, у тому числі гірських територій

Мета Програми: розроблення концепції інтегрованого розвитку території територіальних громад та Комплексного плану, що приведе містобудівну діяльність у відповідність до діючого законодавства, а також збільшить ефективність управління розвитком території адміністративних районів, територіальних громад та населених пунктів.

Основні завдання та заходи Програми:

- розробка Комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад в комплексі з генеральними планами, планами зонування;
- розроблення картографічних основ у цифровій формі у державній геодезичній системі координат УСК-2000 для розроблення Комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади;
- розроблення концепції інтегрованого розвитку території територіальної громади;
- коригування Схеми планування Чернівецької області;
- створення містобудівного кадастру Чернівецької області;
- розроблення містобудівної документації;
- обґрунтування розподілу земель за цільовим призначенням;
- раціональне розташування зон житлової та громадської забудови, виробничих, рекреаційних, природоохоронних, оздоровчих, історико-культурних та інших зон і об'єктів;
- створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення.

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми:

- надання методичної та практичної допомоги територіальним громадам у розробці плану просторового розвитку території;
- проведення коригування Схеми планування Чернівецької області;

- створення містобудівного кадастру Чернівецької області.

Розвиток будівельної галузі

Мета Програми: розвиток будівельної галузі.

Основні завдання та заходи Програми:

- продовження будівництва, реконструкції та капітального ремонту об'єктів соціальної сфери, житлово-комунального господарства, автомобільних доріг та мостів, які фінансуються за рахунок усіх джерел, у тому числі відповідно до Додатку 3.3. «Попередній перелік інвестиційних програм (проектів), що можуть реалізовуватися в Чернівецькій області у 2024 році з усіх джерел фінансування»;

- сприяння реалізації діючих в області програм житлового будівництва:

- Комплексної програми «Власний дім» на 2021–2025 роки;

- Комплексної програми забезпечення молоді житлом на 2023–2027 роки;

- реалізація проектів будівництва, реконструкції, капітального ремонту будівель (приміщень) для подальшого поселення ВПО.

Індикатор, що буде свідчити про реалізацію завдань Програми:

- збільшення обсягу виконаних будівельних робіт на 14,0%;

- будівництво, реконструкція, капітальний ремонт будівель (приміщень) для подальшого поселення ВПО;

- впровадження інноваційних енергозберігаючих технологій у будівництві.

2.2. Забезпечення розвитку інфраструктури регіону

Розвиток транспортної інфраструктури та логістики

Мета Програми: поліпшення транспортно-експлуатаційного стану мережі автомобільних доріг загального користування державного та місцевого значення, забезпечення безперервного розвитку мережі автомобільних доріг загального користування державного та місцевого значення, підвищення рівня їх капітальності відповідно до темпів автомобілізації країни, відновлення і розвиток автомобільних доріг загального користування державного та місцевого значення, підвищення на них рівня безпеки руху, швидкості, комфортності та економічності перевезень.

Основні завдання та заходи Програми:

- оптимізація мережі автобусних маршрутів загального користування області та забезпечення їх належного функціонування;

- забезпечення стабільної роботи всіх видів транспорту, збільшення обсягів перевезення вантажів та пасажирів;

- посилення безпеки пасажирських перевезень;

- продовження роботи щодо забезпечення транспортним обслуговуванням осіб з інвалідністю шляхом використання автобусів спеціалізованого призначення;

- визначення автомобільних перевізників на маршрутах загального користування на конкурсних засадах, за бальною системою та основними показниками;

- продовження строку дії договорів про організацію перевезення пасажирів на автобусних маршрутах загального користування, за згодою сторін та за умови підтвердження автомобільним перевізником спроможності виконувати зобов'язання відповідно до укладеного з ним договору;

- підвищення якості та культури обслуговування пасажирів;

- координація діяльності щодо унеможливлення функціонування на ринку пасажирських перевезень транспортних засобів, які експлуатуються поза межами правового поля;

- забезпечення експлуатаційного утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення (поточний дрібний ремонт та утримання автомобільних

доріг загального користування державного та місцевого значення, у тому числі штучних споруд (мостових переходів, автопавільйонів тощо);

- проведення капітального та поточного ремонту штучних споруд (мостових переходів) (мостові переходи на автомобільних дорогах загального користування місцевого значення), автомобільних доріг загального користування державного та місцевого значення, автомобільних вулиць і доріг комунальної власності;

- виготовлення проєктно-кошторисної документації та проведення державної експертизи.

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми:

- зростання кількості перевезених пасажирів автомобільним транспортом на 1%;
- зростання пасажирообороту автомобільного транспорту на 1%;
- зменшення кількості нелегальних перевізників;
- проведення робіт з капітального та поточного ремонтів, автомобільних доріг загального користування державного та місцевого значення згідно із сучасними європейськими стандартами з відповідною дорожньою інфраструктурою;
- поліпшення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг загального користування державного та місцевого значення;
- реконструкція і розбудова мережі автомобільних доріг з урахуванням соціально-економічного і адміністративно-територіального розвитку області;
- зниження втрат від дорожньо-транспортних пригод, що трапляються через незадовільний стан автомобільних доріг;
- забезпечення безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до об'єктів дорожньої інфраструктури.

Розвиток телекомунікаційних послуг та послуг зв'язку

Мета Програми: розвиток телекомунікаційних послуг та послуг зв'язку в Чернівецькій області, забезпечення доступу населення та бізнесу до якісних телекомунікаційних послуг та послуг зв'язку, стимулювання розвитку телекомунікацій та зв'язку в регіоні.

Основні завдання та заходи Програми:

- розбудова телекомунікаційної інфраструктури:
  - будівництво волоконно-оптичних ліній зв'язку;
  - розгортання мереж зв'язку нового покоління (5G);
  - розширення покриття мобільного зв'язку та інтернету.
- підвищення якості телекомунікаційних послуг, шляхом:
  - модернізації обладнання провайдерів послуг;
  - впровадження новітніх технологій і стандартів;
  - підвищення швидкості передачі даних.
- розвиток електронних послуг та сервісів;
  - створення мобільних додатків та сервісів електронного урядування;
  - забезпечення кібербезпеки.

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми:

- зростання кількості нових абонентів фіксованого і мобільного зв'язку;
- збільшення площі покриття високошвидкісним інтернетом;
- збільшення кількості електронних послуг для населення;
- зростання обсягу інвестицій у телекомунікаційну галузь регіону;
- проведення інформаційних заходів для підвищення рівня цифрової грамотності та кіберзахисту.

3. Створення комфортних та безпечних умов проживання на території Чернівецької області

3.1. Збереження природно-заповідного фонду, збалансоване та раціональне використання надр

Охорона навколишнього природного середовища

Мета Програми: досягнення ресурсно-екологічної безпеки та раціоналізація природокористування.

Основні завдання та заходи Програми:

- забезпечення виконання завдань, визначених Комплексною програмою з охорони навколишнього природного середовища «Екологія» у Чернівецькій області на 2022–2026 роки;
- проведення еколого-просвітницької роботи, сприяння діяльності еколого-освітніх центрів;
- облаштування 1 поста спостережень за станом атмосферного повітря на базі Чернівецького обласного гідрометеорологічного центру в с. Терблече Терблеченської ТГ;
- співпраця з науковими-освітніми закладами, природоохоронними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами та установами регіону з питань покращення стану довкілля Чернівецької області.

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми:

- здійснення 20 еколого-просвітницьких заходів на базі освітніх закладів та природно-заповідних установ;
- здійснення 30 еколого-освітніх заходів на території природно-заповідних установ;
- проведення планової роботи з облаштування 3 екологічних стежок, 4 – рекреаційних майданчиків.

3.2. Підвищення рівня екологічної безпеки регіону

Модернізація житлово-комунального господарства, розвиток інженерної інфраструктури, управління відходами

Мета Програми: розвиток та модернізація водопровідного господарства, реконструкція існуючої системи водобутку, подачі та розподілу води, будівництво та реконструкція очисних споруд каналізації, покращення екологічної ситуації, шляхом роздільного збирання, транспортування, сортування, переробки та утилізації твердих побутових відходів.

Основні завдання та заходи Програми:

- покращення стану управління відходами, залучення інвестицій у сферу управління відходами;
- створення комплексної системи поводження із твердими побутовими відходами;
- проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності громадян з питань запобігання утворення відходів та забрудненню навколишнього природного середовища;
- приведення якості питної води до рівня національних стандартів, зменшення витоків та неврахованих втрат води в системах централізованого водопостачання шляхом:
  - проведення ремонту, реконструкції водогонів та водопровідно-каналізаційних мереж;
  - будівництва фабрики з виготовлення гіпохлориту натрію в с.Вікно Чернівецького району;
  - реконструкції зовнішніх мереж централізованого водопостачання та водовідведення, заміни аварійних водопровідно-каналізаційних мереж;
  - реалізації проекту «Проект муніципального водного господарства м. Чернівці»;
  - реалізації проекту «Доведення якості питної води до рівня національних стандартів шляхом розвитку та модернізації водопровідного господарства»;
  - реалізації проекту «Покращення екологічної ситуації, шляхом роздільного збирання, транспортування, сортування, переробки та утилізації твердих побутових відходів»;
  - реалізації проекту «Покращення екологічної ситуації в Чернівецькій області шляхом розвитку та модернізації водопровідного господарства»;
  - будівництва та реконструкції очисних споруд каналізації в населених пунктах області в першу чергу розташованих на транскордонних річках Прут та Сірет.

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми:

70 впорядкованих сміттєзвалищ;
50 придбаних контейнерів для вивозу сміття;
725,5 тис. тонн ліквідованого сміття на стихійних сміттєзвалищах;
1 побудованих (реконструйованих) очисних споруд каналізації;
0,5 км побудованих каналізаційних мереж;
1 побудований каналізаційний колектор;
1,7 км побудованих водопровідних мереж;
1 побудована фабрика з виготовлення гіпохлориду натрію;
3 об'єкта критичної інфраструктури, які отримують інженерно-технічний захист;
зменшення витоків та неврахованих втрат води на 0,1-0,2% в системах централізованого водопостачання шляхом впровадження сучасних технологій;
зменшення кількості аварійних водопровідно-каналізаційних мереж на 0,2-0,3% шляхом будівництва нових, реконструкції та заміни існуючих.

Техногенна безпека

Мета Програми: забезпечення захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на території Чернівецької області.

Основні завдання та заходи Програми:

- реалізація заходів Регіональної програми розвитку цивільного захисту, забезпечення пожежної безпеки та запобігання і реагування на надзвичайні ситуації в Чернівецькій області на 2024–2027 роки;
- проведення роз'яснювальної роботи на підприємствах, установах, організаціях області щодо попередження можливості виникнення надзвичайних ситуацій та їхніх дій при цьому;
- підвищення ефективності функціонування сил цивільного захисту та системи моніторингу, прогнозування і запобігання надзвичайним ситуаціям шляхом проведення навчальних методичних зборів, семінарів тощо;
- забезпечення функціонування пунктів незламності у територіальних громадах області;
- здійснення постійного контролю за станом техногенної небезпеки на промислових об'єктах області, радіаційного та хімічного контролю навколишнього природного середовища та забезпечення належного матеріально-технічного забезпечення служб спостереження.

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми:

- зниження рівня негативного впливу надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру та їх наслідків на території області;
- зменшення матеріальних збитків та людських втрат;
- підвищення ефективності оперативного реагування на надзвичайні ситуації.

Противаводковий захист

Мета Програми: управління водними ресурсами, захист сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь від шкідливої дії вод, комплексний противаводковий захист у басейнах річок Прут та Сірет.

Основні завдання та заходи Програми:

- будівництво та проведення капітального ремонту ділянок берегоукріплення;
- будівництво та проведення капітального ремонту захисних дамб;
- розчищення (регулювання) русел річок в басейнах річок Прут та Сірет;
- будівництво водосховищ;
- будівництво сухих рівнинних та гірських ємностей;
- будівництво автоматизованого гідрологічного поста.

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми:

- проведення берегоукріплюючих робіт протяжністю 2,0 км;
- проведення роботи з будівництва та ремонту захисних дамб протяжністю 2,5 км;
- проведення роботи з розчистки (регулювання) русел – 0,7 км;
- будівництво 4 водосховищ;
- будівництво 3 сухих рівнинних та гірських ємностей;
- будівництво 1 автоматизованого гідрологічного поста.

4. Розвиток людського капіталу, як основа соціально-економічного зростання

4.1. Підвищення якості освіти та розвиток науки

Професійно-технічна освіта

Мета Програми: забезпечення надання якісної професійної (професійно-технічної) освіти.

Основні завдання та заходи Програми:

- систематизація профорієнтаційної роботи в закладах загальної середньої освіти;
- ліцензування нових професій відповідно до сучасних вимог регіонального ринку праці;
- створення профорієнтаційних матеріалів за професіями, які користуються найбільшим попитом у регіоні;
- створення центрів професійної досконалості;
- створення навчально-практичних центрів професійного спрямування;
- модернізація освітньо-технологічного простору закладів професійної (професійно-технічної) освіти;
- створення сучасних промоційних матеріалів закладів професійної (професійно-технічної) освіти для різних цільових аудиторій.

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми:

- збільшення обсягів надання платних освітніх та інших послуг;
- підвищення відсотка працевлаштування за професією випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Розвиток системи «Освіта впродовж життя»

Мета Програми: модернізація системи освіти області, спрямованої на підвищення якості та конкурентоспроможності надання освітніх послуг в нових економічних, соціокультурних умовах, що забезпечує потреби дитини.

Основні завдання та заходи Програми:

- реалізація заходів Регіональної обласної програми «Вчитель» та Програми розвитку освітньої галузі Чернівецької області;
- задоволення освітніх потреб національних меншин;
- психологічна підтримка учасників освітнього процесу (у тому числі дітей внутрішньо переміщених осіб) в умовах війни;

- забезпечення належних санітарно-гігієнічних вимог (облаштування внутрішніх вбиралень) у закладах загальної середньої освіти;
- забезпечення опорних закладів освіти області швидкісним безперервним волоконнооптичним Інтернетом (не менше 100 мБ) у всіх територіальних громадах;
- створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з інвалідністю відповідно до будівельних норм ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд» та ДБН В.2.2-3:2018 «Будинки та споруди. Заклади освіти» (облаштування прилеглої території, пандусу, доступність до дверних і відкритих прорізів, встановлення кнопки виклику, тактильних плиток, таблички Брайля, сигналізатори та ін.) у закладах освіти;
- забезпечення підвезення учасників освітнього процесу у сільській місцевості шляхом придбання шкільних автобусів;
- забезпечення дотримання вимог за організацією безпечного та якісного харчування, впровадження реформи шкільного харчування у закладах загальної середньої освіти;
- забезпечення протипожежної безпеки у закладах загальної середньої освіти;
- обладнання приміщень системою оповіщення про пожежу та управління евакуацією людей;
- забезпечення закладів освіти відеоспостереженням, кнопками тривожної сигналізації, охороною сигналізацією;
- облаштування класів безпеки у закладах освіти області;
- облаштування укриттів для учасників освітнього процесу;
- якісна та швидка освіта для молоді та їх батьків з числа внутрішньо переміщених осіб;
- підтримка внутрішньо переміщених осіб (розміщення ВПО у закладах освіти області, облаштування місць для розміщення внутрішньо переміщених осіб у закладах освіти обласного підпорядкування);
- охоплення навчанням дітей внутрішньо переміщених осіб;
- підтримка та мотивація учасників освітнього процесу (відзначення та мотивація прогресивного молодого покоління буковинців, педагогічної спільноти, виплата щомісячно стипендій дітям-сиротам).

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми:

- збільшення частки закладів освіти, що забезпечені відеоспостереженням, кнопками тривожної сигналізації, охороною сигналізацією;
- збільшення частки учасників освітнього процесу, які забезпечені захисними спорудами цивільного захисту, у загальній кількості дітей, які навчаються в освітніх закладах області;
- зростання відсотку забезпеченості підвезення дітей до закладів освіти у сільській місцевості.

Збереження та розвиток наукового потенціалу області

Мета Програми: створення умов для реалізації інтелектуального потенціалу області у сфері наукової і науково-технічної діяльності; покращення матеріально-технічної бази закладів вищої освіти для проведення вченими наукових досліджень.

Основні завдання та заходи Програми:

- створення Інститутом термоелектрики НАН і МОН України наукової діяльності термоелектричних перетворювачів різного призначення;
- стимулювання прикладних та фундаментальних наукових досліджень;
- підвищення ефективності зв'язку в системі наука-бізнес-влада;
- консолідація інтелектуального потенціалу Буковини для підтримки обороноздатності країни (виготовлення дронів для армії молодіжною корпорацією «Дрон»).

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію Програми:

- апробація результатів наукових досліджень, популяризація науково-технічної діяльності вчених області;
- публікації результатів наукових досліджень вченими області у рейтингових виданнях та монографіях;
- збільшення чисельності контингенту молодих вчених області.

4.2. Розвиток системи охорони здоров'я та соціального захисту

Охорона здоров'я

Мета програми: Забезпечення якості надання медичних послуг в умовах воєнного стану та зниження рівня захворюваності і смертності населення за найбільш поширеними хворобами. Забезпечення доступності медичної допомоги для постраждалих внаслідок збройної агресії росії, внутрішньо переміщених осіб, забезпечення медичної допомоги та реабілітації військовослужбовців, госпіталізованих в заклади охорони здоров'я області.

Основні завдання та заходи Програми:

- реалізація заходів державних та регіональних програм, які діють у галузі охорони здоров'я Чернівецької області;
- вдосконалення умов праці для медичного персоналу, сприяння професійній самореалізації та розвитку;
- створення єдиного медичного простору, чіткої системи профілізації закладів охорони здоров'я та науково обгрунтованого та документально підтвердженого впорядкування маршрутів пацієнтів в умовах функціонування госпітального округу;
- забезпечення економії асигнувань у результаті оптимізації закладів охорони здоров'я та покращення якості надання медичної допомоги населенню, в тому числі внутрішньо переміщеним особам;
- подальший розвиток Чернівецького госпітального округу, оптимізація мережі лікувально-профілактичних закладів області, розвиток спеціалізованої медичної допомоги;
- належне забезпечення імунoproфілактики та захисту населення від інфекційних хвороб, згідно календаря щеплень;
- забезпечення вакцинації від грипу та гострої респіраторної хвороби COVID-19 та збільшення відсотку вакцинованого населення від грипу та коронавірусу (COVID-19), у тому числі серед внутрішньо переміщених осіб;
- зменшення показника материнської смертності нижче/до середньо державного рівня;
- виявлення хворих та своєчасне обстеження на туберкульоз на ранніх стадіях;
- зменшення показника смертності та зниження показника первинного виходу на інвалідність внаслідок гострого інфаркту міокарда шляхом ширшого використання інтервенційних методів лікування (коронарографія, стентування, тромболітична терапія тощо), підвищення ефективності заходів профілактики захворювань серцево-судинної системи серед населення області;
- максимальне забезпечення лікувальними заходами всіх мешканців Чернівецької області, в тому числі внутрішньо переміщених осіб та військовослужбовців, що потребують лікування найбільш поширених форм раку, зниження смертності від злоякісних новоутворень, збільшення п'ятирічної виживаності хворих зі злоякісними новоутвореннями шляхом забезпечення створення системи безперервного надання якісних і доступних послуг з лікування і підтримки людей, які живуть з онкологічними захворюваннями, у рамках реформування системи охорони здоров'я;
- створення умов для розвитку донорства, забезпечення інфекційної безпеки донорської крові та її компонентів, впровадження сучасних технологій медичного та лабораторного оповіщення донорів як показника здоров'я донорів, спрямованих на заготівлю безпечних та якісних компонентів крові, заготівлі та зберігання крові, її

компонентів, задоволення потреби населення області в якісних компонентах крові за мінімальною вартістю і максимальною безпекою, ефективністю та виконання мобілізаційних завдань Міністерства охрони здоров'я України/ДСНС/ МВС/Міноборони;

- підвищення рівня надання спеціалізованої медичної допомоги хворим на гостре порушення мозкового кровообігу (ішемічні, геморагічні інсульти) та зниження летальності, тимчасової / стійкої втрати працездатності, за рахунок збільшення доступності екстреної спеціалізованої медичної допомоги (нейрохірургічне лікування, стентування, тромболітична терапія тощо),

- забезпечення хворих нефрологічного профілю необхідними медикаментами для якісного проведення гемодіалізу, поліпшення якості замісного лікування програмним гемодіалізом хворим із незворотними ураженнями нирок, зменшення показника смертності та інвалідизації пацієнтів з хронічною хворобою нирок III –IV стадії;

- розвиток трансплантації анатомічних матеріалів людини в області, створення реєстру донорів та реєстру пацієнтів з трансплантованими органами, активізація роботи щодо проведення посмертної діагностики смерті мозку шляхом розширення мережі закладів, які можуть забезпечити умови та юридичний супровід забору органів;

- підвищення рівня надання спеціалізованої медичної допомоги хворим на розсіяний склероз, зниження тимчасової та стійкої втрати працездатності, зменшення кількості загострень та покращення якості життя за рахунок повноцінного забезпечення хворих лікарськими засобами;

- забезпечення якісною медичною допомогою внутрішньо переміщених осіб;

- працевлаштування, за наявності вакантних посад, внутрішньо переміщених медичних працівників за фахом в закладах охорони здоров'я;

- забезпечення безкоштовним та якісним зубопротезуванням військовослужбовців, учасників бойових дій;

- подальший розвиток служби екстреної медичної допомоги, встановлення нової версії спеціалізованого програмного забезпечення для взаємодії зі Службою 112;

- розвиток служби паліативної та хоспісної допомоги; покращення якості життя пацієнтів з невиліковними хворобами та їх родичів, зменшення економічних втрат при здійсненні цього догляду родичами;

- впровадження та реалізація Плану розвитку системи реабілітації та після реабілітаційної допомоги на рівні області на 2024-2025 роки;

- створення на базі ОКНП «Чернівецький обласний госпіталь ветеранів війни», ОКНП «Чернівецька лікарня швидкої медичної допомоги», ОКНП «Чернівецька обласна дитяча клінічна лікарня», КНП «Хотинська багатопрофільна лікарня інтенсивного лікування» реабілітаційних відділень;

- проведення ремонтних робіт реабілітаційних відділень на базі КНП «Сокирянська багатопрофільна лікарня», КНП «Вижницька багатопрофільна лікарня інтенсивного лікування»;

- реалізація проекту «Recovery» та створення сучасного центру реабілітації на базі ОКНП «Чернівецький обласний госпіталь ветеранів війни»;

- реалізація проекту USAID «Розбудова стійкої системи громадського здоров'я»;

- реалізація Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?» за ініціативою першої леді України Олени Зеленської;

- забезпечення інтеграції послуг з психічного здоров'я у службу екстреної та спеціалізованої медичної допомоги;

- розширення мережі мобільних мультидисциплінарних команд;

- будівництво, капітальний ремонт та реконструкція: ОКНП «Чернівецька обласна клінічна лікарня» (ремонт корпусів № 4, 15, 10, капітальний ремонт фасадів, інфекційного

відділення, очисних споруд) та ОКНП «Чернівецька обласна дитяча клінічна лікарня» (реконструкція корпусу на вул. Руській, 205, ремонт 1-4 поверху педіатричного корпусу Б на вул. Руська, 207 А);

- завершення та введення в експлуатацію блоку променевої терапії з добудовою приміщення для розміщення лінійного прискорювача в ОКНП «Буковинський клінічний онкологічний центр»;

- виконання капітального ремонту фасаду корпусу літера «А» та літера «Б» ОКНП «Чернівецький обласний госпіталь ветеранів війни» із застосуванням енергозберігаючих технологій (утеплення зовнішніх стін);

- завершення капітального ремонту приміщень відділень 4-го та 2-го поверхів обласного комунального некомерційного підприємства «Чернівецька лікарня швидкої медичної допомоги»;

- виконання капітального ремонту загально-кардіологічного відділення №2 (2 поверх стаціонарного корпусу) ОКНП «Чернівецький обласний клінічний кардіологічний центр».

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми:

- покращення здоров'я населення Чернівецької області, що, зокрема, оцінюється за двома показниками: кількість робочих днів, пропущених через хворобу та середня очікувана тривалість життя;

- створення єдиного медичного простору, чіткої системи профілізації закладів охорони здоров'я та науково обґрунтованого і документально підтвердженого впорядкування маршрутів пацієнтів в умовах функціонування госпітального округу;

- забезпечення показника материнської смертності на рівні не вище середнього у державі;

- зниження на 8% летальності серед хворих на гостре порушення мозкового кровообігу (ішемічні, геморагічні інсульти) та скорочення тимчасової / стійкої втрати працездатності;

- зменшення на 8% показника смертності від гострого інфаркту міокарда;

- зменшення середньої тривалості госпіталізації пацієнтів на 13%;

- зниження на 5% показника смертності від злоякісних новоутворень, збільшення п'ятирічної виживаності хворих зі злоякісними новоутвореннями, та зменшення на 10 % смертності з числа вперше виявлених хворих III і IV стадії раку;

- зменшення показника смертності та інвалідизації пацієнтів з хронічною хворобою нирок III –IV стадії;

- розвиток служби паліативної та хоспісної допомоги;

- забезпечення внутрішньо переміщених осіб медикаментами згідно протоколів надання медичної допомоги для лікування соціально – значущих хвороб (ВІЛ/СНІД інфекції, туберкульоз, гепатити).

- раннє виявлення та своєчасне обстеження хворих з туберкульозом, швидка діагностика відповідно до чутливості та своєчасно розпочате лікування.

Соціальний захист та пенсійне забезпечення

Мета Програми: підвищення якості соціального захисту та обслуговування громадян у сфері пенсійного забезпечення, реалізація державної соціальної політики з метою створення соціально спроможних громад, розвитку та забезпечення доступності соціальних послуг.

Основні завдання та заходи Програми:

- забезпечення адресного та своєчасного надання усіх видів соціальної допомоги, житлових субсидій, пільг та компенсацій населенню області та внутрішньо переміщеним особам з тимчасово окупованої території України та районів, де ведуться активні бойові дії;
- забезпечення соціального захисту ветеранів, осіб з інвалідністю внаслідок війни, Захисників та Захисниць, громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- реалізація обласної комплексної програми підтримки окремих категорій громадян «Турбота» на 2022–2024 роки, залучення благодійної допомоги для вирішення проблем для найбільш незахищених верств населення;
- надання методичної допомоги територіальним громадам області щодо визначення потреб населення у соціальних послугах, шляхів впровадження, розвитку та вдосконалення соціальних послуг, організації їх планування та надання, поліпшення якості та доступності послуг для мешканців громади;
- методичний та інформаційний супровід діяльності закладів, установ, організацій, що проводять соціальну роботу, надають соціальні послуги в територіальних громадах області;
- організація навчальних заходів для надавачів соціальних послуг, спеціалістів виконавчих органів місцевого самоврядування, які здійснюють управління системою надання соціальних послуг сім'ям та дітям; надання методичної допомоги громадам у проведенні соціальної роботи, наданні соціальних послуг;
- впровадження програми навчання та підвищення професійної компетентності/кваліфікації для працівників закладів, установ, що надають соціальні послуги у відповідній адміністративно-територіальній одиниці, фахівців із соціальної роботи, посадових осіб районних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, працівників служб у справах дітей;
- організація діяльності інтернатних установ системи соціального захисту населення;
- підтримка та інтеграція внутрішньо переміщених осіб у приймаючих громадах;
- організація оздоровлення дітей, які потребують особливої уваги та підтримки;
- реалізація плану заходів на 2023-2024 роки з ментального здоров'я та психосоціальної підтримки цивільного населення Чернівецької області;
- цільове та ефективне використання коштів загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- здійснення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення області щодо легальної зайнятості з метою набуття страхового стажу, необхідного для призначення соціальних та пенсійних виплат;
- продовження взаємодії Головного управління Пенсійного фонду України в Чернівецькій області з місцевими органами виконавчої влади, соціальними партнерами та органами державної виконавчої служби з метою погашення заборгованості з обов'язкових платежів до Пенсійного фонду України;
- надання органам Державної податкової служби, управлінню Держпраці у Чернівецькій області, територіальним громадам та соціальним партнерам переліків роботодавців, які порушують законодавство про працю, інші законодавчі акти, в рамках вжиття заходів з легалізації заробітної плати та зайнятості населення, захисту прав застрахованих осіб;
- інформування населення щодо змін у пенсійному законодавстві та щодо залежності страхового стажу і розміру пенсії від легальної зайнятості.

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми:

- покращення соціально-побутового обслуговування осіб з інвалідністю, осіб з інвалідністю внаслідок війни, Захисників та Захисниць, внутрішньо переміщених осіб;
- підвищення рівня поінформованості населення щодо можливості отримання державних соціальних допомог, субсидій та компенсацій;
- впровадження державних стандартів соціальних послуг;
- вдосконалення механізму запобігання та протидії домашньому насильству, підвищення рівня інформованості населення щодо форм і проявів домашнього насильства, його причин і наслідків та необхідні дії осіб; ефективне реагування на факти домашнього насильства через впровадження механізму взаємодії суб'єктів, які реалізують заходи щодо запобігання та протидії домашньому насильству; надання допомоги та захисту особам, постраждалим від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності та корекція їхньої поведінки;
- забезпечення професійною соціальною підтримкою вразливих верств населення у вирішенні ними складних життєвих обставин;
- підвищення професійної компетентності/кваліфікації працівників закладів, установ, що надають соціальні послуги, фахівців із соціальної роботи, посадових осіб районних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, працівників служб у справах дітей;
- створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;
- надання якісних соціальних послуг вразливим верствам населення;
- сприяння формуванню у суспільстві культури піклування про ментальне здоров'я;
- надання якісних послуг з оздоровлення дітям, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки;
- удосконалення механізму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства та впровадження європейських стандартів рівності;
- забезпечення ефективної координації у сфері протидії торгівлі людьми;
- мобілізація власних доходів до бюджету Пенсійного фонду в сумі 6030,6 млн грн, у тому числі адміністрування яких здійснює Головне управління Пенсійного фонду України в Чернівецькій області – 28,2 млн грн. Порівняно з 2023 роком надходження власних доходів збільшаться на 4,1%, або 236,9 млн грн.
- зростання середньомісячного розміру виплати на одного пенсіонера на 13,2%, в порівнянні з 2023 роком, що становитиме 4751,04 грн;
- забезпеченість потреби на виплату пенсій та грошової допомоги власними коштами у розмірі 92,8%.

Підтримка та інтеграція внутрішньо переміщених осіб

Мета Програми: розв'язання основних проблем внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО), інших постраждалих від війни шляхом сприяння соціальної адаптації таких осіб за новим місцем проживання; надання допомоги у створенні належних умов життєдіяльності та забезпеченості їх прав, а також створення умов розвитку потенціалу і посилення спроможності ВПО у приймаючих територіальних громадах.

Основні завдання та заходи Програми:

- розміщення ВПО в комунальних закладах та поетапне розселення їх з місць компактного поселення з урахуванням критеріїв вразливості, гендерного аспекту та принципу єдності родин;
- створення організаційно-правових передумов для збільшення житлового фонду для тимчасового проживання ВПО;
- проведення ремонтно-будівельних робіт приміщень та облаштування місць для розміщення ВПО в територіальних громадах Чернівецької області, зокрема у співпраці з міжнародними організаціями;

- стимулювання розвитку підприємницької діяльності серед ВПО;
- посилення соціальної згуртованості та культури діалогу в приймаючих територіальних громадах за допомогою тематичних заходів та спільних дій;
  - створення у комунальних закладах належних умов для постійного чи тимчасового проживання внутрішньо переміщених та евакуйованих осіб у зв'язку із введенням воєнного стану;
  - забезпечення ВПО освітніми послугами;
  - створення телеграм-каналу для соціальної підтримки ВПО, в тому числі осіб з інвалідністю, зокрема людей з порушенням зору та слуху;
  - забезпечення доступу ВПО до послуг безоплатної правової вторинної допомоги;
  - формування бази незайнятих об'єктів нерухомості, які за умови проведення ремонту можуть бути використані для забезпечення житлом ВПО.

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми:

- оперативне розміщення ВПО та евакуйованого населення із зони бойових дій;
- забезпечення тимчасовим житлом ВПО;
- створення належних умов для проживання ВПО;
- модернізація та оснащення закладів проживання ВПО засобами адаптації середовища, відповідно до вимог потреб осіб з інвалідністю;
- підвищення рівня самозайнятості населення;
- встановлення діалогу та порозуміння через ознайомлення з історією, звичаями та традиціями краю, а також залучення ВПО до процесу прийняття рішення у приймаючих громадах;
  - надання актуальної інформації та покращення поінформованості ВПО, в тому числі осіб з інвалідністю, про місця для тимчасового розміщення та можливість отримання допомог, пільг і компенсацій;
  - забезпечення можливості ВПО отримати послуги безоплатної правової вторинної допомоги.

4.3. Створення сприятливих умов для розвитку культури, молодіжної політики та спорту
Культурний простір

Мета Програми: підтримка закладів культури в умовах воєнного стану та надання якісних культурно-мистецьких та інформаційно-просвітницьких послуг населенню.

Основні завдання та заходи Програми:

- забезпечення виконання завдань, визначених регіональними програмами розвитку культури на 2023–2025 роки, підтримки інститутів громадянського суспільства етнічного спрямування (національних меншин) Чернівецької області на 2024 рік, комплексною програмою охорони та збереження об'єктів культурної спадщини Чернівецької області на 2023–2025 роки;
  - активне використання міжнародних донорських програм та грантів, залучення ресурсів міжнародних та регіональних фінансових інституцій;
  - оптимізація мережі закладів культури області відповідно до потреб громад у якісних, доступних і сучасних культурних послугах;
  - забезпечення надання якісних культурно-мистецьких та інформаційно-просвітницьких послуг населенню, в тому числі запровадження курсів/клубів із опанування української мови жителями області, зокрема внутрішньо переміщеними особами;
  - здійснення заходів з облаштування безбар'єрного простору в обласних музеях;
  - підготовка та проведення соціально важливих культурно-мистецьких заходів загальнодержавного та обласного рівнів;
  - підтримка обдарованих митців шляхом присудження мистецьких премій;

- ідентифікація, дослідження, популяризація традиційної культури, примноження її кращих зразків і всебічне сприяння поширенню знань про нематеріальну культурну спадщину краю;

- проведення науково-пошукової та дослідницької роботи з метою виявлення, наукового вивчення, класифікації, державної реєстрації – занесення до Переліків об'єктів культурної спадщини та до Державного реєстру нерухомих пам'яток України;

- проведення постійного моніторингу об'єктів культурної спадщини на території Чернівецької області на предмет охорони та збереження, а також запобіганню руйнування об'єктів;

- недопущення загострення міжконфесійних відносин та моніторингу випадків міжконфесійного протистояння;

- організація обмінних гастролей концертно-театральних установ області, підтримка гастрольної діяльності творчих колективів за межами України;

- проведення обласного відбіркового етапу XVII Всеукраїнського фестивалю сучасної пісні та популярної музики «Червона рута»;

- відзначення 190-ої річниці з дня народження видатного буковинського письменника, громадського діяча Юрія Федьковича;

- відзначення 75-ої річниці з дня народження буковинського композитора-виконавця, Героя України, лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка Володимира Івасюка;

- поповнення репертуарів обласних театральних установ кращими зразками світової та української класики, сучасного мистецтва, творами буковинських авторів, зокрема створення новорічної казки «Як козаки правду шукали», «Сільська честь» за П. Маскани, вистави для дітей «Ріккі-Тіккі-Таві» за Р. Кіплінгом та інших;

- реалізація проєкту «Українське на екран» у територіальних громадах області;

- реалізація проєкту «Буковина Автентична».

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми:

- збільшення кількості культурно-мистецьких заходів на 1,7%;

- збільшення кількості жителів області, в тому числі внутрішньо переміщених осіб, що братимуть участь у культурно-мистецьких заходах на 18%;

- частка дітей, охоплених заняттями в мистецьких школах, у загальній кількості учнів ЗЗСО;

- підвищення якості наданих культурно-мистецьких послуг

Розвиток спортивної інфраструктури

Мета Програми: створення сприятливих умов для розвитку фізичної культури та спорту.

Основні завдання та заходи Програми:

- створення умов для забезпечення оптимальної рухової активності різних груп населення для зміцнення здоров'я з урахуванням інтересів, здібностей та індивідуальних особливостей на локаціях, визначених програмою «Активні парки – локації здорової України»;

- проведення заходів щодо внесення об'єктів спортивної інфраструктури до єдиного електронного реєстру спортивних споруд України;

- популяризація здорового способу життя та фізичної реабілітації, а також максимальної реалізації здібностей обдарованої молоді у дитячо-юнацькому, резервному спорті, спорті вищих досягнень;

- впровадження нових сучасних видів спорту серед широких верств населення;

- організація проведення обласних та регіональних змагань з олімпійських та неолімпійських видів спорту;

- забезпечення участі членів та кандидатів в члени збірних команд України в навчально-тренувальних зборах з видів спорту;
- відзначення іменними стипендіями та грошовими винагородами кращих спортсменів та тренерів області;
- розвиток спортивної інфраструктури області, забезпечення фізичної безбар'єрності;
- забезпечення збереження діючих спортивних шкіл у територіальних громадах області;
- організаційне забезпечення функціонування та удосконалення мережі закладів фізичної культури та спорту шляхом діджиталізації;
- підтримка та розвиток олімпійського, неолімпійського, параолімпійського та дефлімпійського руху;
- створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з інвалідністю відповідно до будівельних норм ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд»;
- забезпечення суспільної інтеграції осіб з інвалідністю шляхом створення умов для проведення заходів фізкультурно-спортивної реабілітації;
- перехід на цифрову взаємодію між суб'єктами сфери фізичної культури і спорту.

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми:

- збереження мережі закладів фізичної культури та спорту;
- збільшення кількості осіб, що займаються всіма видами фізкультурно-оздоровчої роботи;
- збереження дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ) та шкіл вищої спортивної майстерності (ШВСМ);
- проведення на належному рівні чемпіонатів, кубків області із видів спорту та забезпечення участі спортсменів області у державних та міжнародних змаганнях.

Підтримка дітей, сімей та молоді

Мета Програми: виявлення на ранній стадії сімей, які неспроможні виконувати виховні функції, вжиття заходів для запобігання соціальному сирітству, створення належних умов для всебічного розвитку та виховання дітей, поширення форм сімейного влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, збільшення обсягів фінансування заходів щодо подолання дитячої безпритульності і бездоглядності, забезпечення житлом дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

створення системи всебічної підтримки молоді, сприяння формуванню та розвитку громадської активності молоді для її самовизначення та самореалізації, підвищення її самостійності, конкурентоспроможності, забезпечення національно-патріотичного виховання, організації інформаційного простору для забезпечення розвитку молоді, залучення молоді до активної участі в соціально-політичному житті, сприяння створенню молодіжної інфраструктури, налагодження комунікації між органами державної влади та молоддю області

Основні завдання:

- підтримка розвитку сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- збереження позитивних тенденцій щодо запобігання бездоглядності та безпритульності, попередження дитячої злочинності та негативних проявів в дитячому середовищі, захист дітей від жорстокого поводження, насильства серед дітей шляхом:
  - раннього виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах й упередження виходу дітей на вулицю;
  - проведення в області профілактичних заходів «Діти вулиці», «Вокзал», рейд «Урок», виготовлення та розповсюдження буклетів на правову тематику;

- проведення семінарів з питань попередження насильства щодо дітей та з питань профілактичної роботи з дітьми, які опинились в складних життєвих обставинах й сім'ями, в яких проживають ці діти;

- підвищення кадрового потенціалу територіальних громад як органів опіки та піклування, для чого продовжити практику проведення щомісячних семінарів-навчань з питань захисту прав дитини для фахівців із соціальної роботи, працівників служб у справах дітей, уповноважених представників із захисту прав дітей територіальних громад;

- забезпечення житлом дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на проектні, будівельно-ремонтні роботи, придбання житла та приміщень для розвитку сімейних та інших форм виховання, наближених до сімейних, забезпечення житлом дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа);

- сприяння ініціативі й активності молоді в усіх сферах життєдіяльності суспільства, розширення можливості безпосередньої участі молодих людей у формуванні й реалізації державної політики щодо вирішення соціально значимих проблем як суспільства взагалі, так і молоді зокрема;

- забезпечення виховання молодих людей на засадах патріотизму, духовності та загальнолюдських моральних цінностей;

- формування інформаційного простору для забезпечення розвитку молоді;

- забезпечення задоволення різноманітних індивідуальних освітніх потреб молоді, отримання психологічних, культурологічних та інших знань, комунікативних навичок, спеціальних умінь тощо (розвиток неформальної освіти);

- формування свідомості молоді у розумінні важливості ролі національно-патріотичного виховання в житті суспільства, вихованні нового покоління, забезпеченні суспільної стабільності;

- сприяння створенню молодіжних консультативно-дорадчих органів в об'єднаних територіальних громадах;

- сприяння розвитку мережі молодіжної інфраструктури.

Очікуваний результат:

- влаштування до сімейних форм виховання не менше 96% від загальної кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

- влаштування в сім'ї усиновлювачів не менше 15% від загальної кількості дітей, яким у 2024 році буде надано статус дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

- своєчасне виявлення бездоглядних та безпритульних дітей, влаштування їх на виховання в заклади сімейного типу та соціального захисту;

- забезпечення поширення соціальної реклами та широкого висвітлення в засобах масової інформації питань соціально-правового захисту дітей, дотримуватись положень Конвенції ООН про права дитини;

- розширення мережі молодіжної інфраструктури в області;

- збільшення кількості діючих консультативно-дорадчих органів (молодіжних рад) на території області.

4.4. Удосконалення управління регіональним розвитком, боротьба з корупцією, розвиток громадянського суспільства та медіа

Мета Програми: створення сприятливих умов для подальшого розвитку громадянського суспільства у Чернівецькій області, підвищення ефективності комунікацій органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського

суспільства; сприяння забезпеченню участі громадськості у формуванні та реалізації державної і регіональної політики, стимулювання громадської активності. Забезпечення інформаційних потреб населення області в доступі до офіційної інформації про діяльність обласної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування та широке охоплення населення зазначеною інформацією. Відкритість та прозорість обласної виконавчої влади та місцевого самоврядування, створення якісного інформаційного контенту та сприяння розвитку інформаційного простору Чернівецької області і формування книжкової культури населення, зниження рівня корупційних проявів в органах державної влади.

Основні завдання та заходи Програми:

- створення сприятливих умов розвитку громадянського суспільства, медіа, діяльності інститутів громадянського суспільства;
- підтримка ініціатив інститутів громадянського суспільства щодо вирішення завдань регіональної політики;
- підвищення професійного рівня та інституційної спроможності інститутів громадянського суспільства та органів виконавчої влади щодо використання механізмів участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики;
- висвітлення діяльності органів влади у засобах масової інформації, на наявних медіа-ресурсах та у соціальних мережах;
- організація та проведення прес-конференцій, прямих ефірів, брифінгів, прес-турів, засідань за круглим столом та виступів на радіо та телебаченні за участю керівників місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування;
- розвиток інформаційного суспільства, сприяння розвитку інформаційного простору шляхом підтримки свободи слова в регіоні та розширення участі області в наповненні національного телерадіопростору;
- захист та розвиток національного інформаційного простору. Зокрема, в рамках імплементації медіареформ йдеться про необхідність належного функціонування українських ЗМІ та сприяння їхній діяльності з метою забезпечення потреб населення в суспільно важливій інформації;
- забезпечення належного функціонування офіційного вебпорталу Чернівецької обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації);
- створення якісного новинного та презентаційного аудіовізуального контенту;
- висвітлення діяльності обласної державної адміністрації в друкованих та електронних ЗМІ, інтернет-виданнях, соціальних медіа;
- виготовлення та поширення тематичних просвітницьких та інформаційних матеріалів, зокрема, із соціальною рекламою;
- надання фінансової підтримки на видання книг місцевих авторів, журналів для дітей та юнацтва, літературно-просвітницьких журналів;
- забезпечення проведення ефективних заходів, спрямованих на запобігання корупційних проявів і мінімізацію їх негативного впливу на діяльність органів влади та органів місцевого самоврядування;
- здійснення контролю щодо стану дотримання вимог нормативно-правових актів у сфері запобігання корупції органами виконавчої влади області;
- проведення превентивно-роз'яснювальних заходів щодо практичного застосування вимог Закону України «Про запобігання корупції» для посадових осіб органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування області.

Індикатори, що будуть свідчити про реалізацію завдань Програми:

- проведення публічних консультацій, засідань громадської ради;
- збільшення кількості проєктів і програм інститутів громадянського суспільства;
- збільшення кількості семінарів, конференцій, тренінгів, круглих столів, тощо;

- збільшення кількості публікацій на офіційних веб-ресурсах облдержадміністрації (обласної військової адміністрації);
- зростання кількості книг та обсягу фінансової підтримки для випуску творів буковинських авторів, що видаються державною мовою і мовами національних меншин та придбання книг актуальної тематики;
- зниження рівня корупційних проявів на території області;
- підвищення правової обізнаності посадових осіб органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування області щодо практичного застосування вимог Закону України «Про запобігання корупції»;
- підвищення рівня негативного ставлення до корупції у різних верств населення області.

4.5. Бюджетна політика

Мета Програми:

- збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів через розширення податкової бази та ефективне їх адміністрування;
- покращення надання освітніх, соціальних та культурних послуг шляхом цільового і ефективного витрачання бюджетних коштів.

Основні завдання та заходи:

- зміцнення фінансово-економічної основи місцевих бюджетів;
- забезпечення ефективної взаємодії місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування щодо наповнення бюджетів усіх рівнів відповідно до показників економічного розвитку території;
- підвищення рівня платіжної дисципліни та скорочення обсягів податкової заборгованості за рахунок посилення контролю за дотриманням податкового законодавства, повнотою і своєчасністю сплати до бюджетів податків, зборів і інших платежів;
- забезпечення належного фінансування заходів територіальної оборони, підготовки населення до участі в русі національного спротиву та підтримки військових частин (установ);
- дотримання принципу рівних гендерних прав і можливостей під час формування бюджетних показників;
- забезпечення своєчасної та повної виплати заробітної плати працівникам бюджетних установ;
- виконання взятих розпорядниками бюджетних коштів зобов'язань, виключно в межах асигнувань, затверджених кошторисами на 2024 рік;
- продовження роботи щодо погашення та недопущення збільшення обсягу простроченої кредиторської та дебіторської бюджетної заборгованості.

Кількісний критерій, що свідчить про реалізацію завдання Програми:

- збалансованість показників місцевих бюджетів;
- своєчасне та повне фінансування бюджетних видатків;
- недопущення бюджетної заборгованості з оплати праці, соціальних виплат та за спожиті бюджетними установами енергоносії;
- скорочення обсягів кредиторської та дебіторської заборгованостей місцевих бюджетів;
- зменшення податкового боргу до бюджетів усіх рівнів.

3. Характеристика поточного стану довкілля населених пунктів Чернівецької області, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану.

В даному розділі змодельюємо 3 сценарії розвитку ситуації:

а) якщо Стратегію розвитку Чернівецької області на 2024 рік не буде затверджено;

б) у разі прийняття Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік на території, які ймовірно зазнають впливу;

в) зокрема щодо територій з природоохоронним статусом

Екологічна політика — це діяльність суспільства й держави, спрямована на: охорону та оздоровлення природного середовища; ефективне поєднання функцій природокористування та охорони довкілля; забезпечення екологічної безпеки громадян; запровадження безвідходних і маловідходних, екологічно чистих технологій; розвиток природоохоронного виховання й освіти. Екологічна політика складається щонайменше із чотирьох рівнів:

1) міжнародно-глобальної екополітики (наприклад, встановлюються економічні зони у Світовому океані, квоти на вилучення природних ресурсів, вводяться заборони на скидання речовин);

2) регіональної екополітики (наприклад, створення прикордонних заповідників, співпраця країн щодо контролю за перенесенням біозабруднювачів);

3) національної (державної) екополітики (наприклад, ухвалення й реалізація природоохоронних законів, міжнародних договорів);

4) локальної екополітики (наприклад, політика економічного району або міста).

В Україні екологічна політика та стратегічні цілі стану довкілля, до якого Україна має досягнути в 2030 році прописано у Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року»

Визначені основні пріоритетні напрями екологічної політики держави, серед яких - формування в суспільстві екологічних цінностей та засад сталого споживання і виробництва, забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України, забезпечення інтеграції екологічної політики в процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України, зниження екологічних ризиків для екосистем та здоров'я населення до соціально прийняттого рівня, удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.

На рівні регіону норми Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року впроваджуються Стратегією розвитку Чернівецької області до 2027 року, програмою соціально-економічного розвитку Чернівецької області на 2021-2022 роки, Комплексною програмою з охорони навколишнього природного середовища «Екологія» у Чернівецькій області на 2022-2026 роки та іншими законами України та нормативно правовими актами.

З кожним роком все більшого значення набуває охорона рослинного, тваринного світу, водних та земельних ресурсів, ландшафтів, особливо цінних природних територій та об'єктів, зростає їх роль в житті біосфери та суспільства. Насамперед, цінні природні території та об'єкти є основою екологічної мережі, формування якої спрямоване на забезпечення екологічної рівноваги регіонів та України в цілому. До екологічної мережі входять природно-заповідні території, які є її ядром, території, що охороняються, зелені зони міст, а також природна рослинність, яку людина використовує регламентовано - ліси, луки, пасовища тощо.

Розвиток рекреаційної діяльності, створення сприятливих екологічних умов для здоров'я людини також нерозривно пов'язані з розвитком екологічної діяльності. Доведено,

що, наприклад, вартість екологічних і рекреаційних функцій природних ресурсів, а також темпи росту значимості цих функцій є значно вищими за сировинні ресурси.

Екологічні послуги, які надають екосистеми, викликають сьогодні підвищену суспільну увагу. Це зумовлено тим, що вони довгий час залишались недооціненими. Сьогодні на суспільному рівні сформувалось розуміння того, що вони не лише стрімко знижуються, але й взагалі можуть бути втраченими. В свою чергу це призведе до виникнення нових екологічних небезпек і додаткових витрат для суспільства як на місцевому так і глобальному рівнях.

Національна система екологічної безпеки, запобігання і реагування на аварії, катастрофи інші надзвичайні ситуації природного і техногенного походження дає можливість конструктивно вирішувати питання екологічної безпеки.

Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України та регіону передбачає перегляд основних стратегічних завдань державної екологічної політики, що базуються, перш за все, на виявлених кореневих причинах екологічних проблем та фінансовій спроможності країни до їх вирішення.

Ідентифіковано стратегічні цілі державної екологічної політики, що задекларовані в офіційних документах України за період її незалежності, в результаті яких охарактеризовано вектори державної екологічної політики та встановлено їх конкретизацію, що свідчить не лише про загострення екологічних проблем, а і усвідомлення їх у процесі здійснення державно-управлінської діяльності.

Узгодження взаємодії суспільства з природою потребує спеціальних знань в тому числі і з контролю за станом довкілля. Державний екологічний контроль, насамперед, встановлює закономірності у взаємовідносинах між людиною, об'єктами господарювання, живими організмами і довкіллям, а також визначає порядок застосування законодавчих і нормативних документів у природоохоронному контролі, оцінці екологічного стану об'єкту, ступеню і характеру його впливу на довкілля, дотримання цим об'єктом вимог законодавства, норм і правил у галузі охорони природи для своєчасного вживання заходів з усунення виявлених порушень та попередження негативного впливу на довкілля.

Встановлено, що правовий механізм є основою державного управління у сфері реалізації екологічної політики, який має забезпечувати реалізацію науково обґрунтованих принципів охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів і екологічну безпеку життєдіяльності людей, встановлювати науково обґрунтовані правила поведінки людей, підприємств і організацій у галузі екології.

Програму економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік (далі – Програма) розроблено Департаментом регіонального розвитку обласної державної адміністрації спільно з структурними підрозділами обласної державної адміністрації, територіальними підрозділами міністерств, відомств та інших центральних органів виконавчої влади в області, районними державними адміністраціями, територіальними громадами та установою «Агенція регіонального розвитку Чернівецької області» відповідно до Закону України від 23 березня 2000 року № 1602-III «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» та постанови Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року № 621 «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету» (із змінами).

Метою Програми є створення сприятливих умов для динамічного і збалансованого розвитку області та підвищення якості життя населення.

Програма підготовлена на основі гендерно-чутливого аналізу результатів економічного і соціального розвитку області за 2021 рік та визначає основні завдання та заходи соціально-економічного розвитку й прогнозні показники на 2024 рік.

Фінансування заходів Програми у 2024 році здійснюватиметься за рахунок різних джерел фінансування: бюджетних коштів, кредитних ресурсів, власних коштів господарюючих суб'єктів, грантів, коштів міжнародної технічної допомоги, благодійної, гуманітарної, спонсорської допомоги та інших джерел не заборонених чинним законодавством.

Загальні відомості

Географічне розташування та кліматичні особливості

Рис. 1. Карта області

Чернівецька область – унікальний край, в якому поєднані історично долі Північної Буковини та частини Бессарабії. Розташована на перехресті магістральних шляхів Центральної, Південної та Східної Європи, на південному заході України у передгір'ї Карпат за течією рік Дністер і Прут. Вперше назва краю зустрічається в 1392 році. Почергово Північна Буковина перебувала в складі Київської Русі, Галицько-Волинського князівства.

Після розпаду Галицької держави землі сучасної Чернівецької області потрапили під владу Угорської корони. Згодом, в середині XIV століття тут виникло Молдавське князівство, яке невдовзі потрапило у васальну залежність від Туреччини. У кінці XVIII – початку XIX століття вони зазнали панування найбільших, наймогутніших імперій свого часу – Російської (Бессарабія) та Австро-Угорської (Буковина).

Область одна з наймолодших в Україні, утворена 7 серпня 1940 року в результаті возз'єднання північної частини Буковини та Хотинського повіту Бессарабії.

На півдні та сході проходить державний кордон протяжністю 404,7 км, в тому числі з Румунією – 234,7 км, з Республікою Молдова – 170 км. Область межує з Івано-Франківською, Тернопільською, Хмельницькою та Вінницькою областями України, займає вигідне транспортно-географічне положення, має досить щільну мережу залізниць, автомобільних шляхів, трубопроводів та ліній електропередач. Відстань від Чернівців до Києва: залізницею – 624 км, шосейними дорогами – 538 км.

Площа - 8,1 тис. кв. км, що становить 1,3% загальної території країни.

Згідно фізико-географічного зонування території рельєф області достатньо складний. В Чернівецькій області знаходиться три зони: гірська, передгірна, лісостепова.

Гірська частина - Буковинські Карпати розташована на крайньому південному заході області і займає приблизно 1/4 території. Гори тут середньої висоти, від 500 м до 1600 м, з характерними мікрокліматичними умовами. Їх розсікають вузькі долини Сірету і Черемошу.

Притоки цих річок протікають переважно паралельно хребтам у повздовжніх долинах. Гори вкриті листяними і хвойними лісами.

Клімат гірської та високогірної частини характерний тривалою зимою зі стійким сніговим покривом та прохолодним дощовим літом.

В карпатському регіоні в структурі сільськогосподарських угідь рілля і багаторічні насадження займають менше одного відсотка.

Між Карпатами і річкою Прут розташована похила передгірна рівнина з розчленованим горбистим рельєфом. На загальному більш-менш рівнинному фоні виділяється Хотинська гряда висотою 400-500 м над рівнем моря, яка тягнеться широкою дугою від Чернівців до Хотина.

Західна частина передгір'я за кліматичними особливостями відноситься до зони "оптимального комфорту" – клімат м'який без сильних вітрів з достатньою кількістю сонячних днів ранньої весни і пізньої осені.

В цій зоні розташовані цілющі мінеральні джерела і грязі.

В передгір'ї переважають сільськогосподарські угіддя, а в складі сільськогосподарських угідь - кормові угіддя і рілля.

Гірський Карпатський район і частина передгір'я по природному ландшафту є надзвичайно цінною зоною для всієї України.

На північному-сході області, вздовж річки Дністер, розташована рівнинна частина. Це хвиляста рівнина з долинно-балковим рельєфом ерозійного типу. Існує кілька підвищень в Кельменецькому районі, що створилися внаслідок виходу на поверхню давніх третинних вапняків.

Долина Дністра має ширину від 0,5 км до 2,0 км, а місцями до 6,0 км.

Дністровсько-долинні ландшафти за своєю красою, рекреаційною та науково-пізнавальною цінністю являють надзвичайно багатий музей природи.

Тут зосереджено неповторні геологічні пам'ятки: єдиний в Україні та в Європі безперервний стратегічний розріз у вигляді суцільного оголення від докембрійських порід до середнього палеозою, прийнятий міжнародним симпозіумом 1968 року як еталон геологічного розрізу Європи і світу; стратиграфічні розрізи та оголення порід з численними палеонтологічними ділянками; збережені древні ландшафти у вигляді викопних решток пустелі і древніх рифів, скелі, стовпи вивітрювання; в оголеннях порід кембрію, сілуру, девону і антропогену є викопні рештки тварин і рослин (морські мідії, раки, скорпіони, панцирні риби, медузи).

В лісостеповій зоні переважають сільськогосподарські угіддя, а в їх складі - рілля. В області сільськогосподарські угіддя представлені в основному, ріллею (40,1%), меншою мірою – сіножаті і пасовищами (13,5%), багаторічні насадження (3,8%). Загальна площа сільськогосподарських угідь - 469,7 тис. га, що становить 58,0% до загальної площі території. Інтенсивний розвиток сільського господарства, хвилястий рельєф території призвів до значної ерозії ґрунтів: з 92,3 тис. га в 1959 році до понад 250 тис. га за останні роки. Це більше половини всіх сільськогосподарських угідь області. Піддані водній ерозії 142,42 тис. га. Це 17,6 % від загальної площі регіону.

Територія Карпатського регіону більше як на 50% вкрита лісами. Загалом лісистість області становить 29,3 відсотка.

Чернівецька область вирізняється помірним кліматом, перехідним до помірно-континентального.

Середньорічна температура повітря коливається від +9,3 °С на північному сході до +5,6 °С у гірській частині.

За даними Чернівецького обласного центру з гідрометеології, річна кількість опадів у Чернівцях у 2022 році становила 700,0 мм. За багаторічними спостереженнями в середньому у рівнинній частині кількість опадів становить 557,0 мм, у гірській – 752,0 мм.

Населення

Чисельність наявного населення у Чернівецькій області, за оцінкою, на 1 січня 2022р. становила 890457 осіб.

Упродовж 2021р. чисельність населення зменшилася на 6109 осіб.

Залишається суттєвим перевищення кількості померлих над кількістю живонароджених: на 100 померлих – 55 живонароджених.

Ринок праці

За результатами обстеження робочої сили в 2021р. кількість зайнятого населення у віці 15 років і старше становила 379,7 тис. осіб, а у віці 15–70 років – 368,1 тис. осіб. Кількість безробітного населення віком 15 років і старше та у віці 15–70 років становила 37,9 тис. осіб.

Рівень зайнятості населення віком 15 років і старше становив 51,3%, а серед населення віком 15–70 років – 55,6%. Рівень безробіття серед робочої сили віком 15 років і старше становив 9,1%, а серед осіб у віці 15–70 років – 9,3%.

Доходи населення

Середня заробітна плата (номінальна) штатного працівника підприємств, установ та організацій у січні 2022 р. становила 11326 грн, що в 1,7 раза вище рівня мінімальної заробітної плати (6500 грн).

Порівняно з груднем 2021р. розмір середньої номінальної заробітної плати зменшився на 20,9%, а за останні 12 місяців (відносно січня 2021р.) – збільшився на 16,8%.

Індекс реальної заробітної плати у січні п.р. порівняно із груднем 2021р. становив 78,0%, а відносно січня 2021р. – 107,1%.

Ціни

Ціни на споживчому ринку області в січні 2022р. порівняно з груднем 2021р. зросли на 1,5%, в Україні – на 1,3%.

Суттєво подорожчали продукти харчування, утримання та ремонт житла.

Промисловість

У грудні 2021р. порівняно з листопадом 2021р. індекс промислової продукції становив 107,3%, порівняно з груднем 2020р. – 100,1%.

У 2021р. порівняно із 2020р. індекс промислової продукції становив 96,1%, у т.ч. у добувній промисловості та розробленні кар'єрів – 112,3%, переробній – 95,3%, постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 96,5%.

Сільське господарство

У 2021р. індекс сільськогосподарської продукції становив порівняно з 2020р. 110,0 % у т.ч. у підприємствах – 122,0%, у господарствах населення – 105,5%.

Будівництво

Обсяг виробленої будівельної продукції (виконаних будівельних робіт) підприємствами області у 2021р. становив 1648365 тис.грн. Індекс будівельної продукції порівняно з 2020р. становив 64,1%. В тому числі житлові будівлі - 81,5% до попереднього року, нежитлові – 52,1%, інженерні споруди – 73,1%.

Зовнішня торгівля товарами

У 2021р. експорт товарів становив 207308,8 тис.дол. США або 123,1% порівняно з 2020р., імпорт – 194501,1 тис.дол. або 113,8%. Позитивне сальдо склало 12807,7 тис.дол. (у 2020р. негативне – 2462,2 тис.дол.).

Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 1,07 (у 2020р. – 0,99).

Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами зі 102 країн світу.

Внутрішня торгівля

Обсяг роздрібного товарообороту підприємств роздрібної торгівлі у 2021р. становив 10908,0 млн.грн, що на 19,8% більше, ніж у 2020р. У структурі роздрібного товарообороту підприємств роздрібної торгівлі переважала частка продажу непродовольчих товарів. Їх питома вага становила 71,5% або 7793,9 млн.грн, що на 19,4% більше, ніж у 2020р. Обсяг продажу продовольчих товарів збільшився на 21% і становив 3114,1 млн.грн.

Транспорт

Обсяг перевезених вантажів автомобільним транспортом у 2021р. становив 1821,0 тис.т., що складає 157,5% до 2020р.

Кількість перевезених пасажирів автомобільним транспортом становила – 12969,3 тис. (98,4% до 2020р), тролейбусним – 10031,8 тис.(100% до 2020 р.).

Атмосферне повітря

1 Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Регіональна екологічна політика у сфері охорони атмосферного повітря виконується відповідно до Програми соціально-економічного розвитку Чернівецької області та Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року. Управлінням та галузевим відділом забезпечувались заходи з покращення відповідних показників та їх стабілізації.

Основними завданнями управління екології та природних ресурсів у сфері охорони атмосферного повітря є видача дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами для об'єктів, які належать до другої або третьої групи; реєстр звітів про інвентаризацію викидів забруднюючих речовин підприємств; визначення величин фонових концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі.

Чернівці із показником 4,8 (індекс забруднення атмосфери) потрапили до списку територій із низьким рівнем забруднення атмосфери.

Останніми роками за рахунок спаду виробничої діяльності та переходу з твердих видів палива на газоподібні спостерігалось зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. У 2022 році викинуто 1,42 тис. тонн шкідливих речовин від стаціонарних джерел (у 2021 році – 1,66 тис.т).

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Основним джерелом забруднення атмосферного повітря в Чернівецькій області є викиди від пересувних джерел (відпрацьовані гази автотранспорту). Введення в експлуатацію об'їзної дороги для обласного центру дозволило покращити стан атмосферного повітря в м. Чернівці.

Таблиця.3 Динаміка викидів в атмосферне повітря

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1	2	3	4
Загальна кількість суб'єктів підприємницької діяльності, що здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, од.	141	127	-
Загальна кількість суб'єктів підприємницької діяльності, поставлених на державний облік, од.			
Загальна кількість суб'єктів підприємницької діяльності, що отримали дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря (об'єкти II-III групи), од.	58	79	93
Потенційний обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел за суб'єктами підприємницької діяльності, поставленими на облік, тис. т			
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел, тис. т			

у тому числі:			
від стаціонарних джерел, тис. т	1,8	1,66	1,42
від пересувних джерел, тис. т			
у тому числі від автомобільного транспорту, тис. т			
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел у розрахунку на км ² , т			
Викиди забруднюючих речовин в розрахунку на одиницю валового регіонального продукту, т/млн. грн.			
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км ² , т	0,2	0,2	0,2
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу, кг	2,0	1,9	1,6
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від пересувних джерел у розрахунку на км ² , т			

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення за видами економічної діяльності у 2022 році (тон)

Таблиця.4 Обсяги викидів

	Обсяги викидів	
	т	2022 % до 2020
Усі види економічної діяльності	1416,5	85,0
Сільське, лісове та рибне господарство	297,1	104,8
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	47,4	142,6
Переробна промисловість	728,6	105,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	125,7	80,8
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	6,6	101,4
Будівництво	5,7	148,6
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	67,8	87,9
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	23,5	53,6
Тимчасове розміщування й організація харчування	–	–
Інформація та телекомунікації	0,5	108,8
Фінансова та страхова діяльність	0,2	175,0
Операції з нерухомим майном	9,9	107,3
Професійна, наукова та технічна діяльність	–	–
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	2,8	100,0
Державне управління й оборона;	47,4	16,6

обов'язкове соціальне страхування		
Освіта	37,8	70,1
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	15,5	89,6
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	–	–
Надання інших видів послуг	–	–

За видами економічної діяльності найбільші обсяги викидів припадають на переробну промисловість (51,4% до загальної кількості викидів). На сільське, лісове та рибне господарство – 21,0% до загальної кількості викидів.

2 Транскордонне забруднення атмосферного повітря

Вплив викидів в атмосферне повітря Чернівецької області підприємствами сусідніх держав Румунії та Молдови мінімальний у зв'язку з відсутністю підприємств у прикордонній зоні зазначених країн, які могли б здійснювати значний вплив на стан атмосферного повітря області. Цьому також сприяє переважання на території області рози північно-західних вітрів.

Таблиця 5. Транскордонні системи спостережень

з/п	Країна-партнер, з якою проводиться спільний моніторинг	Кількість точок спостережень	Показники, за якими проводяться спостереження	Періодичність проведення спостережень
2		3	4	5
	Республіка Молдова	3	20 (хімічні та фізико-хімічні показники, згідно Постанови №758 від 19.09.2018)	щомісяця
	Румунія	2	20 (хімічні та фізико-хімічні показники, згідно Постанови №758 від 19.09.2018)	щомісяця

Викиди в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення по районах у 2022 році

Таблиця 6 Якість атмосферного повітря в населених пунктах

	Обсяги викидів, т	2022% до 2021	У тому числі			
			діоксиду сірки		діоксиду азоту	
			т	2022% до 2021	т	2022% до 2021
Чернівецька область	1416,5	85,0	98,5	79,5	205,3	87,7
райони						
Вижницький	78,8	119,5	2,2	66,0	6,8	68,5
Дністровський	145,0	93,6	0,5	51,1	19,1	106,0
Чернівецький	1192,7	82,5	95,8	80,1	179,4	87,0

Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

Спостереження за радіоактивним забрудненням атмосферного повітря в Чернівецькій області проводиться на трьох метеорологічних станціях Чернівецького обласного центру з гідрометеорології:

- “АМСЦ Чернівці”, розташована на території Чернівецького міжнародного аеропорту по вул. Чкалова, 30;
- “Озерна Новодністровськ”, розташована в м. Новодністровськ, Сокирянського району;
- “М Селятин”, розташована в с. Селятин, Путильський район.

Визначаються наступні показники: максимально разовий рівень, (мкР/год), кількість перевищень максимально разового рівня (дні), середньомісячне значення радіоактивного забруднення, (мкР/год).

Максимально разові значення гамма-фону впродовж року були в межах 12-16 мкР/год. Середньомісячні значення гамма-фону впродовж року були в межах 10-13 мкР/год, що значно нижче рівня природного фону.

3. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття.

За інформацією Чернівецького обласного центру з гідрометеорології про стан атмосферного повітря міста Чернівці в 2022 році було проведено 17706 спостережень за станом атмосферного повітря обласного центру, які проводились на трьох стаціонарних постах: ПСЗ №1, вул. Заводська, 34; ПСЗ №3, вул. Головна, 265А та ПСЗ №4, вул. О. Гузар. Із них 17541 проби проаналізовано в ЛСЗА і 165 проб для визначення вмісту важких металів відіслані на аналіз до ЦГО ім. Срезневського.

Таблиця 7. Умовні позначення

$q_{\text{ср.}}$ – середньорічна концентрація домішки (відносно середньодобової ГДК);

$q_{\text{мак.}}$ – максимально разова концентрація домішки, що спостерігалася (відносно максимально разової ГДК);

n - кількість спостережень;

g - відношення випадків перевищення максимально разової ГДК до загальної кількості спостережень;

g_1 - відношення випадків перевищення 5 ГДК до загальної кількості спостережень.

Таблиця 8. Характеристика забруднення повітря по постах спостереження (ПСЗ) в місті Чернівці за 2022 рік (відносно ГДК)

Домішки	№ ПСЗ, по місту	n	$q_{\text{ср.}}$	$q_{\text{мак.}}$	g	g_1
1	2	3	4	5	6	7
П и л	1	555	0,7	1,2	0,5	0
	3	536	0,5	1,0	0	0
	4	557	0,5	1,4	0,2	0
	по місту	1648	0,6	1,4	0,2	0
Двоокис сірки	1	1104	0,04	0,06	0	0
	3	1081	0,04	0,05	0	0
	4	1108	0,06	0,05	0	0
	по місту	3293	0,04	0,06	0	0
Окис вуглецю	1	555	0,1	0,4	0	0
	3	536	0,1	0,4	0	0
	4	556	0,1	0,4	0	0
	по місту	1647	0,1	0,4	0	0

Двоокис азоту	1	1104	0,3	0,8	0	0
	3	1081	0,5	0,6	0	0
	4	1108	0,3	0,7	0	0
	по місту	3293	0,3	0,8	0	0
Окис азоту	1	1104	0,07	0,3	0	0
Фенол	1	1094	0,7	2,5	4,4	0
1	2	3	4	5	6	7
Фтористий водень	3	1081	1,0	1,3	5,6	0
	4	1108	0,2	1,2	0,4	0
	по місту	2189	0,6	1,3	3,0	0
Хлористий водень	3	1081	0,5	3,0	18,9	0
Формальдегід	1	1094	1,0	1,03	0,1	0
	4	1098	1,0	1,03	0,1	0
	по місту	2192	1,0	1,03	0,1	0
Кадмій	1	12	0,013	0,033	*	*
	3	12	0,010	0,033	*	*
	4	12	0,010	0,033	*	*
	по місту	36	0,010	0,033	*	*
Залізо	1	12	0,027	0,057	*	*
	3	12	0,027	0,049	*	*
	4	12	0,017	0,053	*	*
	по місту	36	0,023	0,057	*	*
Марганець	1	12	0,040	0,010	*	*
	3	12	0,040	0,007	*	*
	4	12	0,030	0,010	*	*
	по місту	36	0,040	0,010	*	*
Мідь	1	12	0,010	0,020	*	*
	3	12	0,010	0,030	*	*
	4	12	0,010	0,020	*	*
	по місту	36	0,010	0,030	*	*

1	2	3	4	5	6	7
Нікель	1	12	0,030	0,07	*	*
	3	12	0,030	0,05	*	*
	4	12	0,030	0,08	*	*
	по місту	36	0,030	0,08	*	*
Свинець	1	12	0,067	0,167	*	*
	3	12	0,067	0,133	*	*
	4	12	0,067	0,333	*	*
	по місту	36	0,067	0,333	*	*
Хром	1	12	0,020	0,093	*	*
	3	12	0,013	0,040	*	*
	4	12	0,020	0,113	*	*
	по місту	36	0,020	0,113	*	*
Цинк	1	12	0,001	0,003	*	*
	3	12	0,001	0,002	*	*
	4	12	0,001	0,002	*	*
	по місту	36	0,001	0,003	*	*
Бенз(а)пірен	1	**	**	**	**	**
	3					
	4					
	по місту					

Примітка:

1.* Для визначення вмісту важких металів ЛСЗА щомісяця відсилає об'єднані проби до ЦГО ім.Б.Срезневського та отримує середні значення їх концентрацій, тому **g**, **g₁** для важких металів не розраховується.

2.** У зв'язку з відсутністю даних по бенз(а)пірену за 2022 рік, розрахунки не проводилися.

Таблиця 8.Зміна середнього рівня (qср.) забруднення повітря за 5 років (2018-2022р.р.) по місту Чернівці (відносно ГДК)

Домішки	Характеристика	Роки					Тенденція Т
		2018	2019	2020	2021	2022	
1	2	3	4	5	6	7	8
Пил	qср.	0,3	0,5	0,9	0,7	0,6	+ 0,0120
	n	1625	1610	1692	1604	1648	
Двоокис сірки	qср.	0,04	0,07	0,06	0,04	0,04	- 0,0001
	n	3204	3178	3345	3173	3293	
Окис вуглецю	qср.	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	- 0,0100
	n	1625	1613	1695	1605	1647	
Двоокис азоту	qср.	1,0	1,0	0,8	0,5	0,3	- 0,0080
	n	3204	3178	3345	3173	3293	
Окис азоту	qср.	0,2	0,1	0,2	0,2	0,07	-0,0003
	n	1094	1069	1079	1063	1104	
Фенол	qср.	0,3	0,6	0,7	0,3	0,7	+ 0,0001
	n	1089	1038	1026	1026	1094	
Фтористий водень	qср.	0,4	0,7	0,8	0,6	0,6	+ 0,0001
	n	2110	2109	2266	2110	2189	
Хлористий водень	qср.	0,5	0,6	0,6	0,5	0,5	- 0,0020
	n	1019	1018	1133	1047	1081	
Формальдегід	qср.	1,0	1,2	1,0	1,0	1,0	- 0,0001
	n	2175	2095	2099	2052	2192	
1	2	3	4	5	6	7	8
Кадмій	qср.	0,003	0,004	0,007	0,007	0,010	+ 0,0005
	n	36	36	36	36	36	
Залізо	qср.	0,018	0,017	0,016	0,024	0,023	+ 0,0700
	n	36	36	36	36	36	

Марганець	q _{ср.}	0,030	0,024	0,020	0,020	0,040	+ 0,0020
	n	36	36	36	36	36	
Мідь	q _{ср.}	0,010	0,014	0,010	0,010	0,010	- 0,0010
	n	36	36	36	36	36	
Нікель	q _{ср.}	0,020	0,014	0,010	0,020	0,030	+ 0,0030
	n	36	36	36	36	36	
Свинець	q _{ср.}	0,067	0,067	0,067	0,133	0,067	+ 0,0020
	n	36	36	36	36	36	
Хром	q _{ср.}	0,007	0,011	0,007	0,013	0,020	+ 0,0040
	n	36	36	36	36	36	
Цинк	q _{ср.}	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	+ 0,0020
	n	36	36	36	36	36	
Бенз(а)пірен	q _{ср.}	*	*	*	*	*	*
	n						

Примітка:

1.* У зв'язку з відсутністю даних по бенз(а)пірену за 2022 рік, розрахунки не проводилися.

Чернівецьким обласним центром контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України досліджено 100 проб атмосферного повітря в м. Чернівці, а саме: 16 проб на пил, 8 проб на формальдегід, 26 проб на азоту диоксид, 24 проби на диоксид сірки, 26 проб на вуглецю оксид. Перевищення гранично допустимих концентрації не встановлено.

Забруднення атмосферного повітря впливає на здоров'я людини та біорізноманіття різними шляхами – від прямої негайної загрози до повільного поступового руйнування різних систем життєзабезпечення організму.

Першочерговими наслідками атмосферних забруднень є розвиток специфічних захворювань і отруєнь.

Постійні атмосферні забруднення несприятливо впливають на загальну захворюваність населення. Доведено прямий зв'язок між інтенсивністю забруднення повітря і станом здоров'я, а також ростом хронічних неспецифічних захворювань, зокрема таких, як атеросклероз, хвороби серця, рак легенів тощо. Забруднене повітря значно знижує імунітет. Забруднення впливають на органи дихання, сприяючи виникненню респіраторних захворювань, катарів верхніх дихальних шляхів, ларингіту, ларинготрахеїту, фарингіту, бронхіту, пневмонії. Вони спричиняють серцево-судинні та інші захворювання, зумовлюють виникнення віддалених наслідків, тобто мутагенну, канцерогенну, гонадотоксичну, тератогенну, алергенну, ембріотоксичну і атеросклеротичну дію.

Темпи росту загальної захворюваності за останнє десятиріччя зросли на 35-40% переважно за рахунок злоякісних пухлин, серцево-судинних хвороб, бронхіальної астми, цукрового діабету, алергій. Це результат антропогенного забруднення природного середовища. Цьому могли б певною мірою зарадити зелені насадження, раціональне проектування та забудова міста.

У 2022 році новоутворення у дорослого населення було всього зареєстровано 26905 захворювань, що складає 3031,92 на 100000 населення, в тому числі зареєстровано вперше в житті 3269, що складає 368,38 на 100000 населення. У 2021 році з новоутвореннями було зареєстровано 25205 захворювань, що складало 2820,93 на 100000 населення, в тому числі вперше в житті 2723 випадки, що складало 304,76 на 100000 населення.

4. Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря

Станом на 01.01.2023 р. загальна кількість суб'єктів підприємницької діяльності, що отримали дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря 93 од. (об'єкти II-III групи). (у 2021 р. - 79 од.).

Впродовж 2022 року у сфері охорони атмосферного повітря Державною екологічною інспекцією Карпатського округу проведено 29 ресурсних перевірок, в тому числі перевірено 7 пересувних транспортних засобів. За виявлені порушення до адміністративної відповідальності притягнуто 13 осіб на загальну суму 2,839 тис.грн, а сплачено 2,584 тис.грн. Підраховано та пред'явлено 10 претензій на добровільне відшкодування завданої шкоди на загальну суму 79,086 тис.грн., які сплачено в повному обсязі .

Зокрема:

- за результатами планової перевірки МКП «Чернівцітеплокомуненерго» (Чернівецька область) за наднормативний викид забруднюючої речовини в атмосферне повітря від стаціонарного джерела викиду нараховано завданих довікіллю збитків та пред'явлено 5 претензій на загальну суму 27,938 тис.грн., яку сплачено;

- за результатами планової перевірки ПАТ «Імпульс» (Чернівецька область) за наднормативний викид забруднюючої речовини в атмосферне повітря від стаціонарного джерела викиду нараховано завданих довікіллю збитків та пред'явлено претензію на суму 2,450 тис.грн., яку сплачено;

- за результатами планової перевірки ТОВ «Чернівецький хлібокомдінат» (Чернівецька область) за наднормативний викид забруднюючої речовини в атмосферне повітря від стаціонарного джерела викиду нараховано завданих довікіллю збитків та пред'явлено претензію на суму 4,342 тис.грн., яку сплачено;

- за результатами планової перевірки ПрАТ «Імпульс» (Чернівецька область) за наднормативний викид забруднюючої речовини в атмосферне повітря від стаціонарного джерела викиду нараховано завданих довікіллю збитків та пред'явлено претензію на суму 2,807 тис.грн., яку сплачено;

- за результатами планової перевірки (2021 рік) НПП «Вижницький» (Чернівецька область) за викид забруднюючої речовини в атмосферне повітря від стаціонарного джерела викиду без дозволу нараховано завданих довікіллю збитків та пред'явлено 1 претензію на суму 37,840 тис.грн., яку сплачено;

- за результатами планової перевірки КП «Піхта» (Чернівецька область) за здійснення викидів без дозволу нараховано 3,709 тис.грн. завданої довікіллю шкоди, пред'явлено претензію та сплачено в повному обсязі.

Зміна клімату

Зміна клімату є, можливо, найбільш важливою та складною проблемою в сфері охорони навколишнього середовища, яка спіткала людство за останнє століття. Підписання Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату представниками 150 країн свідчить про те, що зміна клімату є нагальною загрозою екології Землі та економічному розвитку людства. Головна мета Конвенції полягає в "стабілізації концентрацій парникових газів в атмосфері на такому рівні, який не допускатиме небезпечного антропогенного впливу на кліматичну систему". Україна підписала Конвенцію в червні 1992 року, ратифікувала її в жовтні 1996 року, а в серпні 1997 року стала Стороною Конвенції. Відповідно до статті 4.2b цього

документу Україна прийняла 1990 рік як базовий для оцінки антропогенних емісій вуглекислого газу та інших парникових газів, які не контролюються Монреальським протоколом.

Тенденції зміни клімату

Упродовж останніх 25 років клімат Чернівецької області продовжує відображати глобальні тенденції змін клімату: стрімке потепління, незначне зниження кількості опадів та почастищення екстремальних гідрометеорологічних явищ і періодів. Про це свідчать вищі річні температури повітря і місяців та мінливість у розподілі атмосферних опадів упродовж року (рис. 2). Просторово температури повітря зростають з південного заходу та північний схід, досягнувши на сході області температур, особливо січневих, характерних для українського степу минулого століття (рис.3.).

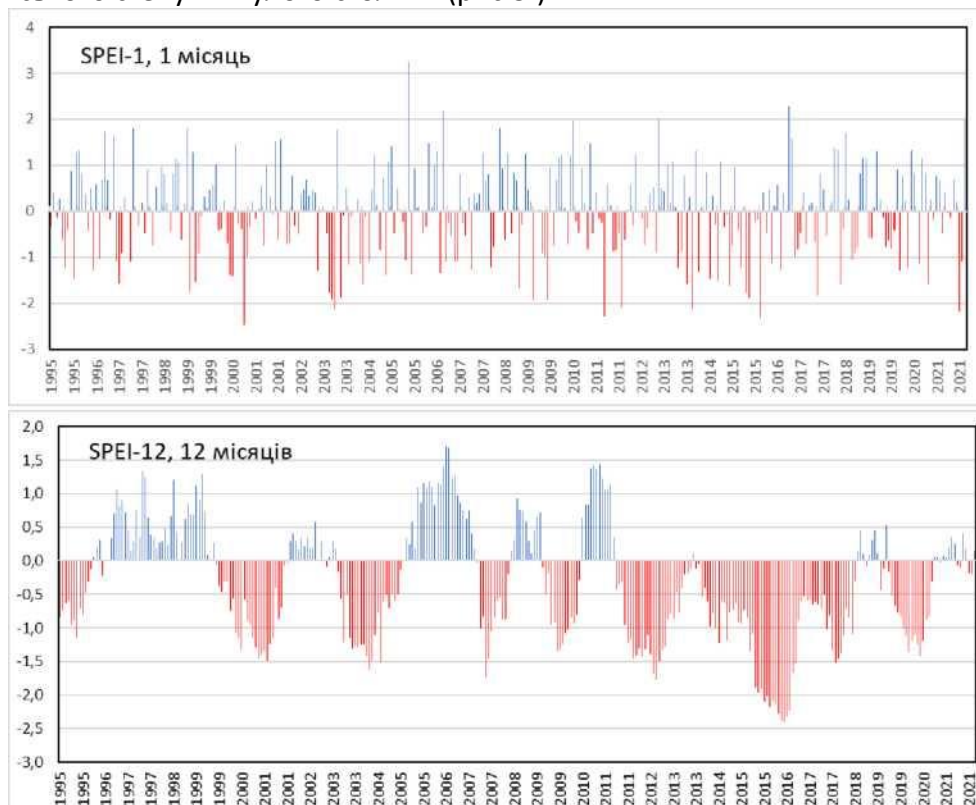

Рис. 2. Середні багаторічні температури повітря та кількість опадів у рівнинній (м. Чернівці) та гірській частинах (с. Селятин) Чернівецької області (1997-2022 рр.)

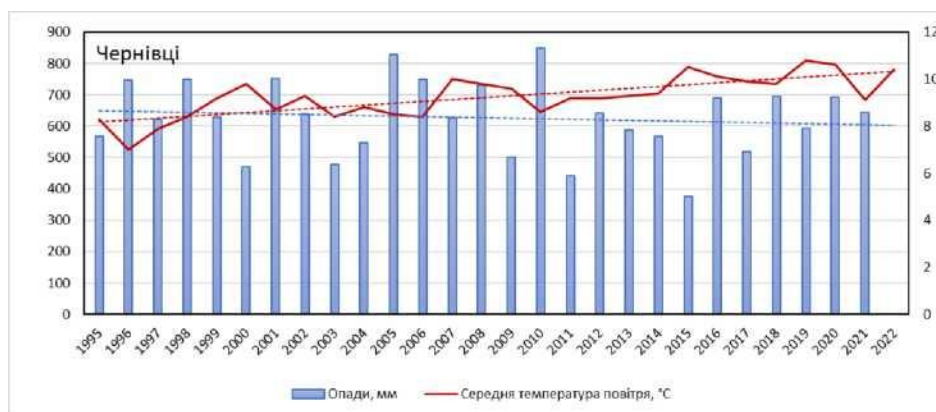

Рис. 3. Середні багаторічні температури повітря січня та липня у Чернівецькій області (1997-2022 рр.)

Середня багаторічна температура повітря зростає майже на 1°C , порівняно з попереднім двадцятип'ятиріччям, перевищивши $+9^{\circ}\text{C}$ у рівнинній частині (м. Чернівці) та у

гірській частині – $+6^{\circ}\text{C}$ (с. Селятин). Найвиразніші стійкі тенденції потепління характерні для північного заходу області, найменш виразні для середньогір'я. Потепління супроводжувалось стрибкоподібним зростанням температур повітря кожні п'ять років (рис. 3). Найсуттєвіше потеплішало у літні місяці (майже на 2°C у рівнинній частині і до $1,5^{\circ}\text{C}$ у гірській частині), у лютому (на $1,5^{\circ}\text{C}$) у рівнинній частині та листопаді (на $1,3^{\circ}\text{C}$) у гірській частині, що визначило триваліший вегетаційний період (майже на 2 тижні). Мінімальні зміни зафіксовані у грудні та січні.

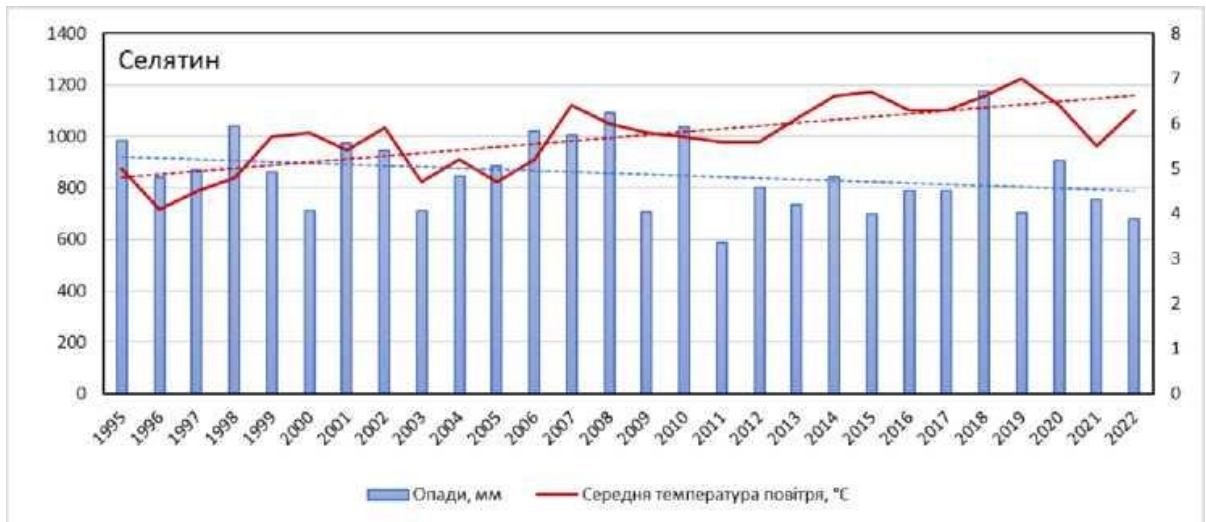

Рис 4. Зміни середніх річних температур повітря та опадів у рівнинній та гірській частинах Чернівецької області.

Кількість атмосферних опадів упродовж останніх років суттєво не змінилась (незначно менше) (рис.4) і коливається від 550 мм на крайньому сході області до 1200 мм на південному заході у середньовисотних горах Максимця, Яровиці та Чорного Долю. Натомість відбувся деякий перерозподіл опадів упродовж року. Так, зволоженішими стали ранні осінні (у горах вся осінь і навіть грудень) та весняні місяці, натомість сухішими травень, червень та липень, що менш помітно у горах.

Потепління упродовж останніх 25 років супроводжується дедалі частішими та тривалішими екстремальних гідрометеорологічними періодами. Зокрема, за цей час спостерігали сім екстремально сухих місяців (переважно літніх), зокрема регіонального масштабу – 2000, 2003 та 2015 рр. Останній рік у контексті тривалості річної атмосферної посухи є продовженням найтривалішого періоду дефіциту зволоження території (подібного до кінця XIX ст.), починаючи з 2013 року, який закінчився аж у 2018 році. Для цих років також характерні найвищі абсолютні максимуми температур в літні місяці ($+35-37^{\circ}\text{C}$ у Чернівцях), що свідчить про термічний характер посух.

Найвразливішими до посух виявились північно-західні райони області, що, ймовірно, пов'язано із слабшаннями циклонів атлантичної генези. Такі посухи менш екстремальні в горах, проте не менш тривалі в гірських долинах. Супутньо до екстремально посушливих років частіше та з вищими кількостями атмосферних опадів спостерігались екстремально зволожені періоди (2005, 2008, 2010, 2018, 2020 рр.) та чергування років з екстремальною кількістю опадів в червні або липні. У такі місяці кількість атмосферних опадів перевищувала удвічі, а подекуди втричі (серпень 2005) кліматологічну норму. У річному контексті 2005-2006 рр. та 1996-1999 рр. – найтриваліші періоди додатного балансу зволоження території. Регіональні кліматичні моделі прогнозують подальше зростання вказаних індикаторів глобальних кліматичних змін, які, проте, найменш достовірні для гірських територій.

Основними проявами та наслідками глобальної зміни клімату, які вже спостерігаються, є:

- посухи;

- висихання дерев (дуб, ялина, берест, смерека);
- поширення видів - вселенців;
- збільшення інтенсивності явищ підтоплення та затоплення;
- деградація ґрунтів;
- зменшення виробництва електроенергії малими ГЕС (внаслідок пониження рівня у водосховищах) ;
- зменшення водності малих рік;
- зменшення сніжності (гірський регіон) ;
- паводки;
- зменшення рівня ґрунтових вод;
- зміна біорізноманіття;
- зміна екосистем;
- посилення екстремальних явищ;
- збільшення кількості критичних паводків.

Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату

Найбільш ефективними є заходи, пов'язані зі зниженням втрат природного газу, з впровадженням засобів контролю та автоматизованого управління енергопостачанням, реалізацією міжгалузевих програм енергозбереження. У 2022 році обсяг викидів діоксиду вуглецю становив 0,1 млн. т.

Основними заходами із скорочення зазначених викидів є реконструкція котелень МКП “Чернівцітеплокомуненерго”, із заміною котлів з ККД – 75% на котли з ККД до 92%, які працюють на газі. Адсорбція парникових газів передбачається, насамперед за рахунок збільшення площі зелених насаджень у населених пунктах, а також збільшенням площі лісів та природно-заповідного фонду області.

Для запобігання шкідливих наслідків зміни клімату в області вживаються наступні заходи:

- виконуються заходи з пом'якшення антропогенного впливу на довкілля у рамках Комплексної програми з охорони навколишнього природного середовища “Екологія” у Чернівецькій області на 2022-2026 роки;
- здійснюються спостереження за станом довкілля у рамках регіональної системи моніторингу довкілля Чернівецької області;
- впроваджуються заходи з комплексної програми протипаводкових заходів.

Для вирішення існуючої проблеми щодо покращення навколишнього природного середовища, зменшення обсягів викидів парникових газів управління житлово-комунального господарства облдержадміністрації, відповідно до державної концепції та сучасних вимог запропонувало регіональний інноваційний проект – здійснити поступову модернізацію нерентабельних, фізично та морально застарілих очисних споруд каналізації (встановлення біореакторів) та впровадити будівництво нових сучасних очисних споруд каналізації за замкнутим циклом виробництва та самоокупністю шляхом встановлення наеробних реакторів для виробництва біогазу за рахунок використання стічних вод (мулові відкладення) побутових відходів (харчові продукти), відходів лісового та сільського господарства. Для цього задіяти фінансову підтримку Загальнодержавної цільової соціальної програми «Питна вода України на 2022-2026 роки» та скористатися можливостями державно-приватного партнерства, транскордонного співробітництва та допомогою міжнародних фінансових організацій.

Впровадження зазначеного регіонального інноваційного проекту дасть змогу покращити санітарно-епідеміологічний та екологічний стан, виконати заходи із зменшення

обсягів викидів парникових газів, забезпечить дешевою тепловою та електричною енергією підприємства водопровідно-каналізаційного господарства та частково населення.

Політика та заходи у сфері охорони озонного шару

Заходи пом'якшення наслідків спрямовані на зниження викидів парникових газів, такі як перехід до відновлюваних джерел енергії, наприклад, сонячної, та зменшення обсягу спалюваного викопного палива.

Для цього:

- Зберігайте енергію та природні ресурси, а водночас – і кошти.
- Зменшіть користування автомобілем до мінімуму. Віддавайте перевагу прогулянкам пішки, велосипедам/самокатам, громадському електротранспорту.
- Зменшуйте, використовуйте знову та переробляйте відходи.
- Вживайте локальні екологічні продукти, бажано рослинного походження.
- Споживайте власну «зелену» енергію.
- Дбайте про природні екосистеми.

Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів

Парникові гази утворюються в процесі використання (головним чином, спалювання) викопних видів палива. Саме парникові гази, потрапляючи в атмосферу, створюють тепличний ефект, внаслідок чого відбувається підвищення середньорічної температури.

Упродовж 2022 року парникові гази становили -145,1 тис.т CO₂ (у 2021 році – 137,6), стаціонарними джерелами підприємств викинуто в повітря 1,42 тис. т. забруднюючих речовин, що складає 85% до попереднього року.

Основними забруднювачами атмосферного повітря області як і у попередні роки були підприємства переробної промисловості.

Щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення в розрахунку на 1 км² території області склала 0,2 т шкідливих речовин. У розрахунку на одну особу населення області в середньому припадало 1,6 кг шкідливих викидів.

Водні ресурси

Річкова мережа області належить до басейнів трьох річок Прута, Сирету і Дністра, які займають, відповідно, 49,2%, 25,5% і 25,3% її території. Річки басейну Дністра представлені невеликими водотоками, кількість і довжина яких становлять, відповідно, 4,5% та 10% від сумарних щодо області показників.

Густота річкової мережі області становить 1,11 км/км², у тому числі у басейнах Прута – 1,32 км/км², Сирету – 1,34 км/км², Дністра – 0,46 км/км², Сучави – 1,66 км/км².

В залежності від площі басейну річки поділяються на великі, середні і малі. До великих належать водотоки, які мають водозбірну площу понад 50 тис.км², середніх – більше 2 і до 50 тис.км² і малих – до 2 тис.км².

Рис.5 Річкова мережа

Відповідно до цієї класифікації на території області виділяються:

- 1) одна велика річка:
  - р. Дністер загальною площею басейну 72100 км^2 (в межах області – 2046 км^2) і довжиною 1352 км (в межах області – 290 км);
- 2) чотири середні річки:
  - р. Сірет загальною площею басейну 47600 км^2 (в межах області – 2070 км^2) і довжиною 513 км (в межах області – 100 км);
  - р. Прут загальною площею басейну – 27500 км^2 (в межах області – 3980 км^2) і довжиною 989 км (в межах області – 108 км);
  - р. Черемош загальною площею басейну 2560 км^2 (в межах області – 1036 км^2) і довжиною 80 км. Річка повністю протікає на межі з Івано-Франківською областю;
  - р. Сучава загальною площею басейну 2400 км^2 (в межах області – 351 км^2) і довжиною 140 км (в межах області – 28 км);
- 3) 4235 малих річок загальною довжиною 8360 км. До них належать 104 водотоки довжиною 10 і більше кілометрів кожний загальною протяжністю 1762,5 км та 4131 - довжиною менше 10 км кожний загальною протяжністю 6597,5 км.

Також на території області розташовані 5 водосховищ сумарною площею 6136 га і орієнтовним об'ємом $1200,92 \text{ млн. м}^3$. До них належать Дністровське, Буферне та Верхнє у басейні р.Дністер, водосховище на р.Черлена і водосховище у с. Костичани Новоселицького району.

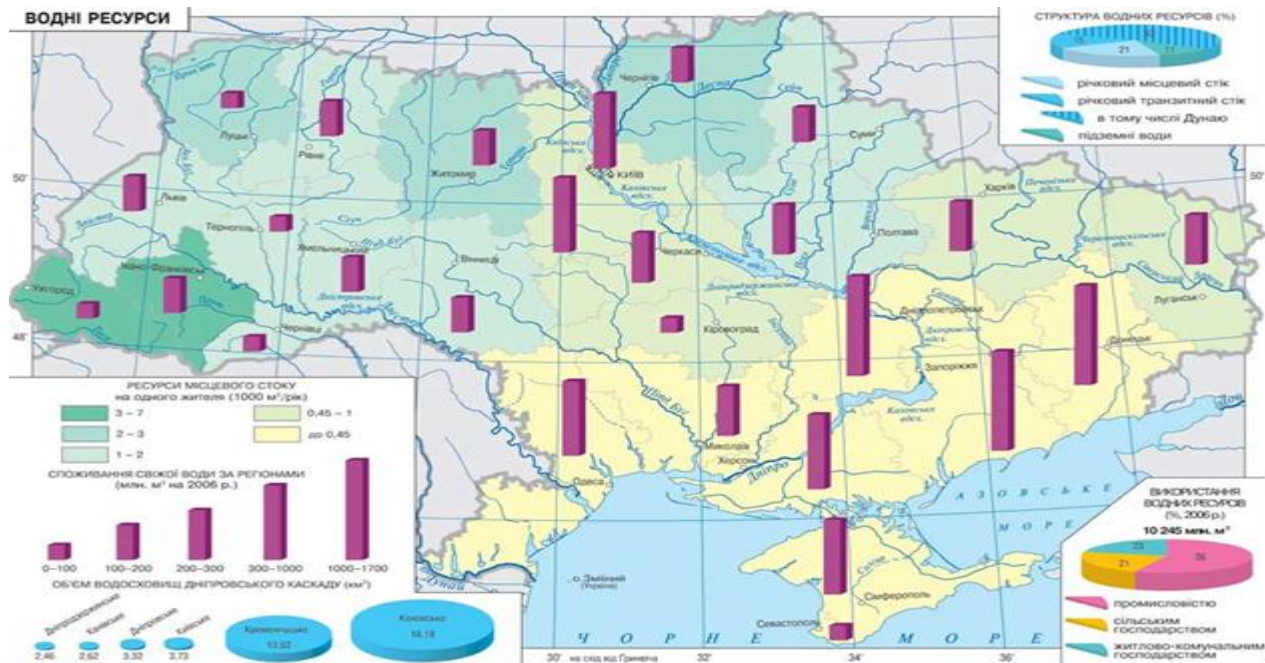

Рис.6 Водні ресурси

В області за даними інвентаризації нараховується 1563 ставки загальною площею 4,487тис.га та орієнтовним об'ємом 44,87 млн.м³.

Крім того, на території області нараховується 17 озер загальною площею 57,53 га і орієнтовним об'ємом 0,058 млн.м³. Ці водні об'єкти поширені у заплавах річок та карстових пониженнях Прут-Дністровського межиріччя. Більше половини їх загальної площі знаходиться у Дністровському районі, де розташовано 8 водойм сумарною площею 38,8 га.

Таблиця 9 Загальні відомості про водні об'єкти та водні ресурси Чернівецької області.

№ п/п	Показники	Од. вим.	К-сть
1	2	3	4
1.	Кількість річок	шт	4240
2.	їх загальна довжина	км	8966
	в тому числі:		
3.	Кількість річок. Включаючи струмки, водостоки довжиною менше 10 км	шт	4131
4.	їх загальна довжина	км	6597,5
5.	Кількість річок довжиною 10 і більше км	шт	104
6.	їх загальна довжина	км	1762,5
7.	Кількість малих річок (S басейну до 2 тис. км ²)	шт	4235
8.	їх загальна довжина	км	8360
9.	Кількість середніх річок (Прут, Черемош, Сірет, Сучава) (S басейну 2000,1 50000 км ²)	шт.	4
10.	їх довжина в межах області	км	316
11.	Кількість великих річок – Дністер (S басейну більше 50 тис.км ²)	шт.	1
12.	Довжина в межах області	км	290
13.	Поверхневий стік, що формується в межах області:		
	В середній щодо водності рік	млн. м ³	1296,3
	Маловодний рік 75% забезпеченості	млн. м ³	979,6

	Маловодний рік 95% забезпеченості	млн. м ³	669,6
14.	Кількість водосховищ	шт	5
15.	їх загальна площа водного дзеркала	тис.га	6,136
16.	їх загальний об'єм – повний	млн.м ³	1200,92
17.	їх загальний об'єм – корисний	млн.м ³	803,26
	в тому числі:		
18.	Кількість водосховищ, об'ємом до 10 млн. м ³	шт.	3
19.	їх загальна площа водного дзеркала	га	168
20.	їх загальний об'єм – повний	млн.м ³	7,83
21.	їх загальний об'єм – корисний	млн.м ³	4,90
22.	Кількість водосховищ об'ємом від >10 до 100 млн. м ³	шт	1
23.	Загальна площа водного дзеркала	га	458,0
24.	їх загальний об'єм - повний	млн.м ³	29,0
25.	їх загальний об'єм – корисний	млн.м ³	22,55
26.	Кількість водосховищ об'ємом більше 100 млн. м ³ - Дністровське	шт.	1
27.	Загальна площа водного дзеркала	тис.га	5,51
28.	Загальний об'єм – повний	млн.м ³	1164,09
29.	Загальний об'єм - корисний	млн.м ³	775,81
30.	Кількість ставків	шт.	1591
31.	їх загальна площа водного дзеркала	га	4675
32.	їх загальний об'єм	млн.м ³	46,75
	в тому числі:		
33.	Кількість ставків в оренді	шт	792
34.	їх загальна площа водного дзеркала	га	32922,089
35.	їх загальний об'єм	млн.м ³	33,07
36.	Кількість озер	шт.	17
37.	їх загальна площа водного дзеркала	га	57,53
38.	їх загальний об'єм	млн.м ³	0,058
39.	Кількість паспортизованих річок	шт.	70
	їх загальна довжина	км	1373,0
	їх загальна площа водозборів	км ²	4597,0
	кількість водогосподарських паспортів	шт	32

Таблиця 10 Річкова мережа

Головна річка (велика, середня)	Площа басейну, км ² *	Довжин а річки, км *	Кількість малих річок, шт.		Сумарна довжина малих річок, км		Густота річкової мережі, км/км ²
			Всього	В т. ч. L < 10 км	Всього	В т. ч. L < 10 км	
Дністер	<u>72100</u> 2046	<u>1352</u> 290	191	176	643	432	0,46
Прут	<u>27500</u> 3980	<u>989</u> 108	2584	2523	5078	3947	1,32
в т. ч. Черемош	<u>2560</u> 1036	<u>80</u> 80	1601	1582	2398	1940	2,40
Сірет	<u>47600</u> 2070	<u>513</u> 100	1460	1432	2639	2218,5	1,34
в т. ч. Сучава	<u>2400</u> 351	<u>140</u> 28	350	343	371,5	307	1,66
Разом по області:	8096	606	4235	4131	8360	6597,5	1,11

* - в чисельнику – вся площа і довжина, в знаменнику – в межах області.
Водокористування та водовідведення

Таблиця 11 Забір та використання води

Показники	Одиниця виміру	2020 рік	2021 рік	2022рік
1	2	3	4	5
Забрано води з природних джерел, усього	млн м ³	50,095	63,273	60,461
у тому числі:				
поверхневої	млн м ³	44,075	56,185	52,833
підземної	млн м ³	6,020	7,088	7,628
морської	млн м ³	-	-	-
Використано свіжої води, усього	млн м ³	34,724	31,708	33,95
у тому числі на потреби:				
питні і санітарно-гігієнічні	млн м ³	8,771	8,415	8,8,801
виробничі	млн м ³	25,357	21,717	21,080
зрошення	млн м ³	0,141	0,754	0,261
Втрачено води при транспортуванні	млн м ³	13,744	14,626	13,461
	% до забраної води	27,43	23,12	22,26
Скинуто зворотних вод, усього	млн м ³	41,467	38,600	33,910
Скинуто зворотних вод у поверхневій водній об'єкти,				
усього	млн м ³	41,141	38,330	33,601
з них:				
нормативно очищених, усього	млн м ³	17,786	14,964	14,9527
у тому числі:				
на спорудах біологічного очищення	млн м ³	15,280	14,915	14,498
на спорудах фізико-хімічного очищення	млн м ³	-	-	-
на спорудах механічного очищення	млн м ³	2,506	0,049	0,029

нормативно чистих без очистки	млн м ³	21,659	21,990	18,014
забруднених, усього	млн м ³	1,697	1,375	1,061
у тому числі: недостатньо очищених	млн м ³	0,586	0,547	0,573
без очищення	млн м ³	1,111	0,829	0,488

Враховуючи потенційні запаси поверхневих та підземних вод у межах області водозабезпеченість на одного мешканця становить 0,75 тис. м³/рік.

Таблиця 12 Використання води за видами економічної діяльності у 2022 році та двох попередніх

Види економічної діяльності	2020 рік		2021 рік		2022 рік	
	усього, млн. м ³	% економії свіжої води за рахунок оборотної	усього, млн. м ³	% економії свіжої води за рахунок оборотної	усього, млн. м ³	% економії свіжої води за рахунок оборотної
Усього за регіоном	23,338	28,596	31,708	34,271	30,780	34,125
За видами економічної діяльності						
у тому числі:						
промисловість	14,373	65,33	12,532	64,87	13,021	68,29
сільське господарство	7,164	-	5,648	-	3,957	-
житлово та побутова	-	12,477	-	-	13,001	-

Забруднення поверхневих вод

Таблиця 13 Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

Показники	Одиниця виміру	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1	2	3	4	5
Скинуто зворотних вод, усього	млн. м ³	41,467	38,600	33,910
у тому числі:				
у підземні горизонти	млн. м ³			
у накопичувачі	млн. м ³	0,326	0,271	0,308
на поля фільтрації	млн. м ³			
у поверхневі водні об'єкти	млн. м ³	41,14	38,33	33,601
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти,				
усього	млн. м ³	41,14	38,33	33,601
з них:				
нормативно очищених, усього	млн. м ³	17,786	14,964	14,527
у тому числі:				
на спорудах біологічного очищення	млн. м ³	15,28	14,915	14,498
на спорудах фізико-хімічного очищення	млн. м ³			
на спорудах механічного очищення	млн. м ³	2,506	0,049	0,029
нормативно (умовно) чистих без очищення	млн. м ³	21,659	21,99	18,014
забруднених, усього	млн. м ³	1,697	1,375	1,061
у тому числі:				

недостатньо очищених	млн. м ³	0,586	0,547	0,573
без очищення	млн. м ³	1,111	0,829	0,8488
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти у розрахунку на одну особу	м ³	45,63	41,54	37,06

Скинуто зворотних вод всього – 33,6 млн. м³. Фактичний скид стічних вод у поверхневі водні об'єкти склав 33,9 млн. м³, з них 1,061млн. м³ забруднених, 18,014 млн. м³ нормативно (умовно) чистих без очищення.

На балансі житлово-комунальних підприємств області знаходиться 27 каналізаційних очисних споруд, 31 каналізаційна насосна станція (більшість насосно-силового обладнання працює з високим амортизаційним зносом). Каналізаційні мережі і запірні арматури фізично застаріли та потребують заміни.

У 2021 році у поверхневі водні об'єкти області скинуто всього 0,573 млн. м³ недостатньо очищених зворотних вод, а також – 0,8488 млн. м³ без очищення, що негативно впливає на екологічний стан навколишнього природного середовища. Для капітального ремонту і реконструкції існуючих очисних каналізаційних споруд у м.Чернівці та районах області необхідні значні кошти. Вишукуються кошти для проведення реконструкції та будівництва очисних споруд у містах Новоселиця, Сокиряни, Сторожинець, Глибока, Заставна, Герца, Кострижівка. Внаслідок зношеного насосного обладнання насосні станції працюють не ефективно.

Таблиця 14 Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)Скидання зворотних вод та забруднюючих речовин основнимиводокористувачами - забруднювачами поверхневих водних об'єктів

Найменування водокористувача-забруднювача	Наявність, потужність (м ³ /добу), ефективність використання (використання потужності) очисних споруд	2020 рік			2021 рік			2022 рік		
		об'єм скидання зворотних вод, тис. м ³	у тому числі об'єм скидання забруднених (без очищення) та недостатньо очищених зворотних	кількість забруднюючих речовин, що скидаються разом із зворотними	об'єм скидання зворотних вод, тис. м ³	у тому числі об'єм скидання забруднених (без очищення) та недостатньо очищених зворотних	кількість забруднюючих речовин, що скидаються разом із зворотними	об'єм скидання зворотних вод, тис. м ³	у тому числі об'єм скидання забруднених (без очищення) та недостатньо очищених зворотних	кількість забруднюючих речовин, що скидаються разом із зворотними
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
(водний об'єкт)										
ДКП Чернівців одоканал		1563 6,9	Б/О -785,2	10968 ,97	1543 0	Б/О-824	8786, 18	1474 6	Б/О-824	7588,1 5
КП Сторожин ецьке ВУЖКГ		158, 7	НДО -158,7	137,2 3	158	НДО- 158	116,4 5	151	НДО- 158	139,96
Глибоцьке ВУЖКГ		83,4	НДО -76,0	82,51	92	НДО-92	87,12	91	НДО-92	76,5

Таблиця 15 Скидання забруднюючих речовин із зворотними водами у поверхневі водні об'єкти

Скидання забруднюючих речовин за регіоном	2020 рік	2021 рік	2022 рік
	обсяг забруднюючих речовин, тис. т	обсяг забруднюючих речовин, тис. т	обсяг забруднюючих речовин, тис. т
1	2	3	4
Перелік скинутих забруднюючих речовин			
Азот амонійний	0,055	0,028	0,028
БСК ₅	0,263	0,238	0,225
Завислі речовини	0,294	0,254	0,207
Нітрати	0,576	0,600	0,573
Нітрити	0,004	0,007	0,006
Сульфати	1,486	1,787	1,387
Сухий залишок	7,877	5,930	4,174
Хлориди	1,665	1,62	1,432
ХСК	0,511	0,530	0,447
Залізо	0,001	0,001	1,268
Нафтопродукти	0,0007	0,0006	0,450
СПАРИ	0,004	0,004	0,0038
Фосфати	0,0216	0,022	0,020

Транскордонне забруднення поверхневих вод

Таблиця 16 Транскордонні системи спостережень

з/п	Країна-партнер, якою проводиться спільний моніторинг	з Кількість точок спостережень	Показники, за якими проводяться спостереження	Періодичність проведення спостережень
2		3	4	5
	Республіка Молдова	3	20 (хімічні та фізико-хімічні показники, згідно Постанови №758 від 19.09.2018)	щомісяця
	Румунія	2	20 (хімічні та фізико-хімічні показники, згідно Постанови №758 від 19.09.2018)	щомісяця

Стан поверхневих вод

Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод

Рівень забрудненості поверхневих вод визначався за даними спостережень, які надійшли у 202 році від організацій – суб'єктів РСМДРічка Дністер та Дністровське водосховище.

За проведеними розрахунками води р. Дністер віднесені до категорії “слабко забруднені” з коефіцієнтами $K_{\text{Дністр}}=1,17$.

Одиничні перевищення санітарних норм у пробах припадають на теплу пору року. Усереднені дані на протязі року – в межах норми. Суттєвих перевищень санітарних норм не спостерігалось. Метеоумови (помірне підвищення температур та часті опади) сприяли відносно задовільному стану вод в усьому басейні.

Порівнюючи якість вод Дністра у 2022 році з аналогічним періодом минулого року, можна стверджувати, що якісний стан річки не змінився.

У порівнянні з минулим роком гідрохімічний та радіологічний стан практично не змінився. В басейні Дністра концентрація вмісту цезію-137 знаходилась в межах допустимих рівнів в діапазоні 0,3 – 0,5 Бк/л, стронцію-90 - в межах допустимих рівнів в діапазоні 0,2 – 0,4 Бк/л. В басейні Дунаю концентрація вмісту цезію-137 знаходилась в межах допустимих рівнів в діапазоні 0,2 – 0,5 Бк/л, стронцію-90 - в межах допустимих рівнів в діапазоні 0,2 – 0,4 Бк/л.

Якість води Дністровського водосховища по деяким показникам відповідає першому класу, це відноситься до таких показників як кислотна реакція середовища (рН), вміст солей. По групі біогенних сполук якість води переважно відповідає третьому класу, але на окремих створах і в окремі місяці якість води погіршувалась до четвертого класу.

Річка Дністер на території Чернівецької області належить до Середньо-Подільської частини басейну. Враховуючи те, що основне русло річки приймає забруднення з приток та водозбірної площі, можна стверджувати, що якість поверхневих вод в цілому відображає загальну екологічну картину басейну.

Басейн р. Дунай.

За проведеними розрахунками води р. Прут віднесені до категорії “слабко забруднені” з коефіцієнтом $K_{\text{Прут}}=1,21$, поверхневі води р. Сірет і р. Черемош також віднесені до категорії “слабко забруднені” з коефіцієнтами відповідно $K_{\text{Сірет}}=1,2$.

На території Чернівецької області у минулому році в басейні всі показники відповідали нормам, на транскордонних річках Прут та Сірет екологічна ситуація в порівнянні з аналогічним періодом минулого року залишається стабільно доброю.

Відсутність значних антропогенних джерел забруднення сприяє тому, що води даних річок, згідно інтегральної оцінки якості, відповідають “доброму” класу за станом, та характеризуються як “чисті” за ступенем чистоти, як за найгіршими, так і за середніми значеннями досліджуваних показників.

Хімічний стан масивів поверхневих вод

В цілому у 2022 році якість вод Дністра суттєво не змінилась у порівнянні із попереднім роком. Враховуючи те, що основне русло річки приймає забруднення з приток та водозбірної площі, можна стверджувати, що якість поверхневих вод в цілому відображає загальну екологічну картину басейну.

У 2022 році інструментально-лабораторний контроль якості поверхневих вод здійснювався лабораторією БУВР в 10 постійних створах за 20 показниками. За рік відібрано та проаналізовано 120 проб з них 11 випадків перевищення ГДК (11- БСК₅, 1 – амоній-іон, 5-завислі речовини).

В порівнянні з аналогічним періодом минулого року якість поверхневих вод річок Прут, Сірет, Черемош спостерігається тенденція до покращення якісного стану в місцях питних водозаборів на річках Прут та Сірет. Вода в місцях питних водозаборів є придатною для

використання в господарсько-побутових цілях. За рік відібрано та проаналізовано 72 проби з них 4 випадки перевищення ГДК (4-завислі речовини).

Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідеміологічну ситуацію

Впродовж 2022 року ДУ “Чернівецький обласний лабораторний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров’я України” проводив постійний лабораторний контроль за якістю поверхневих вод водних об’єктів області, у тому числі проводилась мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідеміологічну ситуацію.

З метою оцінки безпечності впливу на людину хімічних та біологічних факторів навколишнього середовища Центром у 2022 році досліджено за санітарно-хімічними показниками 178 проби води з відкритих водойм, у тому числі 20 проб на вміст пестицидів, 20 проб на вміст важких металів, 6 проб на вміст СПАР, 157 проб за бактеріологічними показниками, 157 проб за паразитологічними та 12 проби за радіаційними показниками. Із досліджених проб не відповідали вимогам санітарних норм 5 проб – 2,8% (2021 р. – 1,6%) за санітарно-хімічними показниками, 16 проб – 10,2% (2021р. – 6,9%) за бактеріологічними показниками 1 проба – 0,6% (2021р.- 0%) за паразитологічними показниками.

Досліджено 5 проб харчових продуктів та продовольчої сировини на вліст цезію-137+134 та на вміст стронцію-90. Вміст радіонуклідів не перевищує допустимі рівні вмісту радіонуклідів в продуктах харчування та питній воді (ДГН-06).

Радіаційний стан поверхневих вод

Таблиця 17 Радіаційний стан поверхневих вод у 2022 році

№ п/п	Пункти спостереження	Цезій-137, Бк/кг				Стронцій-90, Бк/кг			
		I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал
1	р. Дністер, Чернівецький р-н., смт. Кострижівка	0,4				0,3			
2	р. Дністер, Чернівецький р-н., с.Митків (водозабір)	0,2				0,4			
3	р. Дністер, Дністровський р-н., с.Пригородок (водозабір)				0,5				0,5
4	р. Дністер, Дністровський р-н., с.Кормань			0,3				0,4	
5	р. Дністер, Дністровський р-н., м.Новодністровськ верхній б'єф			0,3				0,3	
6	р. Дністер, Дністровський р-н., м.Новодністровськ нижній б'єф			0,5				0,4	
7	р. Прут, Чернівецький р-н., (кордон з Румунією)				0,3				0,3
8	р. Сірет, Чернівецький р-н., смт.Красноільськ				0,4				0,4
9	р. Сірет, Чернівецький р-н., с.Петричанка			0,4				0,5	
10	р. Черемош, Вижницький р-н., м.Вижниця		0,3		0,4		0,3		0,2
11	р. Герцушка, Чернівецький р-н., (кордон з Румунією)				0,4				0,3

4. Екологічний стан Азовського та Чорного морів

5. Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об’єктів.

Екологічні основи управління водними ресурсами України – важлива складова проблеми забезпечення вирішення водогосподарсько-екологічних проблем нашої країни у XXI столітті. Зважаючи на складність зазначеної проблеми до її розв'язання потрібне комплексне вирішення багаторозгалужених питань, для здійснення яких потрібна участь усіх галузей економіки України, тобто всіх напрямів водоспоживання та водокористування. Ці питання вирішуються з урахуванням особливостей головних великих та малих річок в їх басейнах. Аналізуючи стан водних ресурсів, їх кількість та якість, забруднення поверхневих і підземних вод, у тому числі на транскордонних ділянках, потрібно знаходити шляхи поліпшення екологічної ситуації у сфері водних ресурсів на основі гідрографічного й водогосподарського районування з використанням новітніх методологічних підходів та технологій побудови водогосподарського балансу ділянок басейнів річок, екологізації господарської діяльності та управління водними ресурсами.

Комплексні водогосподарсько-екологічні заходи із застосуванням: промивок русел річок за рахунок накопичення об'ємів водних ресурсів у верхів'ї або середній частині басейнів;

нормування водокористування з урахуванням екологічної та економічної ситуації;

платного водокористування, що є основою екологічно повноцінних водних ресурсів із дотриманням прозорості дій у сфері використання водних ресурсів.

Усі ці логічно обґрунтовані екологічні заходи та механізми реалізації екологічної політики (правові акти, нормування водоспоживання, ліміти та нормативи водокористування, скидів забруднюючих речовин) із застосуванням контролю, економічних та фінансових механізмів, залучаючи міжнародне співробітництво у галузі охорони навколишнього природного середовища, організаційні механізми, очищення води та відновлення природних властивостей прісних вод із застосуванням синергетичних фітотехнологій, дають можливість забезпечити вирішення проблем водного господарства, з метою досягнення сталого розвитку держави. Це стає можливим у разі: системної оптимізації управління водними ресурсами, гідроенергетичними комплексами на прикладі басейнів Дніпра та Дністра;

здійснення екологічних компенсаторних заходів з експлуатації водних ресурсів (на прикладі Карпатського регіону), з продовженням строку експлуатації водосховищ у зв'язку з їх замуленням і вирішення питань з перспективного використання водних та гідроенергетичних ресурсів у басейні Дністра.

Аналіз антропогенного навантаження та екологічного стану річок Дністер, Прут та Сірет на основі проведених вимірів згідно з Державною програмою моніторингу вод, здійснення моніторингу транскордонних вод, експедицій, а також інспекторських перевірок з дотримання вимог Водного законодавства України, дав можливість виявити актуальні проблеми, які потребують вирішення. Серед цих проблем основними є такі:

1) береги річок (в тому числі берегова лінія Дністровського водосховища) забруднені сміттям (переважно пластик);

2) існує стала тенденція щодо більшого забруднення водних об'єктів внаслідок неупорядкованого водовідведення стічних вод населених пунктів та господарських об'єктів (є велика кількість застарілих очисних споруд і технологічних схем очистки з амортизованих каналізаційних мереж, які знаходяться в аварійному стані; колектори та очисні споруди водопровідно-каналізаційного господарства потребують капітального ремонту та реконструкцій). Це призводить до погіршення якості води;

3) заростання прибережної акваторії Дністровського водосховища синьо-зеленими водоростями та відсутність захисних лісонасаджень, закріплення меж прибережно-захисних смуг;

4) недостатнє фінансування для проведення ефективного контролю за здійсненням моніторингу вод, а також технічно-застарілі засоби вимірювальної техніки і їхня недостатність в лабораторіях моніторингу вод.

Для вирішення вищезазначених проблем необхідно провести ряд заходів для поліпшення стану якості води і використання водних ресурсів:

1) розробити технологічні норми споживання і використання водних ресурсів на водогосподарських об'єктах;

2) скоротити обсяги споживання і скидання забруднених стічних вод за рахунок удосконалення технологічних процесів у різних галузях промисловості;

3) удосконалити систему моніторингу та контролю за станом водних об'єктів;

4) придбати необхідні технічні засоби для очистки берегів та заток від сміття (пластикові пакети, пляшки);

5) провести необхідні водоохоронні заходи в прибережних смугах та природоохоронних зонах, а саме: закріплення їх меж, створення захисних лісонасаджень та травостою, здійснення постійного контролю за дотримання режиму їх використання, регламентованого законодавством;

6) виділити кошти на придбання сучасних засобів вимірювальної техніки, у тому числі мобільної для проведення експрес - аналізів.

На проведення природоохоронних заходів з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища кошти у 2022 році виділялись на дослідження та аналіз сучасного стану природних лікувальних та рекреаційних ресурсів Чернівецької області – 99,598 тис. грн.

5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі

Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі.

Ідея збереження біологічного різноманіття як фундаментальної властивості живого, спричинила необхідність обґрунтування нових підходів до реалізації практичних засад охорони природи, які забезпечили б збереження сталості умов середовища за неминучого нині збільшення антропогенного впливу на природне довкілля й подальшої трансформації ландшафтів. У відповідь на вирішення цих завдань сформувалася ідея екологічної мережі як основи збереження ландшафтно-і біотичної різноманітності в умовах антропогенно трансформованих ландшафтів і домінування вторинних екосистем у біогеоцентричному покриві.

Поняття «екологічна мережа» в Україні розкривається у двох законодавчих актах – Закон України «Про екологічну мережу України» та Закон України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки». Відповідно до статті 3 Закону України «Про екологічну мережу України» екологічна мережа (далі - екомережа) – це єдина територіальна система, яка утворюється з метою поліпшення умов для формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтного та біорізноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, шляхів міграції тварин через поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і відповідно до законів та міжнародних зобов'язань України підлягають особливій охороні.

Загальна характеристика

Розвиток екомережі є одним з важливих пріоритетів в діяльності управління екології та природних ресурсів Чернівецької обласної державної адміністрації.

Управлінням вживаються відповідні заходи стосовно виконання завдань, визначених чинним законодавством, Державною стратегією регіонального розвитку на період 2021-2027 років, Регіональною стратегією розвитку Чернівецької області до 2027 року, в частині виконання індикативних показників та приведення їх до загальноєвропейських норм і формування екологічної мережі Чернівецької області. Систематично проводяться наради, як під керівництвом заступників голови обласної державної адміністрації так і під керівництвом управління щодо реалізації завдань розвитку природно-заповідного фонду області, до яких залучалися всі зацікавлені сторони, в т.ч. і представники національних природних парків, Чернівецького обласного управління лісового та мисливського господарства і Головного управління Держгеокадастру в Чернівецькій області, Державної екологічної інспекції Карпатського округу, управління Державного агентства рибного господарства у Чернівецькій області.

На цей час площа природно-заповідного фонду області становить 12,8% її території.

Таблиця 18 Розподіл територій та об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) за їх значенням, категоріями та типами (станом на 01.01.2023 року)

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2023	
	Кількість, шт.	Площа, га
Природні заповідники	-	-
Біосферні заповідники	-	-
Національні природні парки	3	27801,6
Регіональні ландшафтні парки	2	36473,3

Заказники загальнодержавного значення	10	1261,8
Заказники місцевого значення	47	42875,1
Пам'ятки природи загальнодержавного	9	192,1
Пам'ятки природи місцевого значення	193	1334,66
Заповідні урочища	38	1072.5
Ботанічні сади загальнодержавного значення	1	3.5
Ботанічні сади місцевого значення	-	-
Дендрологічні парки загальнодержавного	2	22.3
Дендрологічні парки місцевого значення	4	41.2
Зоологічні парки загальнодержавного	-	-
Зоологічні парки місцевого значення	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	40	243.9
РАЗОМ:	349	104326,35
в тому числі:		
загальнодержавного значення	25	29281,3
місцевого значення	324	75045,05
Фактична площа ПЗФ		
% фактичної площі ПЗФ від площі адміністративно-територіальної одиниці		12,8

Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

1. Основною проблемою при створенні нових об'єктів ПЗФ – відмова землекористувачів надавати погодження на створення нових заповідних об'єктів, навіть якщо при цьому не передбачається вилучення земельної ділянки та зміни її цільового призначення. Пояснюється це, насамперед, небажанням отримати нові проблеми у вигляді посилених вимог природоохоронного законодавства щодо утримання заповідної території.

2. Вплив процесу приватизації земель на розширення природно-заповідного фонду:

- приватизація негативно впливає на процес розширення ПЗФ. Як правило, для заповідання вибираються найкращі ділянки ландшафтів (саме для їх збереження і створений природно-заповідний фонд), але внаслідок їхньої естетичної цінності, саме вони і є найбільш привабливими для інвесторів в плані розвитку туристично-розважальної галузі.

3. Визначення в натурі (на місцевості) меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Відсутність державних актів іноді провокує територіальні претензії суміжних землекористувачів в процесі приватизації.

4. Недостатність фінансування на утримання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також на виготовлення державних актів та винесення меж на місцевості.

5. Складне економічне становище більшості землекористувачів, у віданні яких знаходяться об'єкти ПЗФ, не сприяє утриманню територій та об'єктів у належному стані. Методи адміністративного впливу на землекористувачів, як правило, позитивних результатів

не дають. Це стосується підприємств, установ і організацій всіх форм власності, а також органів місцевого самоврядування (міських, сільських і селищних рад), в кошторисах (бюджетах) яких фінансування природоохоронних заходів (в т.ч. утримання об'єктів ПЗФ) не закладено. В результаті спостерігається погіршення стану територій та об'єктів, збіднення видового складу фауни та флори.

6. Недостатність фінансування наукових досліджень та пошукових робіт. Фактичне припинення (на даний час) науково-пошукових робіт є потенційною загрозою для повноцінного моніторингу загального стану природно-заповідного фонду (та його складових), а також створення екомережі.

Для зменшення техногенного і антропогенного впливу на ліси Чернівецьким обласним управлінням лісового та мисливського господарства проводиться відповідна робота. За даними Чернівецького обласного управління ЛМГ упродовж 2022 року державними лісгосподарськими підприємствами області забезпечено відтворення лісів на площі 1325,6 га. На ділянках лісовідновлення природним шляхом, вжито заходи зі сприяння природному поновленню лісу на площі 908,2 га.

Зважаючи, що головною загрозою для збереження біорізноманіття є антропогенний вплив на лісові екосистеми і зниження їх біологічної стійкості, визнано, що для вдосконалення системи ведення лісового господарства необхідно провести експериментальну перевірку технологій організації рубок головного і проміжного користування, способів відтворення лісів, реалізацію принципів цілісного лісокористування, розвивати систему малих охоронних територій. Найпильнішої уваги потребують гірські ліси, які є найбільшими осередками збереження біорізноманіття і, одночасно, найуразливішими лісовими екосистемами щодо екстремальних проявів клімату (селі, вітровали тощо) та головними чинниками зміцнення гірських схилів та регуляції вологообігу. Єдиним напрямком оптимізації системи ведення лісового господарства у горах є перехід на принципи оптимізації водозборів.

На території лісового фонду області застосування хімічних препаратів для захисту рослин від шкідників та хвороб лісу не здійснювалося, масового ураження лісових масивів не виявлено.

Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Протягом року було опрацьовано із зацікавленими управліннями проєкт Плану дій щодо збереження осетрових риб в Україні на 2021-2030 роки. Напрацювання та пропозиції направлені до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. Спільно з Басейновим управлінням водних ресурсів річок Прут та Сірет, органами місцевого самоврядування вживаються заходи для належного зимування лебедів-шипунів в с.Чортория Кіцманського району.

Управління екології та природних ресурсів цього року долучалося та висвітлювало акції екологічного спрямування, а саме: операція «Первоцвіт» – Всеукраїнська екологічна акція, яка проводиться в Україні щорічно протягом лютого-квітня, з метою попередження незаконного збирання, транспортування та продажу рідкісних ранньоквітучих рослин. Також спільно з еколого-просвітницьким центром збереження біорізноманіття кафедри ботаніки та лісознавства Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича видано плакат «Орхідеї Буковини».

Міжнародний День Чистих Берегів 2022 – вже традиційно, в треті вихідні вересня світова екологічна спільнота організовує масштабні екологічні заходи у рамках «Міжнародного дня чистих берегів», з метою привернення уваги громадськості до проблем засмічення відходами водних ресурсів, дбайливого ставлення до довкілля та підвищення екологічної свідомості населення.

Висвітлено Всеукраїнський екологічний проєкт «Озеленення України» та Всесвітній день заповідників і національних парків. Заповідати – означає передавати у спадщину щось дороге і цінне. Заповідники є найвищою формою охорони природи в нашій державі та інше.

У сфері охорони, використання та відтворення природно-заповідного фонду державною екологічною інспекцією Карпатського округу за матеріалами попередніх років за рішенням суду НПП «Вижницький» частково сплатив 152,5 тис.грн.

Протягом звітнього періоду 2022 року проведено 14 заходів щодо дотримання вимог природоохоронного законодавства у сфері охорони, використання та відтворення лісових ресурсів. За результатами проведених заходів 79 осіб притягнуто до адмінвідповідальності на суму 29,92 тис.грн., які сплачено, та підраховано збитки, завдані довкіллю, на загальну суму 186,023 тис.грн.

Загалом розширення, відновлення, збереження, підтримання загального екологічного балансу та приведення площі природоохоронних територій до європейського рівня є одним із пріоритетів роботи органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Формування національної екомережі

Формування екологічної мережі передбачає зміни в структурі земельного фонду регіону шляхом віднесення (на підставі обґрунтування екологічної безпеки та економічної доцільності) частини земель господарського використання до категорій, що підлягають особливій охороні, з відтворенням притаманного їм різноманіття природних ландшафтів. Розвиток екомережі є одним із важливих пріоритетів у діяльності управління екології та природних ресурсів.

Таблиця 19 Складові структурних елементів екологічної мережі в розрізі одиниць адміністративно-територіального устрою регіону

№ п/п	Одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Загальна площа, тис. га	Загальна площа екомережі, тис. га	Складові елементи екомережі, тис. га											
				об'єкти ПЗФ	водно-болотні угіддя	відкриті заболочені землі	водоохоронні зони	прибережні захисні смуги	ліси та інші лісовкриті, площі	курортні та лікувально-оздоровчі території	рекреаційні території	землі під консервацією	відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом	пасовища, сіножаті	радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	Чернівецький р-н	410	57,599	57,599	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Вижницький р-н	188	34,497	34,497	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	Дністровський р-н	211,6	12,230	12,230	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	РАЗОМ	809,6	104,326	104,326	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Надмірна розораність земель, лісорозробки ускладнюють забезпечення територіальної єдності ділянок із природними ландшафтами, а інтенсивна господарська діяльність призводить до великого навантаження на природне середовище і, відповідно, до зміни ландшафтів, збіднення рослинного і тваринного світу. Запобігти цьому можна в значній мірі шляхом заповідання, взяття цих об'єктів під спеціальну охорону держави. Проте, не скрізь цьому надають практичного значення.

Таблиця 20 Розподіл земель об'єктів ПЗФ за угіддями

№ графі за формою б-зем	Угіддя	Площі угідь у межах земель, наданих установам ПЗФ у постійне користування		Площі угідь у межах земель, що знаходяться у користуванні інших землекористувачів та земель запасу		Разом	
		га	%	га	%	га	%
1	2	3	4	5	6	7	8
3	Сільськогосподарські землі, усього	112	1,36	167,7	0,19	279,7	0,29
4	з них: сільгоспугіддя	112	1,36	125,9	0,14	237,9	0,25
14-17 + 20	інші	0	0,00	41,8	0,05	41,8	0,04
18	забруднені сільськогосподарські угіддя, які не використовуються в сільськогосподарському виробництві	0	0,00	0	0,00	0	0,00

5	із сільгоспугідь: рілля	3	0,04	0	0,00	3	0,00
6	перелоги	0	0,00	0	0,00	0	0,00
7	багаторічні насадження	0	0,00	25	0,03	25	0,03
11	сіножаті	96	1,16	100,9	0,11	196,9	0,20
12	пасовища	13	0,16	0	0,00	13	0,01
21	Ліси та інші лісовкриті площі, усього	11204,1	98,16	78658,4	88,33	89862,5	89,17
22	з них: лісові землі, усього	11204,1	98,16	78658,4	88,33	89862,5	89,17
28	чагарники	0	0,00	0	0,00	0	0,00
34	Забудовані землі, усього	4	0,05	525,4	0,60	529,4	0,55
63	Відкриті заболочені землі, усього	0	0,00	234,1	0,27	234,1	0,24
66	Сухі відкриті землі з особливим рослинним покривом	0	0,00	108,8	0,12	108,8	0,11
67	Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом	15	0,18	116	0,13	131	0,14
68	з них: кам'яністі місця	0	0,00	35,7	0,04	35,7	0,04
69	піски (включаючи пляжі)	0	0,00	0	0,00	0	0,00
70	яри	0	0,00	0	0,00	0	0,00
71	інші	15	0,18	80,3	0,09	95,3	0,10
72	Води, усього	21	0,25	14810,3	10,36	14679,3	9,50
73	з них: природні водотоки	21	0,25	9177,2	10,22	9198,2	9,37
74	штучні водотоки	0	0,00	10,2	0,01	10,2	0,01
75	озера, лимани	0	0,00	55	0,06	55	0,06
76	ставки	0	0,00	57,9	0,07	57,9	0,06
77	водосховища	0	0,00	5510,0	0,00	5510,0	0,00
	Усього земель	8246,2	100,00	88284,5	100,00	96530,7	100,00
	Крім того, моря	0	0,00	0	0,00	0	0,00
	Разом	8246,2	100,00	88284,5	100,00	96530,7	100,00

Таблиця 21 Розподіл земель об'єктів ПЗФ за землекористувачами, власниками землі

№ рядка за формою 6-зем	Власники землі, землекористувачі та землі державної власності, не надані у власність або користування	Площа	
		га	%
1	2	3	4
1.	Сільськогосподарські підприємства (усього земель у власності та користуванні)	41,8	0,04
2.	Громадяни, яким надані землі у власність і користування	0,1	0,00
3+4+5+6	Заклади, установи, організації; промислові та інші підприємства; підприємства та організації транспорту, зв'язку; частини, підприємства, організації, установи, навчальні заклади оборони	179,2	0,19
7.1	Природоохоронні установи (об'єкти ПЗФ), землі надані в постійне користування	8246,2	8,55
7.2+7.3	Підприємства, установи, організації оздоровчого, рекреаційного призначення	58,5	0,06
7.4	Підприємства, установи, організації історико-культурного призначення	22	0,02
8	Лісогосподарські підприємства	81768,3	77,2
9	Водогосподарські підприємства	5900	5,5
10+11	Підприємства іноземних інвесторів та спільних підприємств		
12	Землі запасу та землі, що не надані у власність та постійне користування в межах населеного пункту	9725	10,08
	РАЗОМ	104326	100,00

Таблиця 22 Розподіл лісових земель об'єктів ПЗФ за їх категоріями

№ графи за формою №1 Державного лісового кадастру	Категорії лісових земель	Площа в межах земель, наданих установам ПЗФ у постійне користування		Площа в межах земель, що знаходяться у користуванні інших землекористувачів та земель запасу		Разом	
		га	%	га	%	га	%
1	2	3	4	5	6	7	8
2	Вкриті лісовою рослинністю, усього	11060,1	98,22	75538,2	96,00	86598,3	96,21
3	у тому числі лісові культури	1172	14,48	6316,7	8,10	7488,7	8,70
4	Незамкнуті лісові культури	9	0,11	467,9	0,60	476,9	0,55
5	Лісові розсадники, плантації	16	0,20	156	0,20	172	0,20
10	Не вкриті лісовою рослинністю, усього	50	0,62	1091,7	1,40	1141,7	1,33

6	у тому числі: рідколісся	2	0,02	155,9	0,20	157,9	0,18
7	згарища	0	0,00	0	0,00	0	0,00
8	зруби	0	0,00	545,9	0,70	545,9	0,63
9	галявини	48	0,59	389,9	0,50	437,9	0,51
11	Лісові шляхи, просіки тощо	69	0,85	1403,7	1,80	1472,7	1,71
12	Усього лісових земель	8094,2	100,00	77984,1	100,00	86078,3	100,00

Таблиця 23 Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами
Інформація про інвазійні (чужорідні) види рослин

Назва виду (українська, латинська)	Занесення виду до карантинного списку	Заходи із запобігання розповсюдженню виду
1	2	3
Американський білий метелик <i>Hyrphantria cunea</i>	Перелік регульованих шкідливих організмів затверджено наказом Міністерства аграрної політики України від 29.11.2006 № 716 (із змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства аграрної політики України від 04.08.2010 № 467 від 16.07.2019 № 397	Фітосанітарні заходи
Західний кукурудзяний жук <i>Diabrotica virgifera virgifera</i> Le Conte		
Рак картоплі <i>Synchytrium endobioticum</i> (Schilbersky) Percival		
Золота картопляна нематода <i>Globodera rostochiensis</i>		
Амброзія полинолиста <i>Ambrosia artemisiifolia</i> L.		
Повиця польова <i>Cuscuta campestris</i> Junk.		

На виконання Закону України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні генетично модифікованих організмів» в 2021 році ДУ «Чернівецький обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України» досліджено 19 проб харчових продуктів на вміст генетично-модифікованих організмів, 1 проба не відповідала нормативам.

Охорона, використання та відтворення рослинного світу

Загальна характеристика рослинного світу

Природа Чернівецької області відрізняється від сусідньої Івано-Франківщини та Закарпаття, що накладає певну специфіку і на систему природоохоронних заходів. Це пояснюється різними кліматичними й геоморфологічними умовами та дещо іншими шляхами розвитку рослинності у льодовиковий період. Давній інтенсивний вплив виробничої діяльності людини значною мірою позначився на природному стані ландшафтів.

На підвищених ділянках Прут-Дністровського межиріччя - масиви букових та буково-дубових лісів, у сх. частині - дубово-грабові. На товтрових пасмах, дністровських схилах, у карстових западинах - остепнені луки/чагарники. У річкових долинах - заплавні та болотні луки, на схилах - суходільні луки. На межиріччях передгірної частини (26 % площі області) збереглися масиви букових та буково-ялицевих лісів. У горах простежуються висотні пояси: де 800-950 м - букові, буково-ялицеві, 950-1100 м - ялицево-ялинові, 1100-1400 - ялинові ліси, вище - високогірні субальпійські луки (полонини) та чагарники.

Між Прутом і Дністром, куди надходять теплі повітряні течії з південного сходу, сформувалась остепнена лучна рослинність. У Прут-Сіретському межиріччі дуб скельний має зональне поширення і утворює мішані з буком та зрідка чисті фітоценози. Його супроводять такі теплолюбні види як граб, клен польовий, дикі плодови - черешня, яблуня, груша, а іноді й берека. Темно-хвойні деревні породи - смерека, ялиця, тис зростають у північній Буковині набагато нижче, аніж, наприклад, у Закарпатті. Смерека в басейні Черемошу межує навіть з дубом скельним, а ялиця біла утворює, подібно як і на Івано-Франківщині, мішані ялицево-дубові й дубово-ялицеві лісостани в рослинній смугі дуба звичайного.

В минулому лісі тут інтенсивно експлуатувалися, що вплинуло навіть на сучасний характер їх висотної поясності. Охорона лісових фітоценозів природного складу як еталонів первинних лісів вкрай необхідна. Це стосується і охорони рештків степової і лісостепової рослинності.

Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів

З метою стабілізації стану лісів внаслідок техногенного і антропогенного впливу на їх екосистеми в області впроваджуються нові природозберігаючі технології лісозаготівель, перехід до водозбірно-ландшафтних принципів господарювання, систем ведення лісового господарства на зонально-типологічній основі.

У 2022 році підприємствами-лісокористувачами (за даними Чернівецького обласного управління лісового та мисливського господарства) було заготовлено 185,0 тис. м³ ліквідної деревини.

Впродовж 2022 р. підприємствами-лісокористувачами були проведені роботи з лісорозведення, у тому числі посадка лісу на площі 414,0 га, природне поновлення лісу – на 908,2 га. Основними виробниками лісопродукції були підприємства Чернівецького та Вижицького районів.

За 2022 рік – близько 80% рубок головного користування в лісгосподарських підприємствах області – рубки догляду та санітарні рубки. Це має позитивний ефект, оскільки на площах рубок забезпечується природне лісовідновлення, що дає можливість значно знизити вплив суцільних рубок на навколишнє природне середовище, зменшити витрати на створення нових насаджень, скоротити терміни вирощування деревостанів тощо.

Таблиця 24 Землі лісгосподарського призначення регіону (станом на 01.01.2023 року)*

№ п/п	Землі лісгосподарського призначення регіону	Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1	2	3	4	5
1.	Загальна площа земель лісового фонду	тис. га	260,7	
	у тому числі:			
1.1	лісгосподарські підприємства Державного агентства лісових ресурсів	тис. га	260,7	
1.2	державні спеціалізовані лісгосподарські підприємства агропромислового комплексу	тис. га	-	
1.3	площа земель лісгосподарського призначення власників лісів	тис. га	-	
1.4	площа земель лісгосподарського призначення, що не надана у користування	тис. га	-	
2.	Площа земель лісгосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю	тис. га	242,4	
3.	Загальний запас деревини за звітний період	млн. м ³	62,9	
4.	Запас деревини у розрахунку на один гектар земель лісгосподарського призначення	м ³ /га	241	

5.	Площа лісів у розрахунку на одну особу (с/г угідь)	га	0,26	
6.	Запас деревини у розрахунку на одну особу	м ³	63	
7.	Лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону)	%	29,3	

* за даними Чернівецького обласного управління лісового та мисливського господарства.

Запас деревини в лісах області становить 62,9 млн. м³. Запас деревини на 1 га земель лісогосподарського призначення становить 241 м³/га.

Лісокористування в області та ведення лісового господарства лісокористувачами здійснюється згідно рекомендацій лісовпорядкування та відповідних нормативних документів. Рубки головного користування проводяться в межах затверджених розрахункових лісосік та встановлених лімітів лісосічного фонду. Аналіз цих даних свідчить, що розрахункова лісосіка по головному користуванню щорічно недоосвоюється.

Таблиця 25 Динаміка проведення лісогосподарських заходів, пов'язаних із вирубуванням деревини

Рік	Загальна площа, тис, га	Фактично зрубано, тис, м ³	Зрубано по господарствах					
			хвойні		твердолистяні		м'яколистяні	
			розрахункова лісосіка, тис, м ³	фактично зрубано, га/тис, м ³	розрахункова лісосіка, тис, м ³	фактично зрубано, га/тис, м ³	розрахункова лісосіка, тис, м ³	фактично зрубано, га/тис, м ³
Усього рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства								
2020	9,0493	173,63	-	-	-	-	-	-
2021	9,245	193,64	-	-	-	-	-	-
2022	-	185,0	-	-	-	-	-	-
у тому числі: 1. Рубки догляду								
2020	5,403	54,98	-	-	-	-	-	-
2021	5,548	63,01	-	-	-	-	-	-
2022	-	90,7	-	-	-	-	-	-
2. Лісовідновні рубки								
2020	0,189	40,01	-	-	-	-	-	-
2021	0,268	36,11	-	-	-	-	-	-
2022	-	15,4						
3. Суцільні санітарні рубки								
2020	3,178	71,82	-	-	-	-	-	-
2021	3,164	85,41	-	-	-	-	-	-
2022	-	80,4						
4. Інші рубки								
2020	0,279	6,82						
2021	0,264	9,11						
2022	-	1,8						

Таблиця 26 Землі лісогосподарського призначення регіону в розрізі категорій земель по Чернівецькому ОУ ЛМГ (станом на 01.01.2022 року)

№	Міністерства, відомства (постійні лісокористувачі, власники ліса, інші)	Землі лісогосподарського призначення (усього тис, га)	Лісові землі, тис, га						Нелісові землі, тис, га						
			вкриті лісовою рослинністю		не вкриті лісовою рослинністю				у тому числі сільсько-господарські угіддя				інші нелісові землі		усього нелісових земель
			усього	у тому числі лісові культури	не зімкнуті лісові культури	інші не вкриті лісовою рослинністю	не вкриті лісовою рослинністю	усього лісових земель	сіножаті	рілля	пасовища	разом с/г угідь			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
I. Землі лісогосподарського призначення															
1	Державні лісогосподарські підприємства														
1.1	Чернівецьке ОУЛМГ	260,7	242,4	71,3	7,5	4,2	11,7	248,4	2,7	0,4	0,8	3,9	2,7	6,6	
II. Землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення															
1.	-	103,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
III. Землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики оборони та іншого призначення															
1.	-	8,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
IV. Землі історико-культурного природно-заповідного призначення															
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
V. Інше															
-	Землі запасу	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	

Станом на 01.01.2023 р. загальна площа земель лісового фонду за даними Чернівецького обласного управління лісового та мисливського господарства складає 260,7 тис га.

На території районів області знаходиться 5 державних лісогосподарських підприємств: ДП "Берегометське ЛМГ", ДП "Путильське ЛГ", ДП "Сокирянське ЛГ", ДП "Заставнівське ДСЛГ АПК", ДП "Чернівецьке ЛГ".

Лісосічний фонд в окремих районах використовується не повністю і не рівномірно внаслідок недостатньо розвинутої матеріально-технічної бази. В гірській та передгірській частині не впроваджуються заходи з боку тимчасових та постійних лісокористувачів при розробці лісосік по запобіганню розмиву волоків (установлення фашин, загорож, обладнання водовідводу), по очищенню водотоків та лісосік від порубкових залишків, а також під'їзних шляхів та лісогосподарських доріг.

Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України

Таблиця 27 Види рослин та грибів, що охороняються у Чернівецькій області

	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Види рослин та грибів на території області, од.	≈2000 (судинні рослини)	≈2000 (судинні рослини)	≈2000 (судинні рослини)

% від загальної чисельності видів України, од.	39,2	39,2	39,2
Види рослин та грибів, занесені до Червоної книги України, од.	156	156	156
Види рослин та грибів, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі, од.	14	14	14
Види рослин та грибів, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	40	40	40

Таблиця 28 Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України

Усього видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, од.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, назва (українська, латинська), екз./га	Кількість популяцій видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, які зникли, назва (українська, латинська), од.
156	25	1. Тис ягідний (<i>Taxus baccata</i> L.), 50/га	1. Плаунець заплавний (<i>Lycopodiella inundata</i> (L.) Holub)
			2. Осока пажитницеподібна (<i>Carex loliacea</i> L.)
			3. Меч-трава болотна (<i>Cladium mariscus</i> (L.) Pohl s.l.)
			4. Жировик Льозеля (<i>Liparis loeselii</i> (L.) Rich.)
			5. Офрис комахоносна (<i>Ophrys insectifera</i> L.)
			6. Гвоздика гренобльська (<i>Dianthus gratianopolitanus</i> Vill.)

Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

У населених пунктах області нараховується 357,9 га зелених насаджень, в т.ч. загального користування (парки, сквери, бульвари та ін.) – 267,0 га.

Таблиця 29 Озеленення населених пунктів, га

Заходи	Рік		
	2020	2021	2022
Створено нових зелених насаджень, га	-	-	-
Проведено ландшафтну реконструкцію насаджень, га	-	-	-
Проведено догляд за насадженнями, га	152,0	152,0	152,0

* *За даними Треста зеленого господарства та протизсувних робіт по м. Чернівці.*

У 2022 році, як і у минулому році, нові зелені насадження не створювались, площа території догляду за насадженнями в м. Чернівці не змінилась і дорівнює 152,0 га.

У звітному періоді державною екологічною інспекцією Карпатського округу проведено 7 перевірок щодо охорони та збереження зелених насаджень, складено 2 протоколів, 2осіб притягнуто до адмінвідповідальності на суму 0,340 тис.грн. Нараховано 450,366 тис.грн заподіяної доквіллю шкоди.

Таблиця 30 Інвазійні чужорідні види рослин у флорі в межах адміністративно-територіальної одиниці

Назва виду (українська, латинська)	Занесення виду до карантинного списку	Заходи із запобігання розповсюдженню виду
1	2	3
Американський білий метелик <i>Hlyphantria cunea</i>	“Перелік регульованих шкідливих організмів”, затверджено наказом Міністерства аграрної політики України від 29.11.2006 № 716 (Із змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства аграрної політики України від 04.08.2010 № 467 від 16.07.2019 № 397	Фітосанітарні заходи
Західний кукурудзяний жук <i>Diabrotica virgifera virgifera</i> Le Conte		
Рак картоплі <i>Synchytrium endobioticum</i> (Schilbersky) Percival		
Золота картопляна нематода <i>Globodera rostochiensis</i>		
Амброзія полинолиста <i>Ambrosia artemisiifolia</i> L.		

Охорона, використання та відтворення тваринного світу

Загальна характеристика тваринного світу

Тваринний світ області різноманітний. Всього налічується 359 видів, у т. ч. ссавців - 70, птахів - 205, плазунів - 12, земноводних - 16, риб - 56.

У горах поширені благородний олень, козуля, свиня дика, ведмідь, рись, куниця лісова, горностай, білка карпатська; з птахів - глухар, тетерів, рябчик, дятли, сови та ін.; з плазунів - плямиста саламандра, карпатський і альпійський тритони, гадюка; в річках - форель, харіус, лосось дунайський. Для передгір'я характерні лісовий кіт, лисиця, заєць-русак, вовк, тхір, сліпак буковинський, білий лелека, європейський клінтух та іволга. На рівнині - ховрах, сліпак, хом'як, тхір та ін.; з птахів - сиворакша, з земноводних - черепаха, з риб - сом, щука, окунь, лящ та ін. Акліматизовані ондатра, нутрія, фазан. Інтродуковані товстолобик, білий амур; реакліматизовані зубр, сіра куріпка.

Стан і ведення мисливського господарства

Ведення мисливського господарства здійснюється у відповідності до чинного природоохоронного законодавства. Площа мисливських угідь на кінець 2022 року становила 462 тис. га на яких здійснювали свою діяльність 22 господарства. Користувачів мисливських угідь зобов'язано привести організацію території угідь у відповідність до внесених змін в матеріали упорядкування, створити спеціалізовані підрозділи для ведення мисливського господарства та укласти з обласним управлінням лісового та мисливського господарства договори про умови ведення мисливського господарства. Для поліпшення ведення мисливського господарства користувачів мисливських угідь зобов'язано створити сприятливі

умови для збереження, відтворення та раціонального використання мисливської фауни, забезпечити належну охорону мисливських угідь.

З метою підвищення оптимальної чисельності мисливських тварин в області здійснено комплекс біотехнічних заходів за двома напрямками: забезпечення якісного поліпшення мисливських угідь і росту поголів'я диких тварин та підвищення кормових та захисних властивостей угідь. Було задіяне близько 100 га кормових біополів (з конюшини, вівса, кукурудзи, топінамбура).

Таблиця 31 Добування основних видів мисливських тварин (особин)

Рік	Види мисливських тварин	Затверджені ліміт добування	Видано ліцензій	Добуто	Не використано ліцензій	Причина невикористання
1	2	3	4	5	6	7
2020	Олень	23	31	9	-	-
	Козуля	492	623	381	4	не реалізовано
	Кабан	552	381	128	6	не реалізовано
	Куниця лісова	41	20	19	5	не реалізовано
2021	Олень	21	24	14	2	не реалізовано
	Козуля	472	557	359	8	не реалізовано
	Кабан	332	301	135	5	не реалізовано
	Куниця лісова	26	25	13	0	
2022	-	-	-	-	-	-

Таблиця 32 Основні показники ведення мисливського господарства у Чернівецькій області за 2022 рік

	2021
Кількість господарств	22
Площа мисливських угідь на кінець року, тис.га	462,0
у тому числі охоплених мисливським упорядкуванням	462,0
з них лісові	241,3
польові	210,6
водно-болотні	10,1
Кількість працівників, осіб	147
Кількість мисливських тварин, тис. голів (штук)	
копитні тварини	7,4
хутрові звірі	21,4
перната дичина	135,7
Кількість добутих (відстріляних) мисливських тварин, тис. голів (штук)	
копитні тварини	0,48
хутрові звірі	3,3
перната дичина	20,18

Основними факторами, що негативно впливають на стан відтворення та перебування диких тварин, є:

- погіршення умов перебування мисливських тварин у зв'язку зі значним посиленням антропогенного фактору, паювання сільськогосподарських угідь, знищення місць відтворення диких птахів та звірів (повсюдне випалювання очерету, торішніх трав у весняний період, випас худоби в сезон тиші), недостатня площа захисних реміз тощо;

- погіршення фінансово-економічного стану населення, економічна нестабільність в суспільстві, які різко вплинули на охорону мисливських угідь та значне поширення такого явища, як браконьєрство, особливо в нічний час.

Протягом 2022 року на території Чернівецької області селекційного та діагностично-вибіркового відстрілу не проводилось, немає також перевищення лімітів добування диких тварин.

В області проводиться робота із розповсюдження неаборигенних видів тварин та створення відповідних умов для мешкання рідкісних, зникаючих видів тварин.

Стан і ведення рибного господарства

Органами рибоохорони неодноразово порушувалось питання про складні умови для відтворення водних живих ресурсів, які склались на Дністровському водосховищі. Погані умови для відтворення фітофілів, а саме: відсутність нерестових площ та коливання рівня води в нерестовий період призводять до зменшення чисельності ляща, коропа. Щодо відтворення білизни, клепця, рибця, то нерестилища цих видів знаходяться за межами водосховища, де коливання рівня води не є відчутними.

Таблиця 33 Динаміка вилову риби*

Рік	Назва водного об'єкта	Затверджений ліміт вилову, т/рік *	Фактичний вилов, т/рік *
1	2	3	4
2020	В межах області	652,1	572,6
2021	В межах області	766,9	762,6
2022	В межах області	648,1	662,3

* - за даними Управління державного агентства рибного господарства у Чернівецькій області щодо виробництва продукції аквакультури за формою №1 А

Таблиця 34 Кількість виявлених фактів браконьєрства*

Роки	Виявлено фактів браконьєрства, од.
1	2
2020 рік	674
2021 рік	712
2022 рік	526

* за даними Управління державного агентства рибного господарства у Чернівецькій області

Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України

Таблиця 35 Перелік видів тварин, що охороняються, в регіоні (станом на 01.01.2023 року)

Назва виду		Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
українська	латинська								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Аноплій самарський	Anoplius samariensis	+							

Аполлон	Parnassius apollo	+							
Бабка перев'язана	Sympetrum pedemontanum	+							
Беркут	Aquila chrysaetos	+							
Бистрянкa російська	Alburnoides rossicus	+							
Білозубка велика	Crocidura leucodon	+							
Білоперий пічкур дністровський	Romanogobio kesslerii	+							
Больбелязм однорогий	Bolbelasmus unicornis	+							
Бражник дубовий	Marumba quercus	+							
Бражник мертва голова	Acherontia atropos	+							
Бражник прозерпіна	Proserpinus proserpina	+							
Бражник скабіозовий	Hemaris tityus	+							
Ведмедиця велика	Pericallia matronula	19							
Ведмедиця-господиня	Callimorpha dominula	+							
Вечірниця мала	Nyctalus leisleri	+							
Вечірниця руда	Nyctalus noctula	+							
Видра річкова	Lutra lutra	625							
Вирезуб причорноморський	Rutilus frisii	+							
Вусач великий дубовий	Cerambyx cerdo	+							
Вусач земляний хрестоносець (корен еїд хрестоносець)	Dorcadion equestre	+							
Вусач мускусний	Aromia moschata	+							
Вусач-червонокрил Келлера	Purpuricenus kaehleri	+							
Вухань звичайний	Plecotus auritus	+							
Гадюка степова	Vipera renardi	+							
Глушець (глухар)	Tetrao urogallus	176							

Гоголь	Bucephala clangula	+							
Голуб-синяк	Columba oenas	+							
Горностаї	Mustela erminea	372							
Джміль глинистий	Bombus argillaceus	+							
Джміль лезус	Bombus laesus	+							
Джміль моховий	Bombus muscorum	+							
Джміль пахучий	Bombus fragrans	+							
Дибка степова	Saga pedo	+							
Дисцелія зональна	Discoelius zonalis	+							
Дозорець-імператор	Anax imperator	+							
Доліхомітус головастиий	Dolichomitrus cephalotes	+							
Дятел трипалий	Picoides tridactylus	+							
Ендроміс березовий	Endromis versicolora	+							
Жаба прудка	Rana dalmatina	+							
Жовтюх торфовищний	Colias palaeno	+							
Жук-олень, рогач звичайний	Lucanus cervus	+							
Жук-самітник	Osmoderma barnabita	+							
Золотомушка червоночуба	Regulus ignicapillus	+							
Зубр	Bison bonasus	38							
Йорж носар	Gymnocephalus acerinus	+							
Йорж смугастий	Gymnocephalus schraetser	+							
Кажан пізній	Eptesicus serotinus	+							
Карась звичайний, карась золотий	Carassius carassius	+							
Кіт лісовий	Felis sylvestris	202							

Ковалик сплющений	Neopristilophus depressus	+							
Кордулегастер двозубчастий	Cordulegaster bidentata	+							
Кордулегастер кільчастий	Cordulegaster boltoni	+							
Кошеніль польська	Porphyropha polonica	+							
Красик веселий (Пістрянка весела)	Zygaena laeta	+							
Красотіл пахучий	Calosoma sycophanta	+							
Красуня діва	Calopteryx virgo	+							
Ксилокопа звичайна (бджола-тесляр звичайна)	Xylocopa valga	+							
Ксилокопа фіолетова (бджола-тесляр фіолетова)	Xylocopa violacea	+							
Кумка жовточерева	Bombina variegata	+							
Кутора мала	Neomys anomalus	+							
Лелека чорний	Ciconia nigra	+	+	+		+		+	
Лилик двоколірний	Vespertilio murinus	+							
Лосось дунайський, головат иця	Hucho hucho	+							
Люцина	Hamearis lucina	+							
Льодовичник Вествуда	Boreus westwoodi	+							
Марена дунайсько-дністровська	Barbus petenyi	+							
Марена звичайна	Barbus barbus	+							
Махаон	Papilio machaon	+							
Мелітурга булавовуса	Melitturga clavicornis	+							
Минь річковий	Lota lota	+							
Мишівка лісова	Sicista betulina	+							
Мідянка звичайна	Coronella austriaca	+							

Мінога українська	Eudontomyzon mariae	+							
Мнемозина	Parnassius mnemosyne	+							
Морімус темний	Morimus funereus	+							
Нетопир звичайний	Pipistrellus pipistrellus	+							
Нетопир Натузіуса	Pipistrellus nathusii	+							
Нетопир середземноморський	Pipistrellus kuhlii	+							
Нічниця велика	Myotis myotis	+							
Нічниця водяна	Myotis daubentonii	+							
Нічниця вусата	Myotis mystacinus	+							
Нічниця ставкова	Myotis dasycneme	+							
Норка європейська	Mustela lutreola	+							
Оксиетира жовтовуса	Oxyethira flavicornis	+							
Орусус паразитичний	Orussus abietinus	+							
Орябок	Tetrastes bonasia	+							
Осетер російський	Acipenser gueldenstaedtii	+							
Офігомфус Цецилія	Ophiogomphus cecilia	+							
Пилкохвіст український	Poecilimon ukrainicus	+							
Підковоніс малий	Rhinolophus hipposideros	+							
Підорлик малий	Aquila pomarina	+							
Пічкур дунайський	Gobio uranoscopus	+							
Подалірій	Iphiclides podalirius	+							
Поліксена	Zerynthia polyxena	+							
Полоз лісовий, полоз ескулапів	Zamenis longissimus	+							
Простеномфалія карпатська	Prostenomphalia carpathica	+							

П'явка медична	Hirudo medicinalis	+							
Райдужниця велика	Apatura iris	+							
Рак широкопалий	Astacus astacus	+							
Рись	Lynx lynx	35							
Саламандра плямиста	Salamandra salamandra	+							
Сатир залізний	Hipparchia statilinus	+							
Сатурнія мала	Eudia pavonia	+							
Сатурнія руда	Aglia tau	+							
Сатурнія середня	Eudia spini	+							
Севрюга звичайна	Acipenser stellatus	+							
Сиворакша	Coracias garrulus	+							
Сінниця Геро	Coenonympha hero	+							
Скопа	Pandion haliaetus	+							
Сліпак білозубий	Nannospalax leucodon	+							
Сліпак буковинський	Spalax graecus	+							
Сова довгохвоста	Strix uralensis	+							
Сонцевик фау-біле	Nymphalis vaualbum	+							
Сорокопуд сірий	Lanius excubitor	+							
Стафілін волохатий	Emus hirtus	+							
Стерлядь прісноводна	Acipenser ruthenus	+							
Стрічкарака блакитна	Catocala fraxini	+							
Стрічкарака орденська малинова	Catocala sponsa	+							
Стрічкарака тополева	Limenitis populi	+							
Тетерук	Lyrurus tetrix	+							
Тритон альпійський	Mesotriton alpestris	+							

Тритон карпатський	Lissotriton montandoni	+							
Турун Ештрайхера	Carabus estreicheri	+							
Турун угорський	Carabus hungaricus	+							
Тхір лісовий	Mustela putorius	971							
Тхір степовий	Mustela eversmanni	+							
Ховрах європейський	Spermophilus citellus	+							
Хом'як звичайний	Cricetus cricetus	+							
Хондруля Більца	Chondrula bielzi	+							
Чоп звичайний, чоп великий	Zingel zingel	+							
Чоп малий	Zingel streber	+							
Чорнушка Манто	Erebia manto	+							
Ялець звичайний	Leuciscus leuciscus	+							
Ящірка зелена	Lacerta viridis	+							
Усього		134							

Впродовж 2022 року у сфері охорони тваринного світу державною екологічною інспекцією Карпатського округу проведено 19 перевірок, за результатами яких складено 48 протоколів, 48 осіб притягнуто до адміністративної відповідальності на загальну суму штрафів 7,191 тис.грн, які сплачено в повному обсязі.

В сфері охорони водних живих ресурсів на території Чернівецької області проведено 43 перевірки щодо вжиття заходів по недопущенню браконьєрства. За порушення вимог природоохоронного законодавства складено 84 протоколи, 84 особи притягнуто до адмінвідповідальності на загальну суму 5,551 тис.грн., які сплачено в повному обсязі.

Охорона, використання та відтворення водних біоресурсів

Відтворенню водних живих ресурсів в області приділяється велика увага. Наказом Міністерства аграрної політики України № 291 від 29.06.2005 р. створено Державну установу "Рибоводний форелевий завод "Лопушно", що заснована на державній власності, входить до сфери управління Державного агентства рибного господарства України. У своїй діяльності рибзавод керується чинним законодавством України та положенням про Державну установу РФЗ "Лопушно". Державна установа "Рибоводний форелевий завод "Лопушно" працює по відтворенню водних живих ресурсів, вирощує лососеві види риб для подальшого зариблення їх у рибогосподарські водні об'єкти загальнодержавного значення західного регіону України. На сьогодні рибзавод займається штучним відтворенням струмкової форелі та різновидом райдужної форелі, які були вселені в гірську річку Сірет.

На перспективу розвитку господарської діяльності форелевий завод планує збільшити кількість штучного відтворення аборигенних видів лососевих та зариблення їх у гірські річки Карпат.

Протягом звітнього періоду в сфері охорони та використання водних ресурсів здійснено 31 ресурсну перевірку. За виявлені порушення до адміністративної відповідальності притягнуто 51 особу на суму 6,885 тис.грн., які сплачено. За самовільне водокористування поверхневої води ТДВ «Чернівецький рибокомбінат» нараховано збитки завдані довкіллям на суму 24,319 тис.грн. Зазначеному суб'єкту господарювання пред'явлено претензію на суму 24,319 тис.гр. До державного бюджету сплачено 7 претензій та позовів на загальну суму 628,823 тис.грн, з яких 409,763 тис.грн в добровільному порядку та 219,060 тис.грн. в примусовому порядку за матеріалами ДЕІ у Чернівецькій області.

Таблиця 36 Інвазійні чужорідні види тварин у фауні в межах адміністративно-територіальної одиниці

Назва виду (українська і латинська (наукова))	Результати досліджень, заходи контролю чисельності
1	2
Слимак іспанський <i>Arion lusitanicus</i> Mabille, 1868	У Чернівецькій області <i>A. lusitanicus</i> з'явився в 2011-12 роках. Слимака зареєстровано майже в усіх адміністративних районах області (Новоселицький, Вижицький, Путильський, Сторожинецький, Кіцманський, Хотинський, Заставнівський, Глибоцький). Наразі широко розповсюджений у приватних домогосподарствах та садово-городніх ділянках околиць міста Чернівці – Роші, Роші-Стинки, Цецино, звідки поступово поширюється в напрямку до центра міста. Поодинокі екземпляри зустрічалися на околиці міста – території масиву багатоповерхової забудови біля колишнього заводу «Гравітон», а також у напрямку аеропорту. Ще одне місцевіснування слимаків – це рокарій у зеленій зоні готельного комплексу «Буковина». На території розміром 150 м ² (10×15 м) протягом двох днів зібрано 287 особин, щільність поселення <i>A. lusitanicus</i> склала 1,91 ос./м ² . Зустрічалися як адульти, так і ювенільні тварини, а також виявлено декілька кладок яєць. Цей факт свідчить про неповну відповідність умов середовища екологічним преферендумам виду, проте висока плодючість, ймовірно, сприяє підтриманню достатньої для існування та поширення слимаків щільності популяції. Наявність слимака зареєстрована у парку «Жовтневий», на території ботанічного саду ЧНУ на зелених територіях проспекту Незалежності, вул.Достоевського тощо.
Самшитова вогнівка <i>Cydalima perspectalis</i> (Walker, 1859)	На території м. Чернівці кущі самшиту вічнозеленого (<i>Buxus sempervirens</i> L.) використовують для озеленення вулиць у вигляді окремих посадок, живоплоту, бордюрних насаджень. Відмічено (2019), що майже 70 % кущів пошкоджені шкідником <i>C. perspectalis</i> , з них 40 % частково і 30 % – повністю об'їдені гусеницею. Щільність гусениць коливалася у межах 100 – 141 ос./м ² . Встановлено, що масовому розмноженню шкідника у м. Чернівці слугував сприятливий гідротермічний режим 2019 року.

Природоохоронні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду

Екологічна доктрина України розглядає створення і розвиток заповідних територій і об'єктів різного рівня і режиму їх охорони в числі основних напрямків державної політики в соціо-еколого-економічній сфері. Розвиток і вдосконалення мережі природно-заповідного фонду забезпечує виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань в сфері реалізації рішень Всесвітнього саміту з стійкого розвитку, Конвенції про біологічне різноманіття, Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, Загальноєвропейської стратегії в області біологічної і ландшафтної різноманітності та ряду інших міжнародних угод.

Впровадження положень Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат передбачає створення та підтримання Карпатської мережі природоохоронних територій у Буковинських Карпатах, що мають значний потенціал цінних та унікальних територій, тому питання особливо актуальне.

В межах області нараховується 349 заповідних територій та об'єктів, загальною площею понад 104,326 тис. га, що складає 12,8% території області. Із них - 25 об'єктів мають загальнодержавне значення, а саме: національні природні парки «Вижницький», «Черемоський» та «Хотинський», 10 заказників, 9 пам'яток природи, 2 дендропарки та Чернівецький ботанічний сад.

Управлінням екології та природних ресурсів у звітному році велась постійна робота з розширення площі природно-заповідного фонду та удосконалення роботи вже створених національних природних парків.

Зокрема, враховуючи прикордонне розміщення Чернівецької області, на сьогоднішній день вивчається можливість створення білатерального заповідника на базі національного природного парку «Черемоський», прилеглого ландшафтного заказника «Чивчино-Гринявський» Івано-Франківської області й окремих територій національного парку «Родна» Румунії. Крім цього постійними лісокористувачами погоджено розширення національного природного парку «Вижницький» на площі 131,0 га. Згідно поданих обласною державною адміністрацією матеріалів, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України підготувало проєкт Указу Президента України «Про зміну меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення», в тому числі і національного природного парку «Вижницький».

Також, з метою збереження ділянок, які були ідентифіковані, як праліси та квазіпраліси, на звернення Українського товариства охорони птахів щодо створення пралісових пам'яток природи місцевого значення відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони пралісів згідно з Рамковою конвенцією про охорону та сталий розвиток Карпат», проведено відповідну роботу щодо надання статусу 18 пралісовим, квазіпралісовим та старовіковим лісам на площі 727,9 га, які рішенням II сесії Чернівецької обласної ради VIII скликання від 30.03.2021 №79-2/21 були включені до мережі природно-заповідного фонду Чернівецької області.

Таблиця 37 Динаміка структури природно-заповідного фонду Чернівецької області

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2021 року		На 01.01.2022 року		На 01.01.2023 року	
	кількість, од,	площа, га	кількість, од,	площа, га	кількість, од,	площа, га
1	2	3	4	5	6	7
Природні заповідники	0	0	0	0	0	0
Біосферні заповідники	0	0	0	0	0	0
Національні природні парки	3	27801,6	3	27801,6	3	27801,6
Регіональні ландшафтні парки	2	36473,3	2	36473,3	2	36473,3
Заказники загальнодержавного значення	10	1261,8	10	1261,8	10	1261,8
Заказники місцевого значення	47	42875,1	47	42875,1	47	42875,1
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	9	192,1	9	192,1	9	192,1
Пам'ятки природи місцевого значення	175	606,76	175	606,76	193	1334,66

Заповідні урочища	38	1072,5	38	1072,5	38	1072,5
Ботанічні сади загальнодержавного значення	1	3,5	1	3,5	1	3,5
Ботанічні сади місцевого значення	0	0	0	0	0	0
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	2	22,3	2	22,3	2	22,3
Дендрологічні парки місцевого значення	4	41,2	4	41,2	4	41,2
Зоологічні парки загальнодержавного значення	0	0	0	0	0	0
Зоологічні парки місцевого значення	0	0	0	0	0	0
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	0	0	0	0	0	0
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	40	243,9	40	243,9	40	243,9
РАЗОМ	331	103598,3	349	103598,3	349	104326,35
Фактична площа ПЗФ *	-		-		-	
% фактичної площі ПЗФ від площі АТО	-	12,8	-	12,8	-	12,8

Управлінням екології вживаються відповідні заходи стосовно виконання завдань, визначених Державною стратегією регіонального розвитку на період 2021-2027 років, Регіональної стратегії розвитку Чернівецької області до 2027 року, в частині виконання індикативних показників та приведення їх до загальноєвропейських та формування екологічної мережі Чернівецької області. Систематично проводяться наради, як під керівництвом заступників голови обласної державної адміністрації так і під керівництвом управління щодо реалізації завдань розвитку природно-заповідного фонду області, до яких залучалися всі зацікавлені сторони, в т.ч. і директори національних природних парків, представники Чернівецького обласного управління лісового та мисливського господарства і Головного управління Держгеокадастру в Чернівецькій області, Державної екологічної інспекції Карпатського округу, управління Державного агентства рибного господарства у Чернівецькій області.

У Комплексній програмі з охорони навколишнього природного середовища «Екологія» на 2022-2026 роки передбачено заходи розвитку і збереження природно-заповідного фонду та формування екологічної мережі, що в подальшому забезпечить збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, генофонду тваринного та рослинного світу, формування екомережі, розвитку заповідної справи, підтримання загального екологічного балансу.

На разі залишається актуальним питання охорони природно-заповідного фонду місцевого значення та передача охоронних зобов'язань від сільських, селищних, міських рад новоутвореним об'єднаним територіальним громадам.

Загалом, розширення, відновлення, збереження, підтримання загального екологічного балансу та приведення площі природоохоронних територій до європейського рівня є одним із пріоритетів роботи органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

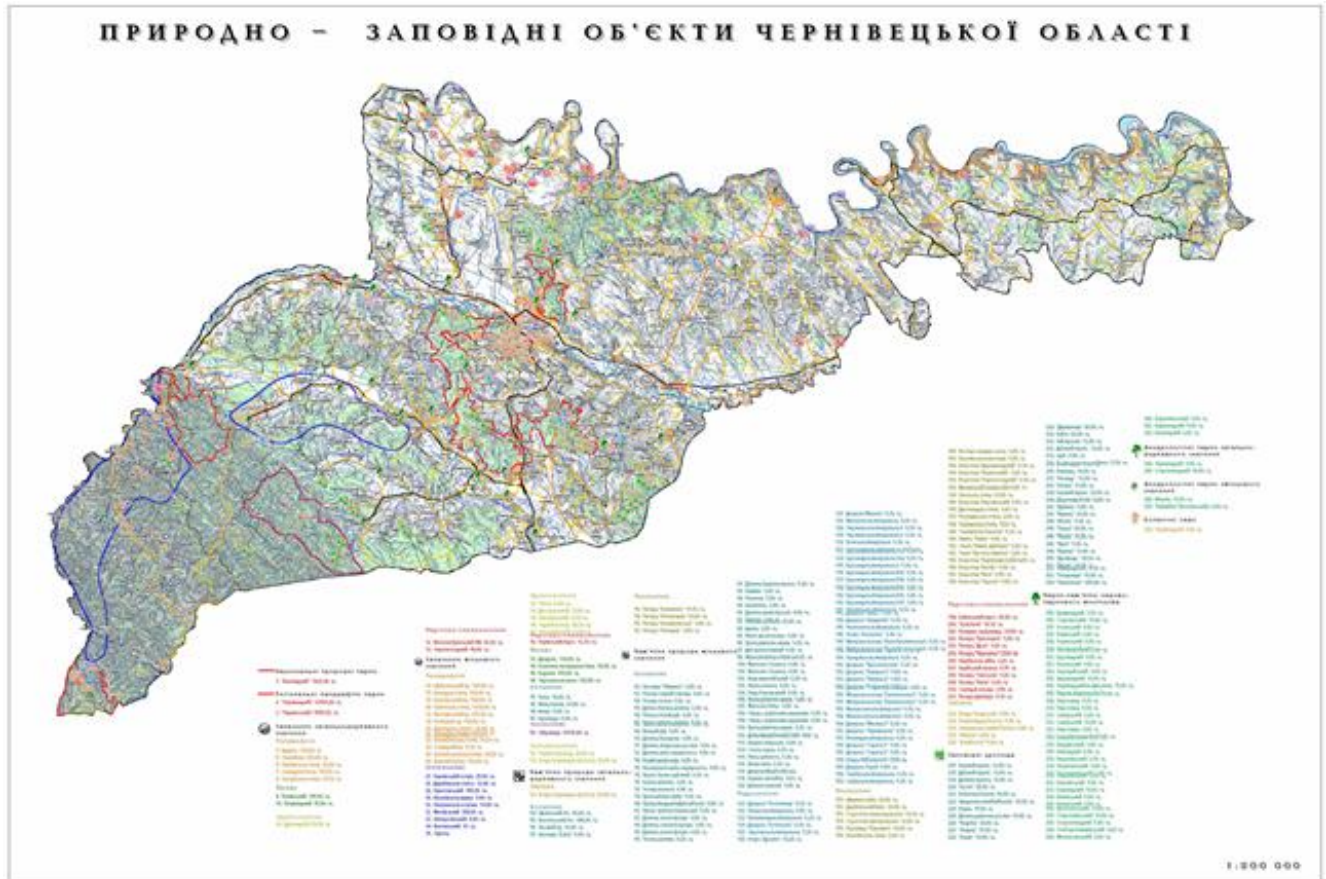

Рис.7 Природно-заповідні об'єкти області

Водно-болотні угіддя міжнародного значення

В межах Чернівецької області відсутні водно-болотні угіддя міжнародного значення.

Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина

На даний час на території регіону відсутні біосферні резервати та об'єкти Всесвітньої спадщини.

Формування Смарагдової мережі

Смарагдові об'єкти, це такі території, на яких мешкають види рослин, мешкають або перебувають тимчасово види тварин та знаходяться оселища (біотопи), що охороняються Бернською конвенцією, та відповідають іншим умовам, щоб територія могла отримати статус Смарагдового об'єкта. Тобто це ті види і оселища, які мають дуже високу міжнародну цінність, підтверджену урядами 49 країн та Європейським Союзом, які підписали конвенцію.

Смарагдова мережа залишається пріоритетним напрямом діяльності для Бернської конвенції. Це політично значущий інструмент для надання допомоги країнам Центральної та Східної Європи, які є кандидатами до вступу до ЄС, щоб підготуватися до запровадження Natura 2000, коли країна стане членом ЄС. Для інших держав вона відіграє важливу роль в «установленні стандарту», щоб виробити загальноєвропейський підхід до охорони природних середовищ.

Екологічна мережа є комплексною, багатофункціональною природною системою, до основних функцій якої належить збереження біорізноманіття, стабілізація екологічної

рівноваги, підвищення продуктивності ландшафтів, покращення стану довкілля, перехід до збалансованого сталого розвитку регіону.

Об'єктами екомережі є території, які багаті на природне, генетичне, популяційне, видове, ценотичне та екосистемне різноманіття, прилеглі до них території з рідкісними видами та угрупованнями, заповідні території різних рангів, потенціальні до заповідання території, озера, річки, прибережні зони морів, самобутні культури землеробства і утворені ними ландшафти, історична і культурна спадщина, головні міграційні шляхи, місця масового розселення видів, території з різного ступеня зміненою рослинністю і навіть знищеною, що придатні для з'єднання центрів різноманіття.

Чернівецька область, на цей час, представлена 5 об'єктами Смарагдової мережі: національні природні парки «Вижницький», «Хотинський», «Черемоський», регіональний ландшафтний парк «Чернівецький» та зоологічний заказник місцевого значення «Зубровиця».

Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій і об'єктів природно-заповідного фонду

Одним із стратегічних напрямків розвитку регіону є пріоритетне освоєння його рекреаційного потенціалу. Для підтвердження обґрунтованості такого вибору можна навести наступні основні аргументи.

Карпати мають потужний потенціал для розвитку різних видів туризму. Мальовничі ландшафти, рельєф створюють сприятливі умови для короткотривалого відпочинку. Карпати не мають альтернативи на Україні щодо розвитку гірськолижного спорту на рівні світових стандартів.

Екологічний феномен території. З одного боку, природа Карпат у порівнянні з іншими регіонами зазнала менших втрат і в багатьох місцях зберегла свій первісний стан, однак, враховуючи винятково важливе клімато- і водорегулююче значення Карпат, як для України, так і для сусідніх європейських держав, гостро стоїть питання збереження унікальної природи цього краю. З іншого боку, звичайно, при забезпеченні екологічної безпеки Карпат, необхідно створювати туристичну інфраструктуру, будувати дороги, мости, гірськолижні підйомники та ін., що дозволить залучити в регіон велику кількість гостей для відпочинку та лікування.

Чернівецька область володіє багатьма структурними компонентами рекреаційних ресурсів, являючи собою рекреаційний регіон багатопрофільного літнього і зимового, гірсько-спортивного, масового пізнавально-оздоровчого відпочинку та бальнеологічного лікування. Область має сприятливі кліматичні умови, а також високий природно-рекреаційний і курортний потенціал, який багато в чому визначає соціально-економічний профіль краю та привабливість його як для українських туристів, так і для іноземців.

Кліматичні умови сприяють використанню рекреаційних можливостей краю протягом 9-10 місяців на рік. В цілому клімат помірно континентальний, м'який, вологий. Середня кількість днів зі сніговим покривом від 80 (у рівнинній частині) до 120 (в горах), тому термін можливого користування лижними маршрутами досить тривалий. Аналіз температур свідчить, що з квітня по жовтень на території Буковини встановлюється так званий «період комфорту», найбільш сприятливий для відпочинку, протягом якого на курортах використовується кліматотерапія.

Ландшафтні ресурси Чернівецької області утворюються з особливостей гірського рельєфу і займають 600 тис. га. Площа, придатна для організації відпочинку і лікування, досягає 299 тис. га, проте на даний момент використовується менше ніж 1/5 її частина. За особливостями рельєфу область поділяється на три частини: рівнинну, передгірську та гірську. Північна рівнинна частина займає Прут-Дністровське межиріччя і лежить у межах Подільської та Хотинської височин. Поверхня прорізана мальовничими каньйоноподібними

долинами річок, ярами та балками. В середній смузі, на півдні від Пруту, виділяється Чернівецька височина Цецино (537 м).

Гірська частина - Покутсько-Буковинські Карпати, які займають близько 25 % території.

Серед природних рекреаційних угідь нашого краю чільне місце посідають водні ресурси. Глибокі долини, звивистість русел, швидка течія, нестійкий водний режим, наявність бистрин і перепадів надають особливу своєрідність річкам Буковини, і хоча, в основному, вони малосприятливі для масового відпочинку, існують широкі невикористані можливості для організації індивідуальних туристичних маршрутів та нетрадиційного екстремального туризму.

Мінералогічні ресурси Чернівецької області включають родовища мінеральних вод та грязей. З геологічною будовою (особливо в Північній Буковині) пов'язані практично невичерпні запаси лікувальних мінеральних вод найрізноманітнішого хімічного складу, що використовуються для лікування багатьох захворювань.

На сьогодні відомо понад 60 родовищ мінеральних вод, але вони недостатньо досліджені і слабо використовуються.

Здійснюється промисловий розлив столових і лікувально-столових вод - "Буковинська", "Брусницька", "Кельменецька", "Валя-Кузьминська", "Новоселицька", "Зеленчанська" та ін. Особливо цінною вважається вода Брусницького родовища, яка містить сірчано-водневі та содові гідрокарбонатно-хлоридно-натрієві компоненти, які визначають її лікувальні властивості та профіль курорту.

Перспективними для рекреаційного використання є запаси лікувальних грязей, які характеризуються високими лікувальними властивостями.

Одним із найважливіших природних рекреаційних ресурсів Буковини є багата і різноманітна рослинність, яку представляють ліси, де переважають цінні деревостої з дуба, бука, липи. У передгір'ї розповсюджені широколистяні та змішані породи.

Таким чином, Чернівецька область має достатньо високий природно-рекреаційний потенціал, необхідний для створення вискоєфективних рекреаційно-туристичних зон. У цілому забезпеченість природними рекреаційними ресурсами 1-го кв. км території та 1-го жителя відповідно в 1,4 та 1,8 рази вищі, ніж по Україні, що знову підтверджує можливості розвитку сфери лікування та відпочинку.

Державна політика та заходи збереження біорізноманіття

Одним із інструментів збереження біорізноманіття є міжнародні екологічні конвенції, які допомагають державам дійти згоди у досягненні загальної мети. Серед основних, варто назвати такі:

Конвенція про біологічне різноманіття (КБР), підписана у 1992 році у Ріо-де-Жанейро (Бразилія) 168 державами світу, чинна з 1993 року. КБР має 196 договірних сторін, до яких Україна приєдналась у 1994 р. КБР має на меті збереження ресурсів живої природи на глобальному рівні, і запроваджує термін "біорізноманіття". Цей термін означає комплексний підхід, який дає не тільки наукове означення, але й бере до уваги соціальні і економічні виміри. Життя на Землі є частиною системи взаємопов'язаних між собою компонентів, ідея біологічного різноманіття виражає необхідність існування різноманітності екосистем, біологічних видів та генів. Сторони конвенції погодилися розробляти і поєднувати свої національні стратегії збереження біорізноманіття як для систем, видалених з природного місця існування *ex situ*, так і для таких, які знаходяться у природному оточенні *in situ*. Вони домовились про стале використання біоресурсів, впровадження оцінки впливу на навколишнє середовище і забезпечення рівноправного доступу до генетичних ресурсів і біотехнологій.

Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення (Рамсарська конвенція). Підписана в Рамсарі (Іран) у 1972 році, конвенція об'єднала зусилля 127 держав

та створила основу для міжнародної співпраці з метою збереження і раціонального використання водноболотних угідь та їх ресурсів. Одним із зобов'язань сторін є номінація територій для включення їх у Рамсарський список водно-болотних угідь міжнародного значення. Наразі такий статус набуло 1085 водно-болотних угідь із загальною площею 82,1 мільйонів гектарів. Управління цими територіями організовано так, щоб їхній "екологічний стан" був незмінним.

Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини прийнята Генеральною конференцією ЮНЕСКО у 1972 році. Зараз вже понад 150 країн підписали цей документ. Це найбільш універсальний міжнародний правовий інструмент захисту культурної і природної спадщини. Сторони Конвенції вважають, що об'єкти культурної і природної спадщини в окремих державах мають виняткову важливість та міжнародне значення. У зв'язку з цим, їх захист і збереження має взяти на себе міжнародна спільнота.

Конвенція про охорону мігруючих видів диких тварин. Підписана в Бонні (Німеччина) у 1979 році, відома як Боннська конвенція. Полягає у збереженні мігруючих видів тварин під час їх міграції. Документ вказує на необхідність міжнародної співпраці для їх захисту, а також на необхідні заходи щодо збереження мігруючих тварин та їхніх місць існування. Особливе значення приділяється таким видам, охорона яких вимагає співпраці декількох держав.

Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої флори і фауни, що знаходяться під загрозою зникнення (CITES). Підписана у Вашингтоні у 1973 році, встановлює міжнародний контроль над міжнародною торгівлею видами дикої флори і фауни, що знаходяться під загрозою зникнення. Вона вимагає державного ліцензування і сертифікації видів, призначених для торгівлі. У випадках, коли певному виду загрожує зникнення, CITES повністю забороняє їхній продаж.

Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі. Ця конвенція була підписана у Берні у 1979 році і є ключовим інструментом збереження біологічного різноманіття в Європі. Мета конвенції полягає у збереженні дикої фауни і флори та їх природного середовища існування. Сторони конвенції повинні на національному рівні впроваджувати заходи щодо управління популяціями дикої флори і фауни у відповідності до певних екологічних, наукових і культурних вимог. Названа конвенція декларує створення мережі Емеральд, що складається з територій, які мають наукове і природоохоронне значення для Європи. Ці території тісно пов'язані з програмою Natura 2000. У 1989 році Постійний комітет Бернської конвенції запропонував створити цю мережу як частину заходів реалізації конвенції. У 1996 році комітет прийняв таке рішення, враховуючи рекомендації Керівного комітету, що мережа виграє від застосування "м'якого права" конвенції та від широкого географічного охоплення.

Пан'європейська Стратегія біологічного і ландшафтного різноманіття. Цей документ, підписаний у 1995 році в Софії (Болгарія), пропонує проведення низки узгоджених заходів, спрямованих на збереження екосистем, природних місць існування та біологічних видів (включаючи їхнє генетичне різноманіття), а також природних територій європейського значення. Одна з найважливіших цілей Стратегії полягає у розвитку Пан'європейської екологічної мережі, яка складається з таких ключових елементів: утворення транзитних територій для мігруючих видів, запровадження коридорів між екологічними нішами, а також заходів, які сприятимуть поширенню та міграції видів

Біологічне різноманіття України охороняється як національне надбання. Збереження і стале використання біорізноманіття невід'ємна умова сталого розвитку держави та одна з пріоритетних складових екологічної політики. Розвиток заповідної справи є одним із пріоритетів державної політики України. Збереження природи для майбутніх поколінь

здійснюється шляхом заповідання еталонних природних комплексів, які представляють усе багатство флори і фауни того чи іншого регіону.

Земельні ресурси та ґрунти

Структура та стан земель

Ґрунт - основний компонент наземних екосистем, що утворився протягом геологічних епох в результаті постійної взаємодії біотичних і абіотичних факторів. Як складний біоорганомінеральний комплекс ґрунти є природною основою функціонування екологічних систем біосфери.

Важливою властивістю ґрунтів є їх родючість. Завдяки їй ґрунти є основним засобом виробництва в сільському та лісовому господарствах, головним джерелом сільськогосподарських продуктів та інших рослинних ресурсів, основою забезпечення добробуту населення. Тому охорона ґрунтів, раціональне використання, збереження та підвищення їх родючості - неодмінна умова подальшого економічного прогресу суспільства.

Земля є не тільки основним засобом виробництва у сільському господарстві, але й базисом розміщення та розвитку всіх галузей економіки. В сучасних умовах земельні ресурси зазнають все більшого техногенного впливу, посилюються ерозійні процеси та збільшується рівень їх забрудненості.

Ґрунти у Чернівецькій області можна об'єднати в такі основні типи та підтипи:

- 1) дерново-підзолисті поверхнево-оглеєні і сильноглеєві);
- 2) сірі опідзолені (ясно-сірі, сірі та темно-сірі);
- 3) чорноземи (опідзолені, глибокі та неглибокі малогумусні);
- 4) гідроморфні (лучні, лучно-болотні та болотні);
- 5) дернові;
- 6) гірські (буроземно-підзолисті, бурі та дерново-буроземні).

Географічне розміщення окремих ґрунтових типів і підтипів зумовлене природними ландшафтами, які на території Чернівецької області утворюють три добре виявлені зони: Карпатську гірсько-лісову, Передкарпатську височинну лісолучну і Прут-Дністровську височину лісостепову. Кожна зі згаданих зон відзначається своїм специфічним спектром ґрунтів. Наприклад, у Карпатах поширені ґрунти буроземного типу, Передкарпатті переважно ґрунти підзолистого типу, на Прут-Дністровській височині — здебільшого ґрунти чорноземного типу. У згаданій послідовності розглядаємо ґрунтовий покрив Чернівецької області.

Структура та динаміка основних видів земельних угідь

На 1 січня 2023 р. земельний фонд області становив 809,6 тис. га, з них землі сільськогосподарського призначення – 469,7 тис, ліси та лісовкриті площі – 258,0 тис га, забудовані землі – 40,1 тис. га, відкриті заболочені землі 1,2 тис. га, вкрито поверхневими водами – 18,8 тис. га.

Таблиця 38 Структура земельного фонду регіону

Основні види земель та угідь	2020 рік усього, тис, га	2021 рік усього, тис, га	2022 рік усього, тис, га
Загальна територія	809,6	809,6	809,6
у тому числі:			
Сільськогосподарські угіддя	469,7	469,7	469,7
з них:			
Рілля	330,8	330,8	330,7
багаторічні насадження	30,2	30,2	30,3

Перелogi	-	-	-
сіножаті і пасовища	108,7	108,7	108,7
Ліси і інші лісо-вкриті площі	258	258	258
з них: вкриті лісовою рослинністю	253,0	253,0	253,0
Забудовані землі	40,1	40,1	40,1
Відкриті заболочені землі	1,2	1,2	1,2
Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	9,8	9,8	9,8
Інші землі	11,9	12,0	12,0
Усього земель (суша)	790,8	790,8	790,8
Території, що покриті поверхневими водами	18,8	18,8	18,8

У ході здійснення земельної реформи в області сформовано 2 форми власності – державна і приватна. В державній власності перебувають 56% земель, в приватній власності – 44 % від загальної площі.

Виконуючи Указ Президента “Про суцільну агрохімічну паспортизації земель сільськогосподарського призначення” центр Чернівецька філія ДУ “Держгрунтохорона” провів цю роботу в усіх районах області.

Стан ґрунтів

Таблиця 39 Структура земельного фонду Чернівецької області в розрізі районів

№ з/п	Назва району	Загальна площа, га	Сільськогосподарські угіддя, га	З них ріллі, га
1	Вижницький	187954	62570,1686	25266,7612
2	Дністровський	211599,5	150007,3447	116913,2468
3	Чернівецький	410022,5	253898,4683	188573,3031
Всього по області		809576	466475,9816	330753,3111

Деградація земель

Таблиця 40 Порушені, відпрацьовані землі та їх рекультивация

Землі	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1	2	3	4
Порушені, тис, га	0,46	0,46	0,456
% до загальної площі території	0,05	0,05	0,05
Відпрацьовані, тис, га	0,021	0,021	0,021
% до загальної площі території	0,002	0,002	0,002
Рекультивовані, тис, га	0,0005	0,0005	0,0005
% до загальної площі території	0,00006	0,00006	0,00006

Переважає кількість ґрунтів передгірної та гірської зон мають кислу реакцію ґрунтового розчину. Еродованість орних земель сягає від 18,2 до 66%.

Якщо в 1990 році на гектар ріллі вносили по 12,7 т органічних добрив, то в останні роки в 3-3,5 разів менше, мінеральних добрив - у 8 -10 разів менше.

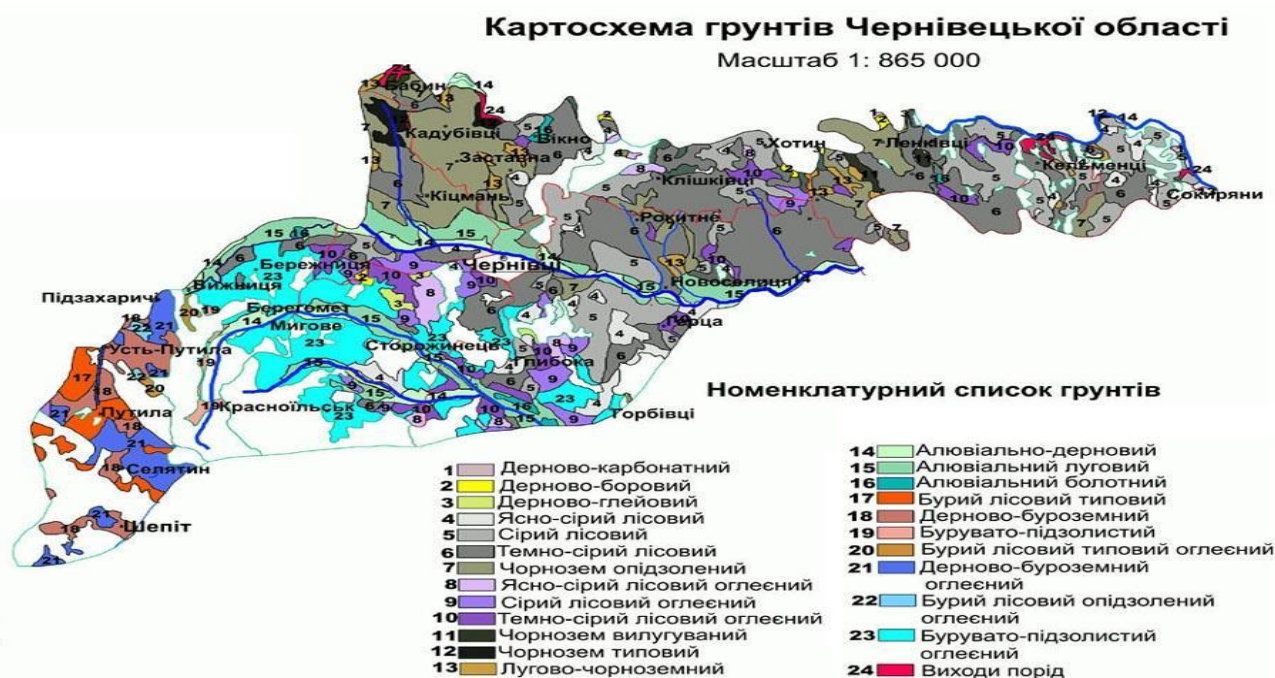

Рис. 8. Картосхема ґрунтів

Через вказані причини в ґрунтах області має місце від’ємний баланс гумусу, розвиваються деградаційні процеси. Особливо це помітно на схилі землях, а їх в області налічується більше 70%.

Таблиця 41 Консервація деградованих і малопродуктивних земель у 2022 році

Види земель	Усього на початок року		Проведено консервацію		Потребують консервації	
	тис., га	% до загальної площі території	тис., га	% до загальної площі території	тис., га	% до загальної площі території
1	2	3	4	5	6	7
Рілля малопродуктивна та деградована					1,901	0,23

При відсутності застосування ґрунтозахисних заходів ерозійні процеси прогресують. В середньому в області щорічно змивається майже 32 тони ґрунтів з гектара, а під час злив високої інтенсивності (1,8-2,0 м/хв) на схилах 5°, зайнятих просапними культурами, змив ґрунту сягає 400-500 т/га.

На змитих ґрунтах порівняно з не змитими вміст гумусу зменшується на 20-40%, відповідно знижується врожайність сільськогосподарських культур на 20-60%.

Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

Земельний фонд області складає – 809,6 тис. га, або 1,3 % території України. Освоєність території області досить висока. На рівнині переважають сірі лісові та темно-сірі опідзолені ґрунти (близько 55 % рівнинної частини області), чорноземи опідзолені (близько 25%), у долинах річок – дерново-лучні і чорноземно-лучні ґрунти. У передгір’ї домінують дерново-підзолисті поверхнево оглеєні ґрунти, біля підніжжя гір – буроземно-підзолисті сильно оглеєні. В горах – бурі гірсько-лісові ґрунти (70 %), на низькогір’ї та улоговинах – дернові буроземні (23 %), в долинах – дернові та лучні ґрунти.

Землі низької якості четвертої групи 7-8 класів займають в області 52 % площі с/г угідь і без внесення добрив не здатні давати урожай зернових більше 12 ц/га.

Геолого-геоморфологічні і кліматичні умови області сприяють розвитку ерозійних процесів змиву та розмиву ґрунтів, особливо на орних землях. Еродованість орних земель сягає від 18,2 до 66 %. Всього такі землі займають 59,7 % від загальної площі с/г угідь області.

Інтенсивний розвиток сільського господарства у попередні роки, призвів до значної ерозії ґрунтів: з 92,3 тис. га в 1959 р. та понад 250 тис. га в останні роки. Це більше половини всіх сільськогосподарських угідь області. При відсутності застосування ґрунтозахисних заходів прогресують ерозійні процеси. В середньому в області щорічно змивається майже 32 тонни ґрунтів з гектара, а під час злив високої інтенсивності (1,8-2,0 м/хв) на схилах 5°, зайнятих просапними культурами, змив ґрунту сягає 400-500 т/га.

Державна політика та заходи у сфері охорони земель

Практичні заходи.

Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво.

Земельний фонд області становить невелику частку від території України. При цьому на загальноукраїнському фоні область вирізняє велика кількість сільськогосподарських угідь, особливо ріллі, що пов'язано з високою якістю земель, великою питомою вагою в їхньому складі чорноземів. Якщо брати по Україні в цілому, то розораність сільськогосподарських угідь є найвищою у світі. Вона досягла 78% в середньому по Україні, а в Чернівецькій області – близько 72%. До обробітку залучені малопродуктивні угіддя, включаючи водоохоронні зони і схиліві землі. Водночас слід зазначити, що ефективність використання земель в області є нижчою, ніж в середньому по Європі, але вищою ніж в середньому по Україні.

Від 809,6 тис. га адміністративної одиниці понад половину – 469,7 тис. га або 58,0%, за станом на 1.01.2023 року, займають землі сільськогосподарського призначення.

Лабораторно аналітичний аналіз ґрунтів сільськогосподарського призначення проводиться один раз на 5 років (2012-2016рр). Згідно з даними останнього дослідження виявлено, що 66,0% ґрунтів або 159585,6 га мають середній вміст гумусу, це 2,1-3,0 мг/кг ґрунту. 17,7% або 42122,2 га – низький, це 1,1-2,0 мг/кг. 13,0% або 7325,7 га – підвищений, високий це 4,1-5,0 мг/кг. Середньозважений показник – 2,6 мг/кг.

48,8% ґрунтів або 119279,6 га мають низький вміст азоту, що легко гідролізується, це 101-150 мг/кг. 46,2% або 107726,0 га – дуже низький, це <100 мг/кг. Середньозважений показник - 106 мг/кг.

28,2% ґрунтів або 83382,3 га мають середній вміст рухомих сполук фосфору, це 51-100 мг/кг. 24,9% або 68224,0 га – низький, це 21-50 мг/кг. Середньозважений показник - 79 мг/кг.

27,2% або 69052,2 га мають підвищений вміст рухомих сполук калію, це 81-120 мг/кг. 21,5% або 59527,3 га - середній, це 41-80 мг/кг. Середньозважений показник - 115 мг/кг.

За результатами проведеної Чернівецькою філією ДУ "Інститут охорони ґрунтів України" суцільної паспортизації земель виявлено, що землі області в розрізі (колишніх районів) по якості відносяться до 3-4 груп та від 5 до 8 класів з 47-29 балами по шкалі бонітету. Більш родючі середньоякісні землі третьої групи, 6 класу з потенційною ґрунтовою родючістю 18 ц/га зернових займають 133 тис. га орних земель, 48% площі. Найбільше таких земель у Кельменецькому -34,0 тис. га, бонітет 47 балів; Новоселицькому - 40,0 тис. га, 42 бали; Кіцманському - 29,0 тис. га, 44 бали; Заставнівському районах -30,0 тис. га, 40 балів. Землі низької якості четвертої групи 7-8 класів займають в області 52% площі с/г угідь і без внесення добрив не здатні давати урожай зернових більше 12 ц/га.

По області нараховується 1,2 тис. га або 0,2% до загальної площі відкритих заболочених земель. 9,8 тис. га або 1,2% до загальної площі відкритих незаболочених земель (піски, яри, землі під зсувами, щебенем, галькою, голими скелями). Поверхневі води суходолу складають 18,8 тис. га, або 2,3% до загальної площі. Інші – 11,9 тис. га або 1,5% до загальної площі. У зв'язку з негативними тенденціями в економіці, які відбуваються останнім часом,

припинено будівництво та реконструкцію осушувальних систем, не проводиться глибоке розпушування їх. Все це впливає негативно на продуктивність сільськогосподарських угідь. Особливо це помітно в передгірній та гірській зонах. За умовами рельєфу, ґрунтового покриву та клімату ці зони одні з найскладніших в області.

Порушення чинного законодавства допускаються органами місцевого самоврядування. Основними з них є надання земельних ділянок в оренду без виготовлення кадастрових планів та визначення грошової оцінки для встановлення розміру орендної плати; надання земельної ділянки в постійне користування землекористувачам, які відповідно до законодавства не мають на це права (релігійні громади); перевищення повноважень місцевими радами (надаються, вилучаються земельні ділянки за межами населених пунктів), надання земельних ділянок новим власникам будівель чи споруд без вилучення її у попереднього користувача.

Основу ґрунтового покриву Чернівецької області складають опідзолені, кислі, в тій чи іншій мірі оглеєні ґрунти. З цього випливає, що переважна більшість ґрунтів сільськогосподарських угідь потребує вапнування і внесення лужних форм мінеральних добрив, а оглеєні відміни ще й гідромеліоративного втручання - осушення гончарним дренажем.

Геолого-геоморфологічні і кліматичні умови області в більшій або меншій мірі сприяють розвитку ерозійних процесів змиву та розмиву ґрунтів, особливо на орних землях Передкарпаття, Наддністров'я та Хотинській височині. Тому заходам протиерозійного характеру треба приділяти особливу увагу (протиерозійній агротехніці, фітомеліорації, гідротехнічним спорудам тощо).

З метою докорінного покращення земель в області проводиться робота щодо залучення проєктів міжнародної технічної допомоги. Зокрема, в Кіцманському районі впроваджувався інвестиційний проєкт транскордонної співпраці "Румунія-Україна-Республіка Молдова" з "Використання європейського досвіду в боротьбі з ерозією ґрунтів" в басейні р.Прут. За кошти проєкту проведено дослідження щодо ерозії ґрунтів в Кіцманському районі, придбано обладнання та закуплено с/г техніку (розпушувачі, екскаватори).

В сфері охорони земельних ресурсів здійснено 11 перевірок. Розраховано шкоду завдану довкіллю на загальну суму 228,874тис.грн. Пред'явлено 2 претензії за забруднення земельних ділянок на суму 2,535ти.грн, сплачено 3претензії та позов на загальну суму 123,885 тис.грн. Зокрема:

-в ході проведення заходів щодо дотримання вимог природоохоронного законодавства в галузі поводження з твердими побутовими відходами в адміністративних межах с.Мамаївці Чернівецького району Чернівецької області в урочищі «Троща» виявлено незаконне сміттєзвалище загальною площею 1600м². За фактом засмічення та забруднення земельної ділянки підраховано шкоду завдану державі та довкіллю на суму 185148грн. Матеріали перевірки для встановлення винних осіб та подальшого їх притягнення до відповідальності направлено до правоохоронних органів. Відкрито кримінальне провадження та станом на 01.12.2022 року закрито;

-по матеріалах (2020р.) позапланової перевірки (звернення громадян) щодо самовільного розташування сміттєзвалищ в адмінмежах Вашківцевої міської ради Вижницького району Чернівецької області за засмічення та забруднення земельних ділянок внаслідок несанкціонованого розміщення твердих побутових та будівельних відходів підраховано шкоду на суму 41,311тис.грн. Матеріали перевірки для встановлення винних осіб та подальшого їх притягнення до відповідальності направлено до правоохоронних органів. Відкрито кримінальне провадження;

-по матеріалах (2020р.) позапланової перевірки ФОП Кубрак Ю.М. за забруднення земельних ділянок підраховано шкоду та пред'явлено претензію на суму 0,127тис.грн., яка сплачена;

-за результатами позапланової перевірки ФОП Кубрак Ю.М. за забруднення землі амонієм, нітратами, фосфором та хлоридами підраховано шкоду та пред'явлено 1 претензію на суму 2,408 тис.грн., яка сплачена.

Найбільш поширеними порушеннями у Чернівецькій області є забруднення та засмічення земельних ділянок промисловими та побутовими відходами, використання земель місцевими органами самоврядування без набуття на це спеціального права, вибірка гравійно-піщаної суміші із заплав та русел річок.

Державною установою Чернівецьким обласним центром контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України у звітному році проводився відбір проб та аналіз ґрунту у контрольних точках м. Чернівці. Досліджено 12 проб ґрунту за санітарно-хімічними показниками, в т.ч. 2 проби на вміст пестицидів, 8 проб на вміст важких металів, 8 проб за мікробіологічними показниками та 8 проб на гельмінти. Не відповідала нормативам 4 проби за мікробіологічними показниками.

Надра

Мінерально-сировинна база

Стан та використання мінерально-сировинної бази

Територія Чернівецької області має досить складну і різноманітну геологічну будову. У структурно-тектонічному відношенні вона поділяється на три частини: північну рівнину – Прут-Дністровську, що є південно-західною окраїною Руської платформи (Волино-Подільська плита), центральну - Передгірську, розташовану між рікою Прут і зовнішнім краєм Буковинських Карпат, що складає південно-східне закінчення Передкарпатського передового прогину, і, нарешті, південно-західну - Гірську, яка входить до складчастої області Карпат.

Рівнинна частина території в межах області представлена Прут-Дністровським межиріччям, що складене масивними товщами осадових порід - палеозою, мезозою і кайнозою, що лежать на глибоко зануреному кристалічному фундаменті.

Передкарпатський прогин, який розділяє складчасту будову Карпат і окраїну рівнинної платформи, за геологічною будовою і геоструктурними особливостями поділяється на дві зони: приплатформну і передгірну.

Приплатформна зона складається з відкладів неогену, предгірна - неогену, палеогену та відкладів верхньокрейдяного флішу. У фундаменті прогину залягають породи палеозою і мезозою.

Гірська складчаста область Карпат складається з кристалічних палеозойських порід та флішових відкладів крейдяного та палеогенового віків.

Найбільш давніми породами в області є палеозойські. У Карпатах вони представлені слюдяними сланцями, вапняками і кварцитами, а на рівнинній платформі - аркозовими пісковиками, глинистими сланцями, вапняками, мергелями, доломітами, глинами, алевролітами.

Мезозойська група - це тріасові, юрські та крейдяні породи. Породи тріасового віку поширені на незначній площі в Чивчинських горах і залягають безпосередньо на кристалічних породах. Вони представлені конгломератами, пісковиками, слюдяними сланцями, доломітами, вапняками. Юрські породи поширені також в Чивчинських горах. Юрські відклади складені вапняками, яшмоподібними породами, діабазами, діабаз-порфіритами і туфо-брекчіями. Відклади крейдяного періоду в області виявлені в Придністров'ї на рівнинній платформі і в Карпатах. На платформі вони представлені пісками, пісковиками, опоками, вапняками, мергелем, а в Карпатах - флішовими утвореннями.

Палеогенові відклади розвинуті в межах Передкарпатського прогину та складчастого пояса Карпат у вигляді пісковиків, мергелів, бітумінозних сланців тощо.

Неогенові відклади зустрічаються в Передкарпатському регіоні та в Прут-Дністровському межиріччі. У передгірній зоні прогину неоген представлений пісковиками, конгломератами, алевролітами, глинами, пісками вапнистих відкладів з прошарками і лінзами кам'яної солі та гіпсу.

У платформній зоні прогину і на рівнинній платформі неоген представлений вапняками еолітовими і літотамнієвими, пісками, пісковиками та глинами: у передгірній зоні - пісковиками гіпсо-ангідритами, мергелями, глинами.

Породи попередніх геологічних періодів на території області вкриті наймолодшими серед осадних утворів земної кори четвертинними відкладами, які займають всю територію області (виняток становить скельні виступи, урвища гірських ущелин в Карпатах). Ці відклади переважно континентального походження - алювіальні і делювіальні наноси, лесовидні суглинки, глини.

Область багата природними ресурсами. На території області є 17 видів корисних копалин. Вони зосереджені у 133 родовищах, з яких 38 мають промислове значення. Це паливно-енергетичні (3,8 %) і гірничо-хімічні (1,5 %) види, прісні і мінеральні води (9,2 %), сировина для виробництва будівельних матеріалів (85,5 %).

Природний газ сконцентрований у 5-и родовищах (Чорногузівське, Гринявське, Славицьке, Красноільське, Шерметівське). За категоріями А+В+С1 його запаси складають 1,38 млрд. м³ (0,13 % від запасів України). У надрах Лопушнянського нафтового родовища (11,8 млн. т. нафти, з яких видобувними є 3,1 млн. т) розчинено 1,9 млрд. м³ природного газу.

Поклади бурого вугілля на території Чернівецької області відомі на правому березі р. Черемошу в районі с. Іспас [41]. Потужність пластів бурого вугілля становить 30 см. В межах села виявлено два горизонтально залягаючих пласти вугілля: верхній пласт (потужність до 0,25 м) розташований на глибині 23 м, а нижній (потужність до 0,5 м) – 31 м. Теплотвірна здатність вугілля становить 5200 ккал. У флішовій зоні поклади вугілля зосереджені у сс. Селятин, Сергії, смт. Путила. За потужністю пластів вони 42 незначні – 20-30 см, теплотвірна здатність коливається від 6360 до 7045 ккал.

Вапняки – це осадові гірські породи з домішками глини, кремнію, оксидів заліза, магнію і глауконіту. У межах області їхні поклади розміщуються серед відкладів палеозойського, мезозойського і неогенового віку. Основні запаси зосереджені на території Заставнівського, Кельменецького і Сокирянського районів. Вапняки палеозойського і мезозойського віку світло-сірі і темно-сірі, щільні, переважно хемогенного походження. Найрозповсюдженими є неогенові вапняки, що за часом утворення поділяються на нижньотортонські, верхньотортонські і сарматські. Нижньотортонські вапняки білого, світло-сірого і жовто-сірого кольору характеризуються потужністю від 2,5-5,0 м до 18-25 м. Вони містять 85-95,6 % карбонату кальцію і незначну кількість домішок, що власне дозволяє використовувати їх як сировину для виробництва цементу, будівельного вапна, бутового каменю.

У гірській частині території дослідження невеликі родовища вапняків (запаси не перевищують 400 тис. м³) знаходяться біля с. Сарата (Путильський район), с. Виженка (Вижицький район), сс. Краснопутів і Старі Бросківці (Сторожинецький район). Вапняки утворилися у юрському періоді. Потужність їх коливається від 1,5-3 м (Старобросківське родовище) до 40-50 м (Саратське родовище). Вони використовуються при будівництві автошляхів, для виробництва будівельного вапна.

Поклади гіпсу зосереджені на рівнинній частині Чернівецької області. Гіпс використовується для виготовлення цементу, будівельних розчинів, облицювальних плит, електроцитів, тощо. Гіпсоносна товща має вигляд смуги у Придністер'ї (від м. Заліщики

Тернопільської області до с. Мамалига, Новоселицький район). Тут виділяються Хотинський і Заліщицький гіпсоносні райони. Потужність гіпсових шарів коливається від 10-15 до 34-40 м.

На території області родовища гіпсів мають державне значення. Це Веренчанське, Мамалігівське, Дарабанівське, Скитське, Сталінештське родовища гіпсу. Тут також виявлені 11 маловивчених покладів, сумарні запаси яких перевищують 48 млн. т.

Гравійно-галечникові матеріали приурочені до русел рр. Дністра і Пруту, де вони часто формують коси, відмілини, острови. Гравій і галька – це відсортовані уламки гірських порід, серед яких переважають кварцові пісковики, вапняки, кремій, аргіліти, алевроліти, що перемішані з піщаним і глинистим матеріалом. Потужність шарів становить 3-5 м. У межах платформенної частини області розвідано 8 родовищ гравію і гальки. Найбільшими серед них є Неполоківське і Лужанське, сумарні запаси яких складають майже 13 млн. м³. Запаси родовищ використовуються переважно у шляховому будівництві як наповнювачі для бетонних і асфальтових сумішей, а також як залізничний баласт. У передгірській частині найбільшими родовищами є Вашківське (15,9 млн. м³), Вижницьке (12,8 млн. м³), Черногузівське (47,1 млн. м³), Міліївське та Іспаське (Вижницький район). Пересічна потужність становить 3-4 м.

Родовища глини і суглинків використовуються для виробництва цегли, черепиці та керамічних виробів. Поклади приурочені до відкладів неогенового і четвертинного віку. Вказані види корисних копалин характеризуються значною потужністю, однак о розробляються тільки їх верхні шари (1,5-10,0 м).

На рівнинній території області розвідано 78 родовищ цегельно-черепичної сировини (промислові запаси за категоріями А+В+С1 – 64,4млн. м³), яка характеризується значною потужністю пластів. Понад 10 родовищ глини і суглинків розвідані у горах і передгір'ї області. Найбільшими за запасами родовищами є Сторожинецьке (5788 тис. м³), Черногузівське (641 тис. м³), Іспаське (понад 636 тис. м³), Берегометське (понад 313 тис. м³), Вашківське і Мигівське (майже 300 тис. м³). Середня потужність пластів глини і суглинку коливається від 0,6-2 м (Плосківське родовище) до 7-8 м (Берегометське родовище).

Будівельним матеріалом є будівельний камінь. Його родовища відомі у Кіцманському, Заставнівському, Хотинському і Путильському районах. Як природний будівельний матеріал використовуються пісковики (Путильський, Вижницький та Сторожинецький райони), що утворилися у крейдовому періоді і мають потужність до 500-600 м. Родовища трепелу (потужність – до 3 м) розвідані на крайньому північному сході області в долині р. Дністра.

Цінною будівельною сировиною є мармур. Він має білий або світло-сірий колір із рожевим відтінком. Запаси мармуру на території Чернівецької області ще не визначені, але в окремих місцях потужність шарів становить 10-20 м. У верхній течії р. Білий Черемош поклади мармуру виходять на денну поверхню. У гірській частині області (сmt. Красноільськ) розвідано родовище мармуризованого вапняку (запаси – 414 тис. м³), який є сировиною для виробництва облицювальних матеріалів.

У гірській частині області (Путильський район) запаси глини та суглинку (Путильське та Широкополянське родовища) становлять 412 тис. м³, природного газу (Гринявське родовище) – 313 млн. м³. Геологічні запаси сланцю, кухонної солі, вугілля, рудопрояви марганцевих і поліметалевих руд підкреслюють необхідність сучасного геологічного вивчення на предмет відкриття та експлуатації нових родовищ корисних копалин. Це стосується і родовищ будівельного каменю (Плосківське, Дихтинецьке), що також недостатньо вивчені.

У межах м. Чернівців розвідані значні (11,7 млн. м³, 17,5% від обласних) запаси глини та суглинку, що є основою для виробництва будівельної цегли. У заплаві та руслі р. Пруту (с. Ленківці), досліджено піщано-галечникове родовище, запаси якого оцінюються у 1,3 млн. м³

Територія Чернівецької області за видовою структурою характеризується переважанням будівельних корисних копалин, що є основою розвитку різноманітних галузей господарства.

Обсяги запасів та видобутку корисних копалин, що враховані Державним балансом станом на 01.01.2022 року

Область Чернівецька											
Група НЕМЕТАЛІЧНІ КОРИСНІ КОПАЛИНИ											
Підгрупа Гірничохімічні корисні копалини											
Державний баланс запасів корисних копалин 41 Сировина для вапнування кислих ґрунтів											
Родовища, що розробляються:											
Назва родовища та дані про надрокористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік			
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього	
ПІВНІЧНО-ЛОМАЧИНЦЬКЕ ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЛОМАЧИНЦІ ХС", код 36528648; рег.№ 5252 від 21.12.2010 р. (Видобування корисних копалин) на 30 років.	Чернівецька обл., Сокирянський р-н, 1 км на ПнСх від с. Ломачинці	СОКИРЯНСЬКИЙ	Вапняк	тис.т	1639	0	0	0	0	0	
		<u>Діл. Північна</u>	Вапняк		908	0	0	0	0	0	
		ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЛОМАЧИНЦІ ХС", код 36528648; рег.№ 5252 від 21.12.2010 р. (Видобування корисних копалин) терміном на 30 років.	Вапняк		731	0	0	0	0	0	

Всього по категорії: 1

Родовища, що не розробляються:											
Назва родовища та дані про надрокористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік			
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього	
ВІТРЯНСЬКЕ	Чернівецька обл., Сокирянський р-н, Пд Зх ок. с. Вітрянка, 9,5 км на Пн від з.ст. Романківці	СОКИРЯНСЬКИЙ	Вапняк	тис.т	2202	0	0	0	0	0	
НОВОСЕЛІНЦЬКЕ	Чернівецька обл., Кельменецький р-н, на Зх від с. Новоселиця, 5 км на Пн Сх від с. Ларга	КЕЛЬМЕНЕЦЬКИЙ	Вапняк	тис.т	2672.1	0	0	0	0	0	
		<u>Діл. Східна</u>	Вапняк		136.1	0	0	0	0	0	
		<u>Діл. Західна</u>	Вапняк		2536	0	0	0	0	0	

Всього по категорії: 2

Всього по балансу: 3

Підгрупа Будівельні корисні копалини											
Державний баланс запасів корисних копалин 13 Сировина карбонатна для виробництва вапна											
Родовища, що розробляються:											
Назва родовища та дані про надрокористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік			
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього	
ВИМІЗЬКЕ	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, 0,5 км на Сх від хутора Вимож, 4 км на Пн Зх від з.ст. Стефанешти	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Вапняк	тис.т	5950.2	0	3158	5.7	0	5.7	
		<u>Діл. Північна</u>	Вапняк		1508.2	0	0	5.7	0	5.7	
		<u>Діл. Резервна</u>	Вапняк		4442	0	3158	0	0	0	

Всього по категорії: 1

Обсяги запасів та видобутку корисних копалин, що враховані Державним балансом станом на 01.01.2022 року

<i>Родовища, що не розробляються:</i>										
Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. C2	Позабал.	Видобуток	Втрати	Всього
БАБИНСЬКЕ	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, біля с. Бабин	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Вапняк	тис.т	5572	0	0	0	0	0

Всього по категорії: 1

Всього по балансу: 2

<i>Родовища, що розробляються:</i>										
Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. C2	Позабал.	Видобуток	Втрати	Всього
ВІКНЯНСЬКЕ ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ШЕДЕВР-АТ", код 33861819; рег.№ 4753 від 22.10.2008 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, 0,5 км на Сх від с. Вікно, в 17 км на ПнСх від м. Заставна	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Гіпс	тис.т	80.9	0	0	0	0	0
ВЕРЕНЧАНСЬКЕ ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "КОСТРИЖІВСЬКИЙ КОМБІНАТ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ", код 5383282; рег.№ 1255 від 27.02.1998 р. (Видобування корисних копалин) на 38 років.	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, 0,9 км на ПнЗх від с. Веренчанка, 4 км на Пн від з.ст. Веренчанка, 0,3 км на Пн Зх від с. Веренчанка	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Гіпс	тис.т	7780.7	0	0	0	0	0
МАМАЛІНГІВСЬКЕ ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "МАМАЛІНГІВСЬКИЙ ГІПСОВИЙ ЗАВОД", код 5383276; рег.№ 372 від 20.10.1995 р. (Видобування корисних копалин) на 40 років.	Чернівецька обл., Новоселицький р-н, 4 км на ПнСх від з.ст. Мамалінга	НОВОСЕЛИЦЬКИЙ	Гіпс	тис.т	2571	0	0	14.4	1.4	15.8
ПОГОРІЛІВСЬКЕ ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "КАР'ЄРА", код 31211833; рег.№ 4100 від 02.11.2006 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, Сх ок. с. Погорілівка	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Гіпс	тис.т	55.9	0	0	0	0	0
СКІТСЬКЕ (СХІДНА ДІЛЯНКА) ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "КОСТРИЖІВСЬКИЙ КОМБІНАТ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ", код 33108815; рег.№ 4189 від 23.01.2007 р. (Видобування корисних копалин) на 30 років.	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, Пн ок. с. Звениччи, 0,5 км на Пд Зх від з.ст. Скит	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Гіпс	тис.т	4307.8	1187	0	1	0	1
СТАЛІНШЕШТІВСЬКЕ ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "МАМАЛІНГІВСЬКИЙ ГІПСОВИЙ ЗАВОД", код 5383276; рег.№ 3484 від 29.10.2004 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Чернівецька обл., Новоселицький р-н, 4,5 км на Пн від з.ст. Мамалінга, 1,5 км на ПдЗх від с. Сталіншести	НОВОСЕЛИЦЬКИЙ	Гіпс	тис.т	13807.85	0	0	.9	.1	1

Сторінка 2

Обсяги запасів та видобутку корисних копалин , що враховані Державним балансом станом на 01.01.2022 року

Всього по категорії: 6

<i>Родовища, що не розробляються:</i>											
Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік			
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього	
ДАРАБАНСЬКЕ	Чернівецька обл., Хотинський р-н, 25 км на Пн Зх від з.ст. Мамалига	ХОТИНСЬКИЙ	Гіпс	тис.т	1500	5400	0	0	0	0	
СКНІТСЬКЕ (ЗАХІДНА ДІЛЯНКА)	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, 1.1 км на Пд від с.Костриківка, 2 км на Зх від з.ст.Скніт	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Гіпс	тис.т	8079	7171	0	0	0	0	
ЧОРНОПОТШЬКЕ	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, 0,5 км на ПдЗх від с. Чорний Потік, на правому березі р. Чорний Потік	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Гіпс	тис.т	2589	0	0	0	0	0	

Всього по категорії: 3

Всього по балансу: 9

Державний баланс запасів корисних копалин 30 Глина тугоплавка											
<i>Родовища, що не розробляються:</i>											
Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік			
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього	
НИЖНЬОШЕПІТСЬКЕ	Чернівецька обл., Вижницький р-н, Пд Сх ок. с. Долішній Шепіт	ВИЖНИЦЬКИЙ	Глина тугоплавка	тис.т	1672	28500	554	0	0	0	

Всього по категорії: 1

Всього по балансу: 1

Державний баланс запасів корисних копалин 37 Камінь будівельний											
<i>Родовища, що розробляються:</i>											
Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік			
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього	
ВІКНЯНСЬКЕ ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ШЕДЕВР-АГ", код 33861819; рег.№ 4753 від 22.10.2008 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, 0,5 км на Сх від с. Вікно, в 17 км на ПнСх від м. Заставна	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Пісковик	тис. куб.м	159.8	0	0	.5	0	.5	
ВОРОНОВИЦЬКЕ ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ВОРОНОВИЦЬКИЙ ПЦЕБЕНЕВИЙ КАР'ЄР", код 22832988; рег.№ 4452 від 23.10.2007 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Чернівецька обл., Кельменецький р-н, 19 км на Пн Зх від смт Кельменці, 26 км на Пд Зх від с. Вороновиця	КЕЛЬМЕНЕЦЬКИЙ	Вапняк	тис. куб.м	1976.5	0	0	50	0	50	
КРАСНОЇЛЬСЬКЕ ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ВІКСОМА-9", код 39828520; рег.№ 6544 від 10.08.2021 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Сторожинецький р-н, 2 км на Зх від смт. Красноільське	СТОРОЖИНЕЦЬКИЙ	Вапняк мармуризований	тис. куб.м	414	35	0	0	0	0	
	Заставнівський р-н, 0,5										

Сторінка 3

Обсяги запасів та видобутку корисних копалин, що враховані Державним балансом станом на 01.01.2022 року

Назва родовища та дані про надрокористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
ПОГОРІЛІВСЬКЕ ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "КАРСРА", код 31211833; рег.№ 4100 від 02.11.2006 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	км на Сх від с. Погорілівка	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Пісковик	тис. куб.м	47.6	0	0	3.7	0	3.7
ШИЛОВЕЦЬКЕ КОМУНАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ШИЛІВЧАНКА" ШИЛОВЕЦЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ", код 33706740; рег.№ 4892 від 05.02.2009 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Чернівецька обл., Хотинський р-н, 1,5 км на Пн Зх від с. Шилівці, 24 км на Пд Зх від р/ц Хотин	ХОТИНСЬКИЙ	Пісковик	тис. куб.м	1803.7	0	0	9.8	0	9.8

Всього по категорії: 5

Родовища, що не розробляються:

Назва родовища та дані про надрокористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
КЛИШКІВСЬКЕ	ПнЗх околиця с. Клишківці	ХОТИНСЬКИЙ	Пісковик	тис. куб.м	587	0	0	0	0	0
КОМАРІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Кельменецький р-н, 16 км на Пд Сх від з.ст. Явууці, 1,5 км на Пд Сх від с. Комарів	КЕЛЬМЕНЕЦЬКИЙ	Вапняк	тис. куб.м	2658	0	0	0	0	0
ЛАРГА-ДНІСТРОВСЬКЕ (КОНОВСЬКЕ)	Чернівецька обл., Кельменецький р-н, 15 км на Пн Зх від з.ст. Ларга	КЕЛЬМЕНЕЦЬКИЙ	Вапняк	тис. куб.м	0	0	14075	0	0	0

Всього по категорії: 3

Всього по балансу: 8

Державний баланс запасів корисних копалин 39 Камінь пилляльний

Родовища, що розробляються:

Назва родовища та дані про надрокористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
СОКИРЯНСЬКЕ	Чернівецька обл., Сокирянський р-н, 4км на Сх від з.ст. Дністер	СОКИРЯНСЬКИЙ	Вапняк	тис. куб.м	65167.5	160580	0	3.4	14.3	17.7
		<u>Діл. Флока</u>	Вапняк		65167.5	0	0	3.4	14.3	17.7
		ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ООЛПТ", код 3448362; рег.№ 332 від 04.09.1995 р. (Видобування корисних копалин) терміном на 40 років.	<u>Діл. Перспективна</u>	Вапняк		0	160580	0	0	0
СОКИРЯНСЬКЕ Родовище на балансі ПІДПРИЄМСТВО	Чернівецька обл., Сокирянський р-н, 2 км на Сх від з.ст. Сокиряни	СОКИРЯНСЬКИЙ	Вапняк	тис. куб.м	15621.6	0	38185	2.1	2.2	4.3
		<u>Діл. Меруни</u>	Вапняк		15621.6	0	38185	2.1	2.2	4.3

Обсяги запасів та видобутку корисних копалин , що враховані Державним балансом станом на 01.01.2022 року

Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. C2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
СОКИРЯНСЬКОЇ ВИПРАВНОЇ КОЛОНІЇ №67		ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ПІДПРИЄМСТВО ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (№67)", код 8681139; per.№ 4808 від 05.12.2008 р. (Видобування корисних копалин) терміном на 27 років.								

Всього по категорії: 2

Родовища, що не розробляються:

Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. C2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
КОБОЛЧІНСЬКЕ	Чернівецька обл., Сокирянський р-н, Пд Сх ок. с. Коболчин, 8 км на Пн Сх від з.ст. Сокиряни	СОКИРЯНСЬКИЙ	Вапняк	тис. куб.м	17560	20103	0	0	0	0
КОМАРІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Кельменецький р-н, 1,5 км на Пн Сх від с. Комарів	КЕЛЬМЕНЕЦЬКИЙ	Вапняк	тис. куб.м	16525	0	0	0	0	0

Всього по категорії: 2

Всього по балансу: 4

Державний баланс запасів корисних копалин 45 Сировина керамзитова

Родовища, що не розробляються:

Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. C2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
СТОРОЖИНСЬКЕ	Чернівецька обл., Сторожинецький р-н, Пн ок. м.Сторожинець	СТОРОЖИНСЬКИЙ	Суглинок	тис.куб.м.	1736	0	0	0	0	0

Всього по категорії: 1

Всього по балансу: 1

Державний баланс запасів корисних копалин 66 Пісок будівельний

Родовища, що розробляються:

Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. C2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
ВІКНЯНСЬКЕ ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ШЕДЕВР-АТ", код 33861819; per.№ 4753 від 22.10.2008 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, 0,5 км на Сх від с. Вікно, 17 км на Пн Сх від м. Заставна	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Пісок для будівельних розчинів	тис. куб.м	642.1	0	96	.5	0	.5
ГОРІШНЬО-ШЕРІВЕЦЬКЕ ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ТРИАН", код 31598417; per.№ 3448 від 11.10.2004 р.	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, Сх ок. с. Верхні Шерівці	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Пісок для дорожнього будівництва, будівельних розчинів	тис. куб.м	1572.3	0	0	25	0	25

Обсяги запасів та видобутку корисних копалин, що враховані Державним балансом станом на 01.01.2022 року

Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
(Видобування корисних копалин) на 20 років.										
ЛЕНКОВЕЦЬКЕ ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "МП РЕСУРС", код 42404998; рег.№ 6340 від 26.04.2019 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Чернівецька обл., Чернівецький р-н (до 2020 року Кіцманський), 0,3 км на Зх від м. Чернівці, перша надзаплавна тераса р. Прут	КІЦМАНСЬКИЙ	Пісок для благоустрою, рекультивациі та планування	тис. куб.м	281.08	0	0	15.83	.09	15.92
		<u>Діл. Мамаївська</u> ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "МП РЕСУРС", код 42404998; рег.№ 6340 від 26.04.2019 р. (Видобування корисних копалин) терміном на 20 років.	Пісок для благоустрою, рекультивациі та планування		281.08	0	0	15.83	.09	15.92
ПОГОРІЛІВСЬКЕ ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "КАР'ЄРА", код 31211833; рег.№ 4100 від 02.11.2006 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, Сх ок. с. Погорілівка	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Пісок для бетону, дорожнього будівництва, буд. розчинів	тис. куб.м	295	0	0	25	0	25
СТРІЛЕЦЬКО-КУТСЬКЕ ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "БУКОВИНСЬКА ЦЕГЛА", код 30911290; рег.№ 2563 від 12.10.2001 р. (Видобування корисних копалин) на 30 років.	Чернівецька обл., Кіцманський р-н, 0,5 км на Пд Сх від с. Стрільецький Кут, 20 км на Пд від р/д Кіцмань	КІЦМАНСЬКИЙ	Пісок для бетону, дорожнього будівництва, буд. розчинів	тис. куб.м	40.2	0	0	0	0	0
		<u>Діл. Західна</u> ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "БУКОВИНСЬКА ЦЕГЛА", код 30911290; рег.№ 2563 від 12.10.2001 р. (Видобування корисних копалин) терміном на 30 років.	Пісок для бетону, дорожнього будівництва, буд. розчинів		40.2	0	0	0	0	0
ЧОРНІВСЬКЕ 1 Родовище на балансі ПВКФ "Зірка"	Чернівецька обл., Новоселицький р-н, 3,5 км на Пд від с. Чорнівка, 25 км на Пн Зх від м. Новоселиця	НОВОСЕЛИЦЬКИЙ	Пісок для бетону, дорожнього будівництва, буд. розчинів	тис. куб.м	177.9	0	0	16.5	0	16.5

Всього по категорії: 6

Родовища, що не розробляються:

Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
ЛОМАЧІНСЬКЕ	Чернівецька обл., Сокирянський р-н, 2,5 км на Сх від с. Ломачинці, 18 км від з. ст. Романівці	СОКИРЯНСЬКИЙ	Пісок для бетону гідротехнічного	тис. куб.м	865	0	0	0	0	0
ЧОРНІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Новоселицький р-н, Пд Сх ок. с. Чорнівка	НОВОСЕЛИЦЬКИЙ	Пісок для бетону, дорожнього будівництва, буд. розчинів	тис. куб.м	77.2	0	0	0	0	0
	Чернівецький р-н,									

Обсяги запасів та видобутку корисних копалин, що враховані Державним балансом станом на 01.01.2022 року

Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
ЧОРНІВСЬКЕ-СОШГОРА	Чернівецький р-н, 3,5 км на Пд від с. Чорнівка, 15 км на Пд Зх від м. Чернівці	НОВОСЕЛИЦЬКИЙ	Пісок для бетону, дорожнього будівництва, буд. розчинів	тис. куб.м	549	0	0	0	0	0

Всього по категорії: 3

Всього по балансу: 9

Державний баланс запасів корисних копалин 69 Суміш піщано-гравійна										
Родовища, що розробляються:										
Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
БРІДОНЬКЕ ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "СОРОС-08", код 35922878; рег.№ 5034 від 05.11.2009 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, 0,5 км на Пд від с. Бридок, 20 км на Пн Сх від м. Заставна	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Піщано-гравійна суміш	тис. куб.м	3837.3	0	0	4.6	0	4.6
		<u>Діл. Північно-Східна</u>	Піщано-гравійна суміш		1224.3	0	0	4.6	0	4.6
		<u>Діл. Резервна</u>	Піщано-гравійна суміш		2613	0	0	0	0	0
ВОРОНОВИЦЬКЕ ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ВОРОНОВИЦЬКИЙ ПЦБЕНЕВІЙ КАР'ЄР", код 22832988; рег.№ 4452 від 23.10.2007 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Чернівецька обл., Кельменецький р-н, 2,6 км на Пд Зх від с. Вороновиця, 19 км на Пн Зх від смт. Кельменці	КЕЛЬМЕНЕЦЬКИЙ	Піщано-гравійна суміш	тис. куб.м	175.8	0	0	.2	0	.2
ЛЕНКОВЕЦЬКЕ (ділянка Мамайська) ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "МП РЕСУРС", код 42404998; рег.№ 6340 від 26.04.2019 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Чернівецька обл., Кельменецький р-н, 4 км на Зх від м. Чернівці, Зх ок. с. Ленківці	КЕЛЬМЕНЕЦЬКИЙ	Піщано-гравійна суміш	тис. куб.м	1605.73	0	0	72.87	.4	73.27
МАЙДАН-ІСПАСЬКЕ ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "БУКОВИНСЬКІ БУДІВЕЛЬНІ МАТЕРІАЛИ", код 35368864; рег.№ 4744 від 22.10.2008 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Чернівецька обл., Вижницький р-н, 3 км на Зх від с. Майдан-Іспас, 5 км на Сх від з. ст. Іспас	ВИЖНИЦЬКИЙ	Піщано-гравійна суміш	тис. куб.м	23592.3	0	0	326.3	2.9	329.2
МОЛНИЦЯ Родовище на балансі ФОП БАТИР ДІАНА АНДРОНІКІВНА	Чернівецька обл., Герцаївський р-н, 0,3 км на Пн-Зх від с. Молниця	ГЕРЦАЇВСЬКИЙ	Піщано-гравійна порода	тис. куб.м	0	926	0	0	0	0
НЕПОРОТІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Дністровський р-н, Пн	СОКИРЯНСЬКИЙ	Піщано-гравійна суміш	тис. куб.м	388.26	0	0	0	0	0

Сторінка 7

Обсяги запасів та видобутку корисних копалин, що враховані Державним балансом станом на 01.01.2022 року

Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЗОРІ ДНІСТРА", код 41952899; рег.№ 6510 від 25.05.2021 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Зх ок. с. Непоротове, 12 км на Сх від з. ст. Новодністровськ									

Всього по категорії: 6

<i>Родовища, що не розробляються:</i>										
Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
ВАШКІВЕЦЬКЕ	Чернівецька обл., Вижницький р-н, 1 км на Пд від м. Вашківці, 1 км на Пн від з. ст. Вашківці	ВИЖНИЦЬКИЙ	Піщано-гравійна суміш	тис. куб.м	15919	0	0	0	0	0
		<u>Діл. Центральна</u>	Піщано-гравійна суміш		1719	0	0	0	0	0
		<u>Діл. Резервна</u>	Піщано-гравійна суміш		14200	0	0	0	0	0
ВИЖНИЦЬКЕ	Чернівецька обл., Вижницький р-н, 1 км на Пн Сх від з. ст. Вижниця, 1 км на Пд Зх від з. ст. Іспас	ВИЖНИЦЬКИЙ	Піщано-гравійна суміш	тис. куб.м	12866	0	0	0	0	0
ВИЖНИЦЬКЕ(ЧОРНОГУЗІВСЬКЕ)	Чернівецька обл., Вижницький р-н, 1,5 км на Пн Сх від з. ст. Вижниця	ВИЖНИЦЬКИЙ	Піщано-гравійна суміш	тис. куб.м	47067	0	10662	0	0	0
ЛУЖАНСЬКЕ	Чернівецька обл., Кіцманський р-н, Пн ок с. Бурлей, правий берег р. Прут	КІЦМАНСЬКИЙ	Піщано-гравійна суміш	тис. куб.м	5065	0	0	0	0	0
МІЛІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Вижницький р-н, Пн ок с. Міліське, 20 км на Пн Сх від с. Виженка	ВИЖНИЦЬКИЙ	Піщано-гравійна суміш	тис. куб.м	7666	0	0	0	0	0
МАЙДАН-ІСПАСЬКЕ 1	Чернівецька обл., Вижницький р-н, 3 км на Зх від с. Майдан, 10 км на Сх від р/п Вижниця	ВИЖНИЦЬКИЙ	Піщано-гравійна суміш	тис. куб.м	41798	0	0	0	0	0
МИТКІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, 1 км на Пн Сх від с. Митків, 20 км на Пн Сх від м. Заставна	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Піщано-гравійна суміш	тис. куб.м	2070	0	0	0	0	0
МИТКІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, 0,3 км на Сх від с. Митків, 20 км на Пн Сх від р/п Заставна	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Піщано-гравійна суміш	тис. куб.м	1252.5	0	0	0	0	0
ОНУТСЬКЕ	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, 0,5 км на Зх від с. Онут	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Валунно-гравійно-піщана порода	тис. куб.м	2027	901	0	0	0	0
РАШКІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Хотинський р-н, 2 км на Пн від с. Рашків, 23 км на Пн Зх від м. Хотин	ХОТИНСЬКИЙ	Піщано-гравійна суміш	тис. куб.м	207.7	0	0	0	0	0

Всього по категорії: 10

Всього по балансу: 16

Державний баланс запасів корисних копалин 83 Сировина скляна

Обсяги запасів та видобутку корисних копалин, що враховані Державним балансом станом на 01.01.2022 року

<i>Родовища, що не розробляються:</i>										
Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
МИТКІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, 0,3 км на Сх від с. Митків, 20 км на Пн Сх від м. Заставна	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Пісок кварцовий	тис.т	5869,5	1068,7	0	0	0	0
ОНУТСЬКЕ	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, 0,5 км на Зх від с. Онут	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Пісок кварцовий	тис.т	0	19726	0	0	0	0

Всього по категорії: 2

Всього по балансу: 2

Державний баланс запасів корисних копалин 98 Сировина цегельно-черепична

<i>Родовища, що розробляються:</i>										
Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
БАРБИВЕЦЬКЕ МАЛЕ ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "БРУСНИЦЬКА ЗЕМЛЯ 1", код 39172650; рег.№ 6588 від 16.11.2021 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Чернівецька обл., Кіцманський р-н, 0,2 км на ПдСх від околиці с.Брусниця, в 1,7 км на південь від з.ст.Брусниця	КІЦМАНСЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	166,8	0	0	0	0	0
ВІКНО-БУКОВИНСЬКЕ ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ОКСАНА-М", код 31878951; рег.№ 2784 від 23.09.2002 р. (Видобування корисних копалин) на 30 років.	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, ПдСх окол. с. Вікно та 1,5 км на ПдСх від з.ст. Вікно-Буковини	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	1325,4	0	0	1,8	0	1,8
ВАЛЯВСЬКЕ ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ВАЛЯВСЬКЕ", код 30485740; рег.№ 4161 від 22.12.2006 р. (Видобування корисних копалин) на 32 років.	Чернівецька обл., Кіцманський р-н, 0,3 км на ПнСх від с.Вальява	КІЦМАНСЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	276,9	0	0	4,5	0	4,5
ДАВИДІВЦІВСЬКЕ ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ДЦ-2006", код 34141539; рег.№ 5267 від 29.12.2010 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Чернівецька обл., Кіцманський р-н, 1,7 км на ПдСх від с. Давидівці	КІЦМАНСЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	561,2	0	0	20	0	20
ДОБРІНІВСЬКЕ ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ДОБРІНІВСЬКИЙ ЦЕГЕЛЬНИЙ ЗАВОД", код 32464979; рег.№ 3859 від 09.07.2006 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, 0,2 км на Сх від с. Добрінівці, 14 км на Пд Сх від з.ст. Заставна	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	291	0	0	0	0	0
ЗАСТАВНІВСЬКЕ ЗАСТАВНІВСЬКЕ РАЙОННЕ КООПЕРАТИВНО-ДЕРЖАВНЕ МІЖГОСПОДАРСЬКЕ БУДІВЕЛЬНО-МОНТАЖНЕ ОБ'ЄДНАННЯ "РАЙАГРОБУД",	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, 1 км на Сх від м.Заставна	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	455,2	0	0	4,2	0	4,2

Обсяги запасів та видобутку корисних копалин , що враховані Державним балансом станом на 01.01.2022 року

Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
код 3587974; рег.№ 2723 від 06.06.2002 р. (Видобування корисних копалин) на 30 років.										
ЗАСТАВНІВСЬКЕ 2 ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ГРАНІТ", код 14260331; рег.№ 3381 від 01.08.2004 р. (Видобування корисних копалин) на 30 років.	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, 3 км на Пд від м.Заставна	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Пісок	тис. куб.м	38	0	0	0	0	0
			Суглинок	тис. куб.м	278	0	0	2	0	2
КИСЕЛІВСЬКЕ СПІЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО ІЗ ЗМІШАНОЮ ФОРМОЮ ВЛАСНОСТІ "КИСЕЛІВСЬКИЙ ЦЕГЕЛЬНИЙ ЗАВОД", код 5424756; рег.№ 3325 від 19.12.2003 р. (Видобування корисних копалин) на 30 років.	Чернівецька обл., Кіцманський р-н, 3х ок. с.Киселів, 25 км на Сх від з.ст Кіцмань	КІЦМАНСЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	485.3	0	0	2.1	0	2.1
			Глина		64.8	0	0	0	0	0
			Глина		420.5	0	0	2.1	0	2.1
КОТЕЛІВСЬКЕ ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "КОТЕЛІВО-ЦЕГЛА", код 33616500; рег.№ 5722 від 04.02.2013 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Чернівецька обл., Новоселицький р-н, 1 км від Сх окол. с. Котеліве	НОВОСЕЛИЦЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	693.1	0	0	7.5	0	7.5
КРУГІЯНСЬКЕ ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "КРУГІЯНСЬКИЙ ЦЕГЕЛЬНИЙ ЗАВОД", код 31898936; рег.№ 3126 від 28.08.2003 р. (Видобування корисних копалин) на 30 років.	Чернівецька обл., Глибоцький р-н, 1,5 км на Пд від с.Кругіянське 12 км на Пн Сх від з.ст. Глибока	ГЕРЦАВСЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	147.6	0	0	2.4	.1	2.5
			Суглинок	тис. куб.м	160.1	0	0	2.6	0	2.6
КУПЄСЬКЕ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ	Чернівецька обл., Глибоцький р-н, Пн 3х ок. с.Купча	ГЛИБОЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	462.9	0	0	0	0	0

Обсяги запасів та видобутку корисних копалин , що враховані Державним балансом станом на 01.01.2022 року

Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік			
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. C2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього	
"НАДІЯ", код 30686931; рег.№ 3988 від 09.08.2006 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.											
МИХАЛЬЧАНСЬКЕ (ЧЕРНІВЕЦЬКЕ) ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ЦЕГЕЛЬНИЙ ЗАВОД №3", код 5508177; рег.№ 4351 від 31.08.2007 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Чернівецька обл., Сторожинецький р-н, Пн ок. с.Михальча, 2 км на ПдЗх від м. Чернівці	СТОРОЖИНЕЦЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	4875.12	0	0	33.06	0	33.06	
МЛІНКІВСЬКЕ СПІЛЬНЕ УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ГАЛАКТИКА-3", код 22843348; рег.№ 3509 від 11.11.2004 р. (Видобування корисних копалин) на 30 років.	Чернівецька обл., Хотинський р-н, 0,5 км на Пд Зх від с.Млинки, 22 км на Пд Зх від з.ст. Хотин	ХОТИНСЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	163	0	0	4	0	4	
НИЖНЬО-СТАНІВЕЦЬКЕ ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "БРІКС", код 31895689; рег.№ 3465 від 15.10.2004 р. (Видобування корисних копалин) на 30 років.	Чернівецька обл., Кіцманський р-н, Пн окол. с.Нижні Станівці, 7 км на Пн від з.ст. Брусничя	КІЦМАНСЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	292.8	0	0	12	0	12	
			Суглинок	тис. куб.м	99.2	0	0	0	0	0	
ОПРИЩЕНСЬКЕ НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО "МІМ", код 30916739; рег.№ 3991 від 09.08.2006 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Чернівецька обл., Глибоцький р-н, Пн окол. с.Дубівка, 6 км на схід від райцентру м. Глибока.	ГЛИБОЦЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	105.982	0	0	1.988	.2	2.188	
СТАНІВЕЦЬКЕ ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "СТАНІВЕЦЬКИЙ ЦЕГЕЛЬНИЙ ЗАВОД", код 32319924; рег.№ 3245 від 14.10.2003 р. (Видобування корисних копалин) на 29 років. ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "СТАНІВЕЦЬКИЙ ЦЕГЕЛЬНИЙ ЗАВОД", код 32319924; рег.№ 6545 від 13.08.2021 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Чернівецька обл., Глибоцький р-н, 2 км на Пн від с.Станівці, 16 км на Пн Сх від з.ст. Глибока	ГЛИБОЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	545	0	0	5	0	5	
			Суглинок		0	0	0	0	0	0	
			Суглинок		0	0	0	0	0	0	
			Суглинок		0	0	0	0	0	0	
СТОРОЖИНЕЦЬКЕ 2	Чернівецька обл., Сторожинецький р-н, Пн ок. м.Сторожинець	СТОРОЖИНЕЦЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	4504,5	0	0	0	0	0	
			Глина		1154.2	0	0	0	0	0	

Обсяги запасів та видобутку корисних копалин , що враховані Державним балансом станом на 01.01.2022 року

Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
		ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "УКА ГЛОБАЛ", код 42774292; рег.№ 6507 від 20.05.2021 р. (Видобування корисних копалин) терміном на 20 років. Діл. Ділянка № 3	Глина		3350.3	0	0	0	0	0
СТРІЛЕЦЬКО-КУТСЬКЕ	Чернівецька обл., Кіцманський р-н, Пд Сх ок. с.Стрілецький Кут, 20 км на Пд від з.ст. Кіцмань.	КІЦМАНСЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	1149	0	0	0	0	0
			Суглинок, глина	тис. куб.м	276.4	0	0	5.2	0	5.2
		Діл. Західна	Суглинок, глина		276.4	0	0	5.2	0	5.2
		ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "БУКОВИНСЬКА ЦЕГЛА", код 30911290; рег.№ 2563 від 12.10.2001 р. (Видобування корисних копалин) терміном на 30 років. Діл. Основна	Суглинок		1149	0	0	0	0	0
ХОТИНСЬКЕ	Чернівецька обл., Хотинський р-н, Пн ок. м.Хотин	ХОТИНСЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	150.69	0	0	0	0	0
КОЛЕКТИВНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ЦЕГЕ.ЛЬНИК", код 31135763; рег.№ 3140 від 08.09.2003 р. (Видобування корисних копалин) на 36 років.										
ЧЕРНІВЕЦЬКЕ 2	Чернівецька обл., Чернівецький р-н, ПнЗз ок. м. Чернівці, 2,5 км на від з.ст. Чернівці-Північна		Глина	тис. куб.м	357.4	0	0	2	0	2
			Суглинок	тис. куб.м	63.8	0	0	0	0	0
ЧОРНІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Новоселицький р-н, на ПнСх ок. с.Чорнівка, 10 км на ПнСх від м. Чернівці	НОВОСЕЛИЦЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	476	0	0	0	0	0
			Суглинок	тис. куб.м	92.8	0	0	4.1	.1	4.2
			Глина, суглинок	тис. куб.м	0	0	0	0	0	0
ЧОРНІВСЬКЕ 1	Чернівецька обл., Новоселицький р-н, за 3,5 км на Пд від с.Чорнівка, за 8 км на ПнСх від з.ст.Садогора	НОВОСЕЛИЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	109.3	0	0	6.9	0	6.9
Родовище на балансі ПВКФ "Зірка"										
ЧОРТОРІЙСЬКЕ	Чернівецька обл., Кіцманський р-н, ПдЗх ок. с.Чорторія, 3 км на ПдСх від з.ст. Вашівці	КІЦМАНСЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	24	0	0	3	0	3
			Суглинок	тис. куб.м	38	0	0	4	0	4
			Діл.	Глина		0	0	0	0	0
Родовище на балансі Костриба В.М.										

Обсяги запасів та видобутку корисних копалин , що враховані Державним балансом станом на 01.01.2022 року

Назва родовища та дані про надзакористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
		Чорторійська Діл. Блок С-V	Глина		0	0	0	0	0	0
ШИРОКОПОЛЯНСЬКЕ ВИРОБНИЧО-КОМЕРЦІЙНА ФІРМА "МА.ІАХП-ЕКСПО", код 32016650; рег.№ 5342 від 13.01.2011 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Чернівецька обл., Глибоцький р-н, Пд ок. с.Сучевени, 5 км на Пд Сх від з.ст. Купка	ГЛИБОЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	155	0	0	5.3	0	5.3
ЮРКОВЕЦЬКЕ ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ДІАНА-ДНІСТЕР", код 34338493; рег.№ 5027 від 22.10.2009 р. (Видобування корисних копалин) на 20 років.	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, 0.3 км на ПнСх від с.Юрківці, 15 км на Сх від з.ст. Заставна	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	156.5	0	0	3	0	3

Всього по категорії: 25

Родовища, що не розробляються:

Назва родовища та дані про надзакористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
ЇЖІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Сторожинецький р-н, Пн ок. с.Іжівці, 4 км на Пд від з.ст. Чудей	СТОРОЖИНЕЦЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	919	0	0	0	0	0
ІВАНКОВЕЦЬКЕ	Чернівецька обл., Кіцманський р-н, 1.2 км на Пн Сх від с.Іванківці, 7-8 км на Зх від з.ст. Кіцмань	КІЦМАНСЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	440	0	0	0	0	0
ІСПАСЬКЕ 2	Чернівецька обл., Вижицький р-н, 2 км на Пд Зх від з.ст. Вижниця	ВИЖНИЦЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	636	431	0	0	0	0
БЕРЕГОМЕТСЬКЕ	Чернівецька обл., Кіцманський р-н, 5 км на Пн Зх від с.Берегомет, 0,7 км на Пн Сх від з.ст.Неполоківці	КІЦМАНСЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	313	0	0	0	0	0
БЕРЕЖНІЦЬКЕ	Чернівецька обл., Вижицький р-н, Пд Зх ок. с.Коритне, 1 км на Пн Сх від с. Бережниця	ВИЖНИЦЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	394	0	0	0	0	0
БЕЦЬКІВСЬКЕ	Чернівецька область, Сторожинецький р-н, південна околиця с. Бецьків, 2 км на ПдСх від с. Стара Жадова.	СТОРОЖИНЕЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	308.6	0	0	0	0	0
БОЧКОВЕЦЬКЕ	Чернівецька обл., Хотинський р-н, ок. с.Бочківці, 22 км від м.Хотина	ХОТИНСЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	111	0	0	0	0	0
ВАРТИКОВЕЦЬКЕ	Чернівецька обл., Кельменецький р-н, ок. с.Вартківці, 3 км на Зх від з.ст. Ларга	КЕЛЬМЕНЕЦЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	2787	2052	0	0	0	0
ВАШКІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Сокирянський р-н, 0.4 км на Зх від с.Вашківці, 22 км на Пд Зх від м.Сокиряни	СОКИРЯНСЬКИЙ	Глина Пісок	тис. куб.м тис. куб.м	243 96	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0

Обсяги запасів та видобутку корисних копалин , що враховані Державним балансом станом на 01.01.2022 року

Назва родовища та дані про надокористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
ВАШКОВЕЦЬКЕ	Чернівецька обл., Вижицький р-н, 4 км на Пд Сх від м.Вашківці, 30 км на Пн Сх від р/д	ВИЖНИЦЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	234	0	0	0	0	0
ВЕЛНІКІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Вижицький р-н, 1,0 км на Зх від с.Велике, 21 км на Пн Сх від р/д з.ст.Вижиця	ВИЖНИЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	230	0	0	0	0	0
ВЕРБСЬКЕ	Чернівецька обл., Кельменецький р-н, Пн Сх ок. с.Новоселиця, 4 км на Пд від з.ст. Іванівці	КЕЛЬМЕНЕЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	155.95	0	0	0	0	0
ВИНОГРАДІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Кіцманський р-н, 0,5 км на Пн від с. Виноград	КІЦМАНСЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	1680	0	0	0	0	0
ВОВЧИНЕЦЬКЕ	Чернівецька обл., Вижицький р-н, Пн Сх ок. с.Вовчище, 2 км на Пд Сх від з.ст. Лукивель	ВИЖНИЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	196	0	0	0	0	0
ВОЛОКІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Глибоцький р-н, 2,5 км Пн Сх від с.Волока, 0,5 км від з.ст. Вел. Кучерів	ГЛИБОЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	936	0	0	0	0	0
ГЕРЦАЇВСЬКЕ	Чернівецька обл., Глибоцький р-н, 0,5-1 км на Пн від м. Герца	ГЛИБОЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	1486	0	0	0	0	0
			Суглинок, глина	тис. куб.м	110	0	0	0	0	0
			Суглинок		1486	0	0	0	0	0
		Діл. Герцаївська								
		Діл. Південно-Могилянська	Суглинок, глина		110	0	0	0	0	0
ГЕРЦАЇВСЬКЕ (МОГІЛЯНСЬКЕ)	Чернівецька обл., Глибоцький р-н, Пд Сх ок. смт Глибока	ГЛИБОЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	343	0	0	0	0	0
ГЕРЦАЇВСЬКЕ 3	Чернівецька обл., Глибоцький р-н, 2 км на Пд від м.Герца	ГЕРЦАЇВСЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	466.97	0	0	0	0	0
ГОРБІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Герцаївський р-н, 300 м на Пд захід від с. Горбово.	ГЕРЦАЇВСЬКИЙ	Супісок	тис. куб.м	1304.2	0	0	0	0	0
ДАВІДІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Сторожинецький р-н, 0,5 км на Пн Зх від с.Давидівка, 15 км на Зх, Пд Зх від з.ст.Сторожинець	СТОРОЖИНЕЦЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	803	0	0	0	0	0
ДНІСТРОВСЬКЕ	Чернівецька обл., Кельменецький р-н, 2,5 км на Пн від с.Дністровка, 7,5км на Пн від з.ст.Бузовиша	КЕЛЬМЕНЕЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	303	0	0	0	0	0
ДРАЧИНЕЦЬКЕ	Чернівецька обл., Кіцманський р-н, 3 км на Пн від с. Драчинці, 6 км на Пд від з.ст. Оршівці	КІЦМАНСЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	926	0	0	0	0	0
ЖИЛІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Новоселицький р-н, 0,5	НОВОСЕЛИЦЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	749	0	0	0	0	0

Обсяги запасів та видобутку корисних копалин , що враховані Державним балансом станом на 01.01.2022 року

Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік			
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. C2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього	
	км на Пд Зх від с.Жлівка										
ЗАХІДНО-СТРОЙНЕЦЬКЕ	Чернівецька обл., Новоселицький р-н, Пн Сх ок. с.Стройні, 4 км на Пн від з.ст. Новоселиця	НОВОСЕЛИЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	393	0	0	0	0	0	0
ЗЕЛЕНІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Кельменецький р-н, 1.5 км на Пн Сх від с.Зелена, 3 км на Зх від з.ст. Ведмеже	КЕЛЬМЕНЕЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	850.8	0	0	0	0	0	0
КАМ'ЯНСЬКЕ	Чернівецька обл., Глибоцький р-н, Пд Сх ок. с.Старий Вовчинь, 10 км на Пн від смт Глибока	ГЛИБОЦЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	560	0	0	0	0	0	0
КАМ'ЯНСЬКЕ 2	Чернівецька обл., Глибоцький р-н, Пд Сх ок. с.Кам'янка, 5 км на Пн Зх від з.ст.Вадул-Сирет	ГЛИБОЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	797	0	0	0	0	0	0
КЕЛЬМЕНЕЦЬКО-НОВОСЕЛИЦЬКЕ	Чернівецька обл., Кельменецький р-н, 0.3 км на Сх від с.Новоселиця, 9 км на Пн Сх від з.ст. Ларга	КЕЛЬМЕНЕЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	1790	0	0	0	0	0	0
КОЗИРЯНСЬКЕ	Чернівецька обл., Кельменецький р-н, 1.5 км на Сх від с.Козиряни, 15 км на Пд Зх від з.ст. Кельменці	КЕЛЬМЕНЕЦЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	1113	0	0	0	0	0	0
КОНОВСЬКЕ	Чернівецька обл., Кельменецький р-н, 1.5 км на Сх від с.Коновка, 8 км на Пн Зх від з.ст. Кельменці	КЕЛЬМЕНЕЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	120.65	0	0	0	0	0	0
ЛІВНІНЕЦЬКЕ	Чернівецька обл., Кельменецький р-н, 15 км на Пд Сх від с.Лівніці, 1.5 км на Пд Зх від з.ст. Кельменці	КЕЛЬМЕНЕЦЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	948	0	0	0	0	0	0
МЛІШІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Вижницький р-н, Пд Сх ок. с.Мліше, 1.5 км на Пд Сх від з.ст. Вижниця	ВИЖНИЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	552	0	0	0	0	0	0
МАЛІШІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Новоселицький р-н, Пн Сх ок. с.Малишівка, 13 км на Пн Сх від с.Новоселиця	НОВОСЕЛИЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	473	0	0	0	0	0	0
МАЛЯТИНСЬКЕ	Чернівецька обл., Кіцманський р-н, Пд Сх ок. с.Малютинці, 12 км на Пн Зх від з.ст. Кіцмань	КІЦМАНСЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	1477	0	0	0	0	0	0
МАМАЛІГІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Новоселицький р-н, Сх ок. с.Мамаліга, 25 км від м.Новоселиця	НОВОСЕЛИЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	1090	0	0	0	0	0	0
МАМОРНИЦЬКЕ	Чернівецька обл., Герцаївський р-н, Сх ок. с.Маморниця	ГЕРЦАЇВСЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	1508	0	0	0	0	0	0
МАРШІНЕЦЬКЕ	Чернівецька обл., Новоселицький р-н, 4 км на Пд Зх від с.Маршинці, 2.5 км на Пн Зх від р/п	НОВОСЕЛИЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	1297	0	0	0	0	0	0

Обсяги запасів та видобутку корисних копалин , що враховані Державним балансом станом на 01.01.2022 року

Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
МЕЖИРІЦЬКЕ	Чернівецька обл., Сторожинецький р-н, Пн 3х ок. с.Межиріччя, 6 км на 3х від з.ст.Чудей	СТОРОЖИНЕЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	729	0	0	0	0	0
МНГІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Вижицький р-н, 0,5 км на Пд Сх від з.ст. Берегомет	ВИЖИЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	875	0	0	0	0	0
МОЛОДІЙСЬКЕ	Чернівецька обл., Глибоцький р-н, 2,5 км на Пн с.Молодія, 2,5 км на Пд Сх від з.ст. Чернівці-Південна	ГЛИБОЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	304	0	0	0	0	0
НЕЛИПОВЕЦЬКЕ	Чернівецька обл., Кельменецький р-н, 3,5 км на Пд Сх від с.Нелипів, 10,5 км на Пд Сх від м.Кельменці	КЕЛЬМЕНЕЦЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	387	0	0	0	0	0
НЕПОРОТІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Сокирянський р-н, 1,5 км на Пд 3х від с.Непоротове, 24 км на Пн від з.ст. Сокиряни	СОКИРЯНСЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	1095	0	0	0	0	0
НИЖНЬОПЕТРОВЕЦЬКЕ	Чернівецька обл., Сторожинецький р-н, 2 км на Сх від с.Нижні Петрівці	СТОРОЖИНЕЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	332	0	0	0	0	0
НИЖНЬОСНІНЬОВЕЦЬКЕ	Чернівецька обл., Глибоцький р-н, Пн ок. с.Нижні Сніпівці, 18 км на Пд 3х від з.ст. Глибока	ГЛИБОЦЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	597	0	0	0	0	0
НОВОЖУЧКІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Чернівецький р-н, Пн ок. села, 2 км на Сх від з.ст. Садгора		Суглинок	тис. куб.м	104	0	0	0	0	0
НОВОСЕЛІНЦЬКЕ	Чернівецька обл., Новоселицький р-н, 4 км на Пн 3х від з.ст. Новоселци	НОВОСЕЛИЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	566	0	0	0	0	0
НОВОЯРІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Хотинський р-н, Пд ок. с.Ярівка, 11 км на Пн від з.ст. Мамалига	ХОТИНСЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	327	0	0	0	0	0
			Глина		150	0	0	0	0	0
			Глина		177	0	0	0	0	0
ОРШОВЕЦЬКЕ	Чернівецька обл., Кіцманський р-н, Пд 3х ок. с.Оршівці, 5 км на Пн 3х від з.ст. Неполоківці	КІЦМАНСЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	468	0	0	0	0	0
ПУТИЛЬСЬКЕ	Чернівецька обл., Путільський р-н, 1 км на Пн 3х від смт Путьла, 40 км на Пд від з.ст. Вижиця	ПУТИЛЬСЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	207	0	0	0	0	0
РІДКОВЕЦЬКЕ	Чернівецька обл., Новоселицький р-н, ок. с.Рідівці, 13 км на Пн Сх від м.Чернівці	НОВОСЕЛИЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	3165	0	0	0	0	0
РАШКІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Хотинський р-н, 1 км на Пд Сх від с.Рашків, 46 км на Пд 3х від з.ст. Кам'янець-Подільський	ХОТИНСЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	130	0	0	0	0	0

Обсяги запасів та видобутку корисних копалин, що враховані Державним балансом станом на 01.01.2022 року

Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
РОМАНКОВЕЦЬКЕ	Чернівецька обл., Сокирянський р-н, Пд ок. с.Романківці, 15 км на Сх від м.Сокиряни	СОКИРЯНСЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	204	0	0	0	0	0
РУКШИНСЬКЕ Родовище на балансі ТОВ "Кадуба"	Чернівецька обл., Хотинський р-н, 0,9 км на Пд Сх від с.Рукшини, 1 км від м.Хотини	ХОТИНСЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	351.5	0	0	0	0	0
САДГІРСЬКЕ	Чернівецька обл., Чернівецька міськрада, Пн ок. м.Чернівці /Садгора/		Глина	тис. куб.м	7951	0	0	0	0	0
СТАРОБРОСКОВЕЦЬКЕ	Чернівецька обл., Сторожинецький р-н, Пд ок. с.Старі Бросківці, 7 км на Пн від з.ст. Сторожинець	СТОРОЖИНЕЦЬКИЙ	Глина	тис. куб.м	117	0	0	0	0	0
СТРОЙНЕЦЬКЕ	Чернівецька обл., Новоселицький р-н, Пд ок. с.Стройні, 4 км на Пн Зх від з.ст. Новоселиця	НОВОСЕЛИЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	11	0	0	0	0	0
ТАРАСОВЕЦЬКЕ	Чернівецька обл., Новоселицький р-н, 3 км на Пн від с.Тарасівці, 5 км на Пн Сх від м.Новоселиця	НОВОСЕЛИЦЬКИЙ	Глина Суглинок	тис. куб.м тис. куб.м	210 160	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0
ТИСОВЕЦЬКЕ	Чернівецька обл., Сторожинецький р-н, 0,2 км на Пд Сх від с.Тисовень, 15 км на Пд від м.Чернівці	СТОРОЖИНЕЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	791	0	0	0	0	0
ЧЕРНІВЕЦЬКЕ 4	Чернівецька обл., Чернівецький р-н, Сх околу м. Чернівці, в 2 км від з.ст. Чернівці		Суглинок	тис. куб.м	254	0	0	0	0	0
ЧОРНОГУЗІВСЬКЕ	Чернівецька обл., Вижницький р-н, Пд Сх ок. с.Чорногузи, 17 км на Пн Сх від м.Вижниця	ВИЖНИЦЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	641	0	0	0	0	0
ШЦЛОВЕЦЬКЕ	Чернівецька обл., Хотинський р-н, Зх ок. с.Шчлівці, 22 км на Пн Сх від з.ст. Чернівці	ХОТИНСЬКИЙ	Пісок Суглинок	тис. куб.м тис. куб.м	93 448	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0
ЮЖИНЕЦЬКЕ	Чернівецька обл., Кіцманський р-н, 1,2 км на Пн Сх від с.Южинеш	КІЦМАНСЬКИЙ	Суглинок	тис. куб.м	243	0	0	0	0	0

Всього по категорії: 62

Всього по балансу: 87

Державний баланс запасів корисних копалин 99 Сировина цементна										
Родовища, що розробляються:										
Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. С2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
СКІТСЬКЕ (СХІДНА ДІЛЯНКА) ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "КОСТРИЖІВСЬКИЙ КОМБІНАТ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ", код 33108815; рег.№ 4189 від 23.01.2007 р.	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, 2,0 км від з.ст. Скит, 40 км від м. Чернівці	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Вапняк	тис.т	5800	1990	0	0	0	0
			Глина	тис.т	834	0	0	0	0	0

Обсяги запасів та видобутку корисних копалин , що враховані Державним балансом станом на 01.01.2022 року

Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. C2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
(Видобування корисних копалин) на 30 років.										

Всього по категорії: 1

<i>Родовища, що не розробляються:</i>										
Назва родовища та дані про надкористувача	Місцезнаходження родовища		Корисна копалина	Одиниця виміру	Запаси на кінець 2021 року			Зміни за 2021 рік		
	Прив'язка	Район			A+B+C1	Кат. C2	Позабал	Видобуток	Втрати	Всього
СКИТСЬКЕ (ЗАХІДНА ДІЛЯНКА)	Чернівецька обл., Заставнівський р-н, 1,1 км на Пд від с. Кострижівка, 2 км на Зх від з.ст. Скит Львівської залізниці	ЗАСТАВНІВСЬКИЙ	Вапняк	тис.т	21834	5688	0	0	0	0
			Глина	тис.т	4558	5497	0	0	0	0

Всього по категорії: 1

Всього по балансу: 2

Всього по області: 144

ВСЬОГО: 144

Рис.9 Обсяги запасів корисних копалин

Система моніторингу геологічного середовища**Підземні води: ресурси, використання, якість**

Надра Чернівецької області багаті також на мінеральні води, поширення яких пов'язано з певними структурно-гідрологічними зонами. За хімічним складом це, в основному, хлоридно-натрієвого, гідрокарбонатно-натрієво-магнієво-кальцієвого, сірководнево-хлоридно-натрієвого і бромно-хлоридно-кальцієвого складу з дебетом від 15 тис. л на добу до 900 тис. л на добу. Згідно з проведеною паспортизацією мінеральних джерел складений каталог, в якому описано 43 джерела, які за дебетом і якістю придатні для промислового освоєння. На базі мінеральних джерел побудовані і працюють близько 40 цехів з розливу столової води та Будинецький завод мінводи в Сторожинецькому районі.

Брусницьке родовище мінеральних вод представлено сірководневими водами типу "Мацеста" з загальною концентрацією сірководню від 50 до 300 мг/л та лікувально-питною содовою водою типу "Єсентуки – 4" з мінералізацією в межах 2,4-6,6 мг/л.

Мінеральні і питні води Буковини з їхнім хімічним складом та мінералізацією займають провідне місце в Україні.

За даними перевірок спецводокористування стан підземних вод можна вважати як задовільний, виключення складають локальні осередки забруднення перших від поверхні водоносних горизонтів в межах сільських селітебних зон та промислових об'єктів. Особливо слід звернути увагу на санітарний стан територій міських та сільських сміттєзвалищ, невпорядкованість яких в кінцевому результаті призводить до хімічного і бактеріологічного забруднення підземних вод.

Відповідно до проведених робіт зведення ДВК, державного обліку використання підземних вод, моніторингу ресурсів та запасів підземних вод, на території Чернівецької області отримана та відпрацьована статистична форма 7-гр. Відзвітувались за 2022 рік 52 підприємства-водокористувачі, що значно менше, у порівнянні з попередніми роками.

Загальний водовідбір складає 6,8 млн.м³/рік, в тому числі із затвердженими запасами 5,5 млн.м³/рік. По Чернівецькій області видобуток з затверджених запасів підземних вод у 2022 році по 15 ділянках становив 41,68 тис.м³/добу.

Якість підземних вод питного та технічного призначення відповідає нормативним документам. Згідно звітної форми 7-гр у 2021 році ділянок та осередків забруднення підземних вод не виявлено.

Екзогенні геологічні процеси

Інженерно-геологічні та гідрогеологічні роботи на території області виконуються спеціалістами ДП ПрАТ «НАК «Надра України» «Західукргеологія». Згідно здійсненого моніторингу поширення та розвитку інженерно-геологічних процесів та явищ (ЕГП) в межах території Чернівецької області з метою геологічного забезпечення протизсувних заходів інформація наступна:

Таблиця 42 Поширення екзогенних геологічних процесів

№ з/п	Вид (ЕГП)	Площа поширення, км ²	Кількість проявів, од.	% ураженості регіону
1	2	3	4	5
1	Зсуви	763	1493	9
2	Селі	258	73	3
3	Карст	239	318	3
4	Яружна ерозія	-	78	
5	Бокова ерозія	-	341	

Контроль за сейсмічними подіями здійснювався ННГФ обсерваторією Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. На малюнку нижче представлена діаграма з даними щомісячної сейсмічної активності в м.Чернівці у 2022 році.

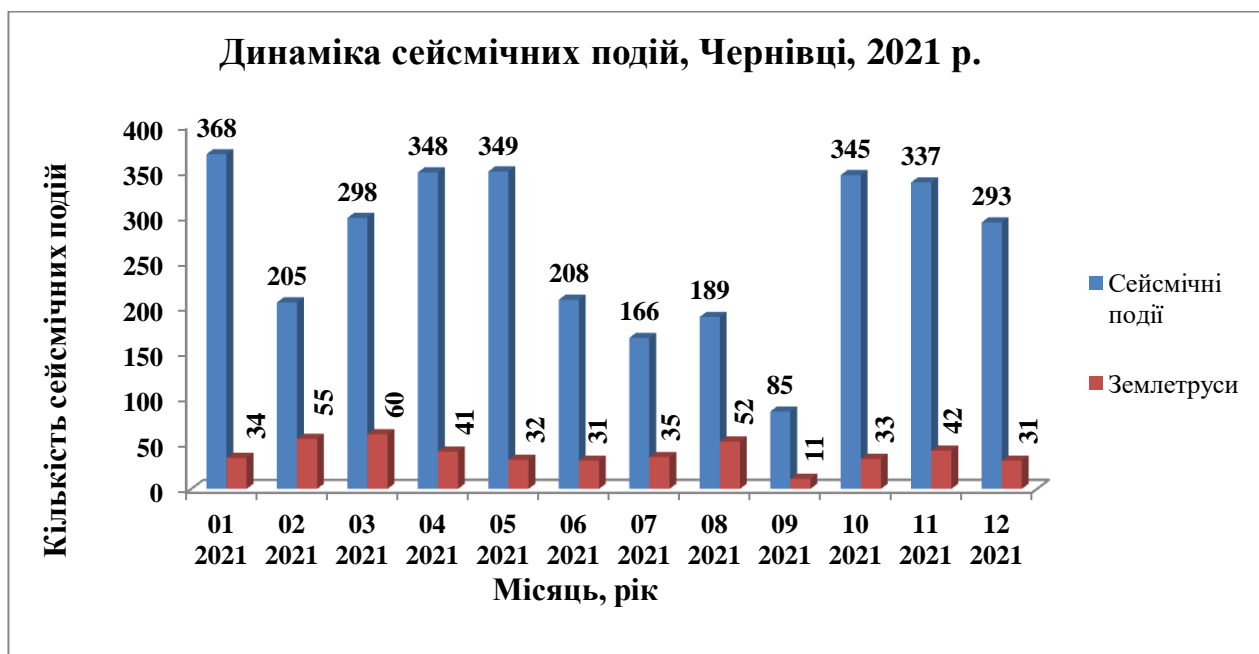

Рис.10. Динаміка сейсмічних подій

На графіку представлена динаміка сейсмічних подій взагалі та таких, які були ідентифіковані як землетруси у 2021 році.

Найбільш небезпечний для області епіцентральної район – гори Вранча, південно-східні Карпати. Всього за 2022 рік було зафіксовано 3061 сейсмічну подію, з яких 196 ідентифіковані як землетруси.

Інтенсивність сейсмічних подій та землетрусів не перевищувала 1 бал за 12-бальною шкалою MSK-64.

Дозвільна діяльність у сфері використання надр

На території області 72 об'єкти господарювання отримали спеціальні дозволи на користування надрами (в тому числі і протягом звітного року).

Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

Геологічний контроль за вивченням та використанням надр здійснює Державна служба геології та надр України.

Найбільш поширеними порушеннями були:

- відсутність робочого проекту розробки родовища корисних копалин або його корегування, відсутність погодження робочого проекту відповідно до вимог законодавства;

- порушення термінів проведення робіт, визначених Програмою робіт, зокрема будівництво пошукових свердловин у відповідності з проектом пошуково-розвідувального буріння з метою розкриття продуктивних горизонтів вуглеводнів, геолого-геофізичного супроводження робіт, проведення крос дипольного акустичного каротажу, який використовується для динамічної інверсії при прогнозі фільтраційно-ємнісних властивостей порід-колекторів;

- не виконання вимог проектних документів;

- порушення особливих умов спеціального дозволу;

- відсутність дозвільних документів, які надають право власнику спеціального дозволу право на користування надрами відповідно до Кодексу України про надра та Земельного кодексу України;

- недопущення до проведення перевірки;

- не виконання рекомендацій визначених протоколами ДКЗ України.

Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр

Впродовж звітнього періоду проведено 1 перевірку у сфері охорони надр. В рамках кримінального провадження державний інспектор з охорони навколишнього природного середовища був залучений для огляду місця події в якості спеціаліста. В ході залучення було складено 1 протокол за.ст.47 КУпАП на суму 1700 грн., який сплачено.

Відходи

Структура утворення та накопичення відходів

Одними з найгостріших екологічних проблем у Чернівецькій області залишаються питання, що пов'язані з відходами (їх утворення, накопичення, утилізація, видалення, вивіз на місця неорганізованого складування та ін.). У Чернівецькій області щорічно утворюється в середньому 935,7 тис.м³ твердих побутових відходів, які видаляються на санкціоновані звалища і полігони.

На території області нараховується сміттєзвалищ/полігонів твердих побутових відходів в кількості 176/1.

Проводиться відповідна робота зі створення ринкових умов та розвитку конкурентного середовища. Так, у області послуги у сфері з вивезення твердих побутових відходів надають 25 підприємств, із яких 21 – комунальне, 4 – приватної форми власності.

Протягом 2022 р. в області утворилось 155,775 тис. т відходів I–IV класів небезпеки, що становить 91% до 2021 р.

На підприємствах області в наявності 50 установок для спалювання відходів та у 3 підприємствах – 4 установки для утилізації та перероблення відходів загальною потужністю відповідно 28,7 тис.т/рік та 2,3 тис.т/рік.

Таблиця 43 Утворення та поводження з відходами I-IV класів небезпеки за категоріями матеріалів у 2020 році (т)

	Утворено	Утилізовано	Спалено	У т. ч. з метою		Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти
				отримання енергії	теплого перероблення	
Усього	208757	82615,7	10148	10148	–	191242,4
Використані розчинники	6,1	–	–	–	–	81,0
Відходи кислот, лугів чи солей	0,1	–	–	–	–	–
Відпрацьовані оливи	32,5	8,3	–	–	–	–
Хімічні відходи	1,7	–	–	–	–	–
Осад промислових стоків	156,8	–	–	–	–	–
Шлами та рідкі відходи очисних споруд	–	–	–	–	–	–
Відходи від медичної допомоги та біологічні	18,0	–	–	–	–	–
Відходи чорних металів	980,8	0,6	–	–	–	–

Відходи кольорових металів	25,0	0,0	-	-	-	-
Змішані відходи чорних та кольорових металів	0,1	-	-	-	-	-
Скляні відходи	37,7	-	-	-	-	-
Паперові та картонні відходи	774,5	-	0,4	0,4	-	-
Гумові відходи	60,8	0,1	1,1	1,1	-	-
Пластикові відходи	95,2	-	-	-	-	-
Деревні відходи	21199,7	-	10147,6	10147,6	-	-
Текстильні відходи	129,1	-	-	-	-	-
Відходи, що містять поліхлордифеніли	-	-	-	-	-	-
Непридатне обладнання	7,4	-	-	-	-	-
Непридатні транспортні засоби	33,9	-	-	-	-	-
Відходи акумуляторів та батарей	10,2	0,1	-	-	-	-
Відходи тваринного походження та змішані харчові відходи	1920,7	164,0	-	-	-	7,2
Відходи рослинного походження	4543,2	-	-	-	-	-
Тваринні екскременти, сеча та гній	47325,6	81663,6	-	-	-	-
Побутові та подібні відходи	130065,5	23,0	-	-	-	191235,2
Змішані та недиференційовані матеріали	75,2	53,0	-	-	-	-
Залишки сортування	19,8	-	-	-	-	-

Звичайний осад	347,0	200,9	–	–	–	–
Мінеральні відходи будівництва та знесення об'єктів, у т. ч. і змішані будівельні відходи	392,7	312,8	–	–	–	–
Інші мінеральні відходи	15,0	15,0	–	–	–	–
Відходи згоряння	483,2	174,3	–	–	–	–
Ґрунтові відходи	0,1	-	–	–	–	–

*Дані за 2022 рік відсутні (ГУ статистики у Чернівецькій області)

Таблиця 44 Утворення та поводження з відходами I-III класів небезпеки за категоріями матеріалів у 2020 році (т)

	Утворено	Утилізовано	Спалено	У т.ч. з метою		Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти
				отримання енергії	теплого переоблєнення	
Усього	72,4	8,7	–	–	–	–
Використані розчинники	0,1	–	–	–	–	–
Відходи кислот, лугів чи солей	0,1	–	–	–	–	–
Відпрацьовані оливи	32,2	8,0	–	–	–	–
Хімічні відходи	1,1	–	–	–	–	–
Осад промислових стоків	–	–	–	–	–	–
Шлами та рідкі відходи очисних споруд	–	–	–	–	–	–
Відходи від медичної допомоги та біологічні	18,0	–	–	–	–	–
Відходи чорних металів	–	–	–	–	–	–
Відходи кольорових металів	–	–	–	–	–	–
Змішані відходи чорних та кольорових металів	0,1	–	–	–	–	–
Скляні відходи	–	–	–	–	–	–
Паперові та картонні відходи	0,3	–	–	–	–	–

Гумові відходи	0,5	–	–	–	–	–
Пластикові відходи	–	–	–	–	–	–
Деревні відходи	–	–	–	–	–	–
Текстильні відходи	0,1	–	–	–	–	–
Відходи, що містять поліхлордифеніли	–	–	–	–	–	–
Непридатне обладнання	7,3	–	–	–	–	–
Непридатні транспортні засоби	–	–	–	–	–	–
Відходи акумуляторів та батарей	10,2	0,1	–	–	–	–
Відходи тваринного походження та змішані харчові відходи	–	–	–	–	–	–
Відходи рослинного походження	–	–	–	–	–	–
Тваринні екскременти, сеча та гній	–	–	–	–	–	–
Побутові та подібні відходи	–	–	–	–	–	–
Змішані та недиференційовані матеріали	1,5	–	–	–	–	–
Залишки сортування	0,2	–	–	–	–	–
Звичайний осад	–	–	–	–	–	–
Мінеральні відходи будівництва та знесення об'єктів, у т. ч. змішані будівельні відходи	0,6	0,6	–	–	–	–
Інші мінеральні відходи	0,0	–	–	–	–	–
Відходи згоряння	–	0,0	–	–	–	–
Ґрунтові відходи	0,1	–	–	–	–	–

*Дані за 2022 рік відсутні (ГУ статистики у Чернівецькій області)

Таблиця 45 Підприємства – основні накопичувачі промислових відходів

№ з/п	Назва підприємства	Найменування відходу	Клас небезпеки	Наявність відходів на початок року, т	Утворилося відходів протягом року,	Наявність відходів на кінець року, т
1.	ТДВ завод "Кварц" (ІК 14314676) м.Чернівці	7710.3.1.26 – Лампи люмінесцентні та відходи, які містять ртуть, інші зіпсовані або відпрацьовані	I	–	0,600	–
2.	ТДВ завод "Кварц" (ІК 14314676) м.Чернівці	2320.1.1.03 –Речовини хімічні, забруднені або неідентифіковані, їх залишки, які не можуть бути використані за призначенням	II	–	1,719	–
3.	ТДВ "Денисівка" (ІК 5482417) м.Чернівці	6000.2.8.10 - Масла та мастила моторні трансмісійні інші зіпсовані або відпрацьовані	III	-	7,496	–
4.	ДП "М'ясо Буковини ВАТ"Новоселицький птахокомбінат" (ІК 30175983)	7730.3.1.01 – Папір та картон пакувальні зіпсовані, відпрацьовані чи забрудненні	III	–	3,000	–
5.	ТОВ"УПГ-інвест"(ІК 33418719)	0124.2.6.03-Послід пташиний	IV	–	17938,160	–
6.	ТОВ "Сокирянський машинобудівний завод"(ІК 211530)	2910.1.0.05- Мастила (суміші спиртобензинові, мастила мінеральні та машинні, суміші емульсій та мильні, жири та мастила тваринного та рослинного походження) зіпсовані, забруднені або неідентифіковані, їх залишки, які не можуть бути використані за призначенням	III	0,700	0,180	0,880
7.	ПАТ "Чернівецький радіотехнічний завод" (ІК 14314682)	2820.2.9.01 – Розчин хромовмісні, що немістять органічних сполук та фторіонів відпрацьовані у гальванічних процесах	I	3,700	-	-
		7710.3.1.26 – Лампи люмінесцентні та відходи, які містять ртуть, інші зіпсовані або відпрацьовані	I	0,030	-	0,030

8.	КНП " Міська лікарня №4 (ІК 2005778)	8510.2.9.06 - Відходи інші, збирання та знищення яких обумовлено спеціальним вимогами для запобігання виникненню інфекції	III	-	5,000	-
9.	ДП "Чернівецький облавтодор" Т ДА Автомобільні дороги України (ІК 31963989)	6000.2.9.08 – Батиреї та акумулятори інц зіпсовані або відпрацьовані	II	0,200	2,123	0,214
10.	МКП "Чернівціспецкомунтранс" (ІК 31887442)	7720.3.1.01 - Відходи комунальні (міські) змішані, у тому числі сміття з урн	IV	-	179072,957	-
11.	Військова частина 2195 (ІК 14321682)	6000.2.9.08 – Батиреї та акумулятори інц зіпсовані або відпрацьовані	II	0,425	1,482	1,299
12.	ТОВ "Граніт"(ІК 14260331)	6000.2.8.08- Мастила та мастила моторні трансмісійні хлоровані зіпсовані або відпрацьовані	III	1,350	0,788	2,138
13.	ДКП управління "Тепловодоканал"(ІК 14271932)	0121.2.6.03 –Шлам від очищення вод стічних комунальних міських	IV	546,000	148,000	694,000

Примітка. Вказуються підприємства, які накопичують значні обсяги промислових відходів

Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

Управління екології та природних ресурсів у Чернівецькій області у сфері поведінки з відходами керується насамперед «Національною стратегією управління відходами в Україні до 2030 року», затвердженою Кабінетом міністрів у листопаді 2017-го.

На сьогодні незадовільним є вирішення територіальними органами самоврядування області питань збирання, транспортування, утилізації і знешкодження побутових відходів, знешкодження і захоронення трупів тварин, визначення території для складування, зберігання та розміщення відходів.

Особливе занепокоєння викликає те, що в області через низьку культуру окремої частини населення часто створюють несанкціоновані звалища побутових відходів (смітники), а худобомогильники функціонують лише в кожному третьому населеному пункті. Це може призвести до виникнення надзвичайних епідемічних ситуацій. Органам місцевого самоврядування, особливо у районах області, необхідно вжити термінових практичних заходів щодо вирішення проблем, як цього вимагає чинне законодавство, а контролюючим природоохоронним і санітарним службам посилити вимоги до суб'єктів господарювання за дотриманням природоохоронного законодавства у сфері поведінки з відходами, вживати до порушників дієвих заходів впливу.

Із 1 січня 2018 року в Україні запровадили зміни до Закону "Про відходи", які передбачають сортування сміття та заборону на захоронення неперероблених побутових відходів.

Згідно з документом, великогабаритні, ремонтні та небезпечні відходи у складі побутових належить збирати окремо від інших видів, а небезпечні відходи повинні відділяти на етапі збирання чи сортування. Далі їх потрібно передавати спеціалізованим підприємствам, які мають ліцензії на здійснення операцій у сфері поведінки з небезпечними відходами. А термічна обробка (спалювання) побутових відходів дозволена лише на спеціально призначених для цього підприємствах чи об'єктах.

У 2022 р. було утилізовано 9007,8 т відходів I – IV класів небезпеки.

Відносно низький відсоток утилізованих та перероблених відходів призводить до надмірного розміщення їх у навколишньому природному середовищі, що в комплексі з не облаштованістю загальносільських сміттєзвалищ відповідно до вимог санітарно-екологічної безпеки приводить до засмічення та забруднення землі і водних ресурсів.

Виходячи із ситуації, що склалася в зазначеній сфері, одним із пріоритетних напрямів природоохоронної роботи є налагодження діяльності щодо лімітування утворення, розміщення та знешкодження відходів. Окремий розділ з цієї діяльності включено до Комплексної програми з охорони навколишнього природного середовища "Екологія" у Чернівецькій області на 2022-2026 роки.

Таблиця 46 Стан обліку та паспортизації місць видалення відходів (МВВ) (на 01.01.2023 року)

№ з/п	Назва адміністративно-територіальної одиниці (область, район)	Кількість непаспортизованих МВВ, од.	Кількість паспортизованих МВВ, од.	Паспортизовано МВВ за звітний період, од.
1	2	3	4	5
1	Чернівецький		104	
2	Вижницький		34	
3	Дністровський		38	
	Усього		176	

В 2022 році Управлінням екології та природних ресурсів Чернівецької ОДА у сфері поведінки з відходами проведена наступна робота:

- Зареєстровано декларації про утворення відходів – 140;

- Розглянуто та затверджено реєстрові картки об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів – 8;

- Розглянуто та затверджено технічні паспорти утворення відходів – 19;

Таблиця 47 Інформація про площі сміттєзвалищ (полігонів), станом на 01.01.2022

№ з	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Площі під твердими побутовими відходами, га
1	2	3
1	Чернівецький район	226,9
2	Вижницький район	18,83
3	Дністровський район	70,9
	Усього	316,63

Таблиця 48 Суб'єкти підприємницької діяльності, що здійснюють діяльність у сфері поводження з небезпечними відходами на території регіону

№ з/п	Назва	Місцезнаходження	Контактні дані (веб-адреса, телефон, ел.пошта)	Спеціалізація (операції та види небезпечних відходів)
1	2	3	4	5
1.	МППП "Еколог Буковини"	58009, м. Чернівці, вул. Винниченка, 46)	(03722) 7-57-72 0504341620	Збирання та зберігання небезпечних відходів. 1. Відходи, що містять як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т.ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та прилади, що містять ртуть).
2.	ТОВ "Вторпром"	58000, м. Чернівці, вул. Прутська, 6 (склад для тимчасового зберігання відходів – м. Чернівці, вул. Заводська, 11г)	(03722) 52-48-68 0951405292	Збирання та зберігання небезпечних відходів. 1. Відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі чи розламані.
3.	ТОВ "Укрресурси -2011"	03127, м. Київ, вул. Героїв оборони, буд. 9/10, група приміщень №31 (склад для тимчасового зберігання відходів: 59343 Чернівецька обл., Кіцманський р-н, с. Мамаївці, вул. Симоненка, 24)	(044) 235-59-38 (0372) 50-10-52 38(067)-322-66-80	1. Відходи, що містять, як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т.ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та прилади, що містять ртуть). 2. Гальванічний шлам та відходи поверхневої обробки металів і пластмас. 3. Гальванічний шлам 4. Відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі чи розламані. 5. Несортовані відпрацьовані батареї. 6. Відходи і брукт електричних та електронних вузлів, що містять компоненти, такі, як акумуляторні батареї або інші батареї. 7. Летюча зола від енергоустановок, що працюють на вугіллі. 8. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші). Відходи, забруднені нафтопродуктами – промаслені пісок, папір, тирса, ґрунт, ганчір'я, відпрацьовані фільтри). 9. Відходи, речовини або вироби, які містять, складаються або забруднені ПХБ, поліхлорованими терфенілами (ПХТ), поліхлорованими нафталанами (ПНХ).

				<p>10. Шлам бензину, що містить свинець.</p> <p>11. Клінічні та подібні їм відходи, а саме – відходи, що виникають у результаті медичного догляду, ветеринарної чи подібної практики, і відходи, що утворюються у лікарнях або інших закладах під час досліджень, догляду за пацієнтами або при виконанні дослідницьких робіт.</p> <p>12. Відходи виробництва, одержання і застосування біоцидів та фітофармацевтичних препаратів, включно з відходами пестицидів та гербіцидів, які не відповідають стандартам, мають прострочений термін придатності чи не придатні до використання за призначенням.</p> <p>13. Відходи сумішей масло/вода, вуглеводні/вода, емульсії.</p> <p>14. Відходи виробництва, одержання і застосування чорнила, барвників, пігментів, фарб, лаків, олифи.</p> <p>15. Відходи розчинів кислот чи основ.</p> <p>16. Відходи упаковок та контейнерів (у т.ч. тара з-під пестицидів та агрохімікатів).</p> <p>17. Відходи, які складаються або містять хімічні речовини, що не відповідають специфікації або мають прострочений термін придатності. (збирання, зберігання)</p>
4.	ТОВ «МАКС КЛІН СІТІ»	<p>Юридична адреса: 58000, м. Чернівці, вул. Шолом-Алейхема, буд.17; фактична адреса: м.Чернівці, вул.Авангардна,11</p>	<p>Веб-адреса: https://mcc.cv.ua; +380958886598, +380688886598 mcc.cv.ua@gmail.com maxclincity@ukr.net</p>	<p>Утрішні перевезення небезпечних вантажів та небезпечних відходів вантажними автомобілями.</p>

Таблиця 49 Суб'єкти підприємницької діяльності, що здійснюють збирання, заготівлю відходів як вторинної сировини

№ з/	Назва	Місце знаходження	Контактні дані (веб-адреса, телефон, електронна пош	Спеціалізація (види вторинної сировини)
1	2	3	4	5
1.	ТОВ "Віза-Вторма"	58008 м. Чернівці, вул. Севастопольська, 50-6	т. 52-48-68	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних, використаної металевої тари.
2.	ТОВ "Чернівцівторсировина"	58000 м.Чернівці, вул. Севастопольська, 4	т. 52-57-18 т. 2526513	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних, використаної металевої тари.
3.	Фірма Альфа тер Чернівці з 100% іноземним капіталом	58023 м. Чернівці, вул. Лесина, 4	т. 54-54-54 altvater.chernivce.com.ua veolia-es.com.ua	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних, використаної металевої тари.
4.	ТОВ "Вторма-Чернівці"	58000 м. Чернівці вул. Коломийська, 9	т. 55-84-09	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних вторинних.
5.	МКП "Чернівціспец-комунтранс"	58000 м, Чернівці, вул. Жасмінна, 4	(0372) 53-04-73	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних вторинних.
6.	ФОП Кантемір В. В.	58000 м. Чернівці вул. Узбецька, 27, 34		Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних вторинних.
7.	ФОП Качинська Н.М.	58000 м. Чернівці вул. Комарова, 23 кв. 65		Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних вторинних.
8.	ПП "Західекогруп"	58000 м. Чернівці вул. Мусоргського, 18	58-43-48	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних, використаної металевої тари.
9.	КП Сторожинецької міської ради "Карп еко 2000"	59000 Чернівецька обл., м.Сторожинець вул. Б. Хмельницького, 18	037352-12-44, 037352-28-39, 037352-24-46	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відходів полімерних, відходів гумових, матеріалів текстильних вторинних.

10.	Хотинська районна спілка споживчих товариш	59000 Чернівецька обл., м.. Хотин, Свято-Покровська, 40-а		Збирання, заготівля макулатури, склобою, відх полімерних, відходів гумових, матер текстильних вторинних.
11.	Чернівецьке учбово-виробниче підприєм №2 "Реабілітант" Чернівецького учб виробничого об'єднання українського товари сліпих	58000 м. Чернівці, пров. Ентузіастів, 5	(0372) 273663	Збирання, заготівля макулатури, склобою, відх полімерних.
12.	ПП «Дасор»	м. Чернівці, вул. Ярослава Мудрого (територія Хімзаводу)	0503775977	Збирання, заготівля брухту кольорових, чо металів, утилізація авто
13.	Пункт приймання металобрухту від «Вторчермет» (м. Чернівці, вул. Героїв Майд буд. 20)	м. Заставна, вул. Бажанського, 111	0501917001	Приймання металобрухту чорних та кольор металів
14.	ПП Бойчук Мирослав Васильович	м. Заставна, вул. Транспортна, 3	0977769973	Приймання макулатури з метою виробни туалетного паперу
15.	ПП Колеснік Василь Миколайович	м. Заставна, вул. Бажанського, 43	0508000329	Приймання пластику та скла
16.	ТОВ «Укрполімет» м. Суми, проспект Курсь 105, офіс 2	Кіцманський р-н, смт. Лужани, Прутська, 1 вул. Заводська, 32	0503416804	Приймання брухту кольорових металів Приймання брухту чорних металів
17.	ТОВ «Укро-Євро-СБ» Хмельницька обл, Камянець-Подільський, Голосківське шосе	м. Кіцмань, вул. Механізаторів, 18а	(03949)27171	Приймання брухту чорних металів
18.	ПП Беженар Микола Васильович	Смт, Кельменці, вул. О. Паламаря, 9		Приймання макулатури

Транскордонне перевезення небезпечних відходів

Контроль за транскордонним перевезенням вантажів у тому числі небезпечних відходів здійснювався працівниками Державної екологічної інспекції Карпатського округу.

Одним із пріоритетних завдань Державної екологічної інспекції є забезпечення контролю за додержанням норм і вимог чинного природоохоронного законодавства під час переміщення через митний кордон України транспортних засобів та вантажів, а також попередження незаконного ввезення, вивезення або транзиту територією України вантажів, що містять промислову сировину, відходи виробництва, хімічні сполуки, токсичні хімічні, радіоактивні та інші небезпечні для навколишнього природного середовища і здоров'я людей речовини, пестициди та агрохімікати.

Робота Державної екологічної інспекції Карпатського округу і надалі буде спрямована на реалізацію державної екологічної політики, здійснення контролю за додержанням вимог природоохоронного законодавства та на забезпечення екологічної безпеки території області.

Державна політика та заходи у сфері поводження з відходами

З метою впорядкування поводження з відходами в області двічі на рік проводяться місячники по благоустрою населених пунктів та їх санітарної очистки, прийнято ряд розпоряджень щодо упорядкування діючих звалищ побутових відходів та ліквідації несанкціонованих звалищ відходів. Працівниками ДЕІ Карпатського округу здійснено перевірки населених пунктів області на предмет дотримання природоохоронного законодавства органами місцевого самоврядування і місцевої влади при поводженні з відходами.

Протягом січня-грудня 2022 року у сфері поводження з відходами здійснено 51 захід, в тому числі: 23 заходи – у сфері поводження з промисловими відходами, 27 – у сфері поводження з побутовими відходами та 1 у сфері поводження з пестицидами та агрохімікатами. За виявлені порушення вимог природоохоронного законодавства до адміністративної відповідальності притягнуто 71 особу на суму 24,650 тис.грн., а сплачено- 24,395 тис.грн.

Робота Державної екологічної інспекції Карпатського округу і надалі буде спрямована на реалізацію державної екологічної політики, здійснення контролю за додержанням вимог природоохоронного законодавства та на забезпечення екологічної безпеки території області.

З метою створення умов для ефективного використання побутових відходів як енергоресурсу та впровадження роздільного збирання твердих побутових відходів, комплексної переробки і утилізації ресурсоцінних компонентів майже у всіх громадах області забезпечено роздільне збирання побутових відходів.

Таблиця 50 Впровадження роздільного збирання ресурсоцінних компонентів твердих побутових відходів (ТПВ)

№ з/п	Найменування населеного пункту	Загальна кількість мешканців населеному пункті, тис. осіб	Населення, яке охоплено роздільним збиранням побутових відходів		Рік запровадження роздільного збирання ТПВ	Загальний об'єм ТПВ, утворюється населеному пункті, тис. м ³ на рік	Об'єм ресурсоцінних компонентів побутових відходів, збираються роздільним методом, тис. м ³ на рік	Кількість контейнерів для роздільного збирання видами окремих компонентів	Перелік компонентів ТПВ, збираються окремо, та обсяги
			тис. осіб	%					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Чернівецький район	654,9	287,3	43,9	2011	838,7	0,43	584	макулатура, поліетилен, скло, мета, ПЕТ-пляшка
2.	Вижницький район	90,7	3,9	4,3	2016	19,7	облік не ведеться	72	ПЕТ-пляшка, макулатура, скло,
3.	Дністровський район	156,1	15,8	10	2015	77,2	облік не ведеться	88	ПЕТ-пляшка, макулатура

Екологічна безпека

Екологічна безпека як складова національної безпеки

Природоохоронна робота в області спрямовується насамперед на забезпечення екологічної безпеки для життєдіяльності населення, яка здійснюється з врахуванням конкретної екологічної обстановки, техногенного навантаження на природні ресурси.

Найбільшими техногенними забруднювачами навколишнього природного середовища в області є підприємства житлово-комунального господарства та переробної промисловості, зокрема харчової. Основна причина — відсутність на ряді цих підприємств необхідних очисних споруд, незадовільний стан експлуатації наявних очисних споруд, їх перевантаження та повний вихід окремих з них з ладу. У зв'язку з відсутністю фінансування, будівництво нових, реконструкція та розширення існуючих здійснюється повільно.

Через неефективно працюючі очисні споруди в містах та селах області стічні води попадають в транскордонні річки Черемош, Сірет і Дністер.

Серед наявних небезпечних відходів значну частку зайняли:

Відпрацьовані оливи – 32,2 т, відходи акумуляторів і батарей – 10,2 т, відходи від медичної допомоги та біологічні – 18 т, непридатне обладнання – 7,3 т.

На погіршення стану екологічної обстановки в області в значній мірі впливають зростання контрастності гідрометеорологічних умов. Сильні похолодання і значні снігопади та хуртовини в зимовий період, налипання мокрого снігу, ожеледь, дощові паводки на річках Прут, Черемош і Дністер у весняну і осінню пори року, висока температура та можливість лісових пожеж протягом літа породжують напружену ситуацію і негативні екологічні явища.

Об'єкти підвищеної небезпеки

Таблиця 51 Перелік екологічно небезпечних об'єктів

№ з	Назва екологічно небезпечн об'єкту	Вид економіч діяльності	Відомча належн (форма власності)	Примітка
1	2	3	4	5
1	Дністровське водосховище	Вироблення електроенергії, водозабезпечення, риборозведення	Держводагенство Укра та Міністерс енергетики та вугіль промисловості України	
2	КП "Чернівціводоканал"	Очищення стічних в	Чернівецька міська Рад	
3	Полігон твердих побуто відходів м. Чернівці	Розміщення твер, побутових відходів	Чернівецька міська Рад	
4	Газопровід Угерсько-Іва Франківськ-Чернівці	Транспортування природного газу	Державне підприємс "Укртрансгаз"	

Основну частину екологічно небезпечних об'єктів області становлять підприємства енергетики та житлово-комунального господарства. На території області налічується 453 потенційно-небезпечні об'єкти. (у 2020 році – 188).

Для мінімізації негативного впливу екологічно-небезпечних об'єктів на довкілля та здоров'я населення, посилюється державний екологічний контроль за діяльністю цих об'єктів. Двічі на рік, а при необхідності і частіше, здійснюються перевірки дотримання на цих об'єктах вимог природоохоронного законодавства з відповідним впровадженням конкретних практичних заходів для попередженню забруднення.

Однак одними адмінзаходами становище в екологічній сфері корінним чином не поліпшити. Для цього потрібні відповідні інвестиції.

Радіаційна безпека

Стан радіоактивного забруднення території адміністративно-територіальної одиниці

В екологічному стані об'єктів, розміщених на території області, особливих змін в 2022 році не відбулося. Морально і фізично зношене обладнання, недостатня кількість коштів на

здійснення природоохоронних заходів продовжують визначати ситуацію на цих об'єктах. Випадків радіаційної небезпеки та порушень правил поведінки з небезпечними речовинами на об'єктах в 2022 р. не виявлено.

У 2022 році Чернівецьким обласним центром контролю та профілактики хвороб МОЗ України дослідження ґрунтів на вміст радіонуклідів цезію – 137 та стронцію – 90 не проводилися.

За даними Центральної геофізичної обсерваторії Держкомгідромету України середньорічні концентрації радіонуклідів у приземній смугі повітря становлять 2,3 Бк/м² при середньому гамма-фоні 14 мкР/год.

У відібраних пробах води з річок Дністер, Прут, Сірет вміст радіонуклідів цезію 137 за останні роки істотно не змінився.

Узагальнюючи стан радіаційної безпеки в Чернівецькій області, можна зробити наступний висновок: протягом 2022 року загальний радіаційний стан області не погіршився, про що свідчать висновки обстежень відповідно до програми регіонального радіомоніторингу. Радіаційний стан на території адміністративних районів області наведений нижче у таблиці.

Таблиця 52 Забруднення території техногенними та техногенно-підсиленими джерелами природного походження

№ з/п	Назва адміністративно-територіальної одиниці (область, район)	Кількість населення, тис. осіб	Радіаційний фон на території, мкЗв/год	Питома активність забруднюючих радіонуклідів, Бк/кг				
				цезій-137 (техногенний)	стронцій-90 (техногенний)	радій (природний)	торій (природний)	калій (природний)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Чернівецький	648,7	0,011-					
2	Вижницький	89,6	0,010-					
3	Дністровський	152,2	0,009-					

Питома активність забруднюючих радіонуклідів Cs¹³⁷ та Sr⁹⁰ не перевищувала встановлених допустимих значень.

Таблиця 53 Використання джерел іонізуючого випромінювання (ДІВ)

№ з/п	Власник ДІВ	Адреса власника ДІВ	Кількість ДІВ (шт.)
1	2	3	4
1	Комунальна установа "Чернівецький обласний клінічний онкологічний диспансер"	м. Чернівці, вул. Героїв Майдану, 242	2
2	Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича	58012, м. Чернівці, вул. Коцюбинського, 2	3
3	ТОВ "Машзавод"	58023, м. Чернівці, вул. Прутська, 16	2
4	Чернівецька митниця	58000, м. Чернівці, вул. Руська, 248 М	2

Всі обладнання використовуються за призначенням та у відповідності з вимогами радіаційної безпеки.

Поводження з радіоактивними відходами

На території Чернівецької області радіаційно-небезпечних об'єктів (атомні електростанції, підприємства з виготовлення і переробки ядерного палива, підприємства поховання радіоактивних відходів, науково-дослідні організації, які працюють з ядерними реакторами, ядерні енергетичні установки на об'єктах транспорту та ін.) немає.

Стан радіаційної безпеки у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення

Державна політика та заходи з забезпечення екологічної безпеки

З метою забезпечення екологічної безпеки при поводженні з небезпечними хімічними речовинами проводилось лімітування господарської діяльності підприємств, пов'язаної з використанням небезпечних хімічних речовин. Регулярно здійснювались перевірки з питань дотримання встановлених правил поводження з ними, видавались приписи щодо усунення виявлених недоліків. Аварій під час поводження з небезпечними хімічними речовинами та відходами протягом 2022 року не було.

На даний час непридатні до використання пестициди та агрохімікати на території області відсутні.

Промисловість та її вплив на навколишнє природне середовище

Структура та обсяги промислового виробництва

Таблиця 54 Індекси промислової продукції за основними видами діяльності (відсотків)

	Код за КВЕД-2010	Грудень 2021 до		2021 до 2020	<u>Довідково:</u> 2020 до 2019
		листопада 2021	грудня 2020		
Промисловість	В+C+D	107,3	100,1	96,1	85,9
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	В	62,9	69,7	112,3	97,0
Переробна промисловість з неї	С	111,0	102,4	95,3	79,9
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	10-12	88,0	109,8	88,7	90,8
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	13-15	105,2	131,8	98,9	64,3
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	16-18	90,7	80,8	96,1	77,4
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	19	–	–	–	–
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	20	85,7	128,7	115,3	76,9
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	21	к	к	к	к
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	22, 23	106,5	83,4	101,6	101,9
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	24, 25	137,2	45,3	59,1	103,2

машинобудування	26-30	126,4	149,8	103,0	67,0
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	104,2	97,8	96,5	105,5

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації.

У 2021р. порівняно із 2020р. індекс промислової продукції становив 96,1%, у т.ч. у добувній промисловості та розробленні кар'єрів – 112,3%, переробній – 95,3%, постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 96,5%.

Вплив на навколишнє середовище

Гірничодобувна промисловість

Металургійна промисловість

Хімічна на нафтохімічна промисловість

Харчова промисловість

Загальна кількість суб'єктів підприємницької діяльності, що здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря у 2021 році 127 од. (у 2020 році - 141 од.). Всього цими підприємствами було викинуто 1,66 тис. т забруднюючих речовин від стаціонарних джерел (у 2020 році 1,8 тис. т).

Таблиця 55 Викиди основних забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю у атмосферне повітря у 2021 році

	Обсяги викидів	2021 % до 2020
Усього, т	1667,6	95,0
у тому числі		
метали та їх сполуки	0,4	86,2
з них		
Свинець	0,0	100,0
Мідь	0,0	100,0
Нікель	0,0	75,0
Хром	0,0	108,3
Цинк	0,0	90,0
Арсен	0,0	112,5
Метан	88,1	109,6
неметанові леткі органічні сполуки	532,1	130,0
оксид вуглецю	338,9	101,1
діоксид та інші сполуки сірки	132,6	67,4
з них		
діоксид сірки	123,8	66,6
сполуки азоту	267,6	96,4
з них		
діоксид азоту	234,2	96,5
оксид азоту	3,4	116,5
Аміак	28,1	91,0
речовини у вигляді твердих суспендованих частинок	304,0	67,8
стійкі органічні забруднювачі	–	–
з них		
поліароматичні вуглеводні (ПАВ)	–	–
Інші	3,9	48,8

Крім того, діоксид вуглецю, млн. т	0,1	98,3
------------------------------------	-----	------

У 2021 році скинуто всього зворотних вод – 38,6 млн. м³ (у 2020 році – 41,46 млн. м³). У 2021 році скинуто у поверхневі водні об'єкти – 38,33 млн. м³ (у 2020 році – 41,14 млн. м³). Забруднених вод скинуто у 2021 році – 1,375 млн. м³ (у 2020 році – 1,697 млн. м³).

*Дані за 2022 рік відсутні (ГУ статистики у Чернівецькій області)

Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва

Економічна криза обумовила спад промислового виробництва, що спричинило за собою скорочення обсягів споживання ресурсів і зменшення викидів шкідливих речовин. Але темпи зниження споживання ресурсів у порівнянні з темпами спаду обсягів виробництва промислової продукції значно менші. Це зв'язано з експлуатацією застарілого устаткування, його зносом, із загальним технологічним руйнуванням виробництва.

Зростаюча інтенсивність експлуатації природних ресурсів і криза в економіці, що супроводжуються підвищенням частки застарілих технологій і устаткування, зниженням рівня модернізації і відновлення основних фондів, збільшують ризик виникнення техногенних катастроф, вимагають розробки оптимальної еколого-економічної стратегії подальшого розвитку господарства, що розширить можливості керування рівнем техногенно-екологічної безпеки.

Не дивлячись на обмеженість у фінансових ресурсах окремими промисловими підприємствами області впроваджуються у виробництво нові технології, наукові розробки.

У 2017 році на території області створено перший індустріальний парк – «Новодністровськ», функціональним призначенням якого є приладобудування, виробництво продукції легкої промисловості, переробка сільськогосподарської продукції. На сьогодні, тривають заходи щодо розбудови індустріального парку, зокрема заплановано реалізувати проєкт «Будівництво мереж водопостачання, водовідведення та зливових стоків до індустріального парку Новодністровськ». Газова магістраль, електромережі та дороги вже є безпосередньо на території парку. Проєкт будівництва індустріального парку передбачає розміщення сучасних виробництв із широким застосуванням комп'ютерно-інтегрованих технологій, отримання за рахунок втілення енергоощадних технологій додаткової економії не менш ніж 30% поточного рівня витрат. Планується створити понад 800 робочих місць.

На Буковині з'являться [два індустріальні парки](#). Один функціонувати у Хотині, другий - на земельній ділянці у селі Сербичани та Романківці.

На Сокирянщині діятиме індустріальний парк "Енергії Буковини", який визначено на межі двох населених пунктів: Сербичани та Романківці, на земельних ділянках комунальної власності загальною площею трохи більше 15 га. Основними галузями, які будуть представлені на місцевості, визначено деревообробку, переробку та зберігання зернових, зернобобових та фруктово-ягідної сировини, логістичні майданчики, альтернативну енергетику та інноваційну складову. За сприятливих обставин, індустріальний парк почне частково функціонувати з 2026 року, а на повну потужність запрацює в 2029-2030 році.

Індустріальний парк "Хотин Invest", площа 13,7244 га. Спеціалізація — текстильна та деревообробна промисловість. Майданчик має вигідне логістичне розташування: на перетині автомагістралі Н-03 Житомир–Чернівці (частина Європейського автомобільного маршруту Е85) та Т2610, який з'єднує м. Хотин із пунктом перетину кордону з Республікою Молдова у с. Мамалига.

На території Чернівецької області діє 2 міні-ГЕС ЗЕА "Новосвіт" в с.Яблуниця та с.Сарата Путильського району, що виробляє електроенергію з відновлюваних джерел енергії. З метою реалізації проєктів виробництва енергії з відновлювальних джерел Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України розробило Інтерактивну карту на допомогу інвестору у сфері відновлювальної енергетики, що включає в себе земельні ділянки, на яких можливо розмістити об'єкти відновлювальної енергетики, електричні

підстанції розподільчих мереж напругою від 27,5 кВ до 150 кВ та їх потужності, а також можливі точки підключення об'єктів відновлювальної енергетики до об'єднаної енергетичної системи України за пропозиціями енергопостачальних компаній. До Інтерактивної карти включено 27 земельних ділянок Чернівецької області на яких можна розмістити об'єкти відновлювальної енергетики та електричні підстанції.

Сільське господарство та його вплив на навколишнє природне середовище

Тенденції розвитку сільського господарства

У сфері агропромислового комплексу основна робота була спрямована на забезпечення виконання завдань щодо розвитку сільськогосподарського виробництва, завершення реформування аграрного сектора, створення ринкової інфраструктури на селі, стабільного забезпечення населення необхідними продуктами харчування.

Підсумовуючи результати роботи агропромислового комплексу області за останні три роки, потрібно відзначити, що в галузі відбулися позитивні зрушення щодо нарощування обсягів виробництва валової продукції сільського господарства та окремих її видів, вдосконалення соціально-економічних відносин, модернізації технологічних процесів.

Індекс сільськогосподарської продукції у 2021р. порівняно з 2020р., за попередніми даними, становив 109,2%, у т.ч. у сільськогосподарських підприємствах – 119,1%, у господарствах населення – 105,6%.

Традиційно на Буковині пріоритетною галуззю сільського господарства є рослинництво. Основними культурами, що вирощуються в області, є зернові та технічні культури.

Індекс продукції рослинництва у 2021р. порівняно з 2020р., за попередніми даними, становив 116,3%, індекс продукції тваринництва – 92,2%.

*Дані за 2022 рік відсутні (ГУ статистики у Чернівецькій області)

Вплив на навколишнє середовище

Таблиця 56 Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювальні землі та під багаторічні насадження

*Внесення мінеральних добрив під урожай с/г культур¹ 2021 року

	Площа, оброблена мінеральними добривами		Обсяг унесених мінеральних добрив, т					Обсяг унесених мінеральних добрив (у діючій речовині) у розрахунку на 1 га, кг	
	га	у % до уточненої посівної площі	у фізичній масі	у діючій речовині			уточненої посівної площі	площі, обробленої добривами	
				усього	у тому числі за видами				
				Азот (N)	Фосфор (P)	Калій (K)			
Під урожай звітного року	88242,10	88,4	32003,9	12773,2	8074,2	2752,7	1946,4	128	145
Культури сільськогосподарські	87668,69	89,3	31690,7	12636,7	7984,4	2726,7	1925,6	129	144
Культури зернові та зернобобові	38054,28	92,0	15246,3	6431,2	4600,3	1079,6	751,3	155	169
у тому числі									
Пшениця	18939,82	93,8	8450,7	3194,2	2427,3	452,5	314,4	158	169
Кукурудза	15000,35	92,4	5416,8	2704,8	1788,5	535,1	381,2	167	180
Культури технічні	49073,41	88,8	16321,8	6140,5	3355,7	1630,3	1154,6	111	125
у тому числі									
Соя	22181,19	82,9	3066,7	1319,7	798,3	325,6	195,7	49	59
ріпак і кольза	9720,70	90,9	5022,3	2033,0	1417,5	295,8	319,7	190	209
Соняшник	15912,02	96,3	7325,2	2279,9	858,9	928,2	492,8	138	143
буряк цукровий (фабричний, маточний та на насіння)	к	к	к	к	к	к	к	К	к
Коренеплоди та бульбоплоди, культури овочеві та баштанні продовольчі	49,00	55,4	43,9	23,8	10,2	6,7	6,9	269	486
у тому числі									
коренеплоди та бульби їстівні з високим вмістом крохмалю та інуліну	42,00	89,4	34,5	19,1	7,8	5,6	5,7	406	454

культури овочеві відкритого ґрунту (включаючи маточні та на насіння)	к	к	к	к	к	к	к	к	к
Культури кормові (включаючи маточні та на насіння)	492,00	34,1	78,7	41,3	18,2	10,2	12,9	29	84
Культури багаторічні	573,41	33,8	313,2	136,5	89,8	25,9	20,8	80	238

*Дані за 2022 рік відсутні (ГУ статистики у Чернівецькій області)

Таблиця 57*Внесення органічних добрив під урожай сільськогосподарських культур¹ 2021 року

	Площа, оброблена органічними добривами		Обсяг унесених органічних добрив, т						Обсяг унесених органічних добрив у розрахунку на 1 га, кг	
	га	у % до уточненої посівної площі	усього	у тому числі за видами					уточненої посівної площі	площі, обробленої добривами
				гній тварин сільсько-господарських	послід птиці свійської	мул і сапропель	торф та його субстрати	інші органічні добрива		
Під урожай звітного року	2809,14	2,8	36090	21034	4486	–	345	10225	361	12847
Культури сільськогосподарські	2474,67	2,5	35658	20934	4486	–	130	10108	363	14409
Культури зернові та зернобобові	1316,02	3,2	28642	19034	929	–	126	8553	692	21764
у тому числі										
Пшениця	393,43	1,9	657	100	261	–	126	170	33	1671
Кукурудза	757,59	4,7	27146	18796	500	–	–	7850	1672	35832
Культури технічні	1140,65	2,1	6989	1873	3557	–	4	1555	126	6127
у тому числі										
Соя	560,22	2,1	4968	1828	1622	–	–	1518	186	8868
ріпак і кольза	к	к	к	–	к	–	–	–	к	к
Соняшник	535,80	3,2	1998	45	1916	–	–	37	121	3729

буряк цукровий (фабричний, маточний та на насіння)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Коренеплоди та бульбоплоди, культури овочеві та баштанні продовольчі	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
у тому числі										
коренеплоди та бульби їстівні з високим вмістом крохмалю та інуліну	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
культури овочеві відкритого ґрунту (включаючи маточні та на насіння)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Культури кормові (включаючи маточні та на насіння)	к	к	к	к	–	–	–	–	к	к
Культури багаторічні	334,47	19,7	432	100	–	–	215	117	254	1291

¹ По підприємствах, які мають у власності та/або користуванні 200 гектарів сільськогосподарських угідь і більше та/або більше 5 гектарів посівних площ під

овочами відкритого та/або закритого ґрунту та/або баштанними культурами

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення вимог Закону України “Про державну статистику” щодо конфіденційності статистичної інформації.

*Дані за 2022 рік відсутні (ГУ статистики у Чернівецькій області)

*У 2021 році в с/г підприємствах внесено 32003,9 т. мінеральних добрив у фізичній масі, 36090 т. – органічних.

Для покращення родючості ґрунтів та забезпечення їх органічними добривами після збирання ранніх зернових культур висіваються сидеральні культури.

Серйозну потенціальну небезпеку навколишньому середовищу, передусім землям, культурним рослинам, а через них і людям завдає інтенсивна хімізація землеробства, в тому числі широке застосування сільськогосподарськими підприємствами пестицидів.

Шкідники та хвороби загрожують культурним рослинам протягом усього періоду їхнього росту і розвитку. Великих втрат врожаю завдають бур'яни, які краще пристосовуються до виживання у конкуренції за життєвий простір, ніж культурні рослини.

Система захисту сільськогосподарських культур від шкідливих організмів становить досить складний технологічний процес і здійснюється послідовним проведенням комплексу заходів направленим на створення необхідних умов для росту і розвитку рослин. Агротехнічні заходи мають профілактичне значення і є першочерговими, обов'язковими в системі, які проводяться незалежно від прогнозованого ступеня загрози поширення шкідників, хвороб та бур'янів. Не слід забувати про використання стійких проти шкідників і хвороб сортів, а також виконання інших організаційних заходів. При масових розмноженнях шкідників та для попередження ураження рослин хворобами слід застосовувати дозволені хімічні чи біологічні засоби захисту.

Щорічно сільськогосподарськими товаровиробниками області усіх форм власності та господарювання проводиться ряд заходів, спрямованих на недопущення поширення та розвитку шкідливих організмів, збереження і підвищення ефективності природних популяцій корисних організмів. Серед них - ведення сівозмін, використання приваблюючих посівів, стійких сортів, систем обробітку ґрунту, добрив, тощо.

Питання безпеки рослинної продукції, зокрема плодів та овочів, перебуває на постійному контролі спеціалістів управління агропромислового розвитку облдержадміністрації та підвідомчих спеціалізованих установ. В системі державної служби захисту рослин якість продукції на залишкову кількість пестицидів контролює Тернопільська міжобласна контрольна-токсикологічна лабораторія та лабораторія Чернівецької філії ДУ "Держґрунтоохорона" ДУ "Інститут охорони ґрунтів України". Спеціалістами обласної та районних інспекцій захисту рослин постійно відбираються на направляються на дослідження зразки овочів, фруктів, а також робочого розчину пестицидів, яким обробляються плодовоовочеві культури та ґрунту з оброблених площ.

*Дані за 2022 рік відсутні

Використання пестицидів

Таблиця 58 Застосування пестицидів під урожай с/г культур¹ 2021 року

	Площа, оброблена пестицидами		Обсяг унесених пестицидів, кг						Обсяг унесених пестицидів у розрахунку на 1 га, кг	
	Га	у % до уточненої посівної площі	усього	у тому числі за видами					уточненої посівної площі	площі, обробленої добривами
				фунгіциди та бактерициди	гербіциди	інсектициди та акарициди	регулятори росту рослин	інші засоби захисту рослин		
Під урожай звітного року	88197,08	88,3	174365	43009	118213	6383	6182	578	1,747	1,977
Культури сільськогосподарські	87436,73	89,1	154624	26856	115612	5650	6018	488	1,576	1,768
Культури зернові та зернобобові	37039,48	89,6	55030	11497	36001	2370	4758	404	1,330	1,486
у тому числі										
пшениця	18438,13	91,3	26097	10072	10367	1271	4041	346	1,292	1,415
кукурудза	14624,24	90,1	23300	64	22237	852	147	–	1,435	1,593
Культури технічні	49784,25	90,1	98175	15359	78206	3267	1259	84	1,777	1,972
у тому числі										
соя	23181,03	86,6	45751	3083	41413	1168	3	84	1,710	1,974
ріпак і кольза	9520,70	89,1	16317	6001	8084	1275	957	–	1,526	1,714
соняшник	15819,02	95,8	32032	4381	26588	763	300	–	1,939	2,025
буряк цукровий (фабричний, маточний та на насіння)	к	к	к	к	к	к	–	–	к	к
Коренеплоди та	к	к	к	–	к	к	–	–	к	к

бульбоплоди, культури овочеві та баштанні продовольчі										
у тому числі										
коренеплоди та бульби їстівні з високим вмістом крохмалю та інуліну	к	к	к	–	к	к	–	–	к	к
культури овочеві відкритого ґрунту (включаючи маточні та на насіння)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Культури кормові (включаючи маточні та на насіння)	578,00	40,1	1370	–	1368	2	–	–	0,951	2,370
Культури багаторічні	760,35	44,8	19743	16154	2601	734	164	90	11,628	25,966

¹ По підприємствах, які мають у власності та/або користуванні 200 гектарів сільськогосподарських угідь і більше та/або більше 5 гектарів посівних площ під овочами відкритого та/або закритого ґрунту та/або баштаними культурами

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення вимог Закону України “Про державну статистику” щодо конфіденційності статистичної інформації.

*Дані за 2022 рік відсутні (ГУ статистики у Чернівецькій області)

Зрошення та осушення земель

Меліорація земель разом з іншими агротехнічними і науково-обґрунтованими заходами відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні населення продуктами сільськогосподарського виробництва та підвищенні його загального добробуту. Особливо це актуально для Чернівецької області, де на душу населення в середньому припадає лише 0,53га сільгоспугідь, в тому числі 0,38га орної землі. Зокрема, це стосується Буковинського Передкарпаття, що характеризується розвитком горбисто-грядового, структурно-ерозійного рельєфу з активними сучасними екзогенними процесами. Також, використання земель в умовах передгір'я Чернівецької області ускладнюється ще й дрібноконтурністю полів, густою гідрографічною сіткою та перезволоженням ґрунтів.

За підрахунками спеціалістів в області близько 190 тис. га перезвожених земель, або майже третина сільськогосподарських угідь краю. Заболоченість земель в області складає майже 22%. Потребують осушенню 77 тис. га. Припинення будівництва та реконструкції осушувальних систем негативно впливає на продуктивність сільськогосподарських угідь, що особливо помітно в передгірній та гірській зонах. За умовами рельєфу, ґрунтового покриву та клімату ці зони одні з найскладніших в області.

Слід мати на увазі, що разом з дренажними водами, які скидаються в меліоративні системи, при водовідведенні виносяться біогенні речовини, пестициди та інші хімічні сполуки, які надають шкідливий вплив на природні води, конструктивно впливають на якість вод. Після проведення осушення в річковому стоці підвищується частка підземного живлення.

Меліоровані землі являються регулятором вологи. Після меліорації збільшується акумулятивна здатність осушувальних земель. Зниження рівнів ґрунтовних вод приводить до росту зони аерації, яка і є акумулятором вологи. Важливими природоохоронними заходами під час проведення меліоративних робіт є регулювання водно-повітряного режиму ґрунтів на осушувальних землях, водозахисні заходи, охорона підземних та поверхневих вод від забруднення, ґрунтозахисні протиерозійні та лісозахисні заходи, охорона флори та фауни.

Тенденції в тваринництві

Ніяка інша галузь громадського виробництва не пов'язана так з використанням природних ресурсів, як сільське господарство. Адже праця хлібороба і тваринника - це по суті використання природи, навколишнього природного середовища для задоволення потреб людини. Тваринницький комплекс у сучасних умовах продовжує бути забруднювачем земель та інших елементів навколишнього середовища, а саме: відходами та стічними водами тваринницьких комплексів і ферм та птахофабрик.

В області налічується 4 племінних господарства для вирощування високопродуктивних порід молочних корів, 3 - м'ясних корів, 5 - свиней, 6 - овець, 1 - коней та 2 племінних господарства з вирощування риби. Дані племінні підприємства забезпечують потреби області в племінному молодняку.

Основними виробниками тваринницької продукції, як і рослинницької, залишаються господарства населення. На 01.02.2022 року у господарствах населення налічувалось 65,1 тис. голів великої рогатої худоби, що складає 80% до аналогічного періоду 2020 року. На підприємствах області – 5,7 тис. голів ВРХ – відповідно 95%.

Ситуація в тваринницькій галузі залишається складною та напруженою. В області і надалі скорочується поголів'я. Це в свою чергу впливає на зменшення виробництва продукції тваринництва. Тваринництво стає нерентабельним та економічно не вигідним через зростання собівартості виробництва продукції, спричинене здороженням основних засобів виробництва, кормів та енергоносіїв. І це є основною проблемою.

Таблиця 59*Наявність поголів'я сільськогосподарських тварин та птиці в різних категоріях господарств станом на 01.02.2022 (тис.голів)

	Тис. голів	У % до 2021
Господарства усіх категорій		
Велика рогата худоба	70,8	94,7
у т.ч. корови	46,1	96,3
Свині	105,4	73,4
Вівці та кози	42,0	100,8
Птиця свійська	3073	96,9
Підприємства		
Велика рогата худоба	5,7	102
у т.ч. корови	2,4	109,4
Свині	28,6	46,6
Вівці та кози	3,5	123,5
Птиця свійська	793,7	90,1
Господарства населення		
Велика рогата худоба	65,1	94,1
у т.ч. корови	43,7	95,6
Свині	76,8	93,5
Вівці та кози	38,5	99,1
Птиця свійська	2279,8	99,5

Таблиця 60 Виробництво продукції тваринництва

	Виробництво продукції тваринництва		
	м'ясо (у забійній масі), тис. т	молоко, тис. т	яйця, млн. шт
2019	40,8	259,8	347,9
2020	64,8	248,0	344,1
2021	58	235,8	279,5

*Дані за 2022 рік відсутні (ГУ статистики у Чернівецькій області)

При вирішенні питань розміщення тваринницьких комплексів, вибору систем обробки та використання відходів тваринництва фахівці виходили з того, що провідні компоненти навколишнього середовища - атмосферне повітря, ґрунт, водойми - практично невичерпні з екологічної точки зору. Проте досвід експлуатації перших побудованих тваринницьких комплексів свідчив про інтенсивне забруднення об'єктів навколишнього середовища та несприятливому їх впливі на умови проживання населення. У зв'язку з цим охорона навколишнього середовища від забруднення, профілактика інфекційних, інвазійних та інших захворювань людей та тварин пов'язані з реалізацією заходів щодо створення ефективних систем збору, видалення, зберігання, знезараження і використання гною і гнойових стоків, удосконаленням та ефективною роботою повітряочисних систем, правильним розміщенням тваринницьких комплексів і споруд обробки гною по відношенню до населених пунктів, джерел господарсько-питного водопостачання та іншим об'єктам, тобто з комплексом заходів гігієнічного, технологічного, сільськогосподарського та архітектурно-будівельного профілів.

Розвиток тваринництва на промисловій основі, створення міцної кормової бази, розширення відгінних пасовищ, велика концентрація поголів'я худоби на обмеженій площі, зміна традиційних форм його змісту зумовлюють необхідність використання великої кількості води з річок, озер та інших водних об'єктів, що істотно впливають на стан самих водойм і навколишнього середовища в цілому. Як відомо, промислове тваринництво - один

із самих великих водоспоживачів. Санітарно-гігієнічні умови на фермах також в основному підтримуються за допомогою води: для миття тварин, очищення приміщень та їх дезінфекцій, підготовки кормів, миття посуду і апаратури, гідрозмиву гною і т.д. Разом з тим із зростанням споживання води для потреб тваринництва збільшується скидання стічних вод у водойми, в результаті чого вони забруднюються. Навіть скидання невеликих доз неочищених стічних вод від тваринницьких ферм і комплексів викликає масові замори риби і завдає значної економічної шкоди. Тому інтенсивну і різносторонню дію сільського господарства на навколишнє середовище пояснюється не тільки зростаючим споживанням природних ресурсів, необхідних для безперервного зростання аграрного виробництва, але й утворенням значних відходів і стічних вод від тваринницьких ферм, комплексів, птахофабрик та інших сільськогосподарських об'єктів. Хімічному і біологічному забрудненню атмосферного повітря в значній мірі сприяють також недостатньо відпрацьовані технології на промислово-тваринницьких комплексах і птахофабриках. Джерелами забруднення атмосфери є приміщення для утримання худоби, відгодівельні майданчики, гноєсховища, біологічні ставки, ставки-накопичувачі стічних вод, поля фільтрації, поля зрошення. У зоні тваринницьких комплексів та птахофабрик атмосферне повітря забруднене мікроорганізмами, пилом, аміаком та іншими продуктами життєдіяльності тварин, часто володіють неприємними запахами (понад 45 різних речовин). Ці запахи можуть поширюватися на значній відстані (до 10 км), особливо від свинокомплексів.

Тваринницькі ферми і комплекси, підприємства, що переробляють сільськогосподарську продукцію, повинні мати необхідні санітарно-захисні зони і очисні споруди, що виключають забруднення ґрунтів, поверхневих і підземних вод, поверхні водозборів водойм і атмосферного повітря. Порушення зазначених вимог призведе до обмежень, призупинення або припинення екологічно шкідливої діяльності сільськогосподарських та інших об'єктів за розпорядженням спеціально уповноважених на те державних органів.

Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства

Органічне сільське господарство

Статус виробника органічної продукції в Чернівецькій області в 2022 році отримали 4 підприємства, зокрема: ТОВ «ЛІЛАК», ТОВ «СО"ОК», ПП СФ «Інтерагроком», ТОВ «Хелен Фрут».

Зазначені виробники є операторами Органік Стандарт та отримали відповідні сертифікати якості на вирощування органічних яблук, груш, слив, горіха грецького та виробництва органічних соків (у т.ч. дієтичних соків, відновлювальних соків), концентратів, пюре, дикоросів, тощо.

Зокрема, ТОВ «ЛІЛАК» – український виробник натуральних, екологічно чистих на 100% соків у скляній тарі. Продукція підприємства, яке успішно працює з 2001 року займає значну частину внутрішнього ринку та реалізується в усіх регіонах України, та є лідером із заготівлі, виробництва та реалізації органічного березового соку в Україні (за даними статистики). На підприємстві виробляються й органічні дієтичні та відновлювальні соки, фруктові пюре.

Також підприємства цього товариства займаються збором дикорослих трав, які використовуються у виробництві соків. Компанія першою серед аналогічних в Україні отримала сертифікат на заготівлю дикорослих продуктів, переробку та маркетинг (експорт/імпорт), сертифікація якого була здійснена згідно з Постановою Ради ЄС № 834/2007 та № 889/2008 українським органом сертифікації органічного виробництва «Органік Стандарт».

ТОВ «ЛІЛАК» – представник групи компаній, який випускає якісну екологічно чисту продукцію: соки і консервацію виключно в скляній тарі і її реалізує як в Україні так і в Європі

та США під власними брендами ГЛИБКОН та SPRING DROPS, брендом спільного використання Алікенд й іншими приватними брендами.

ТОВ «ЛІЛАК» – дипломанти і переможці багатьох престижних конкурсів та виставок, мають ряд нагород за якість продукції, серед яких дипломи АГРО (в різних номінаціях) тощо. Підприємство має унікальне для українського ринку поєднання сертифікатів FSSC22000, Organic и NOP. Починаючи з 2012 року компанія щорічно успішно проходить аудит системи менеджменту безпеки харчових продуктів у відповідності з вимогами схеми сертифікації Food Safety System Certification або FSSC 22000 (орган сертифікації – DQS, Німеччина). Сертифікація підприємства по схемі FSSC 22000 – це підтвердження орієнтації підприємства на виробництво безпечної продукції. Система управління безпечністю харчових продуктів відповідає вимогам міжнародних стандартів ISO 22000:2005 и ISO 22002-1:2009. В 2016 році ТОВ «ЛІЛАК» отримало сертифікат USA National Organic Program (NOP сертифікат) на виробництво органічних соків від Certification of Environmental Standards – GmbH (Ltd.). Орган сертифікації – Certification of Environmental Standards – GmbH (Ltd.) – (код сертифікаційного органу UA-BIO-108) і з того часу продовжує нарощувати виробництво органічних березових соків (з різними добавками).

Підприємство ТОВ «ЛІЛАК» сертифіковане Органік Стандарт в 2022 році (стандарт сертифікації – EU, COR, Сертифікат: 21-0533-06-01, дія якого до 31.12.2022). Дане підприємство також сертифіковане Органік Стандарт в 2023 році: (стандарт сертифікації – EU, Сертифікат: 22-0533-07-01, дія якого до 31.12.2023).

ТОВ «СО'ОК» – виробник соку яблучного концентрованого (неосвітленого), яблучного аромату, соку яблучного концентрованого (освітленого), соку яблучного відновленого, концентрованого освітленого. Підприємство сертифіковане Органік Стандарт (стандарт сертифікації – EU, Сертифікат: 21-0514-05-01, дія якого до 31.12.2022).

ПП СФ «Інтерагроком» – займається вирощуванням органічної груші, сливи, яблук та реалізацією їх у свіжому вигляді. В 2022 році підприємство сертифіковане Органік Стандарт (стандарт сертифікації – EU, Сертифікат: 21-0903-05-02, дія якого до 31.12.2022). У 2023 році в господарстві продовжують вирощувати плодові культури із дотриманням всіх технологічних вимог при виробництві органічної продукції, та готують необхідні документи для проходження сертифікації в Органік Стандарт.

ТОВ «Хелен Фрут» – заготовлює та реалізує свіжі плоди диких яблук та груш, ядро горіху волоського. Підприємство сертифіковане Органік Стандарт в 2022 році (стандарт сертифікації – EU, Сертифікат: 21-1635-01-01, дія якого до 31.12.2022). Дане підприємство також сертифіковане Органік Стандарт в 2023 році: (стандарт сертифікації – EU, Сертифікат: 22-1635-02-01, дія якого до 31.12.2023).

В області впродовж 2017-2022 років діяла Комплексна програма підтримки розвитку сільського господарства, розроблена управлінням агропромислового розвитку облдержадміністрації, одним із напрямів якої було – часткове відшкодування виробникам органічної продукції вартості послуг із сертифікації, що передбачало заохочення сільгоспвиробників до виробництва органічної продукції. Однак, за період дії програми, фінансування даного напрямку не здійснювалось. Даний напрям буде підтримуватись і надалі, в рамках дії Комплексної програми підтримки розвитку сільського господарства на 2023-2027 роки, затвердженої розпорядженням обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації) від 26 грудня 2022 року № 1528-р.

Щодо впровадження елементів «більш чистого виробництва» на підприємствах агропромислового комплексу в Чернівецькій області, зазначаємо наступне. Зокрема, аналіз стану земельних ресурсів, їх відтворювального потенціалу та чистоти, які визначають ефективність сільськогосподарського виробництва показує, що використання нинішніх

технологій вирощування сільськогосподарських культур призвело до глибокої деградації ґрунтів.

Для вирішення проблеми із деградацією ґрунтів, внаслідок постійного використання нинішніх технологій вирощування сільськогосподарських культур, використання земель землекористувачі області кілька років поспіль одночасно з традиційним виробництвом на сільськогосподарських підприємствах впроваджують еко-інновації, а саме, застосовуються ресурсозберігаючі технології, які значно наукоємніші і передбачають зменшення наполовину обсягів застосування агрохімікатів та потребують освоєння сівозміни. При цьому, урожайність сільгоспкультур практично на рівні традиційних способів. Щорічно агроформуваннями області поряд із традиційним методом проводиться посів сільгоспкультур (зернових і технічних культур) із застосуванням ресурсозберігаючих технологій на площі до 30 тис. га, що складає майже 25% від загальної площі ріллі в сільгоспідприємствах, із них: за «No-till» технологією та «mini-till» способом – понад 10% від загальної площі ріллі та «strip-till» способом – близько 5%.

Органічними добривами щорічно удобрюється від 1,5% до 5% посівних площ, і в середньому вноситься по 0,6 т на 1 гектар. Зокрема, для покращення родючості ґрунтів та забезпечення їх органічними добривами, вносять перегній, курячий послід та ін., а також після збирання ранніх зернових культур висівають сидеральні культури.

З метою послаблення пестицидного навантаження, агровиробниками області в 2022 році для боротьби із шкідниками та хворобами сільськогосподарських культур впроваджено біологічний метод на площі 47,7 тис. га, що склало 6,0% від всього проведених заходів із захисту, та використано 38,5 тонн біопрепаратів. В осінньо-зимовий період 2022/2023 рр. із застосуванням біометоду проведено захист посівів сільгоспкультур та багаторічних насаджень від мишовидних гризунів всього на площі 6,3 тис. га. Зокрема, аграрії використовували такі біологічні препарати: Агрибакрер, Актофіт, Акторофіт, Бактородентицид, Фітоцид, Псевдобактерін 2, Фіто Доктор, Сезар, Планриз БТ, Планриз М, Оптімайз, Казумін, Гаупсін, Триховіт, Сезар та ін.).

Для власного виробництва біологічних засобів захисту рослин в області працює Чернівецька обласна фітосанітарна лабораторія (в м. Заставна), якою

виготовляється Бактоцид – бактородентицид (для боротьби з гризунами) та вирощується трихограма (для боротьби зі шкідниками).

В рамках виконання наукових тематичних програм, на базі Української науково-дослідної станції карантину рослин ІЗР НААН України вже більше 5 років проводиться ряд наукових досліджень у сфері забезпечення органічного землеробства та застосування біологічної системи захисту у сільському господарстві. Наукові дослідження націлені на розробку технологій застосування біологічних засобів захисту рослин та стимуляторів росту, а також зниження дії хімічних препаратів на плодово-ягідних культурах, виноградниках, картоплі, сої, тощо.

Так, на основі використання препаратів від БТУ Центру та торговельного Дому «Ензим» науковцями установи розроблено власні препарати та технології їх застосування. Перевірені препарати та технології також впроваджуються у сільськогосподарському виробництві. Згідно програми «Біотехнологія» Національної академії аграрних наук України, установою проводяться дослідження препаратів ІТІ «Біотехніка» та розробка технологій захисту рослин з використанням біологічних препаратів на пасльонових та плодово-ягідних культурах. Зокрема, в 2022 році для забезпечення органічного землеробства в установі проведено вивчення 10 комбінацій біопрепаратів ІТІ «Біотехніка» проти шкідників та хвороб багаторічних насаджень та картоплі, з метою формування адаптованої технології біологічного захисту для регіону. В результаті очікується розробка біологічних систем захисту.

Також в 2022 році науковцями Української науково-дослідної станції карантину рослин ІЗР НААН України проводились дослідження біологічного ґрунтового препарату БТУ ЦЕНТР «Метавайт» (ґрунтовий інсектицид) проти личинок західного кукурудзяного жука у вогнищах діабротики на території області, зокрема, як наслідок, очікується розробка технології боротьби з діабротикою за допомогою цього інсектициду.

В установі ще проводилися дослідження з удосконалення препарату «Планриз», розробленого на основі бактерії *Pseudomonas fluorescens*, у поєднанні з стимулюючими речовинами та мікроелементами. Випробування проводились у вегетаційний період на картоплі, сої, зернових та плодово-ягідних культурах в господарствах області. Науковцями установи підготовлено та подано на початку 2023 року документи для патентування даного препарату.

Також, на базі цієї установи сформовано сад площею 1,2 га, де застосовуються тільки біологічні системи захисту і він є полігоном дослідження біологічних препаратів.

Завдяки попиту, інтерес аграріїв до виробництва органічної продукції зростає. Зокрема, в області сприятливі кліматичні умови, тому, перспективним може бути вирощування різних видів органічних сільськогосподарських та плодово-ягідних культур. Також в гірських районах області хороші умови для розвитку органічного скотарства та бджолярства.

Енергетика та її вплив на довкілля

Структура виробництва та використання енергії

Загальний обсяг відпуску електроенергії за всіма джерелами постачання енергії у 2020 році становив 2008 млн. кВт·год, теплоенергії – 503 тис. Гкал. Установлена електрична потужність за усіма видами енергогенеруючих установок на початок 2021 року становила 1750 тис. кВт, установлена теплова потужність – 1,125 тис. Гкал/год.

Таблиця 61*Потужність і відпуск енергії за джерелами постачання енергії за 2020рік

	Установлена електрична потужність, тис.кВт	Відпуск електричної енергії, млн.кВт×год	Установлена теплова потужність, Гкал/год	Відпуск теплової енергії, тис.Гкал
Усього	1750	2008	1125	503
у тому числі				
теплові електростанції	–	–	–	–
теплоелектроцентралі	к	–	к	–
атомні електростанції	–	–	–	–
вітрові електростанції	–	–	×	×
сонячні електростанції	21	22	–	–
гідроелектростанції ¹	1716	1986	×	×
теплогенеруючі установки, котельні	×	×	998	499
інші енергогенеруючі установки	к	0	к	4

¹ З урахуванням гідроакумулюючих електростанцій.

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України “Про державну статистику” щодо конфіденційності статистичної інформації.

*Дані за 2022 рік відсутні (ГУ статистики у Чернівецькій області)

Таблиця 62*Використання теплоенергії та електроенергії за основними видами економічної діяльності у 2020 році¹

	Теплоенергія, Гкал		Електроенергія, тис.кВт·год	
	обсяг використаної теплоенергії – усього	витрати на виробництво продукції (виконання робіт)	обсяг використаної електроенергії – усього	витрати на виробництво продукції (виконання робіт)
Усього	268240	125427	1900689	183826
у тому числі				
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	15542	10942	19713	18718
Промисловість	103104	87582	1760554	115237
Будівництво	к	–	6259	2843

Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних	313	к	9226	6006
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська	5580	4890	12050	9148
Інформація та телекомунікації	к	к	5332	5208
Операції з нерухомим майном	921	к	17245	11773
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного	641	к	4833	3195
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне	77130	13286	32826	3040
Освіта	29567	к	9981	784
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	31384	5851	18183	5058
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2148	538	1428	789

¹На виробничо-експлуатаційні та господарські потреби підприємств без урахування обсягів, відпущених населенню.

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України “Про державну статистику” щодо конфіденційності статистичної інформації.

*Дані за 2022 рік відсутні (ГУ статистики у Чернівецькій області)

Основним постачальником електроенергії в області є ПАТ ЕК “Чернівціобленерго”, яке здійснює експлуатацію та технічне обслуговування обладнання, передавальних пристроїв, споруд, машин та механізмів. На балансі компанії знаходиться: 16675 км повітряних ліній електропередач, 381 км кабельних ліній, 72 підстанції 35-110 кВ, 3282 од. трансформаторних підстанцій 10-0,4 кВ, 242 од. транспортних засобів та механізмів.

У сфері виробництва електроенергії Буковина представлена такими потужними підприємствами, як філія “Дністровська ГЕС” ПАТ “Укргідроенерго”, ВАТ “Дністровська ГАЕС” та філія “Дирекції з будівництва Дністровської ГАЕС” ПАТ “Укргідроенерго”.

Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

В Чернівецькій області електрична енергія виробляється дністровським гідровузлом в який входять 2 гідроелектростанції (ГЕС-1) ПАТ “Укргідроенерго” і ПАТ “Дністровська ГАЕС” (ГЕС-2) та однією гідроакумулюючою електростанцією філією “Дирекцією з будівництва ПАТ Дністровська ГАЕС”.

Наймасштабнішим проектом будівництва в Чернівецькій області є добудова Дністровської ГАЕС. Дністровська гідроакумулююча станція, завершення будівництва якої заплановано на 2026 рік, хоч і не буде здатна перекрити наявний дефіцит в повній мірі, втім може стати запобіжником розбалансування системи та пов'язаних з цим подальших проблем.

Проектом будівництва Дністровської ГАЕС передбачене встановлення на станції семи оборотних гідроагрегатів з насосами-турбінами радіально-осьового типу. Максимальний напір складає 161,90 м. Річний виробіток електроенергії при тривалості роботи 4 години на

добу складе 2720 млн. кВт* год. Основні функції Дністровської ГАЕС - регулювання частоти, виконання аварійного резерву, регулювання графіка навантажень і перетоків в енергосистемі.

На цей час, на території Чернівецької області діють 2 міні-ГЕС, що виробляють електроенергію з відновлюваних джерел енергії:

- в с. Яблуниця Путильського району (потужність – 1 мВт).
- в с. Сарата Путильського району (потужність – 0,198 мВт).

Питанням енергозбереження в регіоні приділяється велика увага, впровадження державної політики у сфері енергозберігання, надання рекомендацій, нагляд та ін. покладено на Територіальне управління державної інспекції з енергозбереження по Чернівецькій області.

Для економіки регіону важливими заходами щодо енергозбереження на підприємствах є:

- масштабне використання високоякісних енергоекономних освітлювальних ламп;
- створення умов і стимулів для повторного використання деталей машин, за належного рівня стандартизації цей потенціал може становити 60-80% деталей;
- обладнання електричних двигунів в устаткуванні перетворювачами частоти для економного споживання електроенергії в період неповного завантаження приводу, економія електроенергії може становити 20-30%;
- оптимізація теплопостачання міст за рахунок використання теплонасосних станцій для вилучення теплової енергії з вторинних низькопотенційних енергоресурсів (теплових викидів промисловості та комунального господарства) і з природного середовища (озер, рік, морів, ґрунту, повітря);
- налагодження випуску електричних лічильників для погодинного обліку і запровадження диференційованих тарифів;

Економія тепла і електроенергії населенням – важливий фактор ефективності енергоспоживання та енергозбереження. Важливими заходами в цьому напрямку є:

- використання високоякісних енергоекономних освітлювальних ламп;
- використання дво- трьохтарифних електричних лічильників;
- встановлення нових мателопластикових або дерев'яних вікон з багатокамерними склопакетами
- заміна чавунних радіаторів на алюмінієві.

За даними Державного комітету з енергозбереження України Чернівецька область посідає третє місце за загальним гідроенергетичним потенціалом малих річок. Малі ГЕС можуть стати джерелом повного само енергозабезпечення в області.

Крім того, у рамках реалізації пілотного проекту GIZ “Підтримка реформи децентралізації в Україні” проведено семінари по енергозбереженню та енергоефективності, просторовому плануванню. Переваги застосування енергозберігаючих технологій висвітлювались у пресі, телебаченні, круглих столах.

На виконання заходів з енергозбереження практично у всіх навчальних закладах області проведена вибіркова заміна віконних та дверних блоків на енергозберігаючі – мателопластикові; проводилася перевірка вимірювальних пристроїв, газових лічильників та коректорів газу, обстеження димових та вентиляційних каналів; завершилися випробування заземлюючих пристроїв та перевірка ізоляції на електрообладнанні. Завершено роботи з утеплення приміщень та по заміні віконних, дверних блоків на мателопластикові.

Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище

Аналізуючи динаміку викидів можна констатувати, що порівнюючи з попереднім роком, обсяги викидів зменшились від стаціонарних джерел, що частково пояснюється ростом цін на паливо та зменшенням виробництва промислової продукції.

У структурі використання електроенергії за основними видами економічної діяльності найбільша частка споживання припадає на промисловість – 92%.

З метою економії енергетичних ресурсів та впровадження заходів зі збереження довкілля здійснено наступні заходи:

- заміну застарілих котлів на сучасні з модернізованими пальниками;
- використання промислових відходів в якості палива;
- ремонт та заміну пошкодженої теплоізоляції мереж;
- ущільнення вікон та заміну на металопластикові;
- заміну освітлювальних приладів на енергоефективні;
- заміну ліхтарів зовнішнього освітлення з лампами розжарювання на перспективні з натрієвими лампами;
- відключення котелень при підвищенні температури зовнішнього повітря вище +8⁰ С;
- заміну теплових мереж на попередньо ізольовані;
- ремонт і реконструкцію мереж електрообладнання;
- встановлення електрорічильників і лічильників холодної води;
- впровадження елементів енергозберігаючих технологій вирощування сільгоспкультур.

Для зменшення енергоспоживання розробляються та погоджуються питомі витрати паливно-енергетичних ресурсів для усіх сфер діяльності та частково проводяться енергетичні аудити.

Використання відновлюваних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

Скорочення використання природного газу – одна з найактуальніших завдань для промисловості Чернівецької області. Відсутність власних торфових ресурсів, незначні запаси інших органічних видів палива, їх шкідливий вплив на довкілля – приділяється все більше уваги розвитку нетрадиційних відновлюваних джерел енергії, до яких в першу чергу відносяться сонячна енергія, енергія вітру, твердої біомаси, гази з біомаси, рідкі біопалива та енергія, яка отримується з відновлюваних муніципальних відходів.

Власний енергетичний потенціал біомаси Чернівецької області незначний: потенціал сільського господарства 0,0338 мтне (мільйонів тонн нафтового еквіваленту), потенціал гною – 0,0144 мтне, потенціал деревини 0,0534 мтне, загальний потенціал біомаси – 0,1017 мтне.

Найбільш актуальною для регіону є отримання енергії з твердої біомаси.

Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище

Серед стратегічних та операційних завдань розвитку області важливе місце займають питання впровадження екологічних та енергозберігаючих технологій і розвиток нетрадиційних та відновлюваних джерел альтернативної енергетики.

Основні напрямки регіональної політики:

- запровадження сучасних систем моніторингу, контролю споживання енергоресурсів та енергетичного аудиту на об'єктах бюджетної сфери та житлово-комунального господарства;
- стимулювання населення до підвищення енергоефективності житла;
- застосування енергоефективних технологій на комунальних підприємствах та в бюджетних установах;
- розвиток нетрадиційних джерел енергії, альтернативної енергетики, зокрема гідроенергетики;
- проведення інформаційних кампаній серед населення.

Стратегічні та програмні документи регіону націлені на забезпечення економії енергоресурсів за рахунок реалізації інвестиційних проєктів з енергоефективності та розвитку нетрадиційних відновлювальних джерел енергії, що відповідає реалізації положень Угоди про асоціацію з ЄС. Ряд проєктів з енергоефективності реалізуються на рівні територіальних

громад із залученням всіх можливих інвестиційних джерел, зокрема коштів міжнародної допомоги.

Транспорт та його вплив на навколишнє середовище

Транспортна мережа адміністративно-територіальної одиниці

Структура та обсяги транспортних перевезень

Чернівецька область займає вигідне транспортно-географічне положення, має досить щільну мережу залізниць і автомобільних доріг, трубопроводів і ліній електропередач. Обласний центр має зручне залізничне сполучення з європейськими столицями: Бухарестом, Софією, Москвою, Белградом.

Щільність залізничних колій становить 51 км на 1000 км² території (по Україні – 35,8 км). За цим показником область посідає третє місце серед регіонів України після Донецької та Львівської областей. Щільність автомобільних доріг з твердим покриттям по області становить 355,5 км на 1000 км² території і також є одним з найвищих показників серед регіонів України після Львівської і Тернопільської областей.

Таблиця 63 Транспортна мережа у 2022 році

	2020р.	2021р.	2022р.
Експлуатаційна довжина залізничних колій загального користування, км ¹	412,9	412,9	412,9
Автомобільні дороги загального користування, км ²	2890,9	2891,5	2891,8
у тому числі з твердим покриттям, км	2879,7	2885,1	2886
Тролейбусні шляхи загального користування (в однопутному обчисленні)	86,8	86,8	86,8

¹ За даними Акціонерного товариства “Українська залізниця”.

² За даними служби автомобільних доріг у Чернівецькій області та Чернівецької обласної державної адміністрації.

Область має розвинену мережу автомобільних доріг загального користування області, довжина яких становить 2891,8 км, у тому числі з твердим покриттям 2886 км. Міжнародні – 95,6км, державного значення – 848,4км, місцевого значення – 2042,5 км. Головна автомагістраль Тернопіль-Чернівці-Порубне (клас Е).

Щільність автомобільних доріг з твердим покриттям в області становить 356 км на 1000 км² території і також є одним з найвищих показників серед регіонів України.

В області проводиться робота, спрямована на покращення транспортного обслуговування населення та забезпечення належного рівня безпеки.

Від стану транспортної мережі, до якої в умовах активного розвитку міжрегіонального співробітництва пред’являються все більші вимоги, залежить ефективність функціонування транспорту. Автодороги області за багатьма параметрами (стан дорожнього покриття, кількість проїзних частин, швидкість пересування автотранспорту, забезпеченість дорожніми знаками і дорожньою розміткою, об’єктами сфери сервісу) не відповідають європейським стандартам.

Аналізуючи якісний склад автодоріг області необхідно відмітити, що лише 53,4% з них – це дороги з удосконаленими типами покриття (цементобетонне, асфальтобетонне, чорне шосе і чорне гравійне). Ще велику частину (46,0%) в структурі автодоріг загального користування займають дороги, у яких тип покриття біле шосе (щебеневе, шлакове і гравійне) – це покриття перехідного типу, яке потребує вдосконалення, і 0,6% складає частина доріг бруківок (уключаючи булижні) та ґрунтові дороги, оброблені чорними в’язучими матеріалами. Основна частина автодоріг (майже 79,8% від загальної їх протяжності) відноситься до четвертої та п’ятої (найнижчих) категорій і лише невелика їх частина (8,3%) – до першої та другої категорій. Виконання робіт з ремонту та утримання

автодоріг дорожньою службою ведеться у відповідності до фінансування, яке за останні роки не відповідає потребам.

Особливе місце серед інших видів транспорту займає міський електротранспорт. Цим видом транспорту перевезення здійснюються за 9 тролейбусними маршрутами внутрішньоміського сполучення. Завдяки нижчій вартості проїзду в міському електротранспорті та наявності пільг для багатьох категорій громадян, перевага надається саме цьому виду транспорту. Щодня цим видом транспорту в середньому перевозиться майже 28 тис. пасажирів.

На міський електротранспорт припадає до 60% пасажиропотоку внутрішньоміського сполучення або майже половина загального обсягу пасажирських перевезень області. Робота міського електротранспорту безпосередньо залежить від якісного стану рухомого складу, який продовжує зношуватись і зменшуватись в кількості. На балансі тролейбусного управління знаходиться 83 тролейбуси. При цьому 78,5% тролейбусів є морально застарілими і фізично зношеними, які працюють з понаднормативним терміном експлуатації (більше 15 років). Такий технічний стан рухомого складу призводить до зменшення його випуску на лінію, а це, в свою чергу, знижує перевізні можливості, веде до перевантаження ліній, що зумовлює часті поломки та вихід з ладу машин. В результаті якість роботи міського електротранспорту погіршується. Усі ці фактори спричинили перерозподіл пасажиропотоку у внутрішньоміському сполученні: все більше мешканців м.Чернівців користуються дорожчими, але якіснішими послугами пасажирського автомобільного транспорту. Основними ж користувачами міського електротранспорту залишаються ті категорії населення, яким згідно з діючим законодавством надано право пільгового проїзду в громадському транспорті.

Вантажні перевезення в області виконуються автомобільним транспортом, головною перевагою якого є високе маневрування, що забезпечує швидку доставку вантажів і їх збереження.

*За 2021 рік автомобільним транспортом було перевезено 1,821 млн.т вантажів (без урахування перевезень, виконаних для власних потреб, а також з урахуванням вантажних перевезень пікапами і фургонами на шасі легкових автомобілів та вантажних перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями), що становить 157,5% 2020 року. Вантажообіг автомобільного транспорту становив 626,3 млн.ткм (95,5% від 2020 року).

Таблиця 64 Вантажні та пасажирські перевезення за 2021 рік*

Вантажні перевезення				
	Перевезено (відправлено) вантажів		Вантажооборот	
	тис.т	у % до 2020 року	млн.ткм	у % до 2019 року
Усіма видами транспорту	1821,0	157,5	626,3	95,5
у тому числі				
автомобільним ¹	1821,0	157,5	626,3	95,5
водний	-	-	-	-
авіаційний	-	-	-	-
Пасажирські перевезення				
	Перевезено (відправлено) пасажирів		Пасажирооборот	
	тис.	у % до 2020 року	млн.пас.км	у % до 2020 року
Усіма видами транспорту	23001,1	99,1	484,9	113,8

у тому числі				
автомобільним (автобуси) ²	12969,3	98,4	428,7	115,9
залізничним	-	-	-	-
тролейбусним	10031,8	100	56,2	100

¹ без урахування перевезень, виконаних для власних потреб, а також з урахуванням вантажних перевезень пікапами і фургонами на шасі легкових автомобілів та вантажних перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями

² з урахуванням автомобільних пасажирських перевезень, виконаних фізичними та юридичними суб'єктами малого бізнесу

*Дані за 2022 рік відсутні (ГУ статистики у Чернівецькій області).

Таблиця 65 Склад парку та середній вік транспортних засобів наявність автотранспортних засобів¹ (станом на 01.01.2023 року)

	Станом на 01.01.2023 рік		
	усього	у тому числі На підприємствах (організаціях)	в особистій власності
Усього автотранспортних засобів	45912	1748	44164
Автомобілі	42004	1338	40666
у тому числі			
вантажні бортові автомобілі	325	46	279
Самоскиди	271	21	250
сідлові тягачі	1437	380	1057
спеціалізовані вантажні автомобілі	4349	546	3803
з них			
фургони на шасі вантажних автомобілів	2276	78	2198
цистерни для перевезення харчів	-	-	-
Рефрижератори	106	10	96
Пожежні	4	4	0
Поливні	-	-	-
Автокрани	0	0	0
паливні заправники	5	0	5
легкові автомобілі	36448	560	35888
Автобуси	609	109	500
транспортні засоби на шасі вантажних автомобілів для постійного перевезення	-	-	-
автомобілі швидкої медичної допомоги	54	50	4
пікапи та фургоони на базі легкових автомобілів	-	-	-
Причепи та напівпричепи	4225	398	2027
Мототранспорт	1479	12	1467
у тому числі			
моторолери та мотоколяски	-	0	-

¹ За даними регіонального сервісного центру МВС України в Чернівецькій області.

Вплив транспорту на навколишнє середовище

Великий вплив на забруднення атмосфери здійснюють автомобілі. Автомобільний транспорт дає 70-90% забруднень у містах. Якщо врахувати, що в містах мешкає більше половини населення Землі, то стане зрозумілим вирішальне значення автотранспорту щодо безпосереднього впливу на людину.

. У відпрацьованих газах, що їх викидають наші автомобілі, виявлено близько 280 різних шкідливих речовин, серед яких особливу небезпеку становлять канцерогенні бензпірени, оксиди азоту, свинець, ртуть, альдегіди, оксиди вуглецю й сірки, сажа, вуглеводні. Взаємодія

вуглеводнів та оксидів азоту при високій температурі призводить до утворення озону (O₃). Якщо в шарі атмосфери на висоті 25 км достатньо високий вміст озону необхідний для захисту органічного життя від жорстокого ультрафіолетового випромінювання то біля земної поверхні підвищений вміст озону викликає пригнічення рослинності, подразнення дихальних шляхів й ураження легень.

Значний вплив на кількість викидів, відповідно і на споживання паливно-мастильних матеріалів має кількість та вік парку транспортних засобів.

Таблиця 66 Динаміка викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами забруднення від використання окремих видів палива

Рік	Обсяги викидів всього, тис.т	У тому числі від використання			Частка викидів шкідливих речовин від використання бензину у загальних обсягах викидів, %
		Бензину	дизельного палива	зрідженого та стисненого газу	
2020	21,4	-	-	-	-
2021	22,1	-	-	-	-
*2022	-	-	-	-	-

*дані за 2022 відсутні (ГУ статистики у Чернівецькій області)

3 Державна політика та заходи щодо зменшення впливу транспорту на навколишнє середовище

Впродовж січня-грудня 2022 року у сфері охорони атмосферного повітря проведено 29 ресурсних перевірок, в тому числі перевірено 7 пересувних транспортних засобів. За виявлені порушення до адміністративної відповідальності притягнуто 13 осіб на загальну суму 2,839 тис.грн, а сплачено 2,584 тис.грн. Підраховано та пред'явлено 10 претензій на добровільне відшкодування завданої шкоди на загальну суму 79,086 тис.грн., які сплачено в повному обсязі.

Стале споживання та виробництво

Тенденції та характеристика споживання

Впродовж останніх років торгівля стала однією з провідних галузей економіки, що динамічно розвивається під впливом низки чинників, зокрема купівельної спроможності населення, стану товарозабезпечення споживчого ринку, розвитку матеріально-технічної бази тощо.

Заклади роздрібної торгівлі відіграють важливу роль у підвищенні економічної активності регіону та збалансованості споживчого ринку.

Протягом останніх років в області зберігається стійка тенденція до зменшення кількості юридичних осіб, що здійснюють діяльність у сфері роздрібної торгівлі та одночасне збільшення кількості фізичних осіб – підприємців.

Запровадження елементів сталого споживання та виробництва

Висока енергоємність є наслідком незадовільної галузевої структури регіональної економіки, де наявні енергоємні виробництва (Чернівецький Машзавод, ПАТ "ГРАВІТОН"), зношеності основних фондів підприємств та великих понаднормативних втрат енергоносіїв, використання застарілих технологій у більшості галузей економіки і проблем із залученням інвестицій та кредитних ресурсів.

Директивне, а не економічно обґрунтоване ціноутворення у поєднанні з недосконалістю обліку споживання енергоресурсів призвело до перехресного субсидування споживачів та до енергетичного марнотратства. Значні втрати енергоресурсів відбуваються під час їх транспортування і розподілу. Саме тому Чернівецька область є дотаційною областю.

Практика свідчить, що всі нинішні економічні й адміністративні природоохоронні заходи здебільшого спрямовані на боротьбу з руйнівними наслідками нераціонального використання природних ресурсів, аніж на запобігання їм. Тому на сучасному етапі екологічна політика має сприяти насамперед здійсненню підприємствами запобіжних заходів, які забезпечуються розвитком їхньої матеріально-технічної бази, тобто екологічні витрати необхідно враховувати у затратах на виробництво. Розробляти такі заходи потрібно з огляду на якісно нові вимоги. Технічне переозброєння функціонуючих виробництв у поєднанні із системою економічних інструментів може принести позитивні еколого-економічні результати. Сьогодні матеріально-фінансові ресурси слід спрямовувати передусім на розробку й освоєння ресурсощадних технологій, безвідхідних, екологічно чистих виробництв.

З метою поширення інформації про інвестиційну привабливість області інформація про економічний потенціал області та хід реалізації кращих інвестиційних проєктів в регіоні протягом звітного періоду висвітлювалась на офіційному сайті ОДА та прес-конференціях для ЗМІ.

У виробничих процесах стратегія “більш чистого виробництва” спрямована на більш ефективне використання сировини і енергії, на виключення токсичних та шкідливих матеріалів, профілактику виникнення відходів та забруднень в їх джерелах.

У відповідності з Програмою економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2022 рік передбачено сприяння широкому впровадженню у виробництво наукових розробок, нових технологій та технічному переоснащенню виробництва по принципу “більш чистого виробництва” на провідних промислових підприємствах області.

Одним із підприємств, яке здійснювало впровадження елементів «більш чистого виробництва» - є підприємство харчової галузі промислового комплексу ТОВ “Дьолер Буковина”, яке впродовж 2016 року інвестувало кошти в розмірі 9 млн. грн. в придбання обладнання для очисних споруд на виробництво.

Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності у 2021 році були власні кошти підприємств, відповідно жодних ресурсів державного та місцевого бюджетів, коштів інвесторів, а також з інших джерел на фінансування інноваційної діяльності у промисловості не спрямовувалось.

Так, зменшується кількість інноваційно активних промислових підприємств, обсяг реалізованої інноваційної продукції разом із скороченням її частки в загальному обсязі реалізації.

З метою надання консультативної та організаційної допомоги вітчизняним виробникам щодо умов доступу української продукції на ринки країн ЄС, інформування про технічні вимоги до продукції в області проводяться тематичні семінари та тренінги.

Для забезпечення економічного використання природних ресурсів в області встановлювались лічильники холодного водопостачання, газові лічильники, та теплової енергії.

В бюджетних закладах та установах м.Чернівці моніторинг споживання енергетичних ресурсів проводиться шляхом щоденного зчитування інформації з лічильників обліку із застосуванням програмного продукту “Енергоплан 2.0”, що надає можливість своєчасно виявляти і усувати нецільові витрати енергоресурсів та суттєво зменшити бюджетні витрати за спожиті ресурси. Моніторинг споживання енергоресурсів здійснюється за видами енергоносіїв (теплова енергія, природний газ, електроенергія, вода).

Аналіз життєвого циклу виробництва як одного з найважливіших аспектів загальної стратегії “більш чистого виробництва”, передбачає використання показників екологічності під час виробництва кінцевого продукту і вказує на шляхи та способи зменшення шкідливого

впливу на довкілля всіх процесів, які передують створенню такого продукту, сумарного впливу на довкілля під час використання чи експлуатації продукту.

У Програмі економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2022 рік серед пріоритетних напрямків розвитку районів та міст в рамках розвитку промислової сфери передбачені заходи з розвитку екологічно орієнтованих та конкурентоздатних виробництв. Зокрема, продукція місцевих підприємств-виробників харчових продуктів відзначається високою якістю та конкурентоспроможністю, реалізується як на регіональному, національному так і на закордонних споживчих ринках.

Одним із головних етапів життєвого циклу виробництва є пошук інновацій, накопичення досвіду та знань у відповідній галузі виробництва. На цьому етапі відбувається налагодження технологічного процесу, випуск експериментальної продукції та її ринкова апробація, визначаються стратегія та канали збуту продукції.

Оцінки життєвого циклу виробництва приділяється велика увага на економічно активних підприємствах області. Широко розповсюджені торговельні марки “Глибкон” та “Spring drops” – березовий сік виробництва ТОВ “Галс ЛТД”, ТМ “Золотий горіх”, “Magic2”, “Клоун”, “Golden Aroma” – снікова продукція, кондитерські вироби, кава виробництва ПП “Антарес-7”, ТМ “Добра риба” – рибна продукція виробництва ТОВ “Галс-2000”, ТМ “Цар Хліб” – хлібобулочні вироби виробництва ПАТ “Чернівецький хлібокомбінат”, ТМ “Молочна гора” – молочна продукція виробництва ТОВ “Аполло”, ТМ “Путильська молочарня”, “Карпатська молочарня” – молочна продукція виробництва ТОВ “Путильська” молочарня”, ТМ “Колос” – м'ясна продукція виробництва ПП “Колос”, ТМ “Сяйвір” – індичатина виробництва ТОВ “УПГ-Інвест”, ТМ “Лан Буковини” – м'ясні консерви виробництва ТОВ ТПК Грій Рей”.

Цими та іншими промисловими підприємствами області на постійній основі проводяться заходи з модернізації та технічного переоснащення виробництва, зокрема у галузях харчової, легкої і деревообробної промисловості.

Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища Національна та регіональна екологічна політика

Стратегія економічного і соціального розвитку України передбачає вирішення на національному, регіональному та місцевому рівнях важливих довгострокових і поточних завдань екологічної безпеки та охорони навколишнього середовища, розвиток і вдосконалення відповідної законодавчо-правової бази, застосування економічних інструментів для відтворення та раціонального використання природних ресурсів. З цієї метою держава здійснює на своїй території екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного навколишнього середовища, захист життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення гармонії у взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів.

Регіональна екологічна політика є невід'ємною складовою державної екологічної політики, що визначається виходячи з пріоритетності національних і регіональних інтересів і здійснюється шляхом реалізації стратегій, концепцій і програм відповідно до чинних нормативно-правових актів на державному та регіональному рівнях.

В сучасних умовах здійснення регіональної екологічної політики держави значною мірою ускладнюється екологічною диверсифікацією території України, особливостями соціально-економічних процесів у регіонах, які є неоднорідними за історичними, природними, соціальними, економічними факторами, що потребує регіонально диференційованих підходів до управління екологічною безпекою. Кожен регіон нашої держави розробляє власні напрями екологічної політики з урахуванням індивідуальної специфіки господарювання регіону.

Регіональна екологічна політика ґрунтується на таких принципах:

- дотримання загальнонаціональних пріоритетів у галузі охорони довкілля і використання природних ресурсів;
- забезпечення розмежування повноважень між органами виконавчої влади;
- врахування екологічних інтересів інших регіонів, у тому числі за межами України, відповідно до міждержавних угод;
- формування механізму фінансового забезпечення природоохоронної діяльності регіонів.

Стратегічним напрямом природоохоронної діяльності повинні стати більш повне і комплексне використання природних ресурсів, розробка і запровадження у виробництво маловідходних і безвідходних технологічних процесів, які дають змогу помітно скоротити чи повністю виключити забруднення природного середовища і забезпечити глибшу переробку первинної сировини.

Невід'ємною складовою частиною природокористування є охорона природи – сукупність заходів, спрямованих на підтримання раціональної взаємодії між діяльністю людини та оточуючим середовищем, які забезпечують збереження та відновлення природно-ресурсного потенціалу, раціональне використання природних ресурсів, що попереджують шкідливий вплив результатів господарської діяльності на природу.

Визначальним принципом взаємодії суспільства з природою є принцип єдності охорони природи та її раціонального використання. При цьому охорона природи є необхідною умовою використання її ресурсів і служить підтриманню динамічної рівноваги між використанням природних ресурсів, з одного боку, і відтворювальними можливостями природи – з іншого, що особливо важливо за високої технічної оснащеності сучасного виробництва.

Основними принципами ефективного природокористування є:

- збалансованість природних ресурсів;
- врахування взаємовпливу складників довкілля;
- оптимальне співвідношення інтенсивного та екстенсивного використання території та природних ресурсів;
- створення системи заповідних територій для підтримання екологічного балансу.

Розв'язанню проблеми регіональної екологічної політики сприяє адміністративна реформа в частині делегування повноважень на регіональний рівень, що дозволить створити ефективно діючу систему влади та управління в центрі і на місцях, здійснити фінансово-економічне та нормативно-правове забезпечення територій на основі оптимального поєднання загальнодержавних і місцевих інтересів.

Пріоритетними напрямами регіональної екологічної політики в сучасних умовах є:

- інвентаризація джерел забруднення, оцінка екологічної надійності господарських об'єктів і виробничих систем, створення банків екологічної інформації, автоматизація процесів її збору, обробки і аналізу;
- реалізація програм наукових досліджень актуальних екологічних проблем, прогнозування явищ і процесів, впровадження отриманих результатів у практику, створення системи екологічного моніторингу;
- забезпечення ефективного використання коштів природоохоронних фондів, налагодження оптимальних процедур контролю за їхньою діяльністю;
- розширення мережі природоохоронних територій різного рангу, реалізація спільних з сусідніми державами проєктів;
- формування розвинутого ринку екологічних послуг;
- внесення в процедуру підготовки і прийняття управлінських рішень обов'язкової норми проведення їхньої екологічної експертизи;

- законодавчо-нормативне стимулювання залучення бізнесу і підприємництва до вирішення екологічних проблем;
- розширення і поглиблення конструктивного співробітництва з міжнародними екологічними організаціями, європейськими країнами;
- здійснення заходів щодо формування екологічної культури населення, активізація екологічної освіти і виховання, створення цивілізованих процедур інформування населення про стан природного середовища;
- налагодження конструктивної співпраці державних та місцевих органів влади з громадськими екологічними рухами, політичними партіями.

Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища

Ефективність реалізації державної екологічної політики залежить від дієвості всіх її інструментів. Що стосується законодавства України у сфері охорони навколишнього природного середовища як одного з основних інструментів реалізації державної екологічної політики, то умовою такої ефективності є адаптація до відповідного законодавства Європейського Союзу. Так, відповідно до Закону України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28 лютого 2019 р. інструментом реалізації державної екологічної політики є законодавство України у сфері охорони навколишнього природного середовища, яке адаптоване до законодавства Європейського Союзу.

Крім того, окремі напрями державної екологічної політики визначені і в інших документах стратегічного характеру. Такими документами є Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року, схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 820-р, Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р, Концепція реалізації державної 189 11/2019 ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2016 р. № 932-р, Концепція створення загальнодержавної автоматизованої системи «Відкрите довкілля», схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2018 р. № 825-р, Концепція загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005–2025 роки, схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2004 р. № 675-р тощо.

Реформування системи нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію державної екологічної політики, має відбуватись системно, за усіма пріоритетними напрямками. Зокрема, актуальними стратегічними напрямками державної політики у сфері охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки є такі: – запобігання змінам клімату; – підвищення якості атмосферного повітря; – підвищення якості води та управління водними ресурсами; – охорона земель і підвищення якості земельних ресурсів; – збереження лісів та управління лісовими ресурсами; – охорона надр, управління ресурсами корисних копалин; – збереження біорізноманіття, розвиток заповідної справи; – удосконалення системи поводження з відходами; – забезпечення біологічної і генетичної безпеки; – відновлення навколишнього природного середовища територій, що зазнали забруднення внаслідок надзвичайних ситуацій; – створення та забезпечення функціонування мережі загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації.

Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища

Діяльність Державної екологічної інспекції Карпатського округу протягом 2022 року була спрямована на здійснення державного нагляду у сфері охорони навколишнього

природного середовища у відповідності до затвердженого плану заходів державного нагляду (контролю) Державної екологічної інспекції України, доручень Держекоінспекції, Чернівецької ОДА, виконання судових рішень, на підставі розгляду звернень та скарг громадян тощо.

З початку воєнного стану та введенням в дію Постанови КМУ від 13.03.2022 №303 "Про припинення заходів державного нагляду (контролю) державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану» Інспекцією не проводяться заходи державного нагляду (контролю).

Протягом звітної періоду проведено 214 ресурсних перевірки щодо додержання вимог природоохоронного законодавства. За виявлені порушення складено 357 протоколів, 4 з яких передано до судових органів для розгляду.

Притягнуто до адміністративної відповідальності 353 особи. Сума накладених штрафів становить 92,786 тис.грн., а стягнутих – 89,471 тис.грн.

Впродовж січня-грудня 2022 року за порушення вимог природоохоронного законодавства нараховано збитків на загальну суму 782,645 тис.грн.

Пред'явлено 14 претензій на суму 117,040 тис.грн., а стягнуто 31 на – 1184,376 тис.грн. (в т.ч. сплата по матеріалах ДЕІ у Чернівецькій області становить 267,581 тис.грн.).

Під час проведення державного нагляду (контролю) відділом інструментально-лабораторного контролю відібрано 13 проб води та проведено 197 визначень забруднюючих речовин. Виявлено перевищення нормативів ГДК по р. Мольниця (амонію сольового (в перерахунку на азот амонійний), хімічного споживання кисню, фосфатів –та БСК5).

Крім того, проведено контроль промвипадків в атмосферне повітря від стаціонарних джерел на 9 підприємствах області, з яких на 2 підприємствах повторно. Відібрано 261 проба та проведено 2952 визначення забруднюючих речовин в них. В результаті проведених досліджень виявлено викид забруднюючих речовин в атмосферу, без дозволу спеціально уповноваженого органу виконавчої влади на КП «Піхта» (азоту оксиди в перерахунку на NO₂, вуглецю оксид, пил (речовини у вигляді суспендованих твердих частинок)), та перевищення нормативів ГДВ на МКП «Чернівцітеплокомуненерго» (оксид вуглецю), АТ «Чернівецький хлібзавод» (оксид вуглецю). Здійснено контроль викидів забруднюючих речовин від 7 одиниць автотранспорту, з яких на 1 - виявлено перевищення нормативів.

Також, проведено контроль якості ґрунтів, відібрано 24 проби та проведено 126 визначення забруднюючих речовин. Виявлено перевищення нормативів ГДК в адміністративних межах Мамаївської ТГ (амоній обмінний, нітрати, хлориди, фосфор у перерахунку P₂O₅), в адміністративних межах с. Топорівці (амоній обмінний, нітрати, хлориди, фосфор у перерахунку P₂O₅), за межами населеного пункту с. Іванківці (амоній обмінний, нітрати, хлориди, фосфор у перерахунку P₂O₅), в адміністративних межах Стрілецько - Кутської сільської ради Мамаївської ОТГ (амоній обмінний, нітрати), в адміністративних межах с. Могилівка (амоній обмінний, нітрати, хлориди, фосфор у перерахунку P₂O₅), адміністративних межах Мамаївської ТГ (амоній обмінний, нітрати, хлориди), на території філії «Дирекції з будівництва Дністровської ГАЕС» ПрАТ «Укргідроенерго» (марганець рухомі форми, мідь рухомі форми, хром рухомі форми).

Крім того, проведено 170 визначень у 34 пробах, які передано Державною екологічною інспекцією у Львівській області. Протоколи вимірювання надіслано на адресу Держекоінспекції у Львівській області.

Контроль за охороною і використанням водних ресурсів

Протягом звітної періоду в сфері охорони та використання водних ресурсів здійснено 31 ресурсну перевірку. За виявлені порушення до адміністративної відповідальності притягнуто 51 особу на суму 6,885 тис.грн., які сплачено. За самовільне водокористування поверхневої води ТДВ «Чернівецький рибокомбінат» нараховано збитки завдані довкіллю на

суму 24,319 тис.грн. Зазначеному суб'єкту господарювання пред'явлено претензію на суму 24,319 тис.гр. До державного бюджету сплачено 7 претензій та позовів на загальну суму 628,823 тис.грн, з яких 409,763 тис.грн в добровільному порядку та 219,060 тис.грн. в примусовому порядку за матеріалами ДЕІ у Чернівецькій області.

Контроль за охороною атмосферного повітря

Впродовж січня-грудня поточного року у сфері охорони атмосферного повітря проведено 29 ресурсних перевірок, в тому числі перевірено 7 пересувних транспортних засобів. За виявлені порушення до адміністративної відповідальності притягнуто 13 осіб на загальну суму 2,839тис.грн, а сплачено 2,584 тис.грн. Підраховано та пред'явлено 10 претензій на добровільне відшкодування завданої шкоди на загальну суму 79,086 тис.грн., які сплачено в повному обсязі. Зокрема:

- за результатами планової перевірки МКП «Чернівцітеплокомуненерго» (Чернівецька область) за наднормативний викид забруднюючої речовини в атмосферне повітря від стаціонарного джерела викиду нараховано завданих

довкіллю збитків та пред'явлено 5 претензій на загальну суму 27,938 тис.грн., яку сплачено;

- за результатами планової перевірки ПАТ «Імпульс» (Чернівецька область) за наднормативний викид забруднюючої речовини в атмосферне повітря від стаціонарного джерела викиду нараховано завданих довкіллю збитків та пред'явлено претензію на суму 2,450 тис.грн., яку сплачено;

- за результатами планової перевірки ТОВ «Чернівецький хлібокомдінат» (Чернівецька область) за наднормативний викид забруднюючої речовини в атмосферне повітря від стаціонарного джерела викиду нараховано завданих довкіллю збитків та пред'явлено претензію на суму 4,342 тис.грн., яку сплачено;

- за результатами планової перевірки ПрАТ «Імпульс» (Чернівецька область) за наднормативний викид забруднюючої речовини в атмосферне повітря від стаціонарного джерела викиду нараховано завданих довкіллю збитків та пред'явлено претензію на суму 2,807 тис.грн., яку сплачено;

- за результатами планової перевірки (2021 рік) НПП «Вижницький» (Чернівецька область) за викид забруднюючої речовини в атмосферне повітря від стаціонарного джерела викиду без дозволу нараховано завданих довкіллю збитків та пред'явлено 1 претензію на суму 37,840 тис.грн., яку сплачено;

- за результатами планової перевірки КП «Піхта» (Чернівецька область) за здійснення викидів без дозволу нараховано 3,709 тис.грн. завданої довкіллю шкоди, пред'явлено претензію та сплачено в повному обсязі.

Контроль за охороною та раціональним використанням земельних ресурсів

В сфері охорони земельних ресурсів здійснено 11 перевірок. Розраховано шкоду завдану довкіллю на загальну суму 228,874тис.грн. Пред'явлено 2 претензії за забруднення земельних ділянок на суму 2,535ти.грн, сплачено 3претензії та позов на загальну суму 123,885 тис.грн. Зокрема:

- в ході проведення заходів щодо дотримання вимог природоохоронного законодавства в галузі поводження з твердими побутовими відходами в адміністративних межах с.Мамаївці Чернівецького району Чернівецької області в урочищі «Троща» виявлено незаконне сміттєзвалище загальною площею 1600м². За фактом засмічення та забруднення земельної ділянки підраховано шкоду завдану державі та довкіллю на суму 185148грн. Матеріали перевірки для встановлення винних осіб та подальшого їх притягнення до відповідальності направлено до правоохоронних органів. Відкрито кримінальне провадження та станом на 01.12.2022 року закрито;

- по матеріалах (2020р.) позапланової перевірки (звернення громадян) щодо самовільного розташування сміттєзвалищ в адмінмежах Вашківецької міської ради Вижицького району Чернівецької області за засмічення та забруднення земельних ділянок внаслідок несанкціонованого розміщення твердих побутових та будівельних відходів підраховано шкоду на суму 41,311тис.грн. Матеріали перевірки для встановлення винних осіб та подальшого їх притягнення до відповідальності направлено до правоохоронних органів. Відкрито кримінальне провадження;

- по матеріалах (2020р.) позапланової перевірки ФОП Кубрак Ю.М. за забруднення земельних ділянок підраховано шкоду та пред'явлено претензію на суму 0,127тис.грн., яка сплачена;

- за результатами позапланової перевірки ФОП Кубрак Ю.М. за забруднення землі амонієм, нітратами, фосфором та хлоридами підраховано шкоду та пред'явлено 1 претензію на суму 2,408 тис.грн., яка сплачена.

Контроль за охороною та використанням земель водного фонду

Протягом звітного періоду у сфері охорони та використання земель водного фонду проведено 3 перевірки.

Контроль у сфері охорони надр

Впродовж звітного періоду проведено 1 перевірку у сфері охорони надр. В рамках кримінального провадження державний інспектор з охорони навколишнього природного середовища був залучений для огляду місця події в якості спеціаліста. В ході залучення було складено 1 протокол за ст.47 КУпАП на суму 1700 грн., який сплачено.

Контроль за поводженням з відходами та небезпечними хімічними речовинами

Протягом січня-грудня 2022 року у сфері поводження з відходами здійснено 51 захід, в тому числі: 23 заходи – у сфері поводження з промисловими відходами, 27 – у сфері поводження з побутовими відходами та 1 у сфері поводження з пестицидами та агрохімікатами. За виявлені порушення вимог природоохоронного законодавства до адміністративної відповідальності притягнуто 71 особу на суму 24,650 тис.грн., а сплачено- 24,395 тис.грн.

Контроль за охороною, використанням та відтворенням рослинного світу

Впродовж звітного періоду у сфері охорони рослинного світу проведено 26 заходів. За порушення вимог природоохоронного законодавства до адмінвідповідальності притягнуто 85 осіб на суму 40,970тис.грн., а сплачено 37,910 тис.грн. Нараховано 450,366 тис.грн. завданої довкіллю шкоди. Пред'явлено 1 претензію на суму 11,100тис.грн., а сплачено 10 – на 200,082тис.грн., в тому числі 11,100 тис.грн в добровільному порядку та 188,982тис.грн в примусовому порядку, з яких 49,401 тис грн. за матеріалами ДЕІ у Чернівецькій області.

В тому числі здійснено 5 перевірок в частині недопущення спалювання сухої рослинності в пожежонебезпечний період, за виявлені порушення 4 особи притягнуто до адміністративної відповідальності на загальну суму штрафів 10,710тис.грн.

Лісові ресурси

Протягом звітного періоду 2022 року проведено 14 заходів щодо дотримання вимог природоохоронного законодавства у сфері охорони, використання та відтворення лісових ресурсів. За результатами яких 79 осіб притягнуто до адміністративної відповідальності на загальну суму штрафів 29,920тис.грн. До державного бюджету в примусовому порядку (за рішенням суду) сплачено шкоду завдану довкіллю на суму 186,023 тис.грн., з якої 46,442 тис.грн. за матеріалами Державної екологічної інспекції у Чернівецькій області.

Зелені насадження

У звітному періоді проведено 7 перевірок щодо охорони та збереження зелених насаджень, складено 2 протоколи, 2 особи притягнуто до адмінвідповідальності на суму 0,340 тис.грн. Нараховано 450,366 тис.грн. заподіяної довкіллю шкоди. Зокрема:

- за результатами позапланової перевірки (по листу) щодо незаконного знесення зелених насаджень в межах населеного пункту с.Лунка Герцаївської міської ради Чернівецького району (Чернівецької області) виявлено незаконне знищення сироростучих та сухостійних дерев в загальній кількості 19 штук породи акація та верба, яке скоєне невстановленими особами в період 2021 року. Розмір шкоди, заподіяної внаслідок незаконного знищення зелених насаджень, становить 14,027тис.грн. Матеріали перевірки для встановлення винних осіб та подальшого їх притягнення до відповідальності направлено до правоохоронних органів;

- за результатами позапланової перевірки (розгляд звернення) щодо незаконного знесення зелених насаджень в м.Чернівці (вул.Я.Степового 4 «В») виявлено незаконне знищення 3-ох сироростучих та сухостійних дерев породи береза, яке скоєне невстановленими особами в період 2021 років. Розмір шкоди, заподіяної внаслідок незаконного знищення зелених насаджень, становить 3,400тис.грн. Матеріали перевірки для встановлення винних осіб та подальшого їх притягнення до відповідальності направлено до правоохоронних органів;

- за результатами позапланової перевірки (розгляд звернення) щодо незаконного знесення зелених насаджень на території Вашківської ОТГ виявлено незаконне знесення зелених насаджень в період 2021року. Розмір шкоди, заподіяної внаслідок незаконного знищення зелених насаджень, становить 432,939тис.грн.

Матеріали перевірки для встановлення винних осіб та подальшого їх притягнення до відповідальності направлено до правоохоронних органів. Відкрито кримінальне провадження.

«Новорічна ялинка»

Відповідності до доручення Державної екологічної інспекції України від 22.11.2022 року №945 «Про посилення заходів щодо запобігання здійснення правопорушень під час періоду заготівлі дерев хвойних порід в передноворічний період» та розпорядження Чернівецької обласної військової адміністрації від 25.11.2022 року №1421-р «Про заготівлю та реалізацію новорічних ялинок у передноворічний період 2023 року» розроблено та погоджено комплексний план заходів під час заготівлі, транспортування та реалізації хвойних насаджень в передноворічний період 2023 року на території Чернівецької області. Державними інспекторами з охорони навколишнього природного середовища на території області в ході проведення заходів складено 4 протоколи про адміністративні правопорушення за ст.88-1 КУпАП та направлено для розгляду у судові органи.

Контроль за охороною, використанням та відтворенням тваринного світу та водних живих ресурсів

В галузі контролю за охороною тваринного світу проведено 19 перевірок, складено 48 протоколів, 48 осіб притягнуто до адміністративної відповідальності на загальну суму штрафів 7,191тис.грн., які сплачено в повному обсязі.

В сфері охорони водних живих ресурсів на території області проведено 43 ресурсних перевірок щодо вжиття заходів по недопущенню браконьєрства. За порушення вимог природоохоронного законодавства складено 84 протоколи, 84 особи притягнуто до адміністративної відповідальності на загальну суму штрафів 8,551 тис.грн., які сплачено в повному обсязі.

Контроль за охороною, використанням та відтворенням природно - заповідного фонду

В сфері охорони, використання та відтворення природно – заповідного фонду за матеріалами попередніх років за рішенням суду НПП «Вижницький» частково сплатив 152,500 тис.грн.

Таблиця 67 Державний нагляд (контроль) за додержанням вимог природоохоронного законодавства

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Роки		
			2020	2021	2022
1	2	3	4	5	6
1	Кількість перевірених об'єктів контролю	од.	738	462	77
2	Кількість складених актів перевірок	од.	738	462	77
3	Кількість складених протоколів про адміністративне правопорушення				
3.1	усього	од.	1110	1143	357
3.2	у тому числі передано для розгляду у судові органи	од.	25	8	4
4	Притягнуто до адміністративної відповідальності				
4.1	усього	осіб	1093	1138	353
4.2	у тому числі у вигляді попередження	осіб	0	0	0
5	Стягнуто адміністративних штрафів	грн	222 578	301 138	89 471
6	Загальна сума розрахованих збитків				
6.1	усього	грн	15 354 877	22 990 115	782 645
6.2	у т.ч. нанесених невстановленими особами	грн	12 449 532	10 105 363	676 705
7	Пред'явлено претензійно-позовних матеріалів	од./грн	130/3962 565	50/12 884 752	14/117 040
8	Стягнуто претензійно-позовних матеріалів	од./грн	123/1191 783	55/4 785 673	31/1 184 376
9	Кількість переданих до судових органів позовів для прийняття рішення про тимчасову заборону (зупинення) діяльності	од.	0	0	0
10	Кількість прийнятих судовими органами рішень про тимчасову заборону (зупинення) діяльності	од.	0	0	0
11	Передано матеріалів до правоохоронних органів:				
11.1	усього	од.	32	32	5
11.2	до органів прокуратури	од.	1	0	
11.3	до органів МВС, СБУ, інших	од.	31	32	
11.4	з ознаками кримінального правопорушення	од.	22	27	-
12	Відкрито кримінальних проваджень	од.	21	29	3
13	Кількість об'єктів, на яких				

	виявлено перевищення				
13.1	лімітів забору води із водного об'єкта	од.	0	0	0
13.2	лімітів використання води із водного об'єкта	од.	0	0	0
13.3	лімітів скиду забруднюючих речовин у водний об'єкт	од.	0	0	0
13.4	нормативів граничнодопустимого скиду забруднюючих речовин із зворотними водами у водний об'єкт	од.	7	17	0
13.5	нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин стаціонарних джерел в атмосферне повітря	од.	8	9	3
13.6	технологічних нормативів допустимого викиду забруднюючих речовин в атмосферне повітря	од.	0	0	0
13.7	лімітів та дозволів на спеціальне використання природних ресурсів на територіях та об'єктах	од.	0	0	0
13.8	лімітів на спеціальне використання мисливських тварин	од.	0	0	0
13.9	лімітів (квот) на спеціальне використання водних біоресурсів	од.	0	0	0
14	Внесено подань про припинення дії виданих дозволів	од.	2	0	0

Виконання державних цільових екологічних програм

Діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування спрямовувалась на виконання природоохоронних заходів, передбачених Комплексною програмою з охорони навколишнього природного середовища "Екологія" у Чернівецькій області на 2022-2026 роки.

Програма спрямована на запобігання забруднення довкілля і зменшення його шкідливого впливу на навколишнє середовище та здоров'я людей, раціональне використання природних ресурсів, розширення, відтворення та збереження територій і об'єктів природно-заповідного фонду, лікувально-оздоровчих, рекреаційних, водних та інших природних комплексів і унікальних територій, формування на їх основі регіональної екологічної мережі, дотримання екологічної безпеки на території Чернівецької області, створення умов для переходу до сталого розвитку регіону. Впровадження технологій, що забезпечують запобігання виникненню, зниження рівня впливу чи усунення факторів забруднення атмосферного повітря.

Враховуючи сучасну екологічну ситуацію та стан основних галузей охорони довкілля області, першочерговими завданнями для реалізації основних пріоритетів екологічної політики є:

- продовження будівництва та реконструкції очисних споруд області;
- збільшення площі природно-заповідного фонду області;
- вироблення системи роздільного збирання, транспортування, сортування, переробки та утилізації відходів;

- заходи з адаптації до змін клімату;
- зниження рівня впливу чи усунення факторів забруднення атмосферного повітря;
- продовження впровадження заходів із екологічної освіти та науки.

В результаті виконання запропонованих заходів область стане більш привабливою для інвестицій у виробничу та соціальну сфери, зокрема в індустрію туризму, відпочинку та оздоровлення людей, у виробництво і реалізацію екологічно чистих продуктів харчування.

Покращення інвестиційного клімату позитивно позначиться на зайнятості населення області.

Програмою також визначається єдина політика в галузі охорони навколишнього природного середовища і раціонального природокористування в області, що повинна реалізовуватися через відповідні місцеві програми та плани дій з охорони навколишнього природного середовища районів, міст, сіл та селищ області.

Загалом, основною метою Програми є досягнення стратегічної цілі «Збереження довкілля як основа безпечного екологічного середовища», що визначена Стратегією розвитку Чернівецької області на період до 2027 року.

Реалізація цієї мети базується на:

- встановленні збалансованого розвитку природно-сировинної бази та соціально-економічного комплексу для задоволення потреб регіону у паливно-енергетичних, мінеральних, водних, лісових, біологічних та інших ресурсах;
- подоланні суперечностей між соціально-економічним розвитком, раціональним природокористуванням та цілісним існуванням екосистеми;
- адаптації всіх сфер економіки та життєдіяльності області до змін клімату.

Забезпечення населення області якісною питною водою є одним з пріоритетних завдань, розв'язання яких є необхідним для збереження здоров'я, поліпшення умов діяльності та підвищення рівня життя населення.

Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища

Законом України „Про охорону навколишнього природного середовища" передбачено створення державної системи моніторингу довкілля та проведення спостережень за станом навколишнього природного середовища, рівнем його забруднення. Виконання цих функцій покладено на Міндовкілля та інші центральні органи виконавчої влади, які є суб'єктами державної системи моніторингу довкілля, а також підприємства, установи та організації, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану довкілля.

Екологічний моніторинг навколишнього природного середовища в Чернівецькій області (далі - РСМД) проводиться управлінням екології та природних ресурсів на виконання Постанови КМУ від 30.03.1998р. № 391 (із змінами) та у відповідності з керівними документами Міндовкілля України.

Суб'єктами РСМД є наступні організації:

- управління екології та природних ресурсів Чернівецької обласної державної адміністрації;
- Державна екологічна інспекція Карпатського округу;
- управління державної служби України з надзвичайних ситуацій у Чернівецькій області;
- Чернівецька філія ДУ “Держгрунтоохорона”;
- ДУ «Чернівецький обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України»;
- Басейнове управління водних ресурсів річок Прут та Сірет;
- Управління житлово-комунального господарства Чернівецької обласної державної адміністрації;
- Чернівецьке обласне управління лісового та мисливського господарства;
- ДП ПрАТ «НАК «Надра України» «Західургеологія»;
- ННГФ обсерваторія Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича;

- Чернівецький обласний центр з гідрометеорології;
- Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Чернівецькій області (Чернівецький рибоохоронний патруль).

Надання інформації з екологічних спостережень в РСМД здійснюється на основі Меморандуму про співпрацю між управлінням екології та природних ресурсів та іншими суб'єктами моніторингу навколишнього природного середовища та у відповідності з взаємоузгодженими графіками.

Головною метою роботи РСМД є узагальнення інформації про стан довкілля, що надходить, для забезпечення інформаційної підтримки органів виконавчої влади при прийнятті ними рішень, що стосуються навколишнього природного середовища та безпеки життєдіяльності населення. Ця мета досягається за рахунок ведення на постійній основі баз даних екологічних спостережень, оперативності їх обробці та у реагуванні на випадки забруднення складових довкілля.

Постійно ведеться робота щодо удосконалення системи екологічних спостережень.

Як і у минулому році основними напрямками роботи РСМД було узагальнення даних спостережень за станом:

- водних ресурсів (поверхневих вод головних водних об'єктів області, стічних та ґрунтових вод);
- земельних ресурсів (земель сільськогосподарського призначення, в місцях проживання та відпочинку населення);
- атмосферного повітря (аналіз даних спостереження за вмістом забруднюючих речовин в атмосферному повітрі, промислових викидів основних підприємств – забруднювачів повітря в області, радіоактивне забруднення атмосферного повітря);
- біоресурсів (чисельності основних видів мисливських тварин, стану сільськогосподарських рослин та продуктів харчування);
- екзогенних процесів в області;
- надзвичайні екологічні ситуації.

В 2022 році роботи по моніторингу поширення та розвитку інженерно-геологічних процесів та явищ в межах області не проводились у зв'язку з відсутністю фінансування відповідних робіт з державного бюджету. Були проведені тільки локальні обстеження.

Враховуючи те, що поверхневі води області є одним з головних її природних ресурсів, питанню їх екологічного моніторингу приділялася особлива увага. Ґрунтуючись на даних, які надходять від організацій - суб'єктів обласного екологічного моніторингу управління екології та природних ресурсів щомісяця надає в Міндовкілля інформацію про стан поверхневих вод головних річок області (Дністер, Прут, Сірет та Черемош), атмосферного повітря, радіаційний стан та стан геологічного середовища (сейсмічна активність). Далі ця інформація використовується при підготовці щомісячного екологічного вісника про стан довкілля в Україні. Але у зв'язку з недостатнім фінансуванням цей екологічний вісник виходить нерегулярно.

У звітному році було підготовлено 16 звітів – щомісячних, щоквартальних та річного, в яких представлена інформація про стан складових довкілля, що контролюються. Звіти склалися з інформаційно-аналітичної довідки та таблиць з узагальненими результатами екологічних спостережень за відповідний період.

З метою дотримання вимог законодавства щодо відкритості та широкого доступу громадськості до інформації про стан навколишнього природного середовища інформація щодо стану складових довкілля розповсюджується серед організацій – суб'єктів РСМД, розміщалася в мережі Інтернет на офіційному сайті інформаційно-аналітичного центру Міндовкілля та сайті управління екології та природних ресурсів Чернівецької ОДА.

Таблиця 68 Суб'єкти державного екологічного моніторингу за галузями середовища та число точок спостережень

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довкілля	Кількість точок спостережень, од.								
		атмосферне повітря	стаціонарні джерела викидів атмосферного повітря	поверхневі води	джерела скидів зворотних вод поверхні води	Морські води	джерела скидів зворотних вод морські води	підземні води	джерела скидів зворотних вод глибокі підземні водоносні горизонти	грунти
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Чернівецький обласний центр з гідрометеорології	3	-	4	-	-	-	-	-	-
2.	ДУ "Чернівецький обласний лабораторний центр МОН України"	19	-	30	-	-	-	-	-	49
3.	Чернівецька філія "Держгрунтознавства"	-	-	-	-	-	-	-	-	33
4.	Басейнове управління водних ресурсів річок Прут Сірет	-	-	13	-	-	-	-	-	-

Таблиця 69 Здійснення екологічного моніторингу за регіональними (місцевими) програмами природоохоронних заходів

№ п/п	Назва регіональної (локальної) програми моніторингу довкілля	Суб'єкти моніторингу довкілля, залучені до виконання програм	Основні рекомендації, що надаються за результатами впровадження регіональних програм
1.	Комплексна програма з охорони навколишнього природного середовища "Екологія" Чернівецькій області на 2022-2026 роки	<ul style="list-style-type: none"> - управління екології та природних ресурсів Чернівецької обласної державної адміністрації; - Державна екологічна інспекція Карпатського округу; - управління державної служби України з надзвичайних ситуацій у Чернівецькій області; - Чернівецька філія ДУ "Держгрунтоохорона"; - ДУ «Чернівецький обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України»; - Басейнове управління водних ресурсів річок Прут та Сірет; - Управління житлово-комунального господарства Чернівецької обласної державної адміністрації; - Чернівецьке обласне управління лісового та мисливського господарства; - ДП ПрАТ «НАК «Надра України» «Західукргеологія»; - ННГФ обсерваторія Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича; - Чернівецький обласний центр з гідрометеорології; - Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Чернівецькій області (Чернівецький рибоохоронний патруль). 	<ul style="list-style-type: none"> 1. Інформування суб'єктів РСМД екологічний стан поверхневих основних річок області; 2. Інформування суб'єктів РСМД органи державної влади екологічний стан складових довкілля в області по напрямкам, контролюються

Інформаційна підтримка органів державної влади, інформування громадськості, суб'єктів РСМД забезпечується за рахунок:

- своєчасного надання узагальнених даних про екологічний стан природних ресурсів і загальний стан навколишнього природного середовища в Чернівецькій області за результатами аналітичних та інших даних, що надходять від членів РСМД;
- своєчасного інформування про зміни в державному законодавстві щодо моніторингу довкілля;
- розробки та впровадження документів регіонального рівня, направлених на удосконалення РСМД, подальшої організаційної інтеграції її суб'єктів.

Інформація про роботу РСМД друкувалась на Інтернет-порталі Міндовкілля в рубриці "Екологічний моніторинг", на сайті Інформаційно-аналітичного центру Міндовкілля і висвітлювалась на веб-сайті управління екології та природних ресурсів.

Роботи з організації та впровадження регіонального моніторингу довкілля виявили ряд проблем, перелік найбільш гострих з них наданий нижче.

1. Низький рівень фінансового забезпечення з державного та обласного бюджетів регіональних програм у частині здійснення спостережень за станом складових довкілля, поліпшення екологічного стану навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів.
2. Низький рівень технічного забезпечення організацій - суб'єктів обласного екологічного моніторингу, в тому числі сучасною комп'ютерною технікою, особливо в їх районних підрозділах.
3. Неврегульованість питання щодо отримання даних екологічних спостережень, особливо по відомчих мережах спостережень, які носять комерційний характер.
4. Недостатній рівень оперативності в інформуванні РСМД про появу відомчих та міжвідомчих документів з питань екологічного моніторингу.
5. Відсутність при Міндовкілля регулярних семінарів або інших форм обміну досвідом та проведення навчання спеціалістів регіональних підрозділів, інформування про нові технології та підходи, у тому числі в світовій практиці, в здійсненні моніторингу за станом навколишнього природного середовища та критеріїв оцінки його стану.
6. Згідно ст. 22 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" спостереження за станом довкілля, рівнем його забруднення здійснюється також промисловими підприємствами, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану навколишнього природного середовища, що передбачає наявність відповідних програм екологічного моніторингу об'єктового рівня. В той же час не визначена відповідальність за відсутність або небажання розробити таку програму.
7. Низький рівень відповідальності за надання та якість інформації про стан складових природних ресурсів.

Оцінка впливу на довкілля

18 грудня 2017 року набрав чинності [Закон України «Про оцінку впливу на довкілля»](#), а також Кабінетом Міністрів України прийнято три постанови, які є першочерговими для реалізації вимог даного Закону.

Процедура оцінки впливу на довкілля (далі – ОВД) спрямована на попередження та запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

Основними завданнями управління екології та природних ресурсів у сфері оцінки впливу на довкілля є проведення відповідно до законодавства процедури оцінки впливу на довкілля:

- підготовка матеріалів для інформування громадськості та засобів масової інформації з питань ОВД;
- забезпечення проведення громадських обговорень (у тому числі громадських слухань);
- підготовка звітів про громадське обговорення, що включає аналіз отриманих письмових зауважень і пропозицій громадськості та підготування таблиці із зазначенням інформації про повне врахування, часткове врахування або обґрунтоване відхилення отриманих під час громадського обговорення зауважень та пропозицій;
- підготовка висновків з оцінки впливу на довкілля;
- внесення та обробка даних Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля.

Відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» управлінням через Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля видається документ дозвільного характеру – Висновок з оцінки впливу на довкілля.

Серед об'єктів, які розпочали та пройшли процедуру оцінки впливу на довкілля є міні гідроелектростанція, діяльність з руслорегулюючих робіт, діяльність по видобуванню корисних копалин, інфраструктурні проекти тощо.

Економічні засади природокористування

Економічні механізми природоохоронної діяльності

В межах наданих повноважень велась відповідна робота по зміцненню фондів охорони навколишнього природного середовища.

Таблиця 70 Надходження екологічного податку станом на 01.01.2023 року

	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Екологічний податок, пред'явлені підприємствам, організаціям та установам за забруднення навколишнього природного середовища, тис.грн.	2311,7	3023,3	2911,0
у тому числі за:			
викиди в атмосферне повітря	1341,8	1339,7	760,3
скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти	472,6	590,9	1147,9
розміщення відходів	497,3	1844,2	1002,9
Екологічний податок, фактично сплачений підприємствами, організаціями, установами за забруднення навколишнього природного середовища, тис.грн.	2851,8	3774,8	2911,0

Підприємства області задекларували у 2022 році податок за забруднення навколишнього природного середовища у розмірі 2911,0 тис. грн. (у 2021 р. – 3023,3 тис. грн.), у тому числі за забруднення атмосферного повітря 760,3 тис. грн. (у 2021 р. – 1339,7 тис. грн.), за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти 1147,9 тис. грн. (у 2021 р. – 590,9 тис. грн.), за розміщення відходів у спеціально відведених місцях 1002,9 тис. грн. (у 2021 р. – 1844,2 тис. грн.).

Фактично сплачено у 2022 році підприємствами, організаціями та установами за забруднення довкілля 2911,0 тис. грн. (у 2021р. – 3774,8 тис. грн.).

Стан фінансування природоохоронної галузі

Таблиця 71 Перелік природоохоронних заходів, фінансування яких здійснювалось за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища у 2022 році

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків обласного фонду, тис. грн	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в
1	2	3	4	5	6	8
1.	Створення автоматизованої системи екологічного моніторингу атмосферного повітря у місті Чернівці	5914,7	2022	20%	500,0	Виконується
2.	Буріння експлуатаційної свердловини системи водопостачання для Долішньошепітського закладу загальної середньої освіти Берегометської селищної ради Виижницького району	200,0	2022	0%	0,0	Перенесено на 2023 рік
3.	Придбання кормів для підгодівлі лебедів-шипунів на території орнітологічного заказника місцевого значення «Чорторійський»	34,9	2022	100%	34,9	Виконано
4.	Дослідження та аналіз сучасного стану природних лікувальних та рекреаційних ресурсів Чернівецької області	200	2022	100%	100,0	Виконано (кошти частково зекономлено)

5.	Виготовлення науково-популярного видання «Рослини з Червоної книги в Національному природному парку «Хотинський»	49,3	2022	0%	0,0	Непроведення видатків Державною казначейською службою, яка керувалась Постановою КМУ від 09.06.2021 №590 (зі змінами) «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах
6.	Виготовлення науково-популярного видання «Тварини з Червоної книги в Національному природному парку «Хотинський»	49,3	2022	0%	0,0	Непроведення видатків Державною казначейською службою, яка керувалась Постановою КМУ від 09.06.2021 №590 (зі змінами) «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах

7.	Видання книги «Рослини з Червоної книги України в Національному природному парку «Черемоський»	49,3	2022	0%	0,0	Непроведення видатків Державною казначейською службою, яка керувалась Постановою КМУ від 09.06.2021 №590 (зі змінами) «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану»
8.	Видання книги «Тварини з Червоної книги України в Національному природному парку «Черемоський»	49,3	2022	0%	0,0	Непроведення видатків Державною казначейською службою, яка керувалась Постановою КМУ від 09.06.2021 №590 (зі змінами) «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану»

9.	Розроблення проектно-кошторисної документації по об'єкту «Будівництво касети полігону твердих побутових відходів в місті Сторожинець Чернівецького району»	200,0	2022	0%	0,0	Непроведення видатків Державною казначейською службою, яка керувалась Постановою КМУ від 09.06.2021 №590 (зі змінами) «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану»
14.	Придбання контейнерів для збору твердих побутових відходів на території Кострижівської селищної територіальної громади	30,0	2021	100%	30,0	Виконано
15.	Придбання контейнерів для збору твердих побутових відходів на території Горішньошеровецької сільської територіальної громади	30,0	2021	100%	30,0	Виконано

Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки

Технічне регулювання в сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки передбачає впровадження наступних заходів:

- екологічну стандартизацію та нормування, це група стандартів з державного класифікатора ДК 004-2003;
- екологічний аудит, відповідно до вимог Закону України "Про екологічний аудит";
- екологічна сертифікація;
- залучення міжнародної фінансової допомоги для вирішення питань технічної допомоги у сфері охорони довкілля.

Стандартизація і нормування є не лише функціями державного управління, а й важливими засобами охорони довкілля. Отримавши закріплення в законодавстві, вони стали загальнообов'язковими. Це означає, що екологічні стандарти повинні виконуватися усіма природокористувачами і в обов'язковому порядку здійснюватися уповноваженими державними органами.

Нормування у сфері природокористування й охорони довкілля полягає у встановленні уповноваженими державними органами екологічних нормативів відповідно до вимог чинного законодавства. І такими екологічними нормативами Закон "Про охорону навколишнього природного середовища" називає:

- 1. Гранично-допустимі викиди та скиди у навколишнє природне середовище забруднюючих хімічних речовин (ГДВ), рівні допустимого шкідливого впливу на нього фізичних і біологічних факторів. Особливостями цих нормативів є те, що вони встановлюються для кожного стаціонарного джерела викидів чи скидів окремо. Основною метою встановлення їх є недопущення перевищення нормативів якості довкілля, особливо нормативів гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин;
- 2. Нормативи гранично допустимих концентрацій (ГДК) забруднюючих речовин в навколишньому природному середовищі та рівні шкідливих і біологічних впливів на нього. Вони належать до санітарно-гігієнічних нормативів. Це нормативи якості довкілля які встановлюють гранично допустимий рівень фізичних, хімічних та біологічних шкідливих впливів на довкілля. Вони повинні бути єдиними для всієї території України.

У разі необхідності для курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних та інших окремих районів можуть встановлюватися більш суворі нормативи гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин та інших шкідливих впливів на навколишнє природне середовище.

Нормативи використання природних ресурсів. Вони встановлюються законодавством для різних видів природокористування. Так, Лісовий кодекс України передбачає встановлення лімітів заготівлі деревини в порядку рубок головного користування (ст. 71), Водний кодекс України визначає ліміт використання вод (ст. 49), а Закон "Про мисливське господарство та полювання" передбачає встановлення лімітів використання мисливських тварин (ст. 16) і т. д.

Варто наголосити, що законодавством України можуть встановлюватися й інші нормативи у сфері охорони довкілля і використання природних ресурсів. А розробляються і вводяться в дію вони спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів чи іншими уповноваженими на те державними органами

Державне регулювання у сфері природокористування

Здійснюючи регулювання у сфері охорони природи протягом 2022 року управлінням екології та природних ресурсів Чернівецької ОДА проведена наступна робота:

- Видано Дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами викиду –93;
- Зареєстровано Звіти з інвентаризації викидів забруднюючих речовин – 93;
- Визначення величини фонових концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі для СГД – 18;
- Погоджено поточні індивідуальні технологічні нормативи використання питної води – 1;
- Зареєстровано декларації про утворення відходів –145;
- Розглянуто та затверджено реєстрові картки об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів – 7;
- Розглянуто та затверджено технічних паспортів утворення відходів – 92;
- Погоджено проєктів землеустрою щодо відведення земельних ділянок ПЗФ – 1;
- Пропозиції до заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки документів державного планування – 28;
- Зауваження та пропозиції до звіту стратегічної оцінки –19;
- Реєстрація повідомлень про планову діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля – 8;
- Реєстрація звітів з ОВД – 9;
- Підготовка звіту громадських обговорень - 4;
- Видано висновків з оцінки впливу на довкілля – 4.

Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

Наукові дослідження з питань охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки ведуться в Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича, Чернівецькому факультеті Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут” (ЧФ НТУ “ХПІ”), у Буковинському державному медичному університеті.

Останніми роками досліджувалися різні типи екосистем Чернівецької області. Особлива увага приділялася дослідженням слабоурбанізованих селітебних та пасторальних екосистем. Уперше на базі ієрархічної біоіндикації створені геоінформаційні карти екологічного стану Чернівецької області. Запропонована оригінальна методика визначення внеску різних антропогенних факторів у загальну екологічну ситуацію

Наукові дослідження екологічного спрямування в ЧНУ ім. Ю. Федьковича проводяться Інститутом біології, хімії та біоресурсів на кафедрах “Біохімії та біотехнологій” (по тематиці “Біохімічні механізми метаболічної адаптації про- та еукаріот як основа для розробки біологічних технологій”), “Екології та біомоніторингу” (по тематиці “Екомоніторинг, екоаудит та екостабілізація регульованих людиною екосистем Чернівецької області”), “Землепорядкування та кадастру” (по тематиці “Методологічні основи моніторингу та формування стратегії еколого-безпечного землекористування Карпатського регіону та прилеглих територій”), “Ґрунтознавства” (по тематиці “Оцінка якісного стану ґрунтів природних екосистем та антропогенних ландшафтів: параметри, методологія, моделювання”), “Органічної і фізичної хімії та екології хімічних виробництв” (по тематиці “Синтез, дизайн, комп'ютерне моделювання перспективних органічних сполук як потенційних нових матеріалів і речовин”).

Колективом кафедри екології та біомоніторингу Інституту біології, хімії та біоресурсів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича виконано дослідження за **науковою темою** «Екомоніторинг, екоаудит та екостабілізація регульованих людиною

екосистем Чернівецької області». Тематика реалізується в рамках кількох наукових напрямків:

Пріоритетний науковий напрямок кафедри в останні роки - визначення масштабів і виявлення факторів ризику **втрат бджолиних колоній**. Дослідження здійснюється в межах: міжнародного моніторингу під егідою асоціації COLOSS, із виконаним функцій національного координатора від України. Втрати бджолиних колоній - одна з найгостріших екологічних проблем сьогодення, ескалація загрожує як екологічній безпеці навколишнього природного середовища, так і продовольчій безпеці людства. В межах Чернівецької області здійснюється дослідження втрат бджолиних колоній на градієнті ландшафтів із традиційним та інтенсивним сільським господарством, що формують стрімкий градієнт, що уможливорює аналіз численних факторів ризику.

У напрямку **розробки основ екосистемного сервісу лісових та паркових екосистем**, запропоновано методіку оцінки екологічного сервісу лісових заплавної екосистем. Екосистеми даного типу відрізняються високою різноманітністю екосистемних послуг: водоочисна, руслоукріплююча, берегозахисна, протиерозійна, кольматуюча, нерестозабезпечуюча, водорегулююча. Виділено імперативні екосистемні функції, які забезпечують реалізацію постійних та якісних екосистемних послуг при експлуатації зазначених типів екосистем. Здійснено порівняльний аналіз екосистемних функцій та послуг модельних лісових та паркових екосистем. Запропоновано та апробовано ефективні математичні методи оцінки сервісного потенціалу досліджуваних екосистем. Як модельні екосистеми було обрано об'єкти ПЗФ регіонального та національного значення - заказник "Гарячий Урбан" та НПП «Вижницький», міські парки Чернівців. Встановлено, видовий склад рослин, їх екологічні групи, виявлено інвазійні види (зокрема, *Acer negundo* L., в стадії експансії). На основі аналізу видового різноманіття рослин, едафічних факторів і характеру трапляння, доведено, що сольовий режим ґрунту - лімітуючий фактор для трав'яних рослин парків міста Чернівці.

Запропоновано та апробовано ефективні математичні методи оцінки сервісного потенціалу досліджуваних екосистем.

У напрямку вивчення **синантропізації фауни**, досліджено видовий склад і структуру аранеокомплексів приміщень різного призначення Чернівецької області. Проаналізовано абіотичні і біотичні чинники з урахуванням біотопічних, зональних, часових, трофоекологічних і мікробіологічних аспектів. Установлено термопреферендуми Pholcidae як найбільш численного компонента синантропних аранеокомплексів урбоекосистем Карпатського регіону. Розроблено прилад, який задовільняє вимоги біологічної адекватності експериментів із вивчення температурних преферендумів синантропних членистоногих в умовах штучно створеного градієнта температур (Патент 122808иА, МПК (2017.01). G01N25/00); обґрунтовано доцільність використання при обчисленні термопреферендумів методу прямого усереднення. Установлено, що павуки поїдають широкий спектр жертв у приміщеннях ЗАТ «Чернівецька птахофабрика». На зовнішніх поверхнях членистоногих із виробничих приміщень підприємства виявлено 9 видів патогенних та умовно патогенних бактерій. Істотна бактеріальна контамінованість зовнішніх поверхонь домінантів харчового спектра павуків і переважання у складі аранеокомплексів тенетників, які уникають частого переміщення, свідчить про причетність павуків до стримування поширення бактерій у тваринницьких господарствах.

Результати наукових досліджень представлено у вигляді наступних приладів, макетів, моделей:

В рамках Українсько-Австрійського проєкту **створено сайт «Моніторинг успішності зимівлі бджолиних колоній в Україні»**. Сайт використовується науковцями для залучення

респондентів до моніторингу втрат бджолиних колоній, а також для інформаційної підтримки бджолярів України, розміщення інформації щодо проблем бджільництва.

Розроблено **2 нових методики - EcoNet** оцінки сервісного потенціалу лісових заплавних екосистем та мікрокосмного моделювання лісових заплав.

Створені EcoNet моделі 14 лісових заплавних екосистем.

Розроблено прилад для вивчення температурних преферендумів синантропних членистоногих в умовах штучно створеного градієнта температур (**Патент1228081IA**, МПК (2017.01) G01N25/00).

Розроблено **програми підготовки** здобувачів першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти галузі знань 10 «Природничі науки», спеціальності 101 «Екологія», що пройшли зовнішнє рецензування. Розроблено програму підготовки доктора філософії (PhD) за освітньо- науковою програмою 101 Екологія.

Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються охорони навколишнього природного середовища

Спільно з державними природоохоронними установами, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування все дільше заявляють про себе громадські екологічні організації в справі оздоровлення довкілля та формування екологічної культури населення краю. Діяльність їх носить різнобічний характер: внесення пропозицій і участь в прийнятті рішень з питань екології в органах влади, організація та проведення конкретних природоохоронних заходів з охорони та примноження природних ресурсів, здійснення природоохоронного контролю, поширення екологічних знань, видавнича діяльність, розвиток міжнародного співробітництва тощо.

На Буковині широко відомі акції по створенню пам'ятних зелених насаджень, прибиранню населених пунктів, зокрема: “Зелена толока”, посадка дерев на алеї “Пам’яті жертв аварії на Чорнобильській АЕС” та в “Парку тисячоліть”, присвячена проведенню в області дня Довкілля, “Зелений пояс Чернівців” тощо, які проводяться спільно із громадськими організаціями “Зелений світ Буковини”, Буковинська філія національного екоцентру України “Крона”, обласна організація Українського товариства охорони природи, Всеукраїнська екологічна Ліга. Поряд з названими організаціями цікаві проекти з проблем захисту та оздоровлення довкілля виконують дитячі і молодіжні організації області: “Паросток”, “Водограй”, “Буквиця”, “НЕО”, “В гармонії з природою”. Особливо відчутна їх активність в рамках проведення заходів Всеукраїнських та загальнообласних конкурсів “Мій рідний край, моя земля”, “Пізнай наш рідний край”, “До чистих джерел”, “Марш парків”, “Вчимося заповідати”, “Парки – легені міст і сіл”, “Птах року”, “Першоцвіт”, “Живи, ялинко”.

Громадськістю ведеться також спостереження за довкіллям. Наприклад, така громадська екологічна організація, як “АкваБук”, яка функціонує при хімічному факультеті Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, проводить велику дослідницьку роботу по виявленню і формуванню банку даних про джерела забруднення природних вод міста та області, зосереджує свою увагу на питаннях дії на організм радіоактивного випромінювання, хімічних речовин, що використовуються в побуті, на присадибних ділянках, миючих засобах, забрудненні довкілля кислотами з автомобільних акумуляторів, питної води механічними домішками тощо.

Відчутна роль громадськості в роботі по розвитку заповідної справи та збереженню біорізноманіття, формуванню екологічної мережі та її інтегруванню в Європейську екомережу.

Тема сталого розвитку починає домінувати в співпраці з багатьма організаціями. Наприклад, керівниками організацій “Зелений світ Буковини”, Буковинської філії національного екоцентру України “Крона” та іншими розроблена Концепція сталого

екологічного розвитку м. Чернівці, яка активно обговорювалась і знайшла свою підтримку в управлінні екології та природних ресурсів та в органах влади міста.

Наполегливо домагається розвитку сільського зеленого туризму на Буковині Чернівецьке обласне громадсько-молодіжне об'єднання "Буквиця", яке працює на базі Чернівецького педагогічного коледжу ім. Ю. Федьковича. З даних питань послідовно проводяться семінари – тренінги для населення Путильського, Вижницького, Хотинського та Сторожинецького районів.

До висвітлення природоохоронних проблем активно долучається і така громадська екологічна організація, як "Вежа", очолювана журналістом з багаторічним досвідом, шеф-редактором незалежної газети "Версії" Л. Чередарик.

Управління екології та природних ресурсів постійно сприяє громадським екологічним організаціям у проведенні ними екологічних заходів, надаючи їм методичну, організаційно-практичну допомогу.

Про визнання налагодженої спільної і дієвої роботи державних та громадських екологічних організацій в досягненні конкретних результатів можна судити з того, що наша область визначена базовою для проведення проекту "Підтримка розвитку Національної екологічної мережі України у рамках формування Всеєвропейської екологічної мережі. Задум та втілення у пілотній зоні". В якості експертів в проекті задіяні фахівці управління екології та природних ресурсів, вищих навчальних закладів області, представники ряду громадських екологічних організацій.

Досвід спільної з громадськістю екологічної діяльності засвідчує (всього в області діє 46 громадських організацій природоохоронного спрямування), що за умови об'єднання зусиль природоохоронних органів та активної підтримки громадськості можна розв'язати складні природоохоронні проблеми, поліпшити екологічну ситуацію для нинішніх та прийдешніх поколінь.

Екологічна освіта та інформування

Екологічна проблема взаємодії людини і природи, а також впливу людського суспільства на навколишнє природне середовище стала дуже гострою і має величезні масштаби. Однією із екологічних проблем, які мають місце в Україні, є недостатнє розуміння в суспільстві правильних пріоритетів збереження навколишнього природного середовища та переваг його сталого розвитку. Тому, в наш час потрібно вести природоохоронне навчання і виховання, що дасть певні результати.

Екологічна освіта молоді шляхом підвищення екологічної свідомості повинна:

- бути тривалим процесом, тобто починатися в дошкільному віці і продовжуватися на всіх стадіях формальної і неформальної освіти;
- вивчати головні проблеми навколишнього середовища з урахуванням місцевих, національних, регіональних і міжнародних точок зору, щоб отримати знання про умови навколишнього середовища в інших географічних регіонах;
- надати можливість молоді застосовувати свої знання і досвід у плануванні, прийнятті рішень і визначенні наслідків;
- допомогати учням визначити ознаки виникнення проблем навколишнього середовища;
- розглядати навколишнє середовище в усій його складовій.

Левову частку в екологічній освіті займає Чернівецький факультет Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" який готує фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями "бакалавр", "спеціаліст" та "магістр" за чотирма спрямуваннями, в т.ч. за напрямком – 0708 "Екологія". За даним напрямком на кафедрі екології і права навчається 335 студентів денної та заочної форм навчання за трьома спеціалізаціями:

“Екологічні проблеми хімічної промисловості”, “Екологія лісового і заповідного господарства”, “Прикордонний екологічний контроль”. Особлива увага при підготовці фахівців-екологів відводиться вивченню дисциплін управлінського, еколога-правничого характеру, заповідної та природоохоронної справи, що відповідає практичним потребам регіону у фахівцях саме даного спрямування. При читанні цілого ряду фундаментальних та професійно-орієнтованих дисциплін, таких, як “Екологія людини”, “Радіоекологія”, “Урбоекологія”, “Екологічне право”, “Ландшафтна екологія” та ін., широко використовується місцевий матеріал, здобутий співробітниками факультету в наукових дослідженнях, громадських слуханнях, екологічних експертизах тощо.

У Буковинському державному медичному університеті в процесі навчання студентам викладається методологія і загальні закономірності зв'язку здоров'я з факторами і умовами навколишнього середовища; походження, властивості та вплив основних природних та антропогенних факторів навколишнього середовища і соціальних умов на екологічну ситуацію та здоров'я населення. Вивчаються якісні та кількісні показники для гігієнічної діагностики навколишнього середовища і оцінки його впливу на здоров'я населення.

Післядипломна екологічна освіта забезпечує неперервність екологічної освіти та включає систему підвищення кваліфікації та перепідготовки державних службовців, керівного складу підприємств, організацій, установ, підприємців, а також підготовку фахівців-екологів найвищої кваліфікації — кандидатів і докторів наук у галузі екології та охорони навколишнього середовища, на базі провідних ВНЗ.

Все масовіше до екологічного виховання долучають молодь шкільного віку Буковинські національні природні парки «Вижницький», «Хотинський» та «Черемоський». Фахівці парків постійно проводять екологічні заходи на різну тематику, акції, гуртки, фестивалі, круглі столи та інше.

В рамках ознайомлення з парком було зняти короткометражний фільм «Туристичний бум» та в ефір випущено відеоролик «Стежками НПП

«Черемоський», який відзнято на території парку та висвітлено туристичко-привабливі перлини парку.

В національному природному парку крім проведення еколога-просвітницької роботи функціонує музей природи. На площі 200 м² у 4 залах зібрано понад 1000 експонатів, що розповідають про рослинний і тваринний світ краю. Експозиції відділу природи побудовані здебільшого за допомогою діорам, що відтворюють основні ландшафти та природничі особливості краю, презентують багатство флори і фауни. Музей має 9 відділів, які зразково оформлені на науковій основі її високому професійному рівні. В чотирьох залах розміщені натуральні експонати, фотографії. Вражає уяву палеозоологічна колекція, представлена кістками, зубами та бивнями мамонтів, котрі жили на території села в епоху пізнього палеоліту. Чудово збережені опудала земноводних, птахів і тварин ХХ сторіччя.

На діорамі «Весна», фотографії показують хід весті в різних її фазах, а на тлі весняного пейзажу добре видно, як пара жайворонків відкладає яєчка в щойно виготовлене гніздо та готується до висиджування. Майстерно виготовлені опудала шпака, дрозда, степового канюка заставляють зупинитися, а співочі птахи: соловей, іволга, щиглик, співочий дрозд та фонограма їх співу довершують експозицію. Діорама «Літо» знайомить відвідувачів зі зразками місцевих злакових культур, овочів та фруктів. Привертає увагу велика колекція метеликів, опудала молодого вовченяти, зайченята та тхора. Діорама «Осінь» знайомить з перелітними птахами, а діорама «Зима» з представниками фауни, що зимують в наших краях.

Широко представлені в музеї рослинність, різноманіття грибів, група квіткових рослин. Без сумніву, найбільше привертає до себе група «Тваринний світ». Опудала диких звірів в

природній обстановці - це те, що найбільше подобається екскурсантам, особливо, дитячій аудиторії. Розповіді про звички зайців, лисиць, козуль, кабанів, борсуків та спосіб їх життя викликає неабиякий інтерес у відвідувачів.

Парк «Хотинський» випустив анімацію фотомоніторингу берегової лінії річки Дністер де можна спостерігати за зміною краєвиду Хотинської фортеці протягом 12 місяців.

Парком організовано одноденний табір для дітей та їх батьків «Сімейний ЕКОдень». В в програму заходу біло включено подорож-екскурсію екологічною стежкою «Поливанів Яр», майстер-клас із сортування сміття, навчання з орієнтування у лісі й «Зелені» звички в побуті. Також організовано прогулянки на катері р.Дністер.

В школах району проведено уроки, бесіди, екологічні ігри, вікторини з еколого-пізнавальної проблематики.

На теренах краю активно висвітлює та приділяє увагу екологічним питанням Чернівецька обласна громадська організація «Всеукраїнська екологічна ліга». Мета організації поліпшення екологічної ситуації в Україні, формування збалансованого розвитку, підвищення рівня екологічної освіти та культури громадян. Діяльність Ліги спрямована на розширення участі громадськості у формуванні та реалізації державної екологічної політики, організацію громадського екологічного контролю за дотриманням природоохоронного законодавства; припинення діяльності, яка загрожує екологічній безпеці, природному середовищу та здоров'ю громадян України.

Інформування населення області щодо стану навколишнього природного середовища забезпечувалось шляхом:

- публікацій матеріалів в пресі;
- виступів по радіо і телебаченню;
- участі в круглих столах, брифінгах, науково-практичних конференціях, сесіях обласної та місцевих рад;
- виступів з лекціями, бесідами в учнівських і студентських аудиторіях, серед населення;
- підготовки інформаційно-довідкових матеріалів та їх розміщення в громадських екологічних приймальнях;
- організації збору, підготовки та систематичного поповнення матеріалів веб-сайтах управління екології та природних ресурсів та Міндовкілля в мережі Інтернету.

Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля

Враховуючи прикордонне розміщення Чернівецької області, для розв'язання наявних екологічних проблем краю широко використовуються можливості міжнародного співробітництва.

Чернівецька область підтримує міжнародні зв'язки з 8 регіонами 7 зарубіжних країн, зокрема, з провінцією Саскачеван (Канада), округом Швабія (Німеччина), Сучавським повітом (Румунія), департаментом Майєнн (Франція), Шльонським та Лодзьким воєводствами (Республіка Польща), Вараждинською жупанією (Республіка Хорватія) та Вітебським обласним виконавчим комітетом (Республіка Білорусь).

В рамках укладених міжрегіональних угод область динамічно розвиває міжрегіональне партнерство з округом Швабія (Німеччина) та Сучавським повітом (Румунія) – впродовж 20 років, департаментом Майєнн (Франція) та Лодзьким воєводством (Республіка Польща) – впродовж 15 років. В звітному періоді зусилля виконавчої влади області були зосереджені на забезпеченні сталого розвитку цих партнерств. На цей час співпраця області із вищезазначеними регіонами іноземних держав є багаторівневою та, враховуючи євроінтеграційні процеси в Україні, перейшла від культурних обмінів та обмінів досвідом до співпраці у реалізації проєктів задля вирішення спільних проблем у різних сферах життєдіяльності.

Таблиця 72 Міжнародне співробітництво

Назва угоди	Дата підписання	Термін дії угоди	
1	2	3	4
Протокол про співробітництво між Чернівецькою областю (Україна) та Сучавським повітом (Румунія)	21.08.1998	Безстроков о	Стаття 4. Сторони налагоджуватимуть співробітництво у сферах використання природних та енергетичних ресурсів, захисту давкілля (...)
Угода про міжрегіональну співпрацю Шльонського воєводства (республіка Польща) і Чернівецької області (Україна)	23.09.2002	Безстроков о	Стаття 2. Сторони зобов'язуються розвивати двосторонню регіональну співпрацю і підтримувати дії, щодо співпраці на регіональному і локальному рівнях обох регіонів (...) у сфері охорони навколишнього середовища. Стаття 3. Сторони докладуть усіх зусиль у сфері підтримки дій, що мають на меті обмін досвідом та інформацією в областях, зазначених у Статті 2, особливо в сфері використання природних ресурсів, захисту навколишнього середовища (...).
Угода про співробітництво між Чернівецькою областю (Україна) та Лодзьким воєводством (Республіка Польща)	17.10.2003	Безстроков о	Стаття 2. Співробітництво сторін буде охоплювати, зокрема обмін інформацією та досвідом. Сторони також розвиватимуть співробітництво в напрямках (...) 9) охорони навколишнього середовища, зокрема, охорони природи, водного і енергетичного господарств та використання відходів виробництва.
Угода між Чернівецькою обласною державною адміністрацією України та Вітебським обласним виконавчим комітетом Республіки Білорусь про співробітництво у торговельній, економічній, науково-технічній, гуманітарно-культурній та інших сферах	06.07.2004	Безстроков о	Обласна військова адміністрація заявила шляхом письмового повідомлення від 24.05.2022 №01.56/66-961 Вітебському обласному виконавчому комітету республіки Білорусь про припинення дії Угоди між Чернівецькою обласною державною адміністрацією та Вітебським обласним виконавчим комітетом республіки білорусь про співробітництво у торговельній, економічній, науково-технічній,

			гуманітарно-культурній та інших сферах.
Угода між Чернівецькою обласною державною адміністрацією (Україна) та Вараждинською жупанією (Республіка Хорватія) про торковельне-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво	28.08.2013	Безстроков о	Стаття 1. Сторони розвивають співробітництво у таких галузях (...) екології та раціонального використання природних ресурсів. Стаття 11. Сторони розвивають взаємне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, сприяння розширенню сфери екологічно чистих виробництв.

Таблиця 73 Перелік проектів міжнародної технічної допомоги

№ п/п	Назва проекту	Термін реалізації	Джерело фінансування	Вартість проекту	Залишок коштів станом на кінець року	Результати, що мали бути досягнуті відповідно до ТЗ	Досягнуті результати
1.	План дій зі сталого енергетичного розвитку для місцевої економічно-соціального розвитку; Практичне впровадження ПДСЕР напрямку сталого розумного енергоефективного міського освітлення в Чернівці	01.06.2018 – 31.03.2021	Європейський Союз	15420 4,00 євро	-	Встановлено 16 установок енергосонця для освітлення дитячих майданчиків трьох районах міста. Не менше ніж 415 натрієвих ламп замінено на світлодіодні. Замінено до 146 кабелів проводів зовнішнього освітлення. Виготовлено не менше ніж 27378 одиниць промоційної продукції та поширено її серед населення. Створено базу даних здійснення енергетичного фінансового обліку на базі МІС «Міськвітло».	Встановлено 16 установок ВДЕ-сонця на дитячих майданчиках на адресам бульвар Героїв Крут, 9-11 (Шевченківський район) – 4 установок, вул. Руська, 26/267 (Першотравневий район) – 4 установки та вул. Яна Налепки, 3 (Садгірський район) – 4 установки. Замінено: існуючі галогенні натрієві лампи на 371 сучасних світлодіодних світильників; повітряні лінії електромереж систем освітлення на 77,3 км самонесучого ізольованого проводу (СІП); 26 вуличних шаф керування, пульт включення з модернізацією інтелектуальної геоінформаційної системи управління вуличним освітленням. Виконано облаштування підсвічування трьох пішохідних переходів на вулиці Небесної сотні виконано пусконаладжувальні роботи.

							Виготовлено друковану продукцію про Проект, саме календарі, флаєри українською мовою, блокноти, та встановлені борди.
--	--	--	--	--	--	--	---

4. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік та шляхи їх врахування

При проведенні СЕО Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік розглядалися можливі шляхи вирішення екологічних проблем області, що забезпечать досягнення цілей державної екологічної політики.

Цілі Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік кореспондуються із стратегічними цілями з охорони довкілля та охорони здоров'я населення, визначені у Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2029 року» від 28 лютого 2019 року, Національному плані управління відходами на період до 2029 року, затвердженому Розпорядженням Кабінету Міністрів України №117-р від 20 лютого 2019 року Паризькій угоді, ратифікованій Законом України №1469 від 14 липня 2016 року та іншими нормативно-правовими актами.

Таблиця 74 Врахування екологічних проблем в Програмі

Екологічні проблеми	Цілі екологічної політики	Шляхи вирішення	Врахування в Програмі
забруднення атмосферного повітря	чисте атмосферне повітря	скорочення викидів у атмосферне повітря від автотранспорту, від комунальних підприємств (котельні теплоенергопостачання); недопущення загорання осередків торфу; установлення стаціонарних постів контролю за станом атмосферного повітря; збільшення використання відновлювальних джерел енергії; підвищення екологічної культури і управління;	Частково враховано
забруднення вод	якісні водні ресурси	модернізація та відновлення мереж водопостачання та водовідведення; забезпечення доступності питної води шляхом центрального водопостачання в населених пунктах; модернізація систем водопідготовки; контроль за скидами у водні об'єкти промислових підприємств та підприємств комунального господарства; підвищення екологічної	Частково враховано

		культури і управління	
накопичення твердих побутових та промислових відходів	запроваджена система управління відходами	ліквідація несанкціонованих сміттєзвалищ; організація пунктів прийому вторинної сировини; впровадження системи роздільного збору сміття; виокремлення та утилізація небезпечних відходів, що містяться у складі побутових відходів; придбання спецтехніки для збирання та перевезення ТПВ, та для боротьби з стихійними сміттєзвалищами; утилізація відходів, що утворилися у процесі медичного обслуговування, переробки сировини тваринного походження, що містять небезпечні патогени; підвищення обізнаності мешканців області щодо належного поводження з відходами; налагодження співробітництва між областями в сфері екологічного управління;	Частково враховано
забруднення ґрунтів	невиснажені родючі ґрунти	дотримання правил агрокультури, зменшення інтенсивності використання сільськогосподарських земель; запобігання забрудненню земель будівельними матеріалами, склом, проникненню у ґрунт речовин, що змінюють природну концентрацію хімічних елементів та перевищують норму, сприяють розмноженню організмів небезпечних для людини, забруднюють геологічне середовище; перед проведенням будь-яких робіт, пов'язаних з впливом на земельні ресурси	Частково враховано

		будуть проведені вишукувальні роботи, в результаті яких визначиться необхідність зняття родючого шару ґрунту; підвищення екологічної культури і управління	
зменшення біологічного та ландшафтного різноманіття	відновлене біологічне та ландшафтне різноманіття	запобігання зменшенню рослинності, деградації лісів, пасовищ, скороченню видової різноманітності; збереження та збільшення площ наявних лісосмуг, пасовищ, відновлення біологічного та ландшафтного різноманіття; запобігання порушенням структури і функціонування природних систем (ландшафтів); підвищення екологічної культури і управління	Частково враховано
зменшення лісистості	відновлені площі лісів	зменшення вирубування та збільшення площі лісових насаджень; підвищення екологічної культури і управління	Частково враховано
високий ризик виникнення надзвичайних ситуацій природного техногенного характеру	запроваджена система попередження надзвичайних ситуацій	попередження надзвичайних ситуацій; підвищення екологічної культури і управління	Частково враховано

Успішність реалізації Програми та моніторингу її впровадження, так само як і втілення пропозицій SEO і ефективність подальшого екологічного моніторингу за нових умов у регіоні, визначатимуться плануванням та системою проєктів територіального розвитку. Застосування ГІС-технологій на усіх рівнях впровадження Програми – від модельного підґрунтя просторового планування, до взаємодії розподілених баз даних - дозволить не тільки ефективніше координувати означені роботи та використовувати необхідні для цього ресурси, але й забезпечить максимальне залучення усіх зацікавлених сторін. Водночас, цей інструмент надає можливість системно пов'язати проєктні напрями Програми з пріоритетами EUSDR та іншими засобами міжнародного узгодження і залучення фінансування для реалізації доведено-необхідних проєктів. Застосування означених напрацювань у сфері ГІС дозволяє оцінити отриману від розробника Програми систему проєктних ініціатив за Планом заходів її реалізації у 2024 р., створюючи, водночас, вихідні передумови для наступної SEO або ОВНС кожного окремого проєкту. Відповідні проєкти систематизовано і відображено за допомогою ГІС для вихідної оцінки впливу у базових басейнах річок і вироблення передбачених SEO рекомендацій.

Зокрема, є очевидною неприпустимість реалізації проєктів водопостачання окремих громад та виробничих систем без належного водовідведення, як для межуючих громад у окрузі/регіоні, так і для запобігання негативному транскордонному впливу. Реалізація яких впливатиме на стан довкілля та здоров'я населення з можливістю урахування їх синергетичного впливу на транскордонні водні басейни.

5. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових

Оцінка ймовірного впливу Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік на довкілля відповідно до контрольного переліку:

Таблиця 75 Вплив на довкілля

Чи може реалізація Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшен ня існуючої ситуації
	Так	Ймові рно	Ні	
Повітря				
Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел		●		
Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел		●		+
Погіршення якості атмосферного повітря		●		+
Появу джерел неприємних запахів			●	
Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату			●	
Водні ресурси				
Збільшення обсягів скидів у поверхневі води		●		
Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)		●		+
Зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню			●	+
Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод		●		+
Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону			●	+
Відходи				
Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів		●		
Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки		●		
Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки			●	
Земельні ресурси				
Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару		●		
Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів			●	
Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу			●	
Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель			●	
Виникнення конфліктів між ухваленими цілями Програми та цілями місцевих громад			●	+
Біорізноманіття та рекреаційні зони				
Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх			●	

Чи може реалізація Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
території тощо)				
Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві			•	
Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь в цілому			•	
Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин			•	
Будь-який вплив на кількість і якість наявних Рекреаційних можливостей			•	
Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини			•	
Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо)			•	
Населення та інфраструктура				
Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території			•	
Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі		•		
Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему. Зміни в структурі транспортних потоків		•		+
Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень			•	+
Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги		•		+
Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей			•	
Екологічне управління та моніторинг				
Підвищення рівня екологічної культури ослаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки			•	+
Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва			•	+
Інше				
Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів			•	
Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу			•	
Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії			•	
Суттєве порушення якості природного середовища			•	
Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення		•		

Чи може реалізація Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшен ня існуючої ситуації
	Так	Ймові рно	Ні	
довготривалих цілей у майбутньому				
Впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект			●	

На основі експертних оцінок, представлених в таблиці, можна зробити такі висновки щодо ймовірного впливу Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік на довкілля:

У сфері поводження з відходами продовжуватиметься різнобічний хаос у потугах й діях влади, бізнесу та громадських ініціатив щодо впровадження різних заходів, спрямованих на зменшення відходів у довкіллі. При чому ці заходи можуть бути концептуально неспівпадаючими, як наприклад, сортування сміття із застосуванням принципу економіки замкненого циклу і його спалювання (без запобігання викидам парникових газів та шкідливих речовин в атмосферу). Від цього не можна буде очікувати ефективності та значного поступу в залученні інвесторів, отриманні земельних ділянок для будівництва комплексів механіко-біологічної обробки відходів та успіху у сортуванні ТПВ. В результаті, ситуація зі сміттям в області не зміниться, а лише породжуватиме нові конфлікти в суспільстві та проблеми на міжнародному рівні.

У сфері управління водними ресурсами й надалі не буде чіткого бачення та плану швидкого покращення очистки стічних вод - окремо у великих громадах, де можливе будівництво чи модернізація централізованого водовідведення та очисних споруд, та у гірських селах, де можливі лише системи індивідуальної очистки стоків. Очистка стоків особливо актуальна для екологічно вразливих територій зі значним туристично-рекреаційним потенціалом, як м. Вижниця, смт. Путила, туристичні комплекси «Мигове», «Немчич», «Буковинська Троя», «Сонячна Долина» та ін. Програма передбачає заходи з підвищення якості водопостачання і очистки стічних вод на всій території області. Для захисту населення від надлишку вод під час паводків та повеней, а також забезпечення водою у засушливі сезони в умовах змін клімату, необхідне впровадження заходів з відновлення верхових та низових боліт Чернівецької області, збереження заплав та первинного рослинного покриву на полонинах й заходи зі стримування стоку води у горах та гірських лісах. Без комплексного розвитку і вдосконалення систем та засобів захисту територій від природних лих і техногенних катастроф та глобальних змін клімату, усі заходи, які матимуть місце, будуть фрагментарними і хаотичними.

У сфері лісового господарства на рівні області у рамках Програми необхідні пілотні проекти, в ході яких опрацьовуватиметься нова практика ведення лісового господарства, що зокрема, стосується технологій лісозаготівлі та рубок і переформування лісових насаджень. Без врахування наслідків змін клімату для лісового господарства та адаптації підходів до ведення лісового господарства – від формування лісонасаджень у лісгоспах, де зараз спостерігається масове всихання ялинових монокультур, до технологій лісозаготівлі, які мінімізують руйнацію ґрунту, підвищення водного стоку та схилового стоку під час інтенсивних опадів, знищення оселищ та локалітетів біологічних видів – стан лісових екосистем буде погіршуватись, а Карпати втрачатимуть воду.

Вплив на атмосферне повітря. В результаті реалізації Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік не передбачається збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та погіршення його стану. Можливе, навіть, зменшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел і покращення

якості атмосферного повітря внаслідок скорочення викидів у атмосферне повітря від автотранспорту, від комунальних підприємств; недопущення загорання осередків; розвитку велоструктури. А також через посилення контролю за станом атмосферного повітря завдяки встановленню стаціонарних постів.

Вплив на земельні ресурси. Внаслідок реалізації Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік не передбачається змін у топографії або в характеристиках рельєфу, поява таких загроз, як зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози. Водночас інтенсифікація сільського виробництва може спричинити деградацію земельних ресурсів. Перед проведенням будь-яких робіт, пов'язаних з впливом на земельні ресурси будуть проведені вишукувальні роботи, в результаті яких визначиться необхідність зняття родючого шару ґрунту (за наявності) або відсутність такої необхідності.

Вплив на біорізноманіття та рекреаційні зони. В Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на біорізноманіття. Не передбачається змін у кількості видів рослин або тварин, їхньої чисельності або територіальному представництві, порушень або деградації середовищ існування диких видів тварин. Зменшиться вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей та інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо).

Вплив на культурну спадщину. Реалізація Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік немає призвести до негативного впливу на наявні об'єкти історико-культурної спадщини.

Вплив на населення та інфраструктуру. Програма економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік не передбачає появу нових ризиків для здоров'я населення.

Екологічне управління, моніторинг. Програма економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки, натомість передбачає підвищення енергоефективності управління господарством, покращення поведінки з відходами. Програма економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік орієнтована на впровадження ефективної системи екологічного моніторингу, який також передбачає і аналіз захворюваності населення.

Кумулятивний вплив. Ймовірність того, що реалізація Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

Таким чином, реалізація Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік не має супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля. Разом з тим, реалізація Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік може призвести до покращення екологічної ситуації.

6. Заходи, які рекомендуються для пом'якшення наслідків виконання Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік та покращення стану довкілля в громаді

Даний розділ був сформований на основі пропозицій, наданих членами Робочої групи з проведення Стратегічної екологічної оцінки Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік. Наведені пропозиції, мають бути розглянуті розробниками Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік та, за можливістю, враховані. Робочою групою запропоновано ряд оперативних завдань, реалізація яких може сприяти поліпшенню екологічної ситуації.

Робоча група вважає, що в Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік слід приділити більше уваги стратегічним питанням екологічної безпеки. Ключовими питаннями мають бути розробка й прийняття документів, які регламентують екологічну політику області. Вихідною точкою є складання екологічного паспорту населених пунктів Чернівецької області, ведення обліку ресурсів та визначення шляхів їх збереження, а кінцевою метою - запровадження екологічного управління. Ключовим моментом є не лише розробка й прийняття необхідних документів, але і виконання передбачених заходів, запорукою чого є успішне фінансове планування.

Будівництво створює додаткове навантаження на існуючі інженерні мережі та інфраструктуру, в тому числі й соціальну, потужність яких не відповідає потребам області, що в перспективі суттєво стримуватиме економічне зростання.

Розбудова Чернівецької області, зростання житлової забудови території, яка має такий вагомий рекреаційний потенціал, повинна відбуватися з максимальним збереженням навколишнього природного середовища й інтегруватися в нього. Значне антропогенне навантаження на природні ресурси - забруднення вод септиками, атмосферного повітря котельнями, ґрунтів - сміттям, вирубування лісів тощо - може призвести до швидкого вичерпання природного потенціалу. В підсумку сукупність цих факторів чинитиме негативний вплив не тільки на якість життя мешканців області, а й їх здоров'я. Важливим є також розвиток та інтеграція соціальної інфраструктури, доцільно було б передбачити впровадження екологічно дружніх технологій, заохочення бізнесу до впровадження безпечних для довкілля виробництв. З метою підвищення екологічної безпеки доцільно звернути увагу на екологічну освіту та культуру ведення бізнесу. Необхідно відмітити як позитив те що в області популярним є розвиток енергетичного ринку через екологічно дружні технології шляхом встановлення сонячних електростанцій. Робоча група рекомендує в подальшому для цих цілей використовувати землі які не є придатними для ведення сільського господарства.

Основним напрямом у створенні гарантій безпечної життєдіяльності людини, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру залишається забезпечення комплексного розв'язання проблем захисту населення та територій в інтересах безпеки окремої людини, суспільства, збереження національного надбання і довкілля та створення необхідних передумов для сталого розвитку області. Для підтримання безпеки життєдіяльності мешканців області в край важливим є запровадження комплексу організаційних заходів з метою запобігання виникнення надзвичайних ситуацій, мінімізації та ліквідація їх наслідків та організації життєзабезпечення потерпілого населення. Потрібно підвищити ефективність реагування на техногенні аварії.

Існує тенденція збільшення ризику стихійних лих і надзвичайних ситуацій, викликаних природними чинниками. Найбільш небезпечні стали надзвичайні ситуації гідрометеорологічного характеру (буревії, град, паводки), що призводять до руйнування

житлових будинків, знищення посівів, зсуви ґрунту. Для запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру та їх наслідків і надання термінової допомоги постраждалому населенню та виконання робіт щодо запобігання надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру необхідна:

- реалізація комплексу невідкладних заходів щодо попередження виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру та ліквідації їх наслідків;
- підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення сил оперативного реагування;
- забезпечити подальший розвиток та удосконалення створеного потенціалу засобів індивідуального та колективного захисту населення;
- реконструкції та підтримки працездатності стану системи централізованого оповіщення населення;
- поліпшення роботи з населенням щодо підвищення його обізнаності про джерела можливої небезпеки та рівня підготовленості до дій у надзвичайних ситуаціях;
- забезпечення повного виконання планів проведення комплексних об'єктових навчань, тренувань.

Основні заходи щодо для покращення та стабілізації екологічного стану в області, зменшення техногенного навантаження на навколишнє природне середовище, забезпечення безпечних умов життєдіяльності населення області:

- продовжити роботу з власниками підприємств, організацій, мешканцями будинків по встановленню на прибудинкових територіях, при входах, вздовж тротуарів урн для сміття та їх задовільне обслуговування;
- здійснення контролю за дотриманням екологічного законодавства та охорони довкілля при здійсненні індивідуального житлового будівництва;
- здійснення контролю за якістю питної води;
- зменшення негативного впливу відходів на навколишнє середовище (ліквідація стихійних сміттєзвалищ на території області);
- ремонти та облаштування огорожі сміттєзвалищ;
- електроосвітлення під'їздів і об'єктів сміттєзвалищ;
- придбання спецтехніки для збирання та перевезення ТПВ, та для боротьби з стихійними сміттєзвалищами;
- придбання обладнання (ящиків, баків) для вивозу сміття, облаштування місць, транспортування і складування побутових відходів (сміттєзвалищ);
- запобігання забруднення підземних та поверхневих вод (очищення стічних каналів);
- проводити роботи пов'язані з поліпшенням технічного стану та благоустрою водойм (особливо сільських потічків);
- зменшення викидів забруднюючих речовин та покращення стану атмосферного повітря;
- охорона і раціональне використання земель;
- проведення робіт по поліпшенню малопродуктивних земельних угідь;
- озеленення, благоустрій сіл (ліквідація аварійних дерев та сухостою, закупівля та висадка саджанців дерев і квітів, розбивка клумб, квітників, очистка чагарників, боротьба з борщівником).

Реалізація заходів дозволить оздоровити екологічну ситуацію у області. Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік доцільно приділити увагу не тільки зменшенню негативного впливу на довкілля, але й передбачити та визначити заходи щодо запобігання новим екологічним ризикам.

7. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

Так як область межує з Румунією та Молдовою і має кордон довжиною понад 400 км зі прикордонними регіонами двох межуючих країн, за європейськими принципами когезії та міжрегіональної співпраці (Interreg) необхідно спільно з державами сусідом розробляти заходи пов'язані із транскордонними викликами та загрозами для довкілля і здоров'я населення.

8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, за допомогою яких здійснювалася стратегічна екологічна оцінка

З метою розгляду альтернативних проектних рішень та їх екологічних наслідків під час СЕО Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік, було розглянуто «Нульовий сценарій», який передбачав не впровадження проектних змін та заходів запропонованих Програмою економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік. «Нульовий сценарій» – тобто опис, прогнозування та оцінка ситуації у випадку незатвердження зазначеного документа державного планування.

9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік, у тому числі для здоров'я населення

Значущі наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення, повинні відслідковуватися під час реалізації Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік, зокрема, з метою виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення.

Моніторинг може бути використаний для:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про реалізацію плану або програми;
- отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості CEO);
- перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;
- перевірки того, чи план або Програми виконується відповідно до ухваленого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Відповідно до статті 17 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» моніторинг наслідків виконання Документа державного планування, у тому числі для здоров'я населення оприлюднюється один раз на рік органом місцевого самоврядування на своєму офіційному веб-сайті у мережі Інтернет. У разі виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, ОМС вживає заходів для їх усунення.

Постановою Кабінету Міністрів України від 11 листопада №932 «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів» затверджено порядок проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів, зокрема, на засадах смарт-спеціалізації. Відповідно до документу до моніторингу включаються такі компоненти як:

а) стан виконання плану заходів шляхом порівняння фактично отриманих значень індикаторів оцінки результативності виконання завдань і їх прогнозних значень;

б) динаміка зміни значень показників, що застосовуються для розрахунку індексів конкурентоспроможності регіону та регіонального людського розвитку.

Моніторинг базується на розгляді обмеженого кола відібраних показників (індикаторів) за кожним зі стратегічних напрямів і аналізі досягнення запланованих результатів. Система запропонованих в Програмі економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік індикаторів може включати еколого-економічні та екологічні індикатори:

- економія бюджетних коштів в результаті впровадження енергоефективних заходів;
- економія енергетичних ресурсів в результаті впровадження енергоефективних заходів;
- обсяги коштів МТД, кредитів, інвестиційних ресурсів фінансових установ в проекти енергоефективності, залучені областю;
- обсяги коштів, залучених населенням в рамках «теплих кредитів»;
- зменшення / збільшення обсягів викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря стаціонарними та пересувними джерелами забруднення;

- обсяг фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища;
- кількість осіб, залучених до заходів з екологічної освіти.

Пропонується розширити кількість екологічних індикаторів в залежності від регіональних особливостей населених пунктів області. В перелік індикаторів необхідно включити основні показники економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік.

Таблиця 76 Показники економічного та соціального розвитку згідно Програми

Показники	Одиниця виміру	2021 рік звіт	2022 рік звіт	2023 очікуване	2024 прогноз	2024 рік прогноз у % до 2023 року
1	2	3	4	5	6	7
Валовий регіональний продукт						
Валовий регіональний продукт у цінах попереднього року	%	103,1	96,71	103,2	104,0	X
Валова додана вартість у фактичних цінах						
Всього	млн грн	50477	499211	51669	53840	X
Валова додана вартість у цінах попереднього року	%	102,8	98,91	103,5	104,2	X
Сфера реального сектору економіки						
Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) всього	млн грн	19410,8	22141,5	27285,3	30013,8	110,0
Індекс промислової продукції	%	97,3	78,6	103,9	104,0	X
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	%	112,3	59,2	185,0	106,3	X
Переробна промисловість	%	96,2	77,0	103,0	104,4	X
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	%	96,5	92,0	104,5	102,5	X
Продукція сільського господарства за всіма категоріями господарств у постійних цінах 2016 року – всього	млн грн	11170,6	10263,1	10863,9	11113,8	102,3
Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва	%	109,2	91,9	105,9	102,3	X
Обсяг виробництва продукції рослинництва	млн грн	8399,9	7637,5	8300,6	8549,6	103,0
Індекс виробництва продукції рослинництва	%	116,3	90,9	108,7	103,0	X
Обсяг виробництва продукції тваринництва	млн грн	2770,7	2625,6	2563,3	2564,2	100,0
Індекс виробництва продукції тваринництва	%	92,2	94,8	97,6	100,0	X
Обсяг виконаних будівельних робіт	млн грн	1648,4	1019,7	1154,3	1315,9	114,0
Індекс будівельної продукції	%	64,1	48,2	113,2	114,0	X
Фінансові показники						
Доходи місцевих бюджетів (без трансфертів з держбюджету)	млн грн	4773,7	6366,7	7827,0	6636,5	84,8
Обсяг бюджету розвитку місцевих бюджетів	млн грн	92,3	158,9	298,8	12,6	4,2
Питома вага бюджету розвитку місцевих бюджетів у загальному обсязі місцевих бюджетів	%	1,9	2,5	3,8	0,2	X
Видатки місцевих бюджетів – всього,	млн грн	10076,2	9758,7	11770,0	10887,3	92,5
у тому числі: трансферти	млн грн	5075,3	4153,1	4731,3	4250,8	89,8
Показники рівня життя						

Середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника	грн	11183	1483 22	15900	17500	110,1
Заборгованість із виплати заробітної плати (на кінець року), всього	млн грн	3,1	4,8	10,0	5,0	X
Показники розвитку споживчого ринку						
Обсяг обороту роздрібною торгівлі (з урахуванням товарообороту юридичних і фізичних осіб – підприємців)	млн грн	22030, 8	3273 4,3	32898, 0	34082,3	103,6
Темп зростання (зниження) обороту роздрібною торгівлі (з урахуванням товарообороту юридичних і фізичних осіб – підприємців)	%	127,4	121,5	100,5	103,6	X
Інвестиційна та зовнішньоекономічна діяльність						
Обсяг освоєних капітальних інвестицій за рахунок усіх джерел фінансування:	млн грн	4289,6	3358, 7	3400,0	3500,0	102,9
у відсотках до попереднього року	%	123,6	78,3	98,8	102,9	X
Обсяг прямих іноземних інвестицій, з початку інвестування	млн дол. США	63,6	54,1	52,0	53,0	101,9
у % до початку року	%	114,4	85,1	96,1	101,9	X
Абсолютний приріст (зменшення) прямих іноземних інвестицій до початку року	млн дол. США	8,0	-9,5	-2,1	1,0	X
Обсяг експорту товарів, всього	„	207,3	286,6	220,0	260,0	118,2
обсяг експорту товарів у % до попереднього року	%	123,1	138,2	76,8	118,2	X
Обсяг імпорту товарів, всього	млн дол. США	194,5	486,3	400,0	420,0	105,0
обсяг імпорту товарів у % до попереднього року	%	113,8	250,0	82,3	105,0	X
Прийняття в експлуатацію за рахунок усіх джерел фінансування житла	тис м2	373,7	220,7	221,4	225,8	102,0
Розвиток малого і середнього підприємництва						
Кількість малих підприємств	один иць	3869	2819	2850	2870	100,7
Кількість середніх підприємств	один иць	220	202	203	205	100,9
Кількість малих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення	один иць	43	32	33	34	103,0
Кількість середніх підприємств на 10 тис. осіб наявного населення	один иць	3	2	2	2	100,0
Кількість суб'єктів господарювання, які є платниками податків	один иць	59027	5997 8	62415	63032	101,0
Надходження до бюджету від діяльності малого і середнього підприємництва	млн грн	4866,1	5557, 2	6113,2	6724,5	110,0
Охорона здоров'я						
Кількість лікарняних закладів	один иць	28	28	25	24	96,0
Кількість лікарняних ліжок у лікарняних закладах	один иць	5784	5636	5723	5725	100,03
Кількість лікарняних ліжок у лікарняних закладах на 10 тис. населення	один иць	64,7	63,5	64,05	64,07	100,03
Кількість амбулаторно-поліклінічних закладів	один иць	44	44	39	38	97,4

Планова ємність амбулаторно-поліклінічних закладів, кількість відвідувань за зміну на 10 тис. населення	кількість	195,75	102,0	186,9	185,1	99,2
Кількість лікарів усіх спеціальностей без зубних лікарів на 10 тис. населення	осіб	39,9	38,9	38,9	38,0	97,7
Кількість середнього медичного персоналу на 10 тис. населення	осіб	71,8	70,0	62,9	62,5	99,4
Кількість померлих дітей віком до одного року на 1000 народжених живими	пром іле	5,40	6,41	6,39	6,30	95,5
Освіта						
Заклади дошкільної освіти	одиниць	388	390	390	390	100,0
Чисельність дітей у закладах дошкільної освіти	тис.осіб	28,3	25,6	25,6	25,7	100,4
Охоплення дітей дошкільного віку закладами дошкільної освіти (від кількості дітей відповідного віку)	%	85,0	87,5	87,6	87,6	X
Заклади загальної середньої освіти на початок навчального року	одиниць	349	343	341	340	99,7
Чисельність учнів у закладах загальної середньої освіти на початок навчального року	тис.осіб	108,0	108,6	106,5	106,5	100,0
Заклади професійної (професійно-технічної освіти)	одиниць	16	16	16	16	100,0
Чисельність учнів у закладах професійної (професійно-технічної освіти)	тис.осіб	6,1	6,4	6,4	6,6	103,1
Заклади фахової передвищої освіти/заклади вищої освіти на початок навчального року	одиниць	29	28	28	28	100,0
Чисельність студентів у закладах фахової передвищої освіти/закладах вищої освіти на початок навчального року	тис.осіб	28,4	30,4	32,6	32,6	100,0
Кількість комп'ютерів у денних загальноосвітніх навчальних закладах	одиниць	12400	12603	13692	14100	103,0
Соціальний захист						
Кількість будинків-інтернатів	одиниць	6	6	6	6	100,0
Чисельність підопічних будинків-інтернатів	осіб	786	910	926	1103	119,1
Кількість територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг)	одиниць	5	5	4	4	100,0
Чисельність осіб, які отримали соціальні послуги у територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг)	осіб	12570	13466	10491	11500	109,6
Центри надання соціальних послуг	одиниць	11	15	24	27	112,5
Чисельність осіб, які отримали соціальні послуги у центрах надання соціальних послуг	осіб	6900	8574	6613	6700	101,3
Кількість будинків-інтернатів для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю	одиниць	1	1	1	1	100,0
Чисельність підопічних у будинку-інтернату для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю	осіб	126	185	169	185	109,5
Видатки бюджету на утримання будинків-інтернатів та будинку-інтернату для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю	млн грн	115,6	124,6	138,7	151,3	109,1
Кількість одержувачів допомоги на дітей згідно з Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми»	тис.осіб	26,3	25,1	21,9	22,1	101,0

Видатки бюджету на надання допомоги сім'ям з дітьми	млн грн	360,3	404,27	333,68	340,0	101,1
Культура та туризм						
Бібліотеки	одиниць	369	359	359	359	100,0
Клубні заклади	одиниць	384	378	377	377	100,0
Музеї (юридичні особи)	одиниць	10	11	11	11	100,0
Туристичний збір	тис.грн	1101,4	2411,2	2950,0	3392,5	115,0
Фізкультура і спорт						
Кількість спортивних площинних споруд	одиниць	2252	2252	2252	2261	100,4
Мережа закладів фізкультури і спорту	одиниць	28	28	29	29	100,0
Кількість осіб, що займаються всіма видами фізкультурно-оздоровчої роботи	тис.осіб	63,2	62,6	63,3	63,4	100,2
Кількість дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ) та шкіл вищої спортивної майстерності (ШВСМ)	одиниць	29	29	29	29	100,0
Молодь						
Кількість діючих консультативно-дорадчих органів (молодіжних рад) на території області	одиниць	11	15	16	25	156,3
Кількість молодіжних центрів та просторів	одиниць	3	5	9	12	133,3
Пенсійне забезпечення						
Власні доходи Пенсійного фонду	млн грн	3582,6	4914,8	5793,7	6030,6	104,1
Загальна потреба в коштах на виплату пенсій та грошової допомоги	млн грн	7930,1	8969,1	10453,4	11829,7	113,2
Забезпеченість потреби на виплату пенсій та грошової допомоги власними коштами	%	72,2	89,8	92,8	85,4	X
Кількість пенсіонерів	тис.осіб	210,0	205,3	204,5	204,7	100,1
Середній розмір місячної пенсії	грн	3084,38	3580,55	4196,53	4751,04	113,2
Загальна сума боргу по внесках на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, пені та штрафних санкцій тощо на кінець року	млн грн	3,9	9,0	8,9	8,8	98,9
у тому числі: недоїмка зі сплати страхових внесків	млн грн	1,1	1,1	1,0	0,9	90,0

10. Резюме інформації, передбаченої пунктами 2-9 цієї частини.

Основними проблемними питаннями промисловості області залишаються недостатня конкурентоспроможність продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках, зниження ділової активності, погіршення кон'юктури та ускладнення співробітництва на внутрішніх і зовнішніх ринках разом із зменшенням замовлень на продукцію.

До ризиків, які мають системний негативний вплив на розвиток економіки належать трудова міграція, коливання курсу валют, відсутність державно-правових гарантій захисту іноземних інвестицій, недосконалість механізмів захисту прав власності.

Відмічається нерівномірність розподілу іноземних інвестиційних ресурсів у галузевому та територіальному розрізі.

Розвиток підприємництва стримують низький рівень інвестиційної та інноваційної діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва, недостатня ефективність роботи об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва з питань надання правової, інформаційно-консультативної, освітньої та фінансової допомоги підприємцям, особливо в сільській та гірській місцевості, а також недостатній рівень діджиталізації.

Проблемними є питання зайнятості на селі та молодіжного безробіття.

Недостатніми темпами розвивається і туристична галузь регіону. Відмічається недостатнє використання туристично-рекреаційного потенціалу в сільській місцевості, як одного з чинників зменшення безробіття та недостатній рівень кваліфікації спеціалістів, що працюють в туристичній сфері, особливо в сільській місцевості. Низьким залишається якість сервісу на туристичних об'єктах області, нерозвинутість транспортної інфраструктури, а також рівень інформаційно-рекламного забезпечення туристичної діяльності області.

Недостатнє фінансування або відсутність коштів у місцевих бюджетах стримує оновлення містобудівної документації на місцевому рівні, відсутність якої тягне за собою ряд непоправних з часом проблем, зокрема нераціональне використання території та хаотичну забудову населених пунктів.

Залишаються нерозв'язаними і проблеми зношеності інфраструктури у житлово-комунальному комплексі.

Серед основних екологічних проблем області залишається стан поводження з побутовими відходами. Недостатній контроль та низький відсоток повторного використання відходів, невпорядкованість сміттєзвалищ та полігонів твердих побутових відходів призводить до засмічення та забруднення землі і водних ресурсів у населених пунктах області. Відсутність повноцінного сміттєпереробного заводу, недостатність сміттесортувальних ліній, низька культура сортування сміття на території регіону зумовлюють необхідність комплексної рішення проблеми поводження з ТПВ.

Актуальним питанням для області є захист земельних угідь і господарських об'єктів від шкідливої дії паводкових вод. Має місце незадовільне фінансування протипаводкових та протизсувних заходів.

Висновки:

1. Програма економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік базується на принципах збалансованого економічного та соціального розвитку області, раціонального використання ресурсного потенціалу та екологічної безпеки. Стратегічні напрями розвитку області включають природоохоронну складову й спрямовані на забезпечення цілей з розвитку екологічно чистої та енергоефективної області.

2. Екологічна ситуація на території області характеризується відносною стабільністю показників. Разом з тим, висока зношеність інфраструктури області, низький рівень енергоефективності, ресурсозатратність підприємств, відсутність належного поводження з

твердими побутовими відходами, зокрема їх переробки та захоронення, інтенсивне використання земельних ресурсів в комплексі створюють екологічні загрози для області.

3. Основними екологічними проблемами населених пунктів Чернівецької області на 2024 рік є забруднення атмосферного повітря, вод, ґрунтів, високий ризик виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Також забруднення атмосферного повітря відбувається внаслідок пересування автотранспорту.

4. Територія Чернівецької області знаходиться як в сейсмично-небезпечній зоні, тому потребує розвитку системи оповіщення та раннього реагування на надзвичайні ситуації. Також є потреба розвитку швидкого реагування на ліквідацію пожеж на полях, їх наслідків; ліквідацію наслідків буреломів, сніголамів та вітровалів. Крім того, важливими заходами є проведення берегоукріплень, руслорегулюючих робіт та реконструкція інженерних споруд та боротьба з ерозією та зсувами.

5. Актуальним питанням є забезпечення безпеки та громадського порядку, тому в області варто пропрацювати питання комплексного встановлення системи відеомоніторингу за основними транспортними артеріями області.

6. Програма економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік в цілому спрямована на зменшення впливів на довкілля.

7. Реалізація Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік не має супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля. Виходячи із окреслених вище позицій на майбутнє необхідно:

- домагатись, щоб розв'язання наявних екологічних та економічних проблем було єдиним процесом, не допускати, щоб економічні проблеми вирішувалися за рахунок погіршення екологічної ситуації;

- повніше використовувати особливості регіону, розвивати екотуризм, розширювати мережу природно-заповідного фонду, не допускати скорочення видового складу рослинного і тваринного світу;

- послідовно впроваджувати природоохоронні заходи, які не потребують значних капітальних вкладень, таких наприклад, як утримання рослинних захисних смуг вздовж річок і потоків, які довели свою ефективність щодо нейтралізації забруднюючих речовин;

- спрямувати екологічну освіту та виховання і діяльність громадських екологічних організацій на усвідомлення кожною людиною свого місця і ролі в природному середовищі, прагнення своїми діями сприяти його оздоровленню, не допускаючи безвідповідальності та злочинного відношення до природи;

- забезпечувати дієвість природоохоронного контролю, зокрема на основі дотримання принципу беззворотності покарання за правопорушення, домагатись повного відшкодування заподіяних природі збитків;

- повсюдно впроваджувати економічний механізм забезпечення охорони навколишнього природного середовища, зміцнювати екологічні фонди, використовуючи їх тільки на першочергові природоохоронні заходи;

- забезпечувати комплексний підхід у вирішенні завдань раціонального використання природних ресурсів та охорони довкілля, об'єднувати фінансові та матеріально-технічні можливості підприємств, організацій і установ в розв'язанні актуальних екологічних проблем.

8. Ймовірність того, що реалізація Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік призведе до таких можливих негативних впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

9. Моніторинг ефективності впровадження Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік за допомогою екологічних індикаторів є

важливою формою контролю того, який фактичний вплив на довкілля матиме впровадження Програми економічного і соціального розвитку населених пунктів Чернівецької області до 2027 рік, та необхідною передумовою забезпечення збалансованості розвитку області.

Виходячи з екологічної ситуації та особливостей природних умов краю, для Чернівецької області все актуальнішими постають питання переходу до сталого розвитку. Дедалі стає очевиднішим, що економічний розвиток не може відбуватись сам по собі поза екологічною сферою. Екологічні та соціальні проблеми дуже тісно пов'язані та взаємно посилюють одна одну.

Ситуація, яка складається в нашому регіоні засвідчує значний потенціал для прискорення темпів переходу до сталого розвитку.

Перш за все, це наявність високоосвічених спеціалістів, в тому числі екологів, підготовка яких проводиться в ряді вищих та середніх навчальних закладів області.

Це і значна підтримка цього курсу громадськістю. Саме тема сталого розвитку починає домінувати в діяльності багатьох громадських екологічних організацій, які все більше впливають на прийняття владними структурами рішень з екологічних питань.

Дуже важливими є самобутність нашої області, багатство лісових і водних ресурсів, рекреаційні та курортні можливості тощо, зацікавленість країн Західної Європи значними незадіяними ресурсами (в тому числі і трудовими).

З огляду на зазначене можна стверджувати, що в цілому розроблення Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік було проведено з урахуванням ймовірних впливів на довкілля та з прагненням мінімізації негативних ризиків. Реалізація Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2024 рік, за умови дотримання екологічних вимог, має сприяти збереженню довкілля та зменшенню антропогенного навантаження. Такий підхід має забезпечити стійкий розвиток області, що поєднуватиме можливості розвиненої транспортної інфраструктури, відповідального бізнесу, цінних природних ресурсів та конкурентоспроможного людського потенціалу й дозволить покращити якість життя мешканців населених пунктів Чернівецької області.